DEMOKRATİK MODERNİTE

Düşünce ve Kuram Dergisi | SAYI 15

Demokratik Modernite
Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi Yerel Süreli Yayın

Sayı:15 / Ocak-Şubat-Mart 2016
ISSN: 2147-1703

Roza Yayınları Adına
Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

S. Mehmet Sezgin

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması
yayın kurulunun kararına bağlıdır.

editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Grafik Tasarım
Ali Can Elagöz

Basım Yeri
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No:23/A Küçükçekmece / İstanbul
Tel:0212 580 63 81

Abonelik Koşulları

Yıllık Abonelik Bedeli: 50 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 65 Euro
Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi / S. Mehmet Sezgin
Hesap No: 102209953766 IBAN: TR 82 0006 4000 0011 0220 9537 66

Roza Yayınları

Asmalımescit mah. İstiklal cad. No: 174 Kat:4 Aktarhan- Beyoğlu/İstanbul
Tel:0212 256 57 69

www.demokratikmodernite.org

İçindekiler

4 **Paylaşımcı Yaşam Üzerine**
Editör

6 **Demokratik Ulusun Kavram ve Kuramsallığı**
Abdullah Öcalan

27 **Ulusal Sorunun Çözümünde Reel Sosyalist Deneyimler ve Sonuçları**
Suat Gökalp

35 **Komünün Doğuşu ve Tür Olarak İnsanlaşma**
Metin Yamalak

42 **Toplumsal Politik Formlar ve İktidara Karşı Ahlaki Politik Direnç**
Leyla Atabay

53 **Etnisitenin Direnişi**
M. Sabri Yakut

57 **İnsan İnsanın Kurdu Değildir, Devlet İnsanın Kurdudur**
Kasım Engin

61 **Vahşi, Barbar, Mülhid, Zındık Diye Çağrılanların İsyanı**
Ahmet Ateş

68 **Kendi Kaderini Tayin Hakkının Evrilen Kapsamı**
Noelle Higgins

75 **Ulusal Bağımsızlık Mücadeleleri; Özgürleşmek mi, Ulus-Devlet mi?**
Ergin Atabey

81 **Topluma Karşı Sürekli Savaş Rejimi Olarak Faşizm**
Engin Elbistanlı

87 **Devletsiz Uluslarda Milliyetçilik ve Aydınlar**
Montserrat Guibernau

99 **Ortak Bir Zihniyeti Paylaşanlar**
Rahşan Konyalı

107 **Kendilik Bilinci (Xwebûn) ve Özgürleşme**
Mahmut Yamalak

112 **Demokratik Ulus Paradigması Milliyetçi Histeriyi Aşarken**
Ali Sinemilli

120 **Etnik Problemlerin Çözümünde Demokratik Ulus Modeli**
Halil Dağ

128 **Ulus-Devletin Çözülüşü ve Demokratik Ulus Hakikati**
Rojhilat Umut

132 **Bakurê (Kuzey) Kürdistan'da Özyönetimler**
Cemal Şerik

139 **Türkiye'nin Birliği: Demokratik Ulus**
Suat Duman

147 **Rojava Devrimi'nin Dili**
Zeki Bayhan

Paylaşımcı Yaşam Üzerine

Editör editor@demokratikmodernite.org

İnsan toplumsal bir varlıktır. Bu, her çağın değişmez hakikatidir. İnsan toplumuyla birlikte varlık, kimlik ve kültür kazandı. Bilinen ilk dönemlerden beri tür olarak insanda ortak düşünce geliştikçe yaşam tohumu çiçeklenmeye, şekil, renk ve karakter kazanmaya başladı. Toplumsallaşmanın tarihi yüzbinlerce yıllık sosyal evrimimizde gizlidir. Ağlamanın, gülmenin, şaşırmanın, korkmanın ve öfkelenmenin tarihi insanın diğer canlılardan ayrı olarak duygu ve düşünce ile hemhal olmasıdır. Tür olarak sayısız serüvenin ve bilinmeyen hikâyelerin ardından zihniyet ve duygu toplumsal hale geldi. Zihnin gelişimi de böyledir. Salt güdülerin tatminiyle yaşamın anlamsızlığını keşfettikçe anlam, duygu ve zihinsel yetenek boy verdi.

Ortak yaşam, klanın üyesin diğer üyeleri için fedakârlık ve emekle oluşan zorluklarla yüklü hikâyesidir de bir yönüyle. İnsanın varoluş hakikati, ortak yaşam ve zihniyetin ahlaka dönüşümünü içerdi. Bencilliğin ve toplumsuzluğun bilinmediği çağlardan beri insan klan, kabile ve topluluk örgütlenmesiyle doğanın tüm zorlukları karşısında yaşamı inşa etmeyi başardı. Yaşamın anlamını ilk veren ana-kadın duygunun, vicdanın, adaletin ve sevginin mimarıdır. Dil, kültür ve etik kadının toprakla buluşmasının eseridir. Toprakla kurulan bilgelik ilişkisi canlı doğa ve toplum gerçeğini nakşetti.

Toplumsal yetenek ve karakter kazandıkça insan, ahlakı, sanatı, kültürü ve güzelliği aradı, ortak mutluluğun güzelliğin arayışından geçtiğini öğrendi. Güzellik her kes için özgür yaşam ve sonsuz sevgi demekti. Sanıldığı gibi toplumsal karakter zorunluluğun ve nefretin değil, sevginin, ortak iyinin ve etkinlik arayışının sonucudur. Toplum bir sevgi, ortaklık ve paylaşımın eseridir. Sevgi ve ortaklık duygusu sonsuz emek, fedakârlık, üretim ve ortak toplumsal hatırayı oluşturmanın iç içe örülmesidir. Toplum sevgi halindeki sonsuz oluş ve akıştır. Çoğalma, buradaki temel uzam olarak zamana karşı duruştur.

Doğal toplumsal etiğin ve ortak kültürün getirdiği iyi ve kötü tanımı hukuk bilmez, bürokrasi bilmez ve yasa bilmezdi. Toplumsal ahlak tüm dinlerden ve ideolojilerden önce var olan topluluğun canlı doğa anlayışı uyarınca, büyük bilgeliklerin doğa kadar arif olan öz kültürüdür. Yasa ve evrakla toplumu kontrol etmek insan enerjisinin, özgürlük ve yaratıcılığının sakatlanması, insanın fakir karakterli bir otomata dönüşümünün başlangıcı oldu. Evrakın, yasanın ve devletin doğuşuyla birlikte insanın mekânı daraltıldı. Devletler toprakla arasına sınırlar koymaya, doğayı insana kapatarak yasaklar getirmeye başladıkça insan kendi türüne kuşku ve korkuyla bakmaya başladı. Hasedin ve komplonun tarihi böyle başlar. Uygarlık haset, komplo ve kin düzeni olarak insan türünün son beş bin yıllık savaşlar, ekolojik felaketler ve soykırımlarla dolu tarihinin adıdır. İnsan türü olarak devletçi uygarlığı anlamak, tanımak ve onu kusmak büyük bilgelerin ve anlam emekçilerinin uğraştığı muazzam erdem yüklü bir uğraş oldu.

Toplumsallığın bir evresi olarak ulus; çoğalma, coğrafya ile yurt edinme ve kimlik kazanmanın çağdaş sonucudur. Ulus, toplumun klandan kabileye ve aşiretten etnisiteye değin büyük ve uzun bir gelişim tarihinin zamanı oluyor. Modern sosyoloji ve siyaset felsefesi toplumu anlamak ve toplumsal sorunu çözmek adına bilim ve felsefeyi uygulamak istedi. Topluma bilimsel yöntemle yaklaşım, modern çağın amentüsü olduğundan, bilim adına toplum bir nesneye in-

dirgendi. Nesne olarak üzerinde tasarruf hakkı bulunduğuna inanıldı ve mühendislik malzemesi gibi "tamamlamaya" veya "düzeltilmeye" çalışıldı. Sonuçta 20. Yüzyılın en kanlı ulus savaşları ve milliyetçilik hastalığı insanlığı tükenişin eşiğine getirdi. Özellikle ulus gerçekliğinin mutlaka devletle tamamlanması gerektiğine dair bilgi, halkların kapitalist modernitenin şubeleri gibi devlete kayıtlı otomat vatandaşlara dönüşümü demekti. Ulus-devlet halklardan çok şey götürdü. Sadece 1. ve 2. Dünya savaşlarında bir halkın başka halkları "yüce ülküler ve milli gurur" gibi yalanlarla baskı ve sömürü altına alması üzerine oluşturulan milliyetçilik yüzünden on milyonlarca insanı yok olmaya götürdü. İnsanlığımız ulusçuluk hastalığı nedeniyle birbirine düştü ve tür olarak insan oluşumuz değil, Alman, Japon, İngiliz, Türk vb. gibi isimlerimizle en fazla insanı öldürerek diz çöktüren taraf olmak daha çekici geldi. Ulusal aidiyetlerimizi fark etmemizle; varlık, ahenk ve çeşitlilik olarak karşılıklı olumluma ve tanıma yerine, egemenlerin kışkırttığı savaş bataklığında ölüm için yarışan "sapkınlara" dönüşmemiz, insanlığımızın en utanç verici olaylarının başında gelmektedir. Hem de eldeki binlerce yıllık bilgi, deneyim ve yaşanmışlığın ardından böylesine kıyıcı olmak, kapitalist moderniteyle derinlikli bir hesaplaşmayı yaşamamız gerektiğini göstermekte. İster bilim, doğa ve din adına ya da isterse milliyetçi ideolojiler adına olsun, ulusal güç adına türümüzü yok oluşun eşiğine getirmenin kökünden yanlış ve vahim bir hata olduğu anlaşılmalıdır.

O halde günahları kendi toplumsal emeğimizin bir ürünü olan ulusa değil, ulusun üzerine çöken iktidar ve devlete yazmalı. Devlet, ulus üzerine karartma yapan bir komplo organizasyonu olarak günahlarla ve insanlığımıza karşı işlenen suçlarla yüklüdür. Bu nedenle ulusu değil devleti terk etmeliyiz. Ulus olgusu ölümle özdeşleşen devletle değil; demokratik, özgürlükçü, barışçı ve erdem yüklü bir form olarak da anlamlandırılmalıdır.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın demokratik ulus kavramsallaştırması toplumsal hakikate dair en doğru çözüm yoludur. Özellikle Ortadoğu'da herkesin herkesle savaşına dönen ve Abdullah Öcalan'ın 3. Dünya Savaşı olarak tanımladığı kirli ve kanlı boğazlaşmadan çıkmak, demokratik ulusta buluşmaktır. Bu birlikte yaşamın tek seçeneği ve projesidir. Ulus-devlet ölümü salık verdi ve vermektedir. Demokratik ulus öze dönüşü, toplumsal varlığı ve coşkulu yaşamı esas almaktır.

Kuzey Kürdistan'da ulus-devlet ve AKP diktasına karşı Kürt halkının geliştirdiği demokratik özerklik pratikleşmesi, ulusal sorunun çözümünde doğrudan halkın geliştirdiği bir yöntem olmanın yanında, merkezi devlet vesayetine karşı yönetimin demokratikleşmesi ve yerelleşmesi anlamına gelmektedir. Türk ulus-devleti, AKP somutunda merkezi vesayetini giderek ağırlaştırıp saray-devleti haline gelmekte ısrarlıdır. Buna karşı demokratik özerklik, yerel, katılımcı ve barışçı bir yönetim sistemi olarak demokratik toplumu yaşama geçirmek ısrarıdır. Devletle toplum arasında yaşanan bu yoğun kriz ve çatışma, egemenliği ve yönetimi paylaşmak istemeyen devletçi zihniyetin ürünü. Özgür yaşamak isteyen toplumla "itaat et!" diyen faşist anlayışın tarih ve halklarımız karşısındaki hesaplaşmasıdır. Tarih ve halklarımız özgür yaşam için boyun eğmeyip, devletçi hegemonik sistemi bir adım ilerleyemez duruma düşüren bugünleri özgür insanlık adına onur ve saygıyla anımsayacaktır.

Bu sayımızda hem ülkemizde hem de Ortadoğu'da zamanı gelen bir düşünce ve politika olarak demokratik ulusu tartışmak istedik. Daha fazla ulus-devletle daha fazla ileri gidemeyen insanlığımız Ortadoğu'da büyük kaos içerisinde. Ülkemizde güncel olarak yaşanan demokratik ulus mücadelesi ve ona dayalı özyönetim çabası gittikçe herkesi etkilemekte. Vakti gelen her düşünce gibi demokratik ulusu tartışmanın da anlamlı ve yerinde olacağı düşüncesiyle özgürlük, demokrasi ve sosyalizmin bugün daha fazla yaşamı ilgilendirdiğini biliyoruz. Tarih hem ezilenler adına, hem de heybesinde halklara ve ezilenlere "itaat et!" dayatması dışında bir şey bilmeyenlere karşı hükmünü icra edecektir. Ezilenler adına yalnız haklı olunduğu için değil, "haksızları" mağlup edecek kudrete sahip oldukları için de…

İçindekiler İçin Tıklayınız

Demokratik Ulusun Kavram ve Kuramsallığı

Abdullah Öcalan

Batı Avrupa'da yükselen kapitalist hegemonik güçlerin Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminin önderliğini ele geçirmeleri ve Ortadoğu kültürü üzerinde kendi hegemonyalarını yeniden inşa etmeleri büyük felaketler pahasına gerçekleşmiştir. Maddi kültür ve zihniyet kültürü üzerinde yürüttükleri bu hegemonya ile binlerce yıllık toplumsal kültürleri kendi ajan kurumlarının en başta geleni olan ulus-devletçiklerin hegemonyası altında, sürekli bir savaş ortamında sık sık gerçekleştirilen katliam, sömürgecilik, asimilasyon, soykırım ve zora dayalı entegrasyonlarla tasfiyenin eşiğine getirmişlerdir. Ne yazık ki, Ortadoğu'nun son iki yüzyıllık tarihinde bünyesel çelişkileri de kullanılarak inşa edilen ajan hegemonik kuruluşların bilince çıkarılması bile daha düşünülmemektedir. Kapitalist modernitenin sadece oryantalizmin düşünce tarzında değil, tüm yaşam alanları üzerinde egemen kılınması ancak çok kapsamlı çözümlemeler ve 'demir kafes' içinde olma metaforuyla açıklanabilir.

Örneğin binlerce yıllık yerel otantik kültürlerin başında gelen Asuri, Ermeni, İon ve Gürcü mirasının neredeyse müzelik duruma düşmesinde kapitalist modernitenin rolü eleştiriye bile tabi tutulmamış, bu kültürlerin yaşadıkları katliamlar ve soykırımlar diyalektik düşüncenin ışığında aydınlatılamamıştır. Kaldı ki, kendilerini ulus-devlet olarak inşa eden hâkim Arap, Fars ve Türk kökenli iktidarların kendi öz toplumsal kültürleri üzerinde de birer soykırım makinesi gibi işlev gördükleri daha da karanlıkta bırakılmış gerçeklikler konumundadır. Ulus-devletin çözülmesi ve maskesinin düşmeye başlamasıyla birlikte, sadece sömürge coğrafyasında değil, ana hegemonik güç coğrafyasında da 'homojen ulus-toplumlar' yaratmayı hedefleyen bu kurumun 'azami kâr kanunu' gereği özünde bir totaliter-faşist yapılanma niteliğinde olduğu yeterince açığa çıkmıştır.

Kapitalist modernitenin yenilenmiş bu Leviathan'ı Kürtler söz konusu olduğunda en görünmez kılıklara girmekte, her tür ikilemler inşa etmekte ve 'ilerlemecilik' adı altında gittikçe yoğunlaştırdığı bir kültürel soykırımı dayatmaktadır. Şüphesiz Kürt kültürel soykırımının Ortadoğu kökenli merkezî uygarlık sisteminden kaynaklanan köklü nedenleri vardır; sadece kapitalist moderniteye bağlanamaz. Ama Batı Avrupa kökenli kapitalist modern hegemonyanın bölgedeki son iki yüzyıllık rolünü açıklığa kavuşturmadan, ne Kürt gerçekliğini ne de kangren halini almış Kürt sorununu kavramlaştırabilir ve kuramlaştırabiliriz. Osmanlı imparatorluk geleneğinin kalıntıları üzerinde vücut bulan Türk gerçekliğiyle ancak dar iktidarcılık bağlamında ilişkisi kurulabilecek olan ve Türk'ten çok iktidar hastası her tür milliyetsizden inşa edilen 'Beyaz Türk' faşist elitinin, Türk halkı da dahil, tüm Ortadoğu halk kültürleri üzerinde bir soykırım makinesi gibi çalıştırılmasında, başta İngiltere olmak üzere Almanya, Fransa ve diğer önde gelen Avrupalı hegemonik güçlerin sorumluluğu belirleyicidir. Çokça gündemleştirilen Ermeni soykırımında bu Beyaz Türk faşizminin sadece bir alet gibi rol oynadığı rahatlıkla açıklanabilecekken, bu hegemonik güçlerin kendi sorumluluklarını açığa vurmaktan kaçmaları ve soykırımın tüm suçunu Türklere yıkmaları ancak bilinçli bir saptırmayla izah edilebilir.

Kendini Kavrayan Doğa Olarak İnsan ve Nihai Evrensellik

Toplumbilimde temel kavram ve kuramların tanımını yapmadan anlamlı yorumlar geliştirmek güçtür. Toplumbilim kendisini tanımlama konusunda bile görüş birliği sağlamaktan uzaktır. Bilimlerin her alanda yaşadığı kriz ortadayken, toplumbilim alanında kesinlik

aramak anlamlı bir çaba değildir. Esas gerekli olan, toplumsal olgunun doğru tanımlanmasıdır. Toplumu tanıma çalışmaları sanıldığından çok daha düşük düzeyde bir anlam birikimine sahiptir. Toplum tanımlanmaya çalışıldıkça cehalette derinleşme gibi bir paradoksla karşılaşılmaktadır. İnsan bireyinin gelişiminde toplum ne denli belirleyiciyse, gelişiminin önünde de o denli engeldir. Toplumsal paradoks budur. Bireyciliği derinleştiren liberalizmin sözde özgür bireyi ile komünilatenin sıkıca bağladığı birey benzer ölçülerde çarpık olup tekil olarak yaşamdan kovulmuş olmaktadır. Bu tür hasta bireylere dayanarak toplumu tanımlamak imkânsızdır.

Ne yazık ki, insanlık günümüze kadar her iki halin etkisinden kurtulmuş değildir. Bu toplumsal paradoksla ne kadar bilim yapılabileceği son derece tartışmalıdır.

Bilim yapılabilmesi için temel şart olan zekâ ancak toplumla dile kavuşarak sıçrama yapabilmekte, fakat bir adım ötesinde önü yine toplumsal varlık tarafından kesilmektedir. Böylece hâkikat olgusu son derece izafi kalmaktadır. Tam da bu noktada dogmatik inanç veya düşünce daha da katılaşarak, insan zekâsını en geri canlılarınkinden bile daha duyarsız ve yanlış algılı kılabilmektedir.

Toplumsal paradoksun tümüyle aşılması imkânsız olmakla birlikte, bunu sınırlı ölçüde aşmak ve bilme düzeyine ulaşmak mümkündür.

İnsan bireyinin gelişiminde toplum ne denli belirleyiciyse, gelişiminin önünde de o denli engeldir

Bu durumda azami bilgilenme yaşamın kendisi hakkında olabilir. Kendini kavrayan doğa olarak yaşam ölümü anlamsız kılabilir. "Canlıların üremesi, beslenmesi ve korunması savaşımı ne zaman durabilir veya sonuçlanabilir?" diye sorduğumuzda, buna en bilgece cevabın 'kendini kavrayan doğa' olarak insanda yattığını söylememiz mümkündür. Buna nihai evrensellik de diyebiliriz. Fakat 'kendini bilen doğa olarak insan' dışında bir evrenselliğin varlığı da yine son derece tartışmalıdır. Çıkarılması gereken temel sonuç, bilginin göreceli karakteri ve bunun toplumsal doğayla sıkı bağlantısıdır. Dolayısıyla bilim dünyasındaki kriz ancak toplumsal doğa üzerinde yoğunlaşmakla, onun birinci ve üçüncü doğayla bağlantısını doğru, ahlâki ve estetik olarak kurmakla ve o da görece aşılabilir.

Kavramsal Çerçeve

Konumuzla bağlantısı açısından toplumsal doğayı çözümlemede temel iki kavram olan kültür ve uygarlığı tanımlamak ön açıcı olabilir. Diğer kavramlar peşi sıra daha iyi tanımlanabilir.

1- Kültür

Kültürü insan toplumunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu tüm yapısallıklar ve anlamlılıklar bütünü olarak genel bir tanıma kavuşturabiliriz. Bir benzetmeyle tanımlamayı güçlendirirsek, yapısallığı yapının maddi somut çerçevesi, anlamı ise bu maddi somut çerçevenin içeriği, hareket ettiren, duygulu ve düşünceli kılan yasası olarak belirlemek mümkündür.

Kültürün dar anlamda tanımı da oldukça sık kullanılmaktadır. Burada kültür daha çok anlam, içerik, yapının yasası ve canlılığı olarak belirlenmeye çalışılmaktadır. Toplum söz konusu olduğunda, dar anlamda kültürü toplumun anlam dünyası, ahlâk yasası, zihniyeti, sanatı ve bilimi olarak tanımlıyoruz. Politik, ekonomik ve sosyal kurumlar bu dar anlamla bütünleştirilerek geniş anlamda genel kültür tanımına geçilir. Dolayısıyla ancak temelde kurumsal ve içerik olarak anlamı varsa, bir varlık olarak toplumun kendisinden bahsedilebilir.

Bir toplum kurumsal olarak dağıtıldıktan sonra artık onun anlamından, dar kültüründen bahsedilemez. Toplumsal anlam, zihniyet ve estetik yitiminin sonuçları daha da vahimdir. Zihniyet ve estetik dünyasını yitiren bir toplum çürümeye, vahşice parçalanmaya ve yenilmeye terk edilmiş bir leşe benzer. Dolayısıyla bir toplumu kültürel olarak tanımlamak için onu mutlaka kurumsal ve anlamsal bütünlük içinde değerlendirmek şarttır.

2- Dil

Dil kavramı kültür kavramıyla sıkıca bağlantılı olup, dar anlamında esas olarak kültür alanının başat unsurudur. Dili dar anlamıyla kültür olarak tanımlamak da mümkündür. Dilin kendisi bir toplumun kazandığı zihniyet, ahlâk ve estetik duygu ve düşüncenin toplumsal birikimidir;

anlam ve duygunun bilince çıkmış, ifadeye kavuşmuş kimliksel ve ansal varoluşudur. Dile kavuşan toplum, yaşamın güçlü gerekçesine sahip olmuş demektir. Dilin gelişkinlik düzeyi yaşamın gelişkinlik düzeyidir. Bir toplum anadilini ne kadar geliştirmişse, yaşam düzeyini o kadar geliştiriyor demektir. Yine dilini ne denli yitirmiş ve başka dillerin hegemonyası altına girmeyle karşılaşmışsa o denli sömürgeleşmiş, asimilasyona ve soykırıma uğramış demektir. Bu gerçekliği yaşayan toplumların zihniyet, ahlâk ve estetikçe anlamlı bir yaşamlarının olamayacağı, hasta bir toplum olarak silininceye dek trajik bir yaşama mahkûm kalacakları açıktır. Anlam, estetik ve ahlâk yitimini yaşayan toplumların kurumsal değerlerinin sömürgenlerin değerlerinin hammaddesi olarak işlenmesi de kaçınılmazdır.

3- Uygarlık

Uygarlık kavramı daha çok genel kültür kavramının sınıf, kent ve devlet aşamasındaki toplumunu tanımlar. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşme uygar toplumun temel kategorileridir. Buradaki toplum sınıflaşmış, kentleşmiş ve devletleşmiş toplumdur. Somut ve tarihsel gelişim haliyle eşitlikçi klan ve kabile toplumundaki sınıflaşma, tarım-köy toplumu üzerindeki kentleşme ve hiyerarşik toplumun bağrındaki devletleşme olguları uygarlığı karakterize eder. Uygar toplum, doğa-toplum bağlamındaki simbiyotik ilişkiye ilaveten, toplumsal doğa içinde hükümranlık ilişkisinin tek taraflı gelişip gittikçe şiddetlenen bir çelişki halini almasıyla kendini somutlaştırır. Toplumda farklı yapısallıklar, anlamlar, ahlâk ve estetik duygular geliştirir. Toplum açısından uygarlığın olumlu bir gelişme mi, yoksa olumsuz bir gelişme mi olduğu son derece tartışmalıdır. Tarihi egemen sömürgen kesim açısından inşa edenler bakımından uygarlık büyük bir tarihsel gelişmedir, hatta tarihin kendisidir. Kendini baskı ve sömürü altında yaşayan kesimler olarak tanımlayanlar açısından ise, büyük bir felaket ve cennet ütopyasının yitimi olarak değerlendirilir. Doğrusu da budur. Bu çelişkiyi derinliğine yaşayan bir toplumda düşünce, ahlâk ve estetik duygu farklılaşmasının oluşması toplumsal doğa gereğidir. Parçalanmış, çelişkili kurumlar ve anlamlar dünyasının oluşumu uygarlık gereğidir. Savaşlar en çok bu gerçekliği ifade eder.

Mevcut çelişkili ve kanserli uygarlığı tahakkümcü ve sömürgen karakterinden çıkarıp dönüştürecek olan demokratik uygarlık-modernite, çıkış yolu olarak kendini gittikçe alternatif kılmaktadır. Doğru olan, eski uygarlığın çöküşünü tüm insanlığın çöküşü olarak görmek yerine, demokratik uygarlığın gelişimi ve başat hale gelmesi olarak değerlendirmektir.

4- İktidar

Toplumsal iktidarı yoğunlaşmış ekonomik sömürü ve güç olanağı (potansiyeli) olarak tanımlamak en doğrusudur. İktidarı hep sınıf ve devlet oluşumlarının potansiyel rezerv imkânı olarak anlamlandırmak büyük önem taşır. İktidar potansiyeli somutlaştığında, herhangi bir devlet ve ona hükmeden elitlerin dayandığı toplumsal sömürü sınıfını (köleci, feodal, burjuva vb) teşkil eder. İktidarı hem fiziki hem de entelektüel güç potansiyeli olarak düşünmek de mümkündür. Topluma kendini zorunlu, mutlak ve sürekli gerekliymiş gibi dayatmasının diğer önemli bir etkeni, kendini doğal toplumsal yönetim ihtiyacıyla aynılaştırmasıdır. İktidar kendini yönetim olgusuyla özdeşleştirdiğinden vazgeçilmez kılmaktadır. Doğal toplumun önderliğinden ayrıştırıldığında, iktidarın bir kanser uru olarak toplumsal bünyeye sızdığı görülecektir.

İktidarla devlet arasındaki farkı görmek de önem taşır. İktidar toplumda daha yaygın olduğu ve tüm gözeneklere sızdığı halde, devlet daha dar ve somut kurallı bir iktidar kimliğini ifade eder. Devlet daha denetim altına alınmış, kurala bağlanmış, gittikçe hukukileşen ve kendini meşrulaştırmaya özen gösteren bir iktidar biçimidir. İktidarı genel bir hükümranlık durumu olarak değerlendirirken, iktidarsızlığı da genel bir kölelik durumu olarak yargılamak mümkündür. Toplumda ne kadar iktidar potansiyeli varsa, o kadar özgürlük yoksunluğu yaşanır. İktidar ne denli azaltılırsa, özgürlük durumu o denli gelişim sağlar. Toplumda iktidara duyulan özleme çok dikkat etmek gerekir. Bu özlem ne denli yaygınsa, o denli toplumsal despotçuklar türer. Bu da demokrasinin tümüyle tükenişine götürür. Bir iktidar hastalığı olan despotluğun, Hitler tipi örneklerde görüldüğü gibi kontrol dışı kaldığında azman kesilmesi işten bile değildir. Tarihte keyfi yönetim biçiminde ortaya çıkıp toplumsal faşizm urları olarak yaşayan despotizm kapitalist iktidar süreçlerinde hızla

büyüyüp tüm toplumsal gözeneklere yayılmakta ve toplumun totaliter güç yönetimi olarak somutlaşmaktadır. Ulus-devlet tarzındaki iktidar biçimlenmesi kapitalist-faşist rejimle bağlantılı olup onun öncül halini ifade eder.

5- Yönetim

Yönetim kavramının doğru tanımlanması, iktidar kavramından kaynaklı olumsuzluklar ve miyoplukları gidermesi açısından önemlidir. Yönetim de kültür gibi toplumda sürekliliği olan bir olgudur. Daha da genelleştirirsek, evrensel düzeyde beyinsel gelişmeye ve özellikle biyolojik evrendeki sinir yoğunlaşmasına denk gelmektedir. Yönetim evrendeki düzenliliği, kaostan çıkış halini ifade etmektedir. Toplumdaki esnek zekâlı anlamsal doğanın gelişmiş hali, yönetim erkinin gelişkin olmasını beraberinde getirmektedir. Toplumsal beyne yönetim demek mümkündür. Bu durumda özyönetim ile yabancı yönetim kavramlarının çözümlenmesi önem taşır. Özyönetim kendi toplumsal doğasındaki erki düzenleme ve denetlemeyi, böylece toplumun sürekliliğini sağlamayı ve beslenip korunmasını güvence altına alırken, yabancı yönetim kendini iktidar olarak 'doğallaştırıp' üzerinde kurulduğu toplumu baştan çıkarmaya (beynini dağıtmaya), böylelikle kendisi için bir sömürge haline getirip yönetmeye çalışır. Dolayısıyla bir toplum için özyönetim hayati önemdedir. Özyönetimden yoksun kalmış bir toplum sömürge olmaktan kurtulamayacağı gibi, bunun doğal sonucu olarak asimilasyon ve soykırımla süreç içinde yok olması kaçınılmazdır.

Toplumun özüne yabancı yönetimler iktidarın en zorba ve sömürgen biçimini temsil ederler. Dolayısıyla bir toplum için en hayati, ahlaki, bilimsel ve estetik görev özyönetim gücüne kavuşmaktır. Bu görevi başaramayan toplumun ahlaki, bilimsel ve estetik gelişimi mümkün olmadığı gibi, siyasal ve ekonomik kurumlaşma ve gelişmesi de yok olur. Önemli olan, yönetim erkinin bir yandan kendini iktidar biçimine taşırmaktan alıkoyması, diğer yandan yönetimsizliğe karşı sonuna kadar direnmesidir. Yönetimi iktidarlaştırmamak kadar, iktidarın yönetim ayrıcalıklarını elinden almak da büyük önem taşır. İktidar ne denli anti-toplumsalsa, yönetim de o denli toplumsal erktir. Toplumsal erksiz ahlaki, estetik ve bilimsel gelişme olmaz. Böylelikle dar anlamda kültürel gelişme olmayınca, geniş anlamda ekonomik ve siyasal gelişme de olmaz. Bu durumda yaşanacak olan sömürgeleşme, asimilasyon ve soykırım sonucu tükenmedir.

İktidar yönetimi toplumda ne denli anti-demokratikse, özyönetim de o denli demokratik yönetimle bağlantılıdır.

Özyönetimden yoksun kalmış bir toplum sömürge olmaktan kurtulamayacağı gibi, bunun doğal sonucu olarak asimilasyon ve soykırımla süreç içinde yok olması kaçınılmazdır

Saf iktidar yönetimleri ne kadar demokrasi karşıtlığını ve toplumun yönetimden uzaklaştırılmasını ifade ediyorsa, özyönetimler de toplumu yönetime kattıkları oranda demokratikleşmeyi ifade ederler. Bu durumda demokrasi toplumun katılım sağladığı özyönetimi olarak tanımlanabilir. Hep toplumla ilgili olduklarından katılımsız olmaları düşünülemeyeceğine göre, özyönetimlerin doğasında demokrasi vardır. Demokrasi daha çok halk ve ulus gibi makro toplumlar için düşünülen bir kavram iken, özyönetimler en küçük klan toplumundan en geniş ulusal toplumlara kadar yaygınlaşan ve sürekliliği olan bir erki ifade ederler. Toplumbilimin yaşadığı en önemli kriz veya sorunların başında, iktidar ve yönetim kargaşasını ve çarpıtmasını çözememesi gelir. Bu da beraberinde tüm yapısal ve anlaksal analizlerle tarihsel yaklaşımları kaos içinde tutmakta, krizin ömrünü uzatmaktadır. Sonuç iktidarın tüm toplumu ve çevreyi yutması, demokrasiyi içeriksizleştirip boş bir kabuk durumuna düşürmesi, kendini anlamsızca tekrarlayan bir biçimselliğe indirgemesidir. Sosyoloji iktidar ve demokratik yönetim kavramlarını odağına alıp çözmedikçe ve bununla bağlantılı olarak çözümü tarihe ve diğer bilimlere yaymadıkça, bilimsel alandaki krizin, dolayısıyla toplumsal krizin yeni bir yapısallık ve anlamsallık olarak aşılması mümkün olmayacaktır.

6- Politika

Politika kavramı da en az iktidar kavramı kadar kavranması güç bir toplumsal olguyu tem-

sil etmektedir. Hem yönetim hem de iktidar kavramını çağrıştıran politika kelime olarak Grek kökenli olup, 'şehir yönetimi' anlamına gelmektedir. Fakat toplumsal olgu olarak söz edildiğinde, toplumun özgürce yönetilerek gelişmesi ve bireyselleşmenin gelişim sağlaması olarak tanımlanabilir. Yönetim olgusunu içermekle birlikte ona indirgenemez. Ne özyönetimle ne de iktidar yönetimiyle özdeşleştirilebilir. Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak öz gerçekliğine daha yakındır. Hatta politikayı özgürlükle özdeşleştirmek mümkündür. Burada toplumun hem düşünce hem de eylemle kendiliğini, kendi kimliğini bilince çıkarması, geliştirmesi ve savunması söz konusudur. Politika özyönetim erki haline geldiğinde demokratik politika olarak kimlik kazanırken, politikanın iktidar yönetimi haline dönüştürülmesi ise kendi öz gerçekliğinden saptırılması ve kendini inkâr eder duruma düşürülmesi olarak değerlendirilebilir. İktidar alanı politikanın inkâr edildiği alandır. Dolayısıyla devlet yönetimi liberalizmin ısrarla dayattığı gibi politika ve politik yönetim olmayıp, tersine politikanın inkârı ve yerine ya iktidarın keyfi yönetiminin ya da devletin kurallı idaresinin geçirilmesi anlamına gelir. Devlet idaresi asla politika olarak tanımlanamaz; bir nevi kurallı, norma kavuşmuş iktidardır. İktidarın kendisi ise her halükarda politikanın yadsınmasıdır.

Kavramlar o denli iç içe ve sanki özdeşmiş gibi kullanılmaktadır ki, tüm sosyal bilimin çatısı zincirleme tarzda yanlış örülmektedir

Toplumbilimde kavram kargaşasının en çok yapıldığı alan iktidar, yönetim ve politik ilişki alanıdır. Kavramlar o denli iç içe ve sanki özdeşmiş gibi kullanılmaktadır ki, tüm sosyal bilimin çatısı zincirleme tarzda yanlış örülmektedir. Liberal ideolojiden esinlenen sosyal bilim bu alanda sınır tanımaz bir kafa karışıklığına hizmet etmektedir. Özellikle tahakkümcü sistemlerin tüm eylemlerine politika denilirken, ayakta kalabilen politik unsurlar ise görmezlikten gelinmekte; ilkel aşiret yönetimi, dar mahallicilik, uzun vadeyi görememek, iç ve dış temel ulusal çıkarları temsil edememek biçiminde yargılanmaktadır. Bu konudaki kafa karışıklığı ve kargaşa muazzam ölçülerdedir. Politika çoktan toplumdan kovulduğu, yerine ihanetle özdeş olan iktidar kodları egemen kılındığı halde politik olarak büyük bir gelişim sağlandığından, politikada modern ve uygar bir seviyenin yakalandığından dem vurulabilmektedir. Hâlbuki politikanın olduğu toplumsal alanda geçerli olan toplumun hayati çıkarlarıdır; onun yapısal ve anlamsal esenliği ve gelişkinliğidir. Politikasız veya zayıf politikalı toplumlar ya dıştan bir imha ve sömürge iktidarının dehşetini ya da içten bir iktidar elitinin ve sömürücü sınıfın baskı ve sömürüsünü yaşamaktan kurtulamazlar. Bir topluma yapılabilecek en büyük iyilik, onu politik toplum seviyesine yükseltmektir. Daha da iyisi, onu demokratik siyasetin yirmi dört saat çalıştığı sürekli ve yapısal bir demokrasiye kavuşturmaktır.

7- Ahlâk

Ahlâkı politikanın tarihsel kurumsal gelenek halini almış biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Politika daha çok günlük olarak yaratıcı, koruyucu ve besleyici rol oynarken, ahlâk geleneğin kurumsal ve kurallı gücüyle mevcut toplum için aynı hizmeti görür. Ahlâkı toplumun politik hafızası olarak değerlendirmek de mümkündür. Ahlâken aşınmış veya ahlâktan yoksun kalmış toplumlar politik hafızasını, dolayısıyla geleneksel kurum ve kural gücünü zayıflatmış ve yitirmiş demektir. Bu da bir toplum için öz savunmadan yoksun kalmak, her tür iç ve dış tahakkümcü, sömürgen ve asimilasyonist uygulamalara açık hale düşürülmektir. İktidar sistemleri ve devlet oluşumlarının ahlâkı sürekli aşındırmaları ve yerine topluma üstten tek taraflı hukuk iradelerini (egemenlerin ahlaki biçimini) dayatmalarının altındaki temel neden, özyönetimi ve politikayı tahrip ederek o toplumu sürekli ve yapısal olarak iktidar yönetimine ve sömürüye açık hale getirmeyi zorunlu görmeleridir. Kendi ahlâkını güçlü yaşayan bir toplum, iktidara ve sömürüye kolay boyun eğmez. Bir toplum için ahlâkın en olumsuz, geri ve ilkel hali bile iktidar ve devletlerin en ileri hukukları ve yönetimlerinden daha değerlidir. Ahlaki

ve politik toplumun olduğu yerde, iktidar ve hukuk gereksiz olmaktan da öteye, tahammül edilmesi güç bir yük haline gelir. Bir toplum ne denli ahlaki ve politik kılınırsa, o denli demokratik, özgür ve eşitlikçi, dolayısıyla iktidar elidi ve sermaye tekellerinin istismarına kapalı ve direngen kılınır. Liberalizm esinli sosyal bilimlerin politikayı demagoji seviyesine indirgeyerek özellikle devletin prototipi partilerin temel demagoji malzemesi olarak tanımlamaları sadece büyük bir kötülük ve bilim adına bilime ihanet olmayıp, bilinçli biçimde kendilerine tanınan rolü oynayarak, iktidar ve sömürü tekellerine hizmet etme misyonlarından ileri gelmektedir.

8- Hukuk

Hak ve adaletle tüm bağlantılarına rağmen, hukukun esas işlevi devlet iktidarını daha da pekiştirip toplumsal alanı gittikçe daraltmaktır. Hukukun propagandası çok yapılır, ama esas işlevi bu nedenle çokça açıklığa kavuşturulmaz. Toplumun sürekliliğini, beslenmesini ve korunmasını sağlayan kurallı yaşamı yerine ikame edilen hukukla bu imkân elinden alınmakta, toplum özyönetimden ve politikadan yoksun kılınarak, iktidarın ve devletin üstten tek taraflı hazırlanmış hukuku ve idaresiyle kuşatılmakta, sınıfsal baskı ve sömürüye tabi kılınmaktadır. Bu nedenle hukuk kavramı da en az iktidar ve politika kavramı kadar muğlâk, çarpıtılmaya oldukça müsait, kafa karışıklığının en çok işlendiği bir alan konumundadır. Bir toplumda hukukun çok gelişmesi ahlâktan yoksunluğu ifade ettiği gibi, o toplumda çok şiddetli bir sınıf çatışmasının, dolayısıyla sömürü ve baskının mevcudiyetini gösterir. Ayrıntılı hukuki düzenlemeler, çokça iddia edildiğinin tersine, hakkın gücünü ve adaletin temsilini değil, baskı ve sömürü tekellerinin sistematik olarak kodlanmış çıkarlarını yansıtır. Özellikle kapitalist sömürü sistematiğinde hukukun korkunç boyutlarda gelişmesi, sistemin sınır tanımaz azami kâr eğiliminden ileri gelmektedir. Tarihsel olarak hak kavramını araştırdığımızda, kendini tanrı-kral olarak ilan eden iktidar tekeli ile karşılaşırız. Burada hak kavramı hem monarkın tek taraflı irade eylemini ve temellükünü, hem de tanrısallığını ifade etmektedir. Hak, Tanrı ve Allah kavramlarının özdeş kılınması, buna yontulması bu gerçeği ifade etmektedir.

Hukuku diğer bir yönüyle iktidar ve sömürü tekellerinin ahlâkı olarak yargılamak da mümkündür. Geleneksel ahlâk daha çok toplum adına ne kalmışsa o alanda seyrederken, hukuk toplumun alanını giderek daraltan devlet iktidarının kurallı eylem alanı haline dönüştürülmektedir. Ahlâkın mumla arandığı kapitalist modernitede neredeyse tüm yaşam alanlarının, havanın ve suyun bile hukuk konusu haline getirilmesi, hukuk kavramının içeriğini daha somut hale getirmekte ve anlaşılır kılmaktadır. Eski uygarlık hükümranlıklarının çokça eleştirilen ve aslında çok zayıf olan toplumsal gasplarıyla karşılaştırıldığında, kapitalist modernitenin hukukla meşrulaştırılan gasplarının sınır tanımaz boyutlarda olduğu görülür.

Hukukun sosyal bilimde giderek üst sıralara tırmandırılması, özde hak adına haksızlıkların, toplumsal gerçeklik adına yalanın ve kurallı yaşam adına yaşamın zincirlenmesinin örtbas edilmesi ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle hukuk kapitalist modernitenin temel meşruiyet aracı olmak durumundadır.

9- Demokrasi

Gerek uygulamada sıkça kullanımı gerekse özüne ters biçimde yorumlanması, demokrasi kavramının doğru tanımını önemli kılmaktadır. Üzerindeki kavram kargaşasıyla yoğun kullanımda olan demokrasinin dar ve geniş tanımları yapılabilir. Demokrasi geniş anlamda devlet ve iktidarı tanımamış toplulukların kendilerini yönetmesi olarak tanımlanabilir. Klan, kabile ve aşiret topluluklarının kendilerini yönetmeleri bu kategoriye dahildir. İktidar ve devlet olgularının yoğunca yaşandığı toplumlarda iktidar ve devlet yönetimi dışında kalan özyönetimleri dar anlamda demokrasi kapsamında değerlendirmek mümkündür. Devletli toplumlarda saf haliyle ne demokrasi ne de despotik yönetimler geçerlidir. Daha çok iç içe geçmiş yönetim olgusu söz konusudur. Bu da hem iktidarın hem de demokrasinin yozlaşmasına açık rejimler üretir. Doğası gereği, devlet iktidarı toplumla ilişkisinde demokrasiyi geriletmek ve sınırlandırmak durumundadır. Demokrasi güçleri ise, devleti tanımamak suretiyle sınırlarını sürekli genişletmek isterler. Sorunun özü, kendini demokrasiyle maskeleyen devletle devlet olmak isteyen demokrasi arasındaki karmaşadan kaynaklanmaktadır. Avrupa uygarlığında bu karmaşa sistemli bir şekilde geliştirilmiştir. Doğu toplum-

larında ise, toplum ve devlet doğaları arasındaki farklılık daha derindir. Devlet iktidarının kendini anayasalarla sınırlandırması ile toplumun daha çok temsili demokrasiyle sınırlandırılması, ikisi arasındaki sert çatışmaları yumuşatıp bir arada yaşamalarına imkân tanımaktadır. Kapitalist modernitenin geliştirdiği bu model, özünde sınıfsal çelişkileri yumuşatarak yönetmeyi amaçlamaktadır. Kapitalist modernite bir yandan ulus-devlet gibi devlet iktidarının en yoğun ve yaygın bir biçimini kendi dışındaki tüm toplumsal güçler üzerinde sürdürürken, diğer yandan sistemin baskı ve istismarı altındakileri sus payı kabilinden temsili parlamenter demokrasiye razı etmeye çalışmaktadır. Liberal demokrasi denilen olgu bu oluyor.
Toplumsal demokrasiyi bu iğfalden kurtarmak demokratik özyönetimler geliştirmekle mümkündür. Devlet iktidarıyla özdeşleştirmeden, halkçı veya proleter diktatörlük adı altında saptırmadan demokratik özyönetimleri geliştirmek, doğru çözüme en yakın model durumundadır. Ne halk adına devletleşmesi ne de devletin basit eki olması demokratik özyönetimin esası ve ayrıcalığıdır. Bu yol dışında bir yöntemle liberal demokrasinin sağ ve sol çarpıtmalarını aşmak zordur. Kendini ister klasik liberal demokrasi ister reel-sosyalist halk demokrasisi olarak yansıtsın, liberalizmin esas yönetim gücü devlet tekeli ve ekonomik tekellerdir. Topluma düşen görev, tarih boyunca uygarlık güçleriyle çağımızdaki kapitalist modernite güçlerine karşı kendi demokratik modernite güçlerini inşa etmektir. Devleti yıkıp devlet olmayı amaçlamamak kadar, verili devlet içinde erimeden ve onun sivil uzantısı olmadan kendini tüm toplumsal alanlarda yapılandırmak ve anlamlı kılmak demokratik modernitenin tarihsel rolüdür.

10- Ekonomi

Özellikle fetişleştirildiğinden ötürü, ekonomiyi sınırları çizilmiş bir tanıma kavuşturmak büyük önem taşımaktadır. Her şeyi ekonomiye indirgeyerek ekonominin tanımını anlamsız kılan liberalizm, ekonominin tersi her olguyu da ekonomi saymaktadır. Genel anlamda ekonomiyi toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını giderme eylemi, bunun kurumsal ve kuralsal ifadesi olarak izah ederken, daha dar anlamda pazar etrafındaki maddi ihtiyaç değiş tokuşu olarak tanımlamak mümkündür. Kullanım yerine değişim değerini esas alan pazar ekonomisi kabul gören bir tanım olmakla birlikte, kapitalizmin tıpkı demokratik alanı yozlaştırması gibi, ekonomik alanı da ulus-devlet ve sermaye tekellerinin tahakkümü altına alarak özünü boşalttığı çok iyi kavranması gereken bir gerçekliktir. Ekonomi sanki ulus-devlet çatısı altında inşa edilen pazarlar üzerinde sermaye tekellerinin öz faaliyetiymiş gibi tanımlanmaktadır. Burada ekonomi inkâr edilmekte, yerine ekonomi olmayan ve gerçek ihtiyaçlar ekonomisinin inkârı olan tekelci ticari, sınaî ve finansal aşırı kâr sistemi ikame edilmekte; sanki ezel-ebed ekonomik faaliyet bu tekellerin faaliyetlerinden ibaretmiş gibi bu sistem ekonomi bilimi adı altında yoğun bir meşrulaştırmayla sunulmaktadır. Ekonomik terör olarak da yorumlanabilecek bu faaliyet, yani toplumun ekonomik olarak yıkılması, pazarın kuşatılıp kâr alanına dönüştürülmesi, finansal araçlarla sınaî ve ticari alanlardaki kapitalist tekellerin ekonomiyle olan ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırarak paradan para kazanmanın en temel kategori haline getirilmesi tarihte eşi görülmemiş en büyük toplumsal felaket durumundadır.

Toplumbilimi ekonomiye indirgemek, ekonomiyi de ekonominin sürekli inkârı demek olan kapitalist sistem analizine ayırmak bilimsel alandaki krizin özüdür

Finans kapital çağı ekonomi ve toplumun yıkımının zirveleştiği bir çağdır. Toplumun neredeyse yarısını işsizliğe çeken, silah ekonomisi adı altında imha araçları üretimini temel ekonomik sektör haline getiren, sadece kârı hedefleyen, toplumun zorunlu ihtiyaçlarıyla alakasız, çevreyi yıkan, tüm doğa ve toplum kaynaklarını kâra dönüştüren çılgın bir anti-toplum, anti-insan ve anti-doğa karakteri taşıyan bir canavarla karşı karşıyayız. Burada önemli olan, bu sistemin ilk sıradaki kurbanları olarak başta kadınlar ve gençlerin emeklerinin işlevsel kılınmaktan çıkarılıp ekonomisiz yaşamaya zorlanmaları, buna karşılık ekonomiyle ilgisi olmayan ve 'kelli felli' birer iktidar

yönetim kurdu olan CEO'ların ekonominin kurmayları olarak sunulmasındaki akıl almaz çelişkinin başat ekonomik faaliyet olarak anlam bulmasıdır! Toplumun ezici çoğunluğunu gerçek ekonomiden koparan, kârı yegâne güdü haline getiren ve toplumla ilgisi ancak sömürü tekelleri inşa edip sürdürmek olan oligarşik tekellerin devlet iktidarını bile geride bırakacak düzeyde toplumsal kansere yol açmasını ekonomi saymamak kadar, ekonominin inkârı olarak yargılamak hayati öneme sahiptir.
Kapitalist modernite çağında ekonomi-politik bilimi adı altında Sümer Rahip Çağı'nın mitolojik yaratımlarından bin kat daha fazla toplum dışı güçlerin çıkarlarını mitleştiren modern rahipleri gerçek işlevleri itibariyle iyi tanımlamak gerekir. Bu kategoriye şirket CEO'larını da dahil etmek gerekir. Ulus-devletin esas olarak bu modern rahip düzeninin zor sistemi olduğunu hiç göz ardı etmemek durumundayız. Bilim adına kapitalizme en çok kafa tutan K. Marks'ın, sanki meşru bir zemini varmış gibi bu sistemi bilimselleştirmeye yönelik olarak yaptığı Kapital çalışması yeniden yorumlanmaya muhtaçtır. Her ne kadar birçok alanda maskesini düşürmeye çalışmış olsa da, kapitalizmi kaçınılmaz bir tarihsel sistem olarak sunması, Marksizm'in son tahlilde modernite içinde eritilmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizmin Sovyetler Birliği ve Çin deneyimlerinde görüldüğü gibi liberalizme en büyük hizmeti sunarak sistemdeki yerini alması da bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır. Toplumbilimi ekonomiye indirgemek, ekonomiyi de ekonominin sürekli inkârı demek olan kapitalist sistem analizine ayırmak bilimsel alandaki krizin özüdür. Tüm toplumsal bilimi krize sürükleyen ekonomi-politik krizini aşmadan, kurumsal (üniversiteler), anlaksal ve felsefi perspektifini yitirmiş olan tüm genel bilimlerde yaşanan krizi aşmak mümkün değildir. Bilimdeki kriz aşılmadan, bilim yeniden anlamsal ve kurumsal inşaya kavuşturulmadan, genel toplumsal krizi ve kapitalist modernite çılgınlığını aşmak da mümkün olamaz.

11- Asimilasyon

Asimilasyon uygarlık toplumlarında iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal gruplar üzerinde uyguladıkları ve bu grupları kendi ekleri, uzantıları durumuna indirgemek için başvurdukları tek taraflı ilişki ve eylemi ifade eder. Asimilasyonda esas olan, iktidar ve sömürü mekanizması için en az maliyetle köle oluşturmaktır. Öz kimliği ve direnci kırılıp dağıtılan ve asimile edilen grup, hâkim elitin hizmetleri için en uygun kölelerin derlendiği bir konuma düşürülür. Burada asimile edilen kölenin temel işlevi efendisine mutlak benzeşmek, onun eki ve uzantısı olma uğruna her tür çabayı göstererek kendini kanıtlamak, böylelikle sistemde kendine yer yapmaktır. Başka hiçbir çaresi yoktur.

Kürtlükte ısrar etmek, işsiz kalmak başta olmak üzere soykırıma kadar giden bir süreci göze almak demektir

Asimilasyonu yaşayan toplum en uysal, en çalışkan ve uşaklıkta yarışan vicdansız, ahlâksız ve zihniyetsiz insan taslaklarından oluşur. Bunların özgürce aldığı hiçbir karar ve gerçekleştirdiği eylem yoktur. Tüm toplumsal kimlik değerlerine ihanet ettirilmiş, sadece midesini doyurma peşindeki insan kılıklı bir hayvana indirgenmiştir. Hâkim elit, asimilasyon toplumuna bu kimliksizliği dayatmak için iki temel silah kullanır: Birincisi, çıplak fiziki zor'dur. En ufak isyan ve başkaldırısında imha kılıcı başında sallandırılmaktadır. İkincisi, açlık ve işsizlikle karşı karşıya bırakmaktır. Şu demirden kanun geçerli kılınmaya çalışılır: 'Eğer kültürel kimliğinde ısrar eder ve efendinin dilediği gibi bir hizmetçi olmazsan, ya başın gider ya da aç kalırsın!'
Egemen elitin bunun için geliştirdiği temel mekanizma, kim olursa olsun, asimile edilen kültürle ilgili her şeye ilgi duyanlar ve bu kültüre bulaşanların resmi toplumda hiçbir yaşam imkânı bulmamaları için tüm yapısal ve anlaksal kültürel gelişme yollarını tıkatmaktır. Ne kadar yetenekli olursa olsun, devletin tüm kapıları asimile edilen kültürle ilişki kuran ve bu kültürün yaşatılması için çalışan kişi, grup ve kuruluşların yüzüne kapandığı gibi, devlet dışı toplum alanlarından da kapı dışarı edilmeleri için gizli ya da açık, yumuşak ya da sert yöntemlerle her türlü tedbir alınır. Asimile edilen kültür üzerinde başlangıçta amatör bir hevesle çalışan kişi ve kuruluşlar, süreç ilerledikçe tüm kapıların ken-

dilerine sadece kapanmakla kalmadığını, ısrar etmeleri halinde fiziki varlıklarının da tehlikeye gireceğini kavrayacaklardır. Bunun sonucu ya asimile edici hâkim ulus-devlet toplumuna katılırlar ya da yöntem değiştirip çıkışı ve kurtuluşu aktif direniş kişiliği ve örgütlenmesinde ararlar. Kapitalist modernitenin tüm ulus-devlet oluşumlarında bu yönlü sayısız örnek vardır. Söz konusu mekanizma sadece ezilen etnik topluluklar ve halklar üzerinde uygulanmaz; hâkim elitin mensubu olduğu ulusun farklı etnik grupları ve ezilen sınıfları da asimilasyondan paylarını alırlar; kendi etnik lehçelerini ve özgür kalan kültür değerlerini yitirmekle karşı karşıya kalırlar.
Ortadoğu'da asimilasyonun en büyük kurbanı durumunda olan Kürt halkı bu konuda çarpıcı bir örneği teşkil eder. Kürtlükte ısrar etmek, işsiz kalmak başta olmak üzere soykırıma kadar giden bir süreci göze almak demektir. Ne kadar yetenekli olursa olsun, bir Kürt bireyi hâkim ulus-devletin her türlü kültür politikalarını gönüllüce benimsemedikçe, kişisel ve kurumsal gelişmesinin önündeki tüm kapılar birer birer kapanır. Ya gönüllü teslimiyeti seçip cumhurbaşkanı olmaya kadar giden kapıların kendisine açıldığını görecek, ya da teslim olmayıp direnişi seçtiğinde soykırıma varana dek başına gelebilecek her türlü bela ve felakete katlanmasını bilecektir.

12- Soykırım

Asimilasyon olgusunun devamı niteliğindeki soykırım, asimilasyon yöntemiyle üstesinden gelinemeyen halkların, azınlıkların, her türden dinsel, mezhepsel ve etnik grupların fiziki ve kültürel olarak tamamen tasfiyesini amaçlar. Duruma göre bu iki yöntemden biri tercih edilir. Fiziki soykırım yöntemi genellikle hâkim elit kültürüne, yani ulus-devlet kültürüne göre üstün konumda olan kültürel gruplara uygulanır. Bunun tipik örneği Yahudi kültürüne ve halkına uygulanan jenositlerdir. Tarih boyunca Yahudiler hem maddi hem de manevi kültür alanında en güçlü kesimleri oluşturduklarından, karşıt hâkim kültürlerin fiziki darbe ve imhalarına maruz kalıp, sık sık pogrom denilen soykırımlara da uğratılmışlardır.
İkinci soykırım yöntemi olan kültürel soykırımlar ise, daha çok hâkim elit ve ulus-devlet kültürüne göre zayıf ve gelişmemiş durumda bulunan halklar, etnik topluluklar ve inanç grupları üzerinde uygulanır. Temel mekanizma olan kültürel soykırımla bu halkların, etnik ve dinsel grupların hâkim elit ve ulus-devletin dil ve kültürü içinde tümüyle tasfiye edilmesi amaçlanır; başta eğitim kurumları olmak üzere her türlü toplumsal kurumun cenderesi içine alınarak varlıkları sona erdirilmeye çalışılır. Kültürel soykırım fiziki imhaya göre daha sancılı ve uzun sürece yayılmış bir soykırım türüdür. Yarattığı sonuçlar fiziki soykırımdan daha felaketlidir; bir halk veya herhangi bir topluluk için yaşamda karşılaşabileceği en büyük felaket niteliğindedir. Varlığını, kimliğini, toplum doğasının tüm maddi ve manevi kültürel unsurlarını terk etmeye zorlanmak, uzun sürece yayılmış kitlesel çarmıha gerilmekle özdeştir.

Kürt kültürel soykırımı belki de kapitalist modernitenin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gösteren en çarpıcı ve trajik örneklerin başında gelmektedir

Kapitalist modernitenin azami kârını gerçekleştirirken tüm halklara, ezilen ve işsiz bırakılan sınıflara çektirdiği asıl acı sadece maddi olarak sömürülmelerinden değil, diğer tüm kültürel değerlerinin çarmıha gerilmesinden duyulan acıdır. Ulus-devletin resmi kültürü dışındaki tüm maddi ve manevi kültürel değerlerin yaşadığı gerçeklik, çarmıhta can vermedir. Zaten başka türlü insanlığın ve ekolojik çevrenin sömürü kaynağı durumuna dönüştürülerek tüketilmesi mümkün değildir.
Kürtlerin durumu kültürel soykırımın en çarpıcı ve trajik örneğini temsil eder. Kürt halkı hâkim ulus-devletlerce tüm maddi ve manevi kültürel değerleri üzerine kurulu çarmıh mekanizmasında inim inim inletilmektedir. Başta emek değerleri olmak üzere tüm toplumsal birikimleri, yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları açık bir talana uğratılır; geri kalanı da imhaya terk edilir, işsiz ve işlevsiz bırakılır, çürütülür; çirkin kılınarak yaşanmaz, yüzüne bakılmaz duruma getirilir. Kürt insanının önünde artık tek yol bırakılmış gibidir: Hâkim ulus-devlet içinde erimek, tümüyle temel değerlerinden

vazgeçmek! Bundan başka yaşam yolu yoktur. Zaman zaman fiziki soykırımlara da varan Kürt kültürel soykırımı belki de kapitalist modernitenin gerçekliğini tüm çıplaklığıyla gösteren en çarpıcı ve trajik örneklerin başında gelmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Toplumsal kuramlar çok çeşitli ve çelişik yapıda olmalarına rağmen, ana konumuzu aydınlatmaları açısından bunlardan bazılarına dikkat çekmekle yetineceğiz.

Toplumbilimde en önemli husus her şeyin aydınlatılması değil, hayati önemi olan konular ve problemlerin belirlenmesi ve aydınlatılmasıdır. En önemli soru şudur: Toplumsal olgular ormanında en belirleyici olgular nelerdir? Bu konuda önemli olaylar ve kişiliklerden tutalım, devlet ve ekonomiye öncelik verenlere kadar uzun bir liste sıralamak mümkündür.

1- Merkezî Hegemonik İktidar

Bir halkın soykırımın eşiğine kadar getirilmesini aydınlatacak başlıca kuram merkezî hegemonik iktidar kuramıdır. İktidar kavramı yeterince tanımlandığına göre, tarihsel gelişimi içinde iktidarın toplumu nasıl kıskacı altına aldığını belirlemek önem taşımaktadır. Öncelikle iktidarın hegemonik karakterini iyi belirlemek gerekir. Doğuşundan itibaren iktidar odakları kendi aralarında şiddetli bir rekabete, giderek savaşlara girişmek durumundadır. İktidarlar başlangıçta savaşlarla birbirlerini yok ederek monolitik olmaya çalışırlar. Belli bir süre sonra bunun yararsız olduğu ve mümkün olamayacağı anlaşılınca, en güçlü iktidar merkezinin hegemonyası altına girmek diğer iktidar merkezleri için ehven-i şer olarak kabul edilir. Ayrıca sürekli dipten ve dıştan gelen anti-iktidar hareketleri, iktidar sahiplerinin ortaklık ettikleri bir hegemonun (dominant, başat komutan) iktidarı altında ittifak halinde yaşamalarını kaçınılmaz kılarlar. Tarihte saf iktidarlar bir istisna teşkil eder; kural olan, iktidarın hegemonik karakteridir.

Merkezî iktidar ekonomik merkezle tamamlanmak durumundadır. Merkezî iktidar yoğunlaşması başat ekonomik yoğunlaşmanın olduğu merkezle sıkı bağ içindedir. Merkezî ekonomi dalga dalga çevreye yayılarak kendini sistemleştirirken, bunu merkezî iktidarın iç içe yayılmasıyla birlikte taşırmak durumundadır. Merkezî iktidar bizzat yoğunlaşmış en güçlü potansiyel ekonomik yapı olduğundan, güncelliği içinde ekonomiyi aktifleştirerek merkezden çevreye doğru yayılır. Kazancın, sermaye birikiminin azami oluşuna göre, merkez ve çevre sürekli yer değiştirir. Bu durum bunalım denilen süreçleri kaçınılmaz kılar.

O halde çevre ve bunalım, merkezî iktidar ve ekonominin vazgeçilmez temel niteliklerindendir. Sistem verimli çalıştıkça merkezin değişmesine gerek yoktur. Fakat tarihte çoğunlukla yaşandığı gibi, merkezin giderek asalaklaşması üzerine, verimli bir çevre gücü bunalımların etkisinden de yararlanarak çıkış yapar; yeni teknolojik uygulamalarla ekonomiyi daha başarılı kılarak bunu gerçekleştirir. Yeni teknoloji yeni askeri teknik demektir. Böylesi tarihsel momentlerde yaşanan iktidar kaymaları yeni merkez ve çevre oluşumlarıyla sonuçlanır. İktidar hegemonyası yeniden kurulur. Burada ekonomi ve iktidardan hangisinin belirleyici olduğu konusunda ayrım yapmak fazla anlamlı değildir. Hiçbir hegemonik iktidar ekonomik merkezsiz edemeyeceği gibi, hiçbir ekonomik merkez de merkezî hegemonik iktidar inşasına yönelmeden kendini uzun süreli veya kalıcı kılamaz.

Tarihte merkezî hegemonik iktidarla bağlantılı diğer çok önemli bir olgu, bu sistemin zincirleme bağlantılı ve boşluk kabul etmeyen bir özellik taşıması, hem zamansal hem de mekânsal kopukluklar halinde değil, bir zincirin halkaları gibi yaşanmasıdır. Hegemonik iktidarın doğasında zamanda ve mekânda boşluk bırakmak yoktur. Azami doluluk söz konusudur. Halkalar iç içe ve birbirine sıkıca bağlantılıdır.

Tarihsel toplum, merkezî uygarlık tarihi boyunca somut olarak ana nehir ve yan kollarıyla sembolize edilirse daha gerçekçi kavranabilir

Merkezî hegemonik iktidarı sadece büyük imparatorluklara özgü bir durum olarak düşünmemek gerekir. Bütün toplum hegemonik iktidar ilişkilerine bağlanmaya çalışılır. Roma'da imparator neyse, köyde ağa ve ailede koca da odur. Bu tür hegemonik ilmeklerle dokunduğu göz ardı edilirse, tarihsel toplumu anlamak mümkün olmaz. Belki bilgi yığınımız olur, ama

diyalektik kavrayışımız gerçekleşmez.
Merkezî hegemonik iktidar sadece ekonomiyle değil, en az onun kadar önemli olan ideolojik hegemonyayla tamamlanmak durumundadır. İdeolojik hegemonyasız iktidar hegemonyası olmaz. Özellikle uygarlık aşamasındaki temel mitolojik ve dinsel çıkışlar ya anti-hegemoniktir, ya da kısa süre içinde en azından bir kanadıyla iktidarla bütünleşerek hızla hegemonikleşir. Özellikle tek tanrılı dinlerin merkezî hegemonyayla iç içe gelişimi hayli öğreticidir. Çıkışları mutlak hegemonla bağlantılıdır. Tanrı, Allah kavramı ya baş hegemona alternatif bir kavramdır ki bu durumda din muhalif ve direnişçidir, ya da hegemonun bizzat kutsallaştırılması ve tanrısallaştırılmasıdır; bu ikinci durumda din merkezî hegemonik sistemin yansımasıdır. Tek tanrılı dinler tarihini ancak merkezî hegemonik iktidarın tarihiyle birlikte inceleyerek anlayabiliriz. İktidar ve ekonomik temelden kopuk bir dinler tarihi koca bir safsatadan ibarettir. Hegemonik iktidarın zamanı ve mekânı zincirleme kuşatması gibi gerçek tarih din, tanrı, hegemon, iktidar ve ekonomi iç içeliğiyle kuşatılmıştır.
Somutlaştırırsak, bilinen haliyle ilk hegemon olan Akad Kralı Sargon'dan beri zincirleme halkalar halinde gelen ve günümüzde yine Sargon İmparatorluğu benzeri bir hegemon olan ABD ile devam eden bu süreç, merkezî uygarlık sistemi açısından bir ana nehir akıntısı gibidir. Sümer, Akad, Babil, Asur, Hitit, Mitanni, Urartu, Med, Pers, İskender, Roma, Sasani, Bizans, Arap-İslâm, Türk-Moğol, Osmanlı, Britanya ve ABD hegemonyaları ana nehri oluştururken, Mısır, Elam, Harappa, Çin, Hint, Rus, Frank ve Germen İmparatorlukları ana nehrin yan kolları konumundadır. Tarihsel toplum, merkezî uygarlık tarihi boyunca somut olarak ana nehir ve yan kollarıyla sembolize edilirse daha gerçekçi kavranabilir.
Diğer yandan anti-hegemonik güçler de çıkışından beri merkezî uygarlık sistemine ve onun hegemonik güçlerine karşı sürekli varlıklarını oluşturup dünyanın diğer kutbunu, yani demokratik uygarlık dünyasını günümüze kadar taşımışlardır. Bu dünyanın esas cevherinin demokratik, ahlaki ve politik olduğu, bitmez tükenmez demokratik konfederasyonlarla kendini hep yenileyip güçlendirdiği, anti-hegemonik güçlerin genelde dinlerin ve özelde tek tanrılı dinlerin birer mezhebinde kendi ideolojik dünyalarını inşa ettikleri ve ekonominin de gerçek üretici güçleri oldukları tartışma götürmez.
Kapitalist modernitenin egemen kılmaya çalıştığı tekil ulus-devletler tarihi, merkezî hegemonik evrensel tarihsel gelişmeyi ne kadar bastırmak istese de, bu evrensel gerçeği değiştiremez. Evrensel tarih olmadan tikel tarih olamaz. Daha doğrusu, tarih tikel ile evrenselin birbirini beslemesiyle gelişir. Tikel ulus, sınıf ve hanedan tarihleri veya kişisel tarihler evrensel bağlam içine oturtulmadan anlaşılamaz. Kapitalist modernite kendi liberal tarihini 'tarihin sonu' olarak ilan ederek, her klasik hegemonik çağın başvurduğu bir hileyi tekrarlamaya çalışmaktadır. Her hegemonik çağ kendini sonuncu olarak ilan eder. Fakat tarih devam ediyor. Sona eren belki de kapitalist modernitenin kendisidir. Küresel finans kapital çağıyla birlikte somut tarih ve toplumla hiçbir bağı kalmayan bu sistem öz itibariyle anlamsızlaşmıştır. Biçim itibariyle dağılması da günbegün gerçekleşmektedir. Belki de tarihte ilk defa merkezî hegemonik sistem tüm rezervlerini tüketmiş olup ağır ağır çatırdamakta, sürekli krizle boğuşarak sonuna yaklaşmaktadır.

2- İktidar ve Demokratik Yönetim

Toplumsal yönetim olgusunda iktidarcı ve demokratik özerkçi biçimler arasındaki ayrım temel toplumsal sorunların çözümünde kilit öneme sahiptir. İki yönetim paradigması arasındaki köklü farklar ayrıştırılıp netleştirilmedikçe, geliştirilecek tüm çözümlerin işlevsiz kalması kaçınılmazdır. Toplumsal yönetimin kendisi özgürce tayin edilmedikçe, diğer tüm sorunlar son kertede yönetim çözümsüzlüğüne takılıp boşa çıkacak, hatta sorunların daha da ağırlaşmasını beraberinde getirecektir. Tarihsel bir örnek vermek gerekirse, yönetim olgusuna iktidarcı diktatörlük yaklaşımı Sovyet deneyiminin iflasında belirleyici rol oynamıştır. Başarısız devrimlerin temelinde de aynı olgu gizlidir. Bu devrimler iktidarcı yönetim anlayışından bir türlü kopamamalarının sonucu olarak ya iktidarlaşıp yozlaşmışlar, ya da yönetim olgusunu tümden dışlayarak bireysel anarşizme kayıp yenilgiyi kaçınılmaz kılmışlardır. Toplumsal sorun yönetim olgusunun hiyerarşik ve devletçi iktidarın tecavüzüne uğramasından kaynaklanmıştır. Yönetim olgusu tecavüze uğramadan, çarpık ve saptırıcı kılınmadan baskı

ve sömürü kurumlaşamayacağı için, bu olgular ya gerçekleşemez ya da geçici olmaktan kurtulamaz. Yönetim gaspı gerçekleştirildiği oranda, toplumlar üzerinde kapsamlı baskı ve sömürü mekanizmaları kurulur. Böylelikle de Pandora'nın kutusunun açılması misali tüm toplumsal olgular sorunlara boğulur.
Hiyerarşik yönetimle bozulan doğal toplum düzeni, doğadan kaynaklanan sorunlara ilaveten iç toplumsal sorunlarla da karşılaşacaktır.

Zihniyet dünyasında ortaya çıkan çelişkili mitolojik fikirler ve tanrısal kavramlar özünde artan toplumsal sorunu ifade etmektedir

Toplumun maddi ve manevi kültüründe sorunlar giderek ağır basacaktır. Klanlar ve kabileler arasında şiddetlenen çatışmalar sorunlu yapıya işaret etmektedir. Zihniyet dünyasında ortaya çıkan çelişkili mitolojik fikirler ve tanrısal kavramlar özünde artan toplumsal sorunu ifade etmektedir. Tüm bu olguları Sümer toplumunda çarpıcı biçimde gözlemleyebiliriz. Tanrılar arasındaki savaş, aslında yükselen hiyerarşik hanedanların ve kent-devlet yöneticilerinin kendi aralarındaki çıkar çatışmasını ifade etmektedir. M.Ö. 5000-3000 yılları arasında Aşağı Mezopotamya'da daha sonraki tüm uygar toplumların tanıklık edeceği iktidar çatışmalarının, sömürü tekellerinin, kent-kır ('barbar') çelişkileri ve sınıf anlaşmazlıklarının temelindeki köklü çatışmalı toplumsal sorunların prototipi oluşacaktır. Daha sonra ortaya çıkacak olan tüm toplumsal çatışma ve uzlaşma biçimlerinin, devletin, sınıfın, kent içi ve dışı kavgaların, barışın ilk örnekleri buralarda denenecektir.
Süreçten galip çıkan iktidarcı yönetim olmakla birlikte, toplum hiçbir zaman özyönetim arzusundan vazgeçmemiş, iktidarcı yönetime karşı sürekli özyönetim talebini yükseltmiştir. Kaldı ki, tarihin en yaygın toplum biçimlenişi olan kabile ve aşiretler özünde özyönetimi yaşamışlar; yabancı iktidarcı yönetimlere boyun eğmektense hep dağ, çöl ve bozkırların göçebe toplumu olmayı tercih etmişlerdir. Sonuna kadar kırımdan geçmeyi göze almışlar, ama toplumsal doğanın temel bir ihtiyacı olan özyönetim hakkından vazgeçmemişlerdir. Kabileler ve aşiretler özyönetimden vazgeçmenin kimliklerini yitirme ve esirleşme olduğunun derin bilinciyle yaşıyorlardı. Kentlere karşı barbarların direnişi denilen olgu, özünde kabile toplumunun özyönetiminden vazgeçmeme ve kendi kimliğini koruma savaşıdır. Bu olguyu günümüze kadar yaygın olarak gözlemek mümkündür. Sümer toplumuna karşı Batı'dan çöl kabileleri olan Aramitlerin (Proto Arap kabileler), Kuzey'den ve Doğu'dan Hurri (Proto Kürt) kabilelerin saldırı ve direnişleri Sümer tabletlerinde çarpıcı ifadeler halinde destanlaştırılarak anlatılmaktadır.
Kabile ve aşiret topluluklarının kavim, milliyet veya halklaşma süreçlerinde özyönetim sorunu kendini demokrasi (Yunanca 'halkın kendini yönetmesi' anlamına gelmektedir) olarak somutlaştırmaktadır. Demokrasiyi iki önemli niteliğiyle tanımlamak gerekir: Birincisi, halk üzerindeki iktidar kurumlaşmasına, devletleşmeye karşıtlığı içermektedir. İkincisi, geleneksel toplumdan kalma özyönetimini daha katılımcı kılmakta, tartışma ve toplantı kültürünü kurumlaştırıp parlamentonun prototipini oluşturarak sağlamlaştırmaktadır. Özyönetim, demokratik özerklik olarak tüm ilgili toplumsal birimlerin katılımını gerçekleştirmekte ve kurumlaştırmaktadır. Bu konuda da tarihsel örneği çarpıcı olarak ve yazılı belgelerden izleyerek Atina demokrasisinde bulmaktayız. Atina demokrasisi köleliği aşmadığı için tam demokrasi sayılmaz. Ama Sparta örneğindeki devletleşmeyi kabul etmediği için de devlet sayılmamaktadır. Tam demokrasiden devlete geçişin bu çarpıcı örneği gerçek demokrasiye ilişkin bugün için bile geçerli birçok ders vermektedir. Doğrudan demokrasi, yönetimin yıllık seçimlerle belirlenmesi ve seçilenlerin hiçbir üstün yanlarının bulunmayışı, demokrasinin emrindeki yönetim olgusu, vatandaşların politik tartışmalara katılımını sağlayan ve dolayısıyla eğitimini gerçekleştiren toplantı kültürü Atina demokrasisinden günümüze miras kalan değerlerdir. Şüphesiz yazıya dökülmemiş olan sayısız diğer toplulukların yaşadığı da benzer demokrasi kültürüdür.
Kısaca örneklemeye çalıştığımız tarihsel deneyimler özyönetim ve demokrasi olgusunun yaygınlığını ve farkını ortaya koymaktadır. İktidarlaşmayan, böylece toplumsal soruna yol

açmayan, baskı ve sömürünün doğuşuna fırsat tanımayan bir yönetim biçimi olarak kendisini tanıtlamaktadır. Demokrasinin veya demokratik özerkliğin bu temel niteliklerini iktidarcı yönetim yozlaştırmalarına karşı hep net kılmak ve bu niteliklerden vazgeçmemek büyük önem taşır. Demokrasiyi iktidarın veya devletin meşruiyet kılıfı haline getirmek ona yapılacak en büyük kötülük olacaktır. Demokrasiler asla iktidar ve devletle özdeşleştirilmemelidir. Bu tür bir karıştırma toplumsal sorunların bir türlü çözüm bulamaması kadar giderek yığınlaşması anlamına da gelecektir. Toplumların politik bilincini ve ahlâki duyarlılığını sürekli canlı tutan demokrasiler, iktidar ve devletten kaynaklanan sorunların gerçek çözüm alanıdır. Toplumsal sorunu demokrasiler kadar savaşa başvurmadan çözme yeteneğini gösteren başka rejimlere tanık olmamaktayız. Demokrasiler ancak toplumun esenliği iktidar ve devlet tarafından ölümcül bir tehdit altına alındığında coşkuyla savaşırlar ve kolay kolay kaybetmezler.

Kapitalist modernite çağında demokrasiler ve özerk yönetimler için en büyük tehdit ulus-devletçi iktidarlardan gelmektedir. Demokrasiyi kendine kılıf yapan çoğu ulus-devlet, en katı merkeziyetçiliği sağlayarak, toplumun özyönetim hakkını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Liberal ideolojik hegemonya ulus-devletin bu demokrasi karşıtı niteliğini 'demokrasi çağı'nın özelliği diye yutturmaya çalışmakta, demokrasinin ulus-devletçe yadsınmasına demokratik rejimin zaferi demektedir. Kapitalist moderniteye karşı demokrasilerin gerçek sorunu kendi farkını ortaya koymak, katılımcı ve süreklilik arz eden özelliğinden vazgeçmemektir. İktidar ve devlet hegemonyası dayatılmadığı müddetçe, demokrasilerin çözemeyeceği bir toplumsal sorun yoktur.

Reel sosyalizmin iktidar ve devlet sorununu bir karşı iktidar ve devlet oluşumu biçiminde çözmeye kalkışması iflas etmesinin temel nedenidir. Reel sosyalizm devlet ve iktidarın birikmiş sermaye olduğunu, bunlar işlev kazandıkça sermaye ve kapitalizmle sonuçlanacağını hiç hesaba katmamış, bu konuda ciddi bir teorik körlüğü yaşamıştır. Merkezî ulus-devletçiliği klasik liberal örneklerinden katbekat büyüterek komünizme varacağını sanırken, en vahşi kapitalist oluşumla karşılaşmıştır. Sosyalizmin demokrasisiz gerçekleşmeyeceği, reel sosyalizm denemelerinin en önemli sonucu olmuştur. Günümüzde yaygınlık kazanan sivil toplum, insan ve azınlık hakları, yerel yönetim sorunları ve klasik tüm ulusal sorunlar demokrasi ve özyönetimlerin merkezî ulus-devletçe bastırılmasından kaynaklanmış olup, bu sorunların çözüm yoluna girmesi de ancak ulus-devletin gerçekleştirdiği hak gaspı zemininin aşılmasıyla mümkündür. Gerek ABD'nin federal karakteri, gerekse AB'nin gasp edilen demokratik değerleri azar azar da olsa yeniden sivil topluma, bireyler ve azınlıklara ve yerel yönetimlere aktarma temelinde kendisini geliştirmesi, üç yüzyıllık ulus-devletçi teori ve taktiklerden çark ettiklerini göstermektedir. Çünkü bu üç yüzyıllık süreç, tarihin hiçbir döneminde görülmeyen savaşlara, talana ve sömürgeciliğe, soykırımlar ve asimilasyonlara yol açmıştır. AB örneği sınırlı da olsa demokrasiye dönüşün tarihsel bir adımıdır. Tıpkı ulus-devlet örneğinde görüldüğü gibi, demokrasiye açık bu modelin giderek dünya devletleri ve halklarınca paylaşılması güçlü bir olasılıktır. Fakat asıl radikal demokrasi dünyanın diğer kıtalarında gelişeceğe benziyor. Latin Amerika deneyimi, eski reel sosyalist ülkelerin yaklaşımları, Hindistan ve hatta Afrika gerçeklikleri demokratikleşmenin önemini her geçen gün daha fazla ortaya koymakta, gelişmenin bu yönlü olmasına zorlamaktadır.

Kentlere karşı barbarların direnişi denilen olgu, özünde kabile toplumunun özyönetiminden vazgeçmeme ve kendi kimliğini koruma savaşıdır

Merkezî uygarlığın ana ülkesi ve bölgesinde yaşanan büyük kaos, ulus-devletçiliğin ve iktidar paylaşımcılığının iflasını tüm yönleriyle ve bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Bu kaos Filistin-İsrail, Irak ve Afganistan ulus-devletçiliklerinin ve kökeni en gelişkin hiyerarşilere dayalı olan iktidarcılığın tüm maskelerini düşürmüş, sorunların temel kaynağını teşkil ettiklerini kesinleştirmiş, sınırsız şiddet, terör, savaşlar ve katliamların bu kaynaktan beslendiğini her yönüyle gözler önüne sermiştir. Ulus-devletçilik ve iktidar paylaşımcılığının

bumerang gibi sahiplerini vurmaktan başka yeteneğinin kalmadığı yeterince kanıtlanmıştır.
Bu koşullarda radikal demokrasinin ve demokratik konfederalizmin çözümleyici gücü ortaya çıkmaktadır. Uygarlığın şafak vaktine beşiklik etmiş Kürdistan coğrafyası, bu sefer demokratik konfederalizmin, radikal ve gerçek demokrasinin şafak vaktine beşiklik etmektedir. Doğada bir kural vardır: Her şey kendi kökeni üzerinde yeniden doğar. Demokrasi de neolitik devrimde gizli kökenleri üzerinde tam ve başarılı doğuşunu gerçekleştireceğe benzemektedir. Halen tüm merkezî hegemonik uygarlıkların darbesini yemekte olan bu beşiğin demokrasi bebeğini de büyütmesi imkân dahilinde görünmektedir. Özyönetim gücünü, politik ve ahlâki toplum olma yeteneğini çoktan kaybetmiş bu topraklar, bu dağlar 'Kurti'lerin bir kez daha beşikten çıkıp yürüyüşe geçmelerine tanıklık edebilir. Ortadoğu kültüründe her şey bileşik kaplar misalidir. Bir alanda başarısını kanıtlamış toplumsal hâkikat, hızla diğer alanlara da yayılma özelliğindedir. İslâm sadece otuz yıl gibi kısa bir zaman içinde bir dünya sistemi haline geldi. Ufacık bir Filistin sorunu yıllardır tüm bölgeyi esir almış gibidir. Kürdistan şafağında uygarlık beşiğinde büyüyüp atılım yapabilecek düzeye gelmiş gerçek demokrasi, demokratik özerklik, demokratik konfederalizm ve tüm bu olguların sistematik ifadesi olarak demokratik modernite, kapitalist modernite karşısında güçlü alternatif olarak rol oynamaya başlamıştır. Her geçen gün iflasını ibret verici derslerle kanıtlayan bu sistem karşısında demokratik modernite yükselen yıldız niteliğindedir.
İktidar, devlet ve demokratik özerklik ilişkilerinde çözülmesi gereken temel problem, aralarındaki farklılıkları nasıl koruyup düzenleyebilecekleri hususudur; bir anlamda da toplumsal barış sorununu nasıl çözebilecekleridir. Tarihsel ve güncel örneklerden görüyoruz ki, birbirlerini tamamen tasfiye etme yaklaşımları sadece devlet iktidarının toplumsal canavara (Leviathan) dönüşmesine ve kaotik sürecin derinleşerek süreklileşmesine yol açmaktadır. Bu kapsamdaki her çözüm denemesi toplumu daha da nefessiz bırakmakta ve tüketmektedir. Çözümsüzlükten geriye tüketim kalıplarına sıkışmış ve devletin mutlak güdümünde olan karıncalaşmış bir insanlık kalmıştır. Bu gerçeklik kapitalist modernitenin topluma karşı yürüttüğü topyekûn saldırıyla oluşmuştur. Ütopik ve iktidarcılığı aşamamış devrimciliğin zaafları, kapitalist modernitenin daha da güçlenmesine neden olmuştur.
Demokratik özerklik çözümü bu devleşmiş yapılarla iki tür yöntemle baş edebilir: Devrimci ve reformcu yöntemler. Kapitalist modernite yapılanmalarını, özellikle ulus-devletçi iktidarı tamamen yıkmaya dayalı devrimci yöntemin tarihsel deneyimi iktidarcı ulus-devletçiliği daha da güçlendirme biçiminde olmuş; toplumun demokratik, özgürlükçü ve eşitlikçi yapılanmasını yaratmayı başaramamıştır. Reformcu demokrasi de hâkim modernite içinde erimekten kurtulamamıştır. Çıkarılması gereken sonuç, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, asıl olanın demokratik modernite sistemini geliştirecek kurumsal ve anlaksal seçenekleri sürekli gündemleştirmek ve uygulamak olduğudur. Her iki modernite sisteminin belki de yüzlerce yıl bir arada yaşamak durumunda kalacaklarını kestirip, hem tikel ulus-devlet bünyesinde hem de evrensel ulus-üstü sistem içinde demokratik anayasal çözümler geliştirerek kendi aralarındaki ilişki ve çelişkileri aşmaları daha güçlü bir olasılıktır. Bu yönlü bir gelişme olumsuz geçmişi olumlu geleceğe taşıyabilir.

3- Demokratik Ulus

Devlet amaçlı ulusla ulus amaçlı devlet mücadeleleri çağın kanlı gerçeğinin ana etkenidir. İktidar ve devletle ulusu buluşturmak modernite çağının sorunlarının ana kaynağıdır. Modernite çağının sorunlarını diktatörlükler ve hanedan devletlerinden kaynaklanan sorunlarla karşılaştırdığımızda, modernite çağında sorunların devlet ulusundan kaynaklandığını ve bu durumun ikisi arasındaki en büyük farkı oluşturduğunu görürüz. Sosyal bilimin en karmaşık konularından biri olan ulus-devlet, modernite karşıtı tüm sorunların çözümleyici aracı olan sihirli bir değnekmiş gibi sunulur. Özünde ise toplumsal sorunu bir iken bin yapar. Bunun nedeni de iktidar aygıtını toplumların kılcal damarlarına kadar yaymasıdır. İktidarın kendisi sorun üretir; sermayenin zor biçiminde örgütlenmiş potansiyel karakterinden ötürü baskı ve sömürü olarak toplumsal sorun üretir. Ulus-devletin amaçladığı homojen ulus toplumu, ancak iktidarla tüm uzuvları testereyle kesilip eşitlenir gibi yapay ve şiddet yüklü sah-

te (sözde hukuken) eşit yurttaşlar inşa eder. Bu yurttaş kanun lafzında eşittir, ama hayatın her alanında birey ve kolektif varlık olarak azami eşitsizliği yaşar.

Kapitalist modernitenin ulus-devlet olarak örgütlenmesi ekonomik tekel olarak örgütlenmesinden daha baskıcı ve sömürücü rol oynar. Marksizm'in ve genel olarak sosyolojinin ulus-devletin baskı ve sömürü ile bağlantısını görememesi veya ulus-devleti çok sıradan bir üstyapı kurumu olarak sunması temel bir eksiklik ve çarpıtmadır. Sınıf ve maddi sermaye tahlili ulus-devletten bağımsız yapıldığında, en bayat ve verimli bir toplumsal sonuç üretmeyecek olan soyut bir genelleme yapılmış olur. Reel sosyalizmin başarısızlığının temelinde bu soyutlama yatmaktadır; daha doğrusu başarısız olmasında bu soyutlamayla bağlantılı sonuçlar rol oynamıştır.

Her ulusa bir devlet ne kadar gereksizse, her ulusa tek bir dil veya şive de gereksizdir

Kavram olarak ulus klan, kabile ve akraba aşiretlerin kavim, halk veya milliyet biçimindeki oluşumlarından sonra gelen ve kendini en çok dil ve kültür benzerliğiyle karakterize eden toplum biçimlenişidir. Ulusal toplumlar kabile ve kavim toplumuna göre daha kapsayıcı ve geniş hacimli, bu nedenle de gevşek bağlarla birbirine bağlı insan topluluklarıdır. Ulusal toplum daha çok çağımızın bir olgusudur. Genel bir tanımı yapılırsa, ortak bir zihniyeti paylaşanların topluluğudur denilebilir. Yani zihnen var olan bir olgudur; dolayısıyla soyut ve hayali bir varlıktır. Buna kültür temelinde tanımlanan ulus da diyebiliriz. Sosyolojik anlamda doğru olan da bu tanımdır. Sınıf, cins, renk, etnisite, hatta farklı ulus kökenliliğine rağmen, en genelde ortak bir zihniyet ve kültür dünyasının oluşması ulus olmak için yeterlidir. Bu genel tanımlı ulusu daha sofistike kılmak için devlet ulusu, hukuk ulusu, ekonomik ulus, asker-ulus (ordu-millet) türünden üretilen ve genel ulusu tahkim eden ulusçuluklar daha farklı kategorilerdir. Bunlara 'güç ulusu' demek de mümkündür. Güçlü ulus olmak kapitalist modernitenin temel bir ülküsüdür. Zira güçlü ulus sermaye ayrıcalığı, geniş pazar, sömürge imkânı ve emperyalizm üretir. Dolayısıyla bu tür tahkim edilmiş ulusları yegâne ulus modeli olarak görmemek, hatta şoven güç ulusları, sermayenin hizmetindeki uluslar olarak değerlendirmek önemlidir. Zaten sorun kaynağı oluşturmaları bu niteliklerinden ötürüdür. Kültür ulusundan üretilebilecek, ama sömürü ve baskıyı gemleyen ve dışlayan ulus modeli demokratik ulus modelidir. Demokratik ulus özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulustur. Bu tanım gereği özgürlük ve eşitlik arayışı olan toplumların ideal ulus anlayışıdır.

Kapitalist modernitenin ve esinlendirdiği sosyoloji biliminin demokratik ulus kategorisini işlememesi yapısallığı ve ideolojik hegemonyası gereğidir. Demokratik ulus sadece zihniyet ve kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ve yöneten ulustur. Belirleyici olan yönü budur. Demokratik özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur. Bu yönüyle ulus-devletin alternatifidir. Devlet yönetimi yerine demokratik yönetim büyük bir özgürlük ve eşitlik imkânıdır. Liberal sosyoloji, ulusu esas olarak ya kurulmuş bir devletle ya da devlet kurmayı amaçlayan bir hareketle özdeşleştirir. Reel sosyalizmin bile bu yönlü bir arayışta olması liberal ideolojinin gücünü gösterir. Demokratik ulusun alternatif modernitesi demokratik modernitedir. Tekelcilikten kurtulmuş ekonomi, çevreyle uyumu ifade eden ekoloji, doğa ve insan dostu olan teknoloji demokratik modernitenin, dolayısıyla demokratik ulusun kurumsal temelidir.

Ulusal toplumlar için koşul olarak ileri sürülen ortak bir vatan ve pazar olguları, maddi birer unsur olarak ulusun belirleyici nitelikleri sayılmaz. Örneğin uzun zamanlar hep vatansız kalmış Yahudiler tarihte en güçlü ulus olarak dünyanın tüm zengin köşelerinde yaşamışlar, ulusal bir pazarları olmadığı halde dünya pazarlarının en güçlü tek ulusu olmayı bilmişlerdir. Şüphesiz vatan ve pazar devlet-ulusu için çok güçlü tahkim araçlarıdır. Vatan ve pazar uğruna tarihin en kanlı ve en fazla savaşları verilmiştir. Vatan mülk, pazar ise üzerinde kârın gerçekleştiği alan olarak çok değerlidir. Demokratik ulusun vatan ve pazar anlayışı değişiktir. Demokratik ulus vatanı değerli sayar, çünkü ulus zihniyeti ve kültürü için büyük bir imkândır; anısında

yer almadığı bir zihniyet ve kültür düşünülemez. Fakat kapitalist modernitenin fetişleştirdiği ülke-vatan kavramını toplumdan öncelikli kılmasının kâr amaçlı olduğu unutulmamalıdır. Vatanı abartmamak da önemlidir. “Her şey vatan için” anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır. Her şeyin özgür bir topluma ve demokratik bir ulusa adanması daha anlamlıdır. Bunu da tapınç düzeyine getirmemek gerekir. Asıl olan, yaşamın değerli kılınmasıdır. Vatan bir ideal değildir, ulus ve birey yaşamı için sadece bir araçtır. Devlet ulusu homojen toplum peşinde olduğu halde, demokratik ulus ağırlıklı olarak farklı kolektivitelerden oluşur. Farklılıkları zenginlik olarak görür. Yaşamın kendisi de zaten farklılıkla mümkündür. Tornadan çıkmış gibi tek tip vatandaş olmaya zorlayan ulus-devlet, bu yönüyle de yaşama terstir. Robot insan yaratmak nihai hedefidir. Bu yönüyle aslında hiçliğe koşar. Demokratik ulusun vatandaşı, üyesi farklı olup, bu farkını farklı topluluklardan alır. Kabile ve aşiret varlıkları da demokratik ulus için birer zenginliktir.

Dil şüphesiz ulus olmak için kültür kadar önemli olmakla birlikte zorunlu bir şart değildir. Farklı dillerden olmak aynı ulustan olmaya engel teşkil etmez. Her ulusa bir devlet ne kadar gereksizse, her ulusa tek bir dil veya şive de gereksizdir. Ulusal dil gerekli olmakla birlikte, olmazsa olmaz bir şart değildir. Farklı dil ve lehçeleri de demokratik bir ulus için zenginlik saymak mümkündür. Fakat ulus-devlet katı bir biçimde tek dil dayatmasını esas alır. Çok dilliliğe, hele resmi çok dilliliğe kolay uygulama şansı vermez. Bu yönüyle hâkim ulus olmanın ayrıcalıklarından yararlanmaya çalışır.

Demokratik ulusun gelişemediği, ulus-devletçiliğin ise sorun çözemediği koşullarda bir uzlaşı ve anlayış olarak hukuk ulusundan bahsetmek mümkündür. Anayasal vatandaşlıkla kastedilen çözüm, aslında hukuk ulusu temelindeki çözümdür. Anayasal güvenceye bağlanmış hukuki vatandaşlık ırk, etnisite ve milliyet ayrımını esas almaz. Bu tip özellikler hak doğurmaz. Hukuk ulusu bu yönüyle gelişen bir kategoridir. Özellikle Avrupa ulusları giderek milliyet uluslarından hukuk uluslarına evrilmektedir. Demokratik uluslarda özerk yönetim, hukuk ulusunda haklar esastır. Ulus-devlette ise iktidar yönetimi belirleyicidir. En tehlikeli ulus tipi ‘ordu-millet’ zihniyeti ve kurumlaşmasıdır. Güçlü ulusu temsil eder gibi gözükse de, özünde içinde yaşanması en zor, hep görev dayatan ve faşizme varan bir zihniyeti barındırır. Ekonomik ulus ulus-devlete yakın bir kategoridir. ABD, Japonya, hatta Almanya gibi ekonomiye başat rol tanıyan ülkelerdeki bu ulus anlayışı Avrupa’nın geçmişinde daha güçlüydü. Sosyalist ulus kategorisi denenmek istendiyse de, pek başarılı olduğu söylenemez. Bu kısmen Küba’da rastladığımız ulus örneğidir. Fakat bu ulus örneği de ulus-devletin reel sosyalist biçimidir; özel kapitalist ağırlıklı ulus-devlet yerine, devlet kapitalizmi ağırlıklı ulus-devletin ikame edilmiş biçimidir.

Milliyetçilik ideolojisini ulus-devletin dini olarak yorumlarsak, ulus-devletin kendisini de bu dinin tanrısı olarak kavrayabiliriz

Ulus teorisi söz konusu edildiğinde önemle kritiği yapılması gereken husus ulusun kutsallaştırılması, tanrısallaştırılması gerçeğidir. Kapitalist modernite geleneksel din ve tanrı yerine bizzat ulus-devlet tanrısallığını inşa etmiştir. Bu husus çok önemlidir. Milliyetçilik ideolojisini ulus-devletin dini olarak yorumlarsak, ulus-devletin kendisini de bu dinin tanrısı olarak kavrayabiliriz. Devletin kendisi modernite çağında ortaçağın, hatta ilkçağın bütün tanrısallık kavramlarının özünü içerecek biçimde inşa edilmiştir. ‘Laik devlet’ denilen olgu ilk ve ortaçağ tanrısallıklarının tümüyle veya özde devlet olarak inşa edilmesi ve somutlaştırılmasıdır. Bu konuda hiç yanılmamak gerekir. Laik veya modern ulus-devlet cilasını kazıdığımızda, altından ortaçağ ve ilkçağın tanrısal devleti çıkar. Devlet ve tanrısallık arasında çok sıkı bir bağ vardır. Aynı biçimde yükselen ilk ve ortaçağ monarkıyla Tanrı kavramı arasında da çok sıkı bir ilişki vardır. Monark ortaçağdan sonra şahıs olarak etkinliğini yitirip monarşi kurumsallaştığında ve ulusal devlete dönüştüğünde, tanrı-monark da yerini ulus-devlet tanrısına bırakmıştır. Dolayısıyla kutsallaştırılmış vatan, ulus ve pazar kavramlarıyla birlikte ulus-devlet kurumlarının da benzer biçimde kutsallaştırılmasının temelinde kapitalist modernitenin

azami kâr elde etmeyi mümkün kılan ideolojik hegemonyası vardır. İdeolojik hegemonya ulusla ilgili bu kavramları dinselleştirdiği oranda azami kâr kanununu meşrulaştırmakta, böylece geçerli kılmaktadır.

Çağımızda 'tek bayrak', 'tek dil', 'tek vatan', 'tek devlet, 'üniter devlet' biçimindeki ulus-devlet sembolleri ve temel sloganlarının kulakları sağır edercesine haykırılması, gözlerin farklı renkten bayraklardan alerji duyup küçümsemesi, zihniyet dünyasının monolitik hale getirilip sakatlanması, ulusal şovenizmin her gösteride, özellikle spor ve sanat etkinliklerinde şahlandırılırcasına ritüel haline getirilmesi milliyetçilik dininin ibadetleri olarak yorumlanmalıdır. Aslında daha önceki çağların ibadetleri de aynı işlevi görür. Burada iktidar ve sömürü tekellerinin çıkarlarını ya gizleyerek ya da kutsayıp meşrulaştırarak geçerli kılmak asıl hedeftir. Günümüzde ulus-devletle ilgili tüm örtbas edici ve abartıcı yaklaşım ve uygulamaları bu temel paradigma altında yorumladığımızda, toplumsal gerçekliğin hâkikatini daha doğru kavrarız.

Demokratik ulus tüm bu hastalıkları en az yaşayan ulus modelidir. Kendi yönetimini kutsallaştırmaz. Yönetim sade bir olgu olarak günlük yaşamın hizmetindedir. Gereklerini karşıladığında herkes bir memur olarak yönetici olabilir. Yöneticilik değerlidir ama kutsal değildir. Ulusal kimlik anlayışı açık uçludur; kapalı bir din üyeliği, müminliği gibi değildir. Bir ulusa mensup olmak ne bir ayrıcalık ne de bir kusurdur. Birden fazla ulusa mensup olunabilir. Daha doğrusu, iç içe geçmiş farklı ulusallıklar yaşanabilir. Hukuki ulusla demokratik ulus uzlaşırsa rahatlıkla birlikte yaşanabilir. Vatan, bayrak ve dil değerli olmakla birlikte kutsal değildir. İç içe ortak vatanı, dilleri ve bayrakları zıtlıklar yerine dostluklar biçiminde paylaşarak yaşamak sadece mümkün değil, aynı zamanda tarihsel-toplum yaşamının da bir gereğidir. Bütün bu özellikleriyle demokratik ulus olgusu kapitalist modernitenin çılgınlaştırıcı savaş aleti olan ulus-devletçiliğinin güçlü alternatifi olarak tarihteki yerini yeniden almaktadır.

Çözümleyici bir model olarak demokratik ulus modeli devlet-ulusçuluğunun paramparça ettiği toplumsal ilişkileri yeniden demokratikleştirir; farklı kimlikleri uzlaşıcı, barışçı ve hoşgörülü kılar. Devlet ulusunun demokratik ulusa doğru evrilmesi muazzam kazanımları beraberinde getirir. Demokratik ulus modeli öncelikle şiddet yüklü toplumsal algıları doğru bir toplumsal bilinçle yumuşatıp insancıl (akıllı ve duygulu, empatisi olan insan) kılar. Şüphesiz şiddet içerilmiş sömürü ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırmasa bile epeyce azaltarak, daha eşit ve özgür bir toplum olanağını ortaya çıkararak bunu gerçekleştirir. Sadece kendi içinde barışı ve hoşgörüyü geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda dışta diğer uluslara karşı da baskı ve sömürü yüklü yaklaşımları aşıp ortak çıkarları sinerjiye dönüştürerek bu misyonunu gerçekleştirir. Ulusal ve uluslararası kurumlar demokratik ulusun temel zihniyet ve kurumsal yapılanmasına göre yeniden inşa edildiğinde, yeni bir modernitenin yani demokratik modernitenin sadece teorik değil uygulamadaki sonuçlarının da Rönesans niteliğinde olduğu kavranacaktır.

Kapitalist modernitenin alternatifi demokratik modernite ve temelinde yatan demokratik ulustur; demokratik ulusun içinde ve dışında ördüğü ekonomik, ekolojik ve barışçıl toplumdur.

Günümüzde içi boş veya boşaltılmış olan ulus-devletin kendisi, onun bölgesel ve küresel birlikleri ve özellikle BM yerine, üstün sorun çözümleyici özelliğiyle yeni demokratik ulusların hızla inşa edilmesidir. Demokratik ulusun sadece tekil ulus-devletin yerini alması veya dönüşümü olarak görülmemesi, bölgesel (AB kısmen bu yoldadır) ve küresel modellerinin de iç içe geliştirilmesi küresel finans kapital krizinden çıkışın en doğru, ahlaki ve politik yoludur.

4- Sosyalizm ve Kapitalizm

Kapitalist modernitenin topluma dayattığı bireyciliğe karşı toplumsallığı savunmak, bunu özgürlük ve eşitlik talepleriyle bağlantılandırmak klasik sosyalist ütopyanın temel idealleridir. Topluma, özgürlüğe ve eşitliğe duyulan geleneksel özlem kapitalizmin hegemonik özellik kazanmasıyla daha da şiddetlenmiştir. Liberal ideolojik hegemonya geliştikçe, sosyal ütopyalar gelişen bilimden etkilenerek kendilerini sosyalist ilan ettiler. Yeniçağın merkezî uygarlık sisteminin hegemonik kayması, Batı Avrupa'daki kentleşme hareketlerinin uzun süreli mücadelesinin sonucudur.

Sosyalist ütopyanın 19. yüzyılın ortalarına doğru K. Marks ve F. Engels öncülüğünde kendini bilimsel sosyalizm olarak açıklaması, liberalizmin bilimciliğinin etkisi altında gerçekleş-

ti. Zaten K. Marks ve F. Engels kendi bilimsel sosyalizmlerinin Alman felsefesi, İngiliz ekonomi-politiği ve Fransız sosyalizminin bir sentezi olduğunu açıklamaktan geri durmamışlardı.
Tüm bilimsellik ideasına ve eleştirelliğine rağmen, bilimsel sosyalizm, başta Rusya ve Çin reel sosyalizmleri olmak üzere çok sayıda deneyimin de ortaya serdiği gibi, kapitalist modernitenin maddi kültür yapılarıyla (ekonomik, sosyal ve politik kurumlar) zihniyet ve bilimsel dünyasını aşma gücünü tam gösteremedi. Sosyalist devrimlerin tümüyle yenildikleri ve boşa çıkarıldıkları iddia edilemez. Bu devrimlerin büyük bir miras bıraktıkları, halen güncel yaşamın vazgeçilmez bir unsuru ve zihniyet dünyasının en umutlu gücü oldukları inkâra gelmez. Fakat alternatif uygarlık ve modernite farkını keskinleştirip tahkim edemediler. Kapitalist modernite içerisinde önemli ölçüde erimekten kurtulamadılar. Bu gerçeğin bir kader değil, kapitalist dönem sosyalizminin çözemediği sorunlarla bağlantılı olduğu günümüzde yeterince açığa çıkmıştır.

Sosyalizm sadece devrim demek değildir; topluma demokratik katılım ve kapitalizme karşı bilinçli ve eylemli yaşamdır

Sosyalist toplumu kapitalizmin panzehiri olan, fakat sadece bundan ibaret olmayan, geçmiş tüm toplumların gelişmiş, bütünleşmiş, özgür ve eşitçe oluşmaya çalışan toplumu olarak değerlendirmek kendi hâkikatinin gereğidir. Kapitalist modernite üzerinde yükselmesi şurada kalsın, bu modernitenin toplum üzerinde 'demirden kafes' ve modern 'Leviathan' kılığındaki hastalıklı halini tarihsel toplumdan uzaklaştırarak kendi tanımına uygun biçimde gerçekleşebilir. Sosyalizm, tüm uygarlık tarihi boyunca kapitalizm kadar olmasa bile, toplumsal gerçekliğe dayatılan kölecil baskı ve sömürü tekellerinin kalıntılarından kendisini arındırmak suretiyle hem tarihsel temeline oturmuş, hem de güncel kazanımlarla (kapitalizmle mücadele aşamasında kazanılan değerlerle) kendisini pekiştirmiş ve yenilemiş olur.
Dikkat edilirse, bu yaklaşımda eski ve yeni toplum veya köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplum gibi ilerlemeci, kestirmeci bir yöntem kullanmıyoruz. Toplumsal gelişme, bütünleşme, özgürleşme ve farklılıklar temelinde eşitlik gibi kavramları esas alıyoruz. Daha da önemlisi, sosyalizmi gelecekte devrimden veya evrimden sonra yaşanacak bir toplum hali olarak da değerlendirmiyoruz. Zaten bu tür bir yaklaşım toplumun doğasındaki yaşam gerçeğine aykırıdır. İnsan türü hep toplumsaldır. Geçmiş-şimdi-gelecek birbirinden ayrıştırılarak yaşanmaz. Üç hal de iç içe olup birlikte yaşanır. Şimdiki an geçmiş olduğu kadar gelecektir de. Burada doğru bir felsefi yaklaşıma ihtiyaç vardır. Zaman felsefesini sonsuz geçmiş veya sonsuz gelecek olarak değerlendirmek pek bir anlam ifade etmez. Zamanı ancak varlık oluşumu olarak tanımlayabiliriz. Yani herhangi bir varlığın oluşumu onun zamanıdır. Başkaca da bir zaman yoktur. Böyle olunca, toplumun zamanı onun oluşumudur. Toplum da sürekli bir oluşum halini yaşadığına göre, geçmiş-şimdi-gelecek o halde mündemiçtir, gizlidir. Dolayısıyla uzun aralıklarla düz çizgisel aşamalı gelişme halindeki bir toplum tasavvuru hatalıdır ve içinden çıkılması imkânsız toplumsal değerlendirmelere yol açar.
Sosyalizm hakikati ifade eden bilinçli bir yaşam tarzıdır. Tarihte örnekleri bolca görülen bilgeler ve müminlerin tarzına benzer biçimde zamanın bilgesi ve mümini olarak yaşamak gerekir. Liberalizmin ahlâk düşkünlüğünü ifade eden bireycilik özgürlük olmayıp, sahte bilinçle yaşatılan en aşağılık kölelik biçimidir. Anti-liberalizm olarak sosyalizm, özgürlüğü kolektif eylemde ve ahlâkta yaşamanın ideolojisidir.
Toplumsal bakış açımızda kapitalizmi abartmamalıyız. Özellikle çağımızın emperyalizm ve kapitalizmin mutlak egemen olduğu bir çağ ve onun günlük yaşam biçimi olduğunu iddia etmek kapitalizme hak etmediği bir anlam atfetmedir, doğru değildir ve fazlasıyla propaganda altında oluşan bir yanılgıdır. Korku propagandasından beslenen bir ideolojik savaştır. Gerçek olan, kapitalizmin hep marjinal kalmaya mahkûm bir sistem, kendini ancak faşist zorbalıkla egemen kılmaya çalışan anti-toplumsal bir soygunculuk, bir kırk haramiler sistemi olduğudur.
Sosyalizmi hep devrimler ve savaşlarla kazanılacak bir toplum olarak görmek de yanlıştır. Şüphesiz koşullar oluştuğunda devrimci dönü-

şümler için savaşlar da mümkündür. Ama sosyalizm sadece devrim demek değildir; topluma demokratik katılım ve kapitalizme karşı bilinçli ve eylemli yaşamdır. "Devrim olur, sonra sosyalist yaşam olur" demek, kendini kandırmak ve boş beklentiler içine sokmaktır. Geçmiş ne kadar bilinçle güçlü yaşanır ve şimdileştirilirse, gelecek de o denli güçlü ve bilinçli karşılanıp yaşanır. Şüphesiz tüm bu süreçlerde stratejik ve taktik önderlikler gereklidir. Ama sosyalizmi bu tür askeri terimlerle yürütülecek bir eylemlilik hali olarak görmek büyük hatalara yol açar. Reel sosyalizm bir yönüyle böyle yürütüldü. Yorgun düşüldüğünde de yığılıp kalındı. Genel demokratik modernite paradigması altında tarihsel toplumu esas alan, kapitalizmin endüstriyalizm ve ulus-devletçilikle kuşattığı tüketici topluma ve bağlarını koparttığı çevreyi yıkmasına karşı çevreci, ekonomik ve demokratik konfederal yönetimle kendisini donatan sosyalist hareket, parti ve bloklara her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Sosyalist kuramın bu tip bir taslak altında geliştirilmesi ve pratiğe aktarılmasının gerekliliği öneminden hiçbir şey yitirmemiştir. Kaldı ki, bu sadece kapitalist hegemonyaya karşı gelişen bir öncü bilinç ve örgüt hareketi değil, tarih boyunca aynı özde ama farklı ideolojik-pratik veçheler altında sürdürülen gerçek bir toplumsallaşma hareketidir. Gerçek toplum bu hareketin doğasıdır, toplumsallaşma işlevinin kendisidir. Tarih bu anlamda sadece sınıf mücadelesi tarihi değil, hegemonik iktidar ve devlete karşı toplumun korunmasının, özgürlüğün ve eşitliğin mücadelesidir. Sosyalizm bu toplumsal mücadelenin gittikçe bilimselleşen tarihidir.

5- Özgür Eş Yaşam

Kadınla erkek arasındaki ilişkiler kavranmadan, hiçbir toplumsal sorun ne yeterince kavranabilir ne de çözümlenebilir. Toplumsal sorunların temelinde kadın-erkek ilişkilerindeki sorunsallık yatar. Hiyerarşik toplumda ve uygarlık toplumunda kadına tek taraflı olarak dayatılan evlilik kurumu erkek egemenliğini çok yönlü inşa ederken, bununla belki de doğada hiçbir canlının yaşamadığı, yalnızca insan toplumuna özgü bir bağımlılık ve kölelik kurumunun da temeli atılmış demektir. İlk ezen-ezilen toplumsallık, sınıfsallık ve ulusallık statüsü hep bu temel üzerinde yükselir. Her tür kavga ve savaşların da temelinde bu gerçeklik yatar. Uygarlık tarihinin ve en son aşaması olan kapitalist modernitenin en çok örtbas ettiği, ters ve olumsuz yansıttığı şey, kadının bu temeldeki kölelik statüsüne ilişkin gerçekliktir. Adı uygarlık toplumunda Şeytan ile özdeşleştirilmiş olan kadın, modernite sosyolojisinde konformizmin en uysal kişiliği, ücretsiz ev işçisi ve çocuk doğuran annesidir.

Kadın yaşamına içerilmiş köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesi ve bu mücadelenin kazanım düzeyi, tüm toplumsal alanlardaki köleliğe ve sömürüye karşı özgürlük ve eşitlik mücadelesinin temelidir. Uygarlık tarihinde ve kapitalist modernitede yürütülen özgürlük ve eşitlik mücadelesinin doğru temelde gelişememesinin ve güçlü bir başarıya yol açamamasının temel nedeni de kadına yaşamda içerilmiş ve biçimlendirilmiş kölelik ve sömürü kurumları ve zihniyetlerinin yeterince kavranamaması ve bunlara yönelik mücadelenin temel alınamamasıdır.

Dolayısıyla toplumsal sorunları çözmeye çalışırken kadın olgusu üzerinde yoğunlaşmak, eşitlik ve özgürlük çabalarını kadın gerçekliğine dayandırmak, hem temel araştırma yöntemi hem de tutarlı bilimsel, ahlâki ve estetik çabaların temeli olmak durumundadır. Kadın gerçeğinden yoksun bir araştırma yöntemi, kadını merkezine almayan bir eşitlik ve özgürlük mücadelesi hâkikate erişemez, eşitlik ve özgürlüğü sağlayamaz.

Öncelikle kadını tanımlamak ve toplumsal yaşam içindeki rolünü belirlemek doğru yaşam için esastır. Bu yargıyı kadının biyolojik özellikleri ve toplumsal statüsü açısından belirtmiyoruz. Varlık olarak kadın kavramı önemlidir. Kadın tanımlandığı oranda erkeği tanımlamak da olasılık dahiline girer. Erkekten yola çıkarak kadını ve yaşamı doğru tanımlayamayız. Kadının doğal varlığı daha merkezî bir konumdadır. Biyolojik açıdan da bu böyledir. Erkek egemen toplumun kadının statüsünü alabildiğine düşürmesi ve silikleştirmesi, kadın gerçekliğini kavramamızı engellememelidir. Yaşamın doğası daha çok kadınla bağlantılıdır. Kadının toplumsal yaşamdan alabildiğine dışlanması bu gerçeği yanlışlamaz, tersine doğrular. Erkek zorbaca ve yok edici gücüyle kadın şahsında aslında yaşama saldırmaktadır. Toplumsal egemen olarak erkeğin yaşama düşmanlığı ve yok

ediciliği, yaşadığı toplumsal gerçeklikle yakından bağlantılıdır.
Bu felsefi perspektifle kadın gerçeğine yöneldiğimizde, anlamlı yaşamın kadınla bağını iyi, doğru ve güzel yanlarıyla geliştirmek gerektiği sonucuna varabiliriz. Bu yargıdan yola çıkıldığında, kadınla yaşamın asıl amacı üremek ve çoğalmak olamaz. Yaşamak için çoğalmak gerekli bir araçtır, ama onu kavramak için asla yeterli değildir. Çoğalmak araçsaldır, amaçsal veya anlamsal değildir. Daha doğrusu, anlamı sadece çoğalmak olan bir yaşam çok eksik ve kusurlu bir yaşamdır. Kadınla insanca yaşamı yalnızca cinsel üremeye ve çoğalmaya bağlamak yaşamın sadece anlam eksikliğini değil, körleşmesini ifade eder. Zira kadınla amip gibi çoğalım olmayacağına göre, kadınla çoğalımı yaşamın merkezine koymak ve hedefi kılmak, canlıların muazzam evriminden gerekli anlamı çıkarmamak demektir. Kaldı ki, insan toplumunda nüfus azlığı problemi günümüz teknolojisiyle tamamen aşılmıştır. İnsan türünün nüfus azlığı değil, tersine dünyaya sığamaz hale gelen çoğalımı giderek büyük bir sorun haline gelmektedir.
Özcesi, kadınla çoğalıma dayanan yaşam felsefesinin ciddi bir anlamı yoktur. Sınıflı toplumda miras ve güçlü olma gibi olgular nedeniyle doğurgan kadına anlam yüklenmiştir; bu da baskı ve sömürüyle ilgili bir anlamdır ve kadın için negatiftir. Yani çok doğuran kadın, erken ölen kadındır. Kadınla anlam değeri çok yüksek bir yaşam ya çok az bir doğumla ya da genelde insan türü için bir nüfus çokluğu sorunu varsa hiç doğurmayan kadınla mümkündür. Çok çocuk doğurmak, kendini birey ve toplum olarak entelektüel ve politik güçle geliştiremeyen geri sömürge halkları için bir öz savunma olarak değer taşıyabilir. Kendine yönelik kırıma soyunu çoğaltarak cevap verme de bir direniş ve kendini var kılma yöntemidir. Fakat bu fazla özgür yaşam şansı olmayan toplumların öz savunmasıdır. Bu nedenle anlam düzeyinin bu denli düşük olduğu toplumlarda kadınla estetik ve doğruyu esas alan bir yaşam mümkün olamaz. Dünya toplumlarının mevcut gerçeği bunu doğrulamaktadır. Kadınla yaşamın beslenme ve korunma işlevlerinde özgün bir yönü yoktur. Beslenme ve korunma her canlı için geçerlidir. Kadınsız veya erkeksiz yaşamı tartışmanın fazla bir anlamı yoktur. Eşeyli veya eşeysiz tüm yaşamlarda erillik-dişillik olgusu vardır. Dolayısıyla sorun eş yaşamın kendisiyle değil, insan toplumundaki anlamıyla ilgilidir.
İnsan toplumunun yaşam biçimi herhangi bir canlı türünün yaşam biçimi değildir. Kendi içinde ve doğa üzerinde hükümranlık ve iktidar olgusunu geliştirebilecek özellikler taşımaktadır. Ulus-devlet iktidarında olduğu gibi nicel ve nitel bakımdan güçlü ulus peşinde koşmak yaşam gezegenimizi yaşamın mezarına dönüştürebilir. Buradaki çarpıklık toplumdan, erkek egemen toplumdan kaynaklanmaktadır. Erkek egemenin kadın yaşamı üzerinde kurduğu hegemonya gezegenimizi yaşanamaz hale getirmektedir. Bu sonuca da biyolojik evrimle değil, erkek egemenlikli hegemonik iktidarla varılmaktadır. Dolayısıyla kadınla yaşamın erkek egemenlikli hegemonik iktidar olgusundan kurtulması gerekir. Yaşamı hükümranlık altında geçen kadın doğurganlığıyla insanlığı milyonlarca yıl yaşattığı halde, kapitalist moderniteyle birlikte bu doğurganlık ironik bir biçimde yaşamın sonunu getirmektedir. Mevcut statü altındaki kadınla yaşam yaşamın sonunu haber vermektedir.

Erkekten yola çıkarak kadını ve yaşamı doğru tanımlayamayız. Kadının doğal varlığı daha merkezî bir konumdadır

Hegemonik uygarlık ve modernitenin özgür eş yaşamın inkârı pahasına gerçekleştiğini çok iyi bilmek gerekir. Dolayısıyla toplumsal aşkın zorunlu koşulu olan kadınla erkek arasında hem yapısal hem de anlaksal güç dengesi imkânsız kılındığından aşk gerçekleşemez. Anlam enerjisini yitirmiş ve köle toplumun kölece ilişkilerinin anlık olarak üretildiği evlilik koşullarında aşk gerçekleşemez. Hegemonik ve modern iktidarın ölümcül etkisi bu nedenle en çok özgür eş yaşam olanaksızlaştırıldığında görülür. Bu yüzden insanlık tarafından büyülü bir mucize olarak karşılanan yaşam bu koşullarda mucizevî ve büyüsel değerini yitirmiş, özellikle kadın tarafından kahrı çekilen ve intiharla karşılanan bir felakete dönüştürülmüştür. Eş yaşamın bir toplumsal inşa olduğunu iyi bilmek gerekir. Bu yaşam eril ve dişil kişiler arasında gerçekleşmez;

inşa edilmiş toplumsal kadınlık ve erkeklik arasında gerçekleştirilir. Hegemonik inşanın her iki cinsi sakat bıraktığı, aralarındaki ilişkinin bundan etkilendiği ve hegemonik ilişki olarak yansımasını bulduğu iyi bilinmelidir. Hegemonik ilişkide aşk gelişemez. İnsan aşkında temel şart, tarafların birbirine denk bir özgür irade sahibi olmalarıdır.

Yaşam adına insan toplumuna attığımız ilk adım eş yaşama ilişkin olmalıdır. Hiçbir yaşam alanı eş yaşam alanı kadar temel ve belirleyici özelliğe sahip değildir. Ekonomiyi, devleti temel ilişki saymak modernite sosyolojisinin bir saplantısıdır. Ekonomi de, devlet de sonuçta eş yaşamın araçları konumundadır. Eş yaşamlar ekonominin, devletin, dinin hizmetinde olamaz. Tersine devlet, din ve ekonomi eş yaşamın hizmetinde olmak durumundadır. Ancak bunun tersi tüm modernite sosyolojisini kaplamıştır.

Tüm bu anlatımın gereği olarak ilk ilmi yapılması gereken alan eş yaşam alanı olmalıdır. Çok ilkel bulunan ilkçağ mitolojisi ve dinlerinin kendilerini hep bu alanla başlatmaları boşuna olmayıp toplumsal hâkikatle ilgilidir. Eş yaşam, özellikle kadın etrafında geliştirilecek bilim, doğru sosyolojiye atılmış ilk adım olacaktır. Sadece bir bilim olarak sosyolojide değil, tüm sanatsal ve felsefi alanlarda da ilk adım bu ilişki etrafında atılmalıdır. Felsefenin bir dalı olarak ahlâk ve dinin de önceliği bu alanda olmalıdır demeye gerek bile yoktur. Ahlâk ve din bu alana yeterince bağlanmışlardır.

Sonuç olarak, çağımızdaki hegemonik iktidar ve sömürü güçlerinin iflası en çok eş yaşamdaki çöküşle görünür olmaktadır. Kadın-erkek ilişki tarihi en deklase, anlamını yitirmiş, ne onunla olunur ne onsuz olunur gibi bir tükenmişliğe gelip dayanmıştır. Başlangıç devrimini bu kaotik durumun tahliline dayandırmayanların kaosu sürdürmekten başka şansları yoktur. Kişisel ve kolektif çıkış yapanlar, ancak bu alanı bilimsel, sanatsal ve felsefi olarak temel alırlarsa, özgür eş yaşamına doğru adım atabilirler. Bu çıkış adımları, çokça sanıldığı gibi iki kişi arasındaki tekil, özel adımlar olmayıp, gerçekleştirilecek demokratik sosyalist topluma ilişkin evrenselin ilk adımlarıdır.

Sosyalist olmak öncelikle eş yaşamda özgürlük düzeyini tutturmakla ilgili olmak durumundadır. Eski mitolojik ve dinsel yaşamın başlangıcında rastlanan büyük ilkesel ve çetin pratik yaşamların benzeri bir yaşam tarzını esas almak gerekir. Eş yaşamın sosyalistçe inşası ancak uygarlık sistemlerinin ve kapitalist modernitenin evcil özünü ve biçimlerini aşmakla gerçekleşebilir. Sistemin banalleştirdiği cinsellikle, evcilik oyunlarıyla, soyculukla (çoğalım anlamında), 'bir yastıkta kocamak'la pek alakası yoktur. Özellikle güncel olarak tam bir hastalık haline getirilen günlük cinsel birleşmelerle de alakalı değildir. Kaldı ki, hiçbir canlıda günlük cinsel birleşmenin olmaması, tersine bunun döngüsel bir temele sahip olması, insan türündeki cinselliğin toplumsal tarzda inşa edildiğini kanıtlar. Özellikle kapitalizmin kadın reklamcılığıyla körüklediği cinsiyetçilik tamamen ideolojik hegemonyayla ilgili olup, azami kâr kanununun pratikleştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Denilebilir ki, hiçbir ilişki toplumsal cinsiyetçilik kadar sistemi taşıma gücünde değildir. Dolayısıyla anti-kapitalist olmak ancak bu tarz cinsiyetçi yaşamı reddetmek ve aşmakla mümkündür.

Eş yaşam ilişkilerinde geliştirilecek düzey ne denli bilimsel, sanatsal ve felsefi olursa o denli sosyalist topluma yol açabilecektir. Sosyalizmin öncelikle eş yaşam ilişkilerinde gerçekleşmesinin vazgeçilmez ilkesel ve pratik bir değeri vardır. Bu tarz ilişki dışında sosyalizme götürebilecek bir yol yoktur. Olsa da, bu ilişkiler dolaylı ve hatalara çok açık ilişkilerdir. Sosyalistçe eş yaşamı iki kişi arasındaki bir ilişki olarak algılamak eksik bir yaklaşımdır. Eş yaşamlar şüphesiz ikili somutlaşmaları yaşayabilir ama buna indirgenemez. Eş yaşam büyük anlam gücü, estetik ve ahlâkla daha çok soyut olarak yaşanan özsel bir yaşamdır.

Sosyalist yaşam bağlamındaki erkekler ve kadınlar ancak özgür yaşamı evrensel, kolektif olarak gerçekleştirdikçe, tekil olarak da doğru ve güzel yaşama şansını elde edebilirler. Tarihin tüm büyük toplumsal hareketlerinde bu gerçekliği görmek mümkündür. Sosyalist ilişki kapsamındaki erkek, özellikle kadın kendinde yaşattığı bilimsellik, estetiklik, ahlâkilik ve felsefilikle muazzam bir çekim gücüne sahiptir.

Tarihsel-toplum hareketleri ancak böyle anlam kazanmış kişiliklerle başarıya ulaşır. Bu kişilikler kelimenin gerçek anlamıyla hep sosyalist olarak bilinmek, anılmak ve beklenmek durumundadır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Ulusal Sorunun Çözümünde Reel Sosyalist Deneyimler ve Sonuçları

Suat Gökalp

"Toplumsal sorunlar zihnen çözülmedikçe yapısal olarak da çözüme kavuşmazlar."

Çağdaş insanlığın önündeki en temel güncel problem, çeşitlenmiş ve çoklu hal almış kimliklerin hangi ilkeler temelinde ortak bir yaşamı örebileceğine ilişkindir. Demokratik toplum ile devletçi toplumun tarihten güncele değin süren çelişki ve çatışması günümüzde bu problem özelinde vücut bulmuştur. Kapitalist modernite güçleri ulus-devlet modelini revize ederek sürdürmek istemekte; işbirlikçi yerel ulus-devlet yapıları ise bu revizyona da karşı çıkarak tek dil, din, mezhep, kültür, etnisite ulus vb. zihniyetinde ısrar etmekte, statükodan taviz vermemekteler. Kuşkusuz buna karşı demokratik toplumun tarihten güncele akan direniş geleneğini temsil eden hareketler şahsında sürmekte olan çoklu kimliği zenginlik olarak görüp kabul etme temelinde eşitlik, demokrasi ve özgürlük esaslarında bir arada yaşam modelinin arayışı içinde mücadele etmektedirler. Açık ki, bu iki çizgi arasındaki çelişki ve çatışma geleceği büyük oranda belirleyecektir. Konu bu denli stratejik önemdedir. Her çevre kendi ideolojik referanslarıyla çözüm arayışındadır.

Marks ve Engels'te ulus sorununun nedenlerinden çok sonuçları üzerinden çözüm üretme çabası görülebilmektedir

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın bu soruna yanıtının demokratik ulus modeli olduğu, bu dergi okurlarınca artık bilinen bir husustur. Bu çözümün nedenli isabetli olduğunu anlamada reel sosyalist uygulamaların açığa çıkardığı deneyimlerin incelenmesi, eleştirilerek sorgulanması yararlı olabilir.

Doğal toplumun, devletçi sisteme karşı çıkışından bugüne değin yürüttüğü her özgürlükçü direniş, özü itibariyle toplumun, demokratik-sosyalist arayışı, direniş geleneğini ifade etmektedir. Bu yönüyle sosyalizmin tarihi, insanlık tarihiyle özdeştir. Doğal toplum değerlerinin savunulmasına dair sosyalist gelenek her çağ ve mekânda kendi temsilini değişik formlarla somutlaştırmıştır. 19.yüzyılda bu gelenek bilimsel sosyalizm olarak Marks ve Engels tarafından geliştirilmiştir.

Bilimsel sosyalizmin (oluşum sürecinde) ulus sorununa yaklaşımına etki yapan değişik faktörler söz konusudur. İçinde şekillenip doğduğu 19. yüzyıl kıta Avrupa'sının sosyo-politik ikliminde içerik ve biçim kazanmıştır. Bu noktada Avrupa'nın 1500-1800 yılları arasında yaşadığı çatışma, kamplaşma, karşıtlaşmaları ve 1800'li yıllara yansıyan etkileri önemlidir. Çözüm amaçlı gerçeklik kazanan 1648'in Westphalia Anlaşması[1] görece bir durulmayı sağlamış, "çözüm" üretmiş gibi görülse de; etkileri bugünlere taşan ulus-devletçi tohumları temellendiren, etnik-inançsal ayrışmaları yaratıp Avrupa toplumlarının o çatışmalarda oluşan kültürel parçalanmasını yeni sınırlar çizip kalıcılaştıran sonuçlarıyla apayrı bir etken olarak Avrupa zihin dünyasında yer edinmiştir. Verili toplumsallığı "zorunlu toplumsal yasalarla" izah edip de facto olarak "kaçınılmaz" görüp kabul eden pozitivist-olgucu bilgi yapısı, ayrı bir etken olmuştur. Erişim ve iletişim olanaklarının sınırlılığı, Mısır-Mezopotamya'ya ait verilerin açığa çıkmayışı ve bu gibi nedenlerle dünya toplumlarına dair yeterli inceleme olanağını bulamayışları, "Asyatik toplumlar" genellemesiyle muzdarip bir "diğer toplumlar" algısını aşamayışları, diğer bir etkendir. Daha da çoğaltılabilecek ve fakat böylesi asli nedenlere

dayalı sorunlar, bilimsel sosyalizm kavramının da uluslar sorununa yaklaşımı ve çözüm arayışına son derece yanılgılı bir tutumu içsel kılmıştır. Yapısal, zihinsel sorunlar, bir anlamda, bu kuramsal zayıflıktan beslenip reel sosyalist gerçekleşmelerde daha da derinleşerek yıkıcı sonuçlara kapı aralamıştır.

Marks ve Engels'te ulus sorununun nedenlerinden çok sonuçları üzerinden çözüm üretme çabası görülebilmektedir. Kapitalizmin ulus eksenli kamplara bölüp parçalayıcı toplumsal modeline karşı, reaksiyoner bir tutum olarak değerlendirebileceğimiz genellemeci yaklaşım "Tüm dünya işçileri birleşin" sloganıyla öne çıkmıştır. Toplumsal parçalayıcı ve sınırlar ören tutuma karşı "işçilerin vatanı yoktur, işçiler kardeştir" gibi sloganlar söz konusudur. Ahlaken bu tutum elbette son derece doğrudur, yerindedir. Birleştirici ve ortaklaştırıcı içerik taşımaktadır. Bununla birlikte, bu söylemler salt romantik kulvarda kalmaya mahkûm durumdadırlar. Çünkü salt isteme ile birer gerçeklik haline almış zihinsel ve yapısal toplum bozulmalar çözümlenememektedir. Gerçekçi ve pratik-politikada çözüm değeri taşıyan analizler, ancak toplumsal hakikat ile verili toplumsallığı objektif gerçekliği içinde ele almayı, sorunu nedenleriyle görebilmeyi gerektirir. Bu çağı, koşulları ve dönemin gelişmelerini gözettiğimizd maalesef yapılamamıştır.

Marks, "başka bir milleti baskı altında tutan millet, kendi zincirlerini yaratmış olur" diyerek, önemli bir ilkeyi miras bırakmıştır

Birkaç temel boyuta vurgu yaparak buna açıklık getirmek mümkündür. Kuşkusuz kutuplaştırıcı, parçalayıcı tutumu "ulus-devlet" modeli yaratmıştır. Buna karşı "tüm dünya işçileri birleşin" demek, bir iyi niyet beyanı olarak anlamlıdır. Ancak, dünya halklarını parçalayarak yükselen ulus-devlet sistemini önleyemezdi, çünkü nasıl "bir araya gelinebilir" in sosyo-politik analizleri güçlü, bütünlüklü konmamıştı. "Ulus" formu ile ulus adına istismar ve saptırma olan "ulus-devlet" formu karıştırılıp temel ret ile sınırsız, belirsiz bir "ortak kimlik toplumu" vaat ediliyordu. Bu sosyolojik realite olarak çağa kendini uyarlayan, bir ihtiyaç olarak beliren "ulus" formunu, toplumsallığı görmeme anlama gelmekteydi. Madem bir sosyolojik form ve kimlik olarak bu toplumsallık açığa çıkmış, o halde sosyalistler bu formdaki değişik toplumları, özgün kimliklerini görmezden gelerek değil, bunu insanlık algısının zenginliği sayıp uluslararasında özgürlük, eşitlik ve demokratik birlik esaslarında bir model formüle edip alternatif model önermek gerekliliktir denmeliydi. Bu yapılmadığından, tüm söylemler kapitalist ulus-devlet formu karşısında sonuç alıcı olamadı. Evrensel olan ile yerel olanın kendi özgünlüğü içinde birliğinin-hakikat ışığında-izahı yapılıp sisteme kavuşturulamadı. Yerel, evrensel hakikatte iskân olan "çeşitlenerek çoğalıp birlikte anlamlaşma" prensibi bağlamında bir zenginlik olarak görülüp tanımlanmadı; "evrensellik" adına kaba bir genellemesiyle kurban edilip ötelendi. Böylece ulus formu, doğru ele alınmadı. Salt sınıf merkezli toplum okuması, toplumlarda ifade bulan manevi-kültürel gerçekliğin bütünlük içinde görülüp anlaşılmasını önledi.

Bu yanılgıyı Engels'in "tarihsel olan ve olmayan toplumlar" tespitinde de görebilmekteyiz. Ağırlıklı olarak L. Henry Morgan'ın "Eski Toplum"[2] adlı eserinin okunması üzerinden gelişen bu tespitte "tarihsel toplum olma "kıstası "merkezi hukuk devleti kurma ve üretici güçler geliştirme yetişine sahip olma" biçiminde konmuştur. Bu, bir yandan devlet kurmayı ki bu toplumsallıkta bir sapma halidir, onu meşru kılmakta, hem de özünde anti-toplumsallık olan "devletli-toplumu" asıl yerine koyup, bu sistemle buluşturarak toplumsallığın doğasına daha yakın yaşayabilmiş toplumları "tarihsel toplum olamayan" kategorisine ötelemiş olma anlamını taşımaktadır. Doğal/tarihi toplumun bir ana nehir gibi bütün olduğu unutulmuş, doğru tahlil edilememiştir. Dolayısıyla toplumsallığın tanımında yanılgılar üretmiştir. Reel-sosyalist ülke deneyimlerinde toplumları bu ölçüye vurup ittifak kurma veya dışlamaya yol açmış, pek çok sorunlu politikalara kuramsal temel teşkil etmiştir.

Böylesi ana esaslara dayanan sorunlar, ulus mevzusuna net bir tanım ve politika üretmeyi önlemiş, belirsiz, genellemeci söylemlerle sınırlı kalmayı doğurmuştur. Paris Komünü deneyiminde belli düzeylerde bu görülse de, aşma

yaşanamamıştır. Sonrası süreçlerde Marks'ın aşma çabası (Asyatik toplum analizleri v.b.) görülse de, ömrü vefa etmemiştir. Engels ise, ifade edilen çerçevenin ötesine geçmemiştir. 1850-1900 yılları arasında meseleye yaklaşım, böyle özetlenebilir.

Lenin, "bir tercih olarak siyasal bağımsızlık, her koşulda özgürlük anlamına gelmez" demiş, bu yönüyle Rosa Lüksemburg'un tutumuna yakın bir yaklaşıma sahip olmuştur

Bu kuramsal-zihni yapı üzerinde politikleşen reel-sosyalist hareket, çevre ve ülke deneyimleri, farklı aşamalarda benzer sorunları yaşamıştır. Örneğin Engels'in tespitine dayanarak, "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı" (UKKTH) tartışmalarında tutum alınmış ve İtalya, Macar, Leh milliyetçiliği desteklenmiştir. Aynı tutum Avusturya-Macaristan imparatorluğu bünyesindeki Güney Slav ulusal hareketlerine (tıpkı 1920'lerde Şeyh Said direnişine 3. Enternasyonal'de sergilenen tutumda olduğu gibi) "öncülük geri" denilerek köstek olunmuştur. Bu dönemler adına en anlamlı ve kalıcı tespit Marks'a aittir. Marks, "başka bir milleti baskı altında tutan millet, kendi zincirlerini yaratmış olur" diyerek, önemli bir ilkeyi miras bırakmıştır. Bu, böylesi şartlar altında olan bir milletin direnişinin meşru olarak kabul edilmesini getirmiş, 2.Enternasyonal'in bunu benimsemesini sağlamıştır. "Ulusların tam özerkliği" prensibi böylece kabul edilmiş, hak olarak tanınmıştır. Bu bağlamda "Polonya" örneği üzerine yapılan tartışmalarda konumuza ışık tutar mahiyettedir, değinmekte yarar vardır.

Polonya o dönem Almanya, Avusturya ve Rusya arasında üçe bölünmüş durumdadır. Özgürlüğü nasıl sağlanacaktır, tartışma budur. Polonya "bağımsız" mı olmalı, "tam özerk" mi? Rosa Luxemburg "tam özerkliği," Polonya Sosyalist Partisi (PSP) ise "tam bağımsızlığı" savunmaktadır. Bu yüzden Rosa PSP'yi "şoven tutum almak" ile suçlamıştır. Bir hak olarak bağımsızlığı kabul eder Rosa. Ancak, o günün koşullarında emperyalistlerin "ulus-devlet"i hangi amaçla kullandığının unutulmaması gerektiğini, "ulus kavramının emperyalist arzuları saklayan bir örtü olduğunu" belirtir. Bu yolla emperyalistlerin halklar arasındaki dayanışma ve birliği zayıflatıp parçalamak istediklerini izah eder ve ısrarla hatırlatır. Rosa Luxemburg'un meramı anlaşılır olsa da, ifade etmeye çalıştığımız gibi, "ulus" un, sosyolojik açıdan toplumsal gerçekleşmede bir form olma boyutunu görmemesi/yadsıması, ulus-devlet istismarı ile özdeş tutması onun yanılgısını oluşturmuştur. Yadsıma yerine, bu formu, kapitalist modernitenin istismarcı ulus-devlet politikasının etkisinden kurtarıp alternatif çözüm modeli halinde ele alıp formüle eden tutum alabilseydi, çok daha çözümleyici olabilirdi. Yapılamayan bu olmuştur. "Bağımsızlık", "tam özerklik" tespitlerinin arasına çok keskin sınırlar koymuştur. Çözüm olarak ısrarla "tam özerklik" demesinin mantığını burada aramak gerekir. Yine dönemin önde gelen sosyalistlerinden olan Otto Bauer de "tam özerkliği" savunur. Ona göre UKKTH salt bağımsızlık veya federasyonla izah edilemez! Ulusal veya kültürel özerklik de bir tür bağımsızlıkçılıktır. Bu yönüyle Bauer aradaki bağı klasik tanımlardan kurtarmaya, özgürlüğü ve bağımsızlığı, esas itibariyle bunları teminata alacak olan ilkelerin netleştirilmesinde aramak gerektiğini inandırmaya ve ikna etmeye çalışmıştır. Tuhaf olan (izahını yapmaya çalıştığımız dogmatik-mekanik kuramsal algı açısından anlaşılır olan), Bauer'in ön yaklaşımının Enternasyonalce "milliyetçilik" ile karşılanıp suçlanmış olmasıdır. Özetle, Ekim Devrimi öncesinde yaşanan tartışmalar, öne çıkan çözüm modelleri böyle olmuş ve ulusal soruna kalıcı bir model üretilememiştir.

Ekim Devrimi sürecinde uluslar sorunu -bu nedenlerle- yoğun olarak gündemde olmuş, üzerinde durulmuş, çözüm aranmış bir konu oldu. Bu amaçla, uluslar sorununu çözmekle yükümlü kılınan bir kuruma, "Milliyetler Halk Komiserliği"ne (NARKOMNAC) gidilmiştir. [3] Bu kurumun yönetiminde Stalin, Felix Edmundoviç Dzerjinski [4], Sultan Galiyev gibi kişiler bulunmaktadır. İlk pratikleri Litvanya, Letonya, Estonya gibi Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinde gelişir. Oralarda Sovyetik Hükümetler kurulması şartıyla uluslara "bağımsızlık" tanınmıştır. Polonya ve Finlandiya'da ise burjuva Hükümetler olsa da, SSCB olarak onların

da özgürlükleri (UKKTH'ya binaen) tanınmıştır. Yine, dini ve etnik olarak Rusya'ya yakın olan Beyaz Rusya'da Slavlara ve Ukrayna ya da "SSCB'nin ittifak temelli birlikçilik" kapsamında özgürlükler tanınmıştır (burada Anarşist köylü lider Nestor MAHNO'nun [5] "Sovyetik dış baskı" ya karşı direnişi olsa da, bastırılmıştır). Böylesi ittifaklar ile kapitalist modernitenin ulus-devletçiliğine karşı alternatif model oluşturulmaya çalışılmıştır. Tüm bu dönemlerde SSCB açısından sorunlu ve zorlu bölge Trans Kafkasya'dır.

Dönemin 140 milyonluk SSCB'sinde Trans Kafkasya 30 milyonluk nüfusuyla önemli bir bölgedir. Tümüne yakını Müslüman toplumlardan oluşmaktadır. NARKOMNAC, uluslar sorununun Trans Kafkasya'da salt dini-inanç okumasına dayandırarak çözmek ister. Bu temelde "devrime sadakat" şartı ile "ulusal-dini özerklik" tanır. Esas itibariyle din esaslı total bir çözümdür bu. "Trans Kafkasya Federasyonu" olarak SSCB'de konumlanmayı önerir. Bu "çözüm" ün yanılgısı, bölge toplumlarının din odaklı ortaklığını görüp etnik-kültürel çeşitliği göz ardı etmiş olmasıdır. Etnik-kültürel farklılık ve çeşitlilik içeren kimliklere gözünü kapayıp homojenleştiren, bu temelde dini-üst kimliği zoraki giydirmeye çalışan bir dayatmadır, nihayetinde toplumsal tepki ve isyanlara yol açmıştır. Türkistan, Tataristan, Azerbaycan, Gürcistan, Dağıstan'da yoğun eylem ve isyanlar gelişir. Talep özetle şudur; "eşit koşullarda ve özgün kimliklere dayalı ayrı özerk yapılar olarak SSCB'de yer alalım!". Böylesine makul, realist talep kaba ve baskıcı uygulamalarla karşılanır. Din eksenli özerklikler dahi kısıtlanır, "emperyalist oyunlara alet olma" suçlamasıyla yaftalanır. Merkeziyetçi uygulamalara ağırlık verilir Sibirya sürgünü uygulamaları devreye konur. Politikanın sorumluları Stalin ve Cerjinsky'dir. Lenin yatakta ve hasta olduğu için politika belirlemede fiziki lider Stalin'dir. Onun da ideolojik-felsefi donanım, böylesi derin, çetrefil sosyolojik sorunlara çözüm üretebilecek formasyondan çok uzaktır. Bilgi yapısı, ulus-devlet sınırlarında seyreden sosyalist sosa bürünmüş çözüm ile makuldür. Kaba uygulamalar, böylesi zayıflıkların kaçınılmaz sonucu olarak öne çıkmıştır.

NARKOMNAC'da yer alan Sultan Galiyev, özgün bir tutumun sahibi olur. Galiyev öncelikle "Almanya'dan devrim beklentisi" içinde olma yanılgısını eleştirmiştir. Dünya devrimi mücadelesinde yeni bir stratejik perspektif olarak "sömürge devrimlerini" önerir. Sömürgelerdeki devrim mücadelelerine destek verilerek yükseltilmesi gerektiğini savunur. Bu amaçla "sömürgeler enternasyonalini toplayalım" der. Dönemine göre özgün bir çözüm perspektifidir. Uluslar sorununa farklı açıdan bir bakışı içermektedir. Ancak bu teklif Stalin tarafından hiç tartışılmadan kabaca ötelenmiş, Galiyev de tasfiye edilmiştir. Özetle, NARKOMNAC'da ifade bulan ulus çözümü, çözümsüzdür. Kabaca tanımlanıp çerçevesi çizilen bir "özgürlükler" görüntüsü altında şekillendirilmiş bir bağımlılık statüsüdür. Sosyalist devrim adına, toplumların kimliksel özgürlüklerinin tanınmayıp bitirilmesinden öte bir anlam içermemiştir. Toplumsal realite ve ihtiyaçları görüp ona göre bir özgürlük ile ilkeler bütünlüğüne dayalı model geliştirmek yerine, özünde Rus ulusu merkezli bir üst kimliğe biat, sosyalizm adına dayatılmış ve çoklu-çeşitli kimlikler yadsınmıştır. Kimliklerin eşitlik-özgürlük-demokrasi kutularında özgür kimliklerini zenginlik sayıp ortak yaşam zihniyeti ve modeli bu nedenle oluşturulamamıştır. Bunda Stalin'in rolü belirleyicidir.

Sonuçta çatışma, kargaşa, devrimden toplumları soğutma gelişmiştir. Toplumsal kimliklere üstten kimlik dayatmanın sosyolojiyle gerçeğe çarpacağı anlaşılamamıştır ya da anlaşılmak istenmemiştir. Gönüllü birliğin oluşması zeminini yaratmak yerine, zoraki üst kimlikle zorunlu bir aradalığı dayatma, baskın politika olmuştur. Özgür bir politika Lenin'de vardır. Daha devrimin ilk günlerinden başlayarak uluslar sorunuyla ilgili olmuş, anlamaya çalışmıştır. Pratik-politik gelişmeleri doğru okuyup sorunun çözümünü pratik deneyimlerin eleştirel analizinden çıkarma ve alternatif politikasını böyle şekillendirme çabasındadır. UKKTH'yi böyle oluşturmuştur.

Lenin, o döneme dek açığa çıkan yaklaşımları ve dönem tartışmalarında öne çıkan politik tutumlara hep eleştirel yaklaşmıştır. Örneğin Bernstein "Sosyalist Bir Sömürge Siyaseti" anlayışını geliştirdi. Bu fikrin esasta "emperyalizmin sömürgelere uygarlık taşıdığı" yönlü sapkın anlayışın bir türevi olduğunu söyler ve reddeder. Yine, Stalin ve Dzerjinski'nin (NARKOMNAC' da irdelemeye çalıştığımız) Rus şovenizmine dayalı anlayış ve politikalarını da aynı şekilde

eleştirmiş, yanlış bulmuştur. Lenin, “bir tercih olarak siyasal bağımsızlık, her koşulda özgürlük anlamına gelmez” demiş, bu yönüyle Rosa Lüksemburg’un tutumuna yakın bir yaklaşıma sahip olmuştur. Ancak Lenin, Rosa’nın Polonya özgün örneğinden hareketle “kültürel özerklikçi” politikayı tümden olumlayıp her koşulda geçerli olabilecek mutlaklaştırıcı tutumunu yanlış bulmuş, ayrı durmuştur.

Lenin’in ulusal soruna yaklaşımının ana ilkelerini şöyle özetlemek mümkündür: Öncelikle SSCB korunup güçlendirilmeli, ancak bu SSCB’ye üye olan toplum ve devletlerin bağımsızlık haklarının tanınması temelinde olmalıdır, der. Bu yaklaşımının SSCB Anayasasında-UKKTH ilkeleriyle birlikte –yer aldığı için, reel sosyalist çözülme sürecinde yaşanan ayrışmalar görece “kansız” olmuştur. Lenin, “hangi coğrafyada hangi etnik veya inançsal topluluk yaşıyorsa, o bölge/coğrafya, o toplumun belirleyici ismiyle adlandırılmalıdır, demiştir. O dönemde Kurdistana Sor bu temelde oluşmuştur.

Ulusal sorunda ezen-ezilen ulus milliyetçiliğin ayrıştırılması, çarkın bir kıstas olarak ezen ulus sosyalistlerinin ulusların ayrılma özgürlüğünden yana, ezilen ulus sosyalistlerinin ise ulusların birlikte yaşam seçeneğinden yana tutum almaları gerektiğini belirtmiştir.

Merkeziyetçi yapıya biat “sosyalizm” adına dayatılmıştır. Toplumsal talepler “SSCB çıkarı” için denerek kurban edilmiştir

Tüm bunlardan şu sonuç çıkmaktadır; Lenin, toplumsal hakikatte ifade bulan çoklu kimliklerin varlığı ve çeşitlenmesinin dinamik bir seyir izlediğini görmektedir. Bununla birlikte, kapitalist sisteme karşı güçlü bir özgürlük mücadelesi yürütebilmenin ancak toplumların birlik ve dayanışması ile olabileceğinin bilincindedir. Kimliklerin çoklu-çeşitli oluşun, onları özgürlük ve kendilerine saygı temelinde eşitlik sağlayabileceğinin arayışındadır. Lenin çözüm aramaktadır ve esasta çözümün ana parametrelerini yakaladığı görülmektedir. Maalesef onun ömrü de bu projesini çok da derinliğine ve yaygınlığına bir formülasyona kavuşturabilmesine; UKKTH politikasının eksik kalan yönlerini bu temelde tamamlamasına yetmemiştir. Yine de Lenin’in bu soruna temel prensipler anlamında kattığı çok şey olmuştur; anlamlıdır, değerlidir.

Reel-sosyalist deneyimlerde dikkat çeken bir diğer örnek Yugoslavya’dır, Tito’nun geliştirdiği çözümdür. O, Stalin SSCB’sinin saptığı kulvarla arasına mesafe koyup özgün bir arayışa girmiştir. Yaşadığı dönemde Yugoslavya’da (her türlü iç ve dış müdahale ve engellere rağmen) etnik ve dini çeşitliliği özgürlük, eşitlik, demokrasi kutularında bir arada tutabilme başarısı gösterilebilmiştir. Kuşkusuz, çözüm politikalarının eksiklikleri ve zayıflıkları vardı ve bu Yugoslavya modelinin kalıcı çözüm haline gelmesini önlemiştir. Fakat bu modelin bir süre yaşamış olması dahi kapitalist modernite güçleri için tehlikeli bulunmuştur. Reel-sosyalist çözülüş sonrası emperyalist böl-parçala-yönet politikasının ilk hedefleri arsında yer alması, “Balkanlaştırma” politikası adıyla bugün sembolize olmuş ayrıştırıcı, karşılaştırıcı derin kirli politikaların hedefi haline getirilip paramparça edilmesi, bununla ilgilidir. Böylece bir tür intikam alınmış, sisteme alternatif bir modele geçit verilmeyeceğinin mesajı verilmeye çalışılmıştır.

Sonuç itibariyle, reel-sosyalist deneyimlerde ulusal soruna yaklaşım 1950’lere değin böyledir. SSCB özelinde ise, Stalin’in yaklaşımı başat olmuş, Lenin’in UKKTH ilkesine zarar veren sonuçlar doğurmuştur. Özgürlük isteyen, kendi kimliğini koruma temelinde birlikten yana olan halklar, topluluklar, inanç grupları baskılanıp sürgünlere tabi tutulmuştur. Çoklu kimliklere eşitlik, özgürlük, demokratik esaslarda katılım seçeneği bir model olarak oluşturulamamıştır. Merkeziyetçi yapıya biat “sosyalizm” adına dayatılmıştır. Toplumsal talepler “SSCB çıkarı” için denerek kurban edilmiştir. Sınırlar fetişleştirilmiş, “ulus” adına devlet öne çıkarılmıştır. Sosyalizm adına, ulus-devlet fetişizmine sapılmıştır. Böylesi kaba uygulamalar dünya toplumlarında olumsuz etki yaratmıştır, kapitalist modernitenin ulus-devletini dahi “kabul edilebilir” hale getirmiş; ölümü gösterip sıtmaya razı etme kabilinden sonuçlar yaratmıştır halklar nezdinde. Sonuçta ulusal soruna demokratik çözüm üretilememiştir. Sorun daha karmaşık hale getirilmiştir.

Böylece 1950’ler sonrasında, soğuk savaş denk-

leminde, Varşova ve NATO paktları etrafında yaşanan kamplaşmada, iki blokun yeni (ve ayrı ayrı) "ulus-üstü" formatta çözüm arayışları gündeme girmiştir. Bir başlık halinde bu konuyu da ele alıp çalışmayı sonlandırabiliriz.

Bloklar Şahsında "Ulus-Üstü" Çözüm Arayışı

Ulus-üstü çözüm arayışında genelde 1800-1950, özelde ise 1914-1944 arası yıllarda yaşanan savaşların caydırıcılığı rol oynamıştır. Böylesi amaçlar için yürütülen savaşların maliyeti savaşan güçler açısından son derece ağır olmuştur. Buna Doğu ve Batı bloklarının güç olma mücadelesini de eklemek gerekir. Bu mücadelede üstün hale gelmek için "birlik platformları" oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Bloklar bu ihtiyaca binaen özgür bir arayışa koyulmuşlardır.

Bahse konu bloklar basit koalisyonlar değildir. Bu bloklarda yer alma kıstası toprak esasına toprak birliğine dayanmaz. Ortak siyasi, mali, askeri ve hukuki kurumlar yaratma asıl hedeftir. Toprağa dayalı yurttaşlık yerine yatay-seçkin kültürlerin birliği esas alınmaktadır. Teorik planlı öngörülen budur. İcraatta ise esas olan blok öncülerinin (Rusya, ABD) çıkarlarının her şeyin önüne konmasıdır. Bu anlamda yatay kültürlerin gelişimi önlenmiş olmaktadır. Bu kültürlerin özgürlük ihtiyaçları göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla bloklar şahsında denenen ulus-üstü birlik formları, özü itibariyle kendilerine münhasır daha üst düzeyde/çapta birer ulus-devlet halini almıştır. Yerel iradeler ötelenmiş ve zayıf kılınmış, "büyük" güçlerin tekil çıkarları merkeze konmuştur. Ulus-devlet sınırı gibi, bu kez Doğu ve Batı Bloğu "sınırları" fetişleştirilmiştir. Toplumlar boğuntuya getirilmiş, kendilerine demokratik ortak yaşam alanları bırakılmamış; sınırlı düzeyde var olan zemin dahi iyice geriletilmiştir. Nihayetinde böylesi negatif uygulamalar dünya toplumlarında büyük öfke yaratmıştır. Farklı mekânlarda ve fakat benzer içerikte olan talepler etrafında dünya ölçeğinde dalgalanmalar, isyanlar baş göstermiş, 1960'ların protesto ve ("1968 direnişleri" simgesel adıyla bilinen) başkaldırı direnişleri devreye girmiştir. Gençlik hareketleri; anarşist, feminist, ekolojik akımlar "daha iyi bir yaşam mümkün" şiarıyla uluslar arası toplumda yeni bir arada yaşam arayışları olarak öne çıkmıştır. Bu hareketlerin doğal toplumun direniş geleneğinin çağa uyarlı tezahürleri olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.

1970-80'li yıllar her açıdan yenilikler içeren bir dönem olmuştur. Teknolojide patlamalar yaşanmıştır. Sanayileşmeyle at başı giden bu süreçte mikro elektrik kullanıma sokulmuştur. Uydu sistemleri gelişmiştir. Fiber optik/görsel cam devreye girmiş, iletişim ve telekomünikasyon alanında kullanılır olmuştur. Böylelikle büyük ölçekli veri işleme olanağı doğmuş, bu durum nano-teknolojiyle zirve yapmıştır. Bu gelişme daha bütünsel sonuçlara ulaşma olanağı sağlamıştır. Teknolojik gelişimin toplumlar açısından sonuçları da büyük olmuştur. Nesnel olarak toplumlar birbirlerine daha çok yakınlaşma olanağı bulmuşlardır.

Gençlik hareketleri; anarşist, feminist, ekolojik akımlar "daha iyi bir yaşam mümkün" şiarıyla uluslararası toplumda yeni bir arada yaşam arayışları olarak öne çıkmıştır

İletişim ve ulaşım olanakları sayesinde mesafeler kısalmış; etnik, dini, kültürel kimliklerin karşılıklı (oluşturulmuş bulunan) önyargıları kırılıp tanışma imkânlarını artıran sonuçlar açığa çıkarmıştır. Göçler de bu ilişkilenmelerde etki yapmıştır. Bugün büyük oranda ulus-devletçi şoven, milliyetçi etkiler zayıflatılabilmiştir. Fetişleştirilen ulus-devlet sınırları fiilen etkisizleşmiş, eski önemini yitirmiştir. Sosyal planda asimilasyon ile eritilmek istenen etnik-inançsal-kültürel kimlikler, artık siyasal olarak karar alma süreçlerine "katılımcı demokrasi" anlayışı temelinde dâhil olma istemleri ve bu yönlü mücadeleleri artmıştır. Merkezi ve yerel idareler arasındaki ilişki ve çelişkiler çatışma moduna girip değişimi dayatır hale gelmişlerdir. Şöyle bir durum açığa çıkmıştır; Teknolojiye dayanarak uluslararası pazarlarda daha etkili olma amaçlı, azami kar hedefiyle uluslararası yeni tekel organizasyonları "küreselleşme" emperyalist tekelci küreselleşmeye karşı, demokrasi çabasındadır. Diğer yandan bu ratik toplum güçlerinin "küresel demokrasi" hedefli birlik organizasyonları da belirginlik kazanmıştır.

Böylesi koşullarda her iki blok da 1980'den itibaren değişim arayışına koyulmuştur. SSCB'nin

değişim amacıyla gerçekleştirdiği Perestroyka ve Glasnost (Ekonomik yenilenme ve Açıklık) politikaları sonuç almamış, reel-sosyalist blok dağılmıştır. ABD öncülüklü blok ise, yeni ulus-ötesi kurum ve organizasyonlarla (G-7'ler, Davos Kulübü, Bilderberg Toplantıları, ulus-ötesi korporasyonlar, Dünya Bankası, İMF) yine, YDD, PAX Americana gibi politikalarla, ekonomik alanda neo-liberalizm ile küresel pazarlara açılarak bu süreci karşılamak istemişlerdir. Fakat bunlar da kapitalist modernite sistemi açısından çözüm üretmemiştir. Gelir adaletsizliği artmıştır. Sanayide nükleer enerjinin kullanımı ekolojik felakete davetiye çıkarmıştır. Küresel pazarlara açılma istemi ise, küresel sermaye sahipleriyle klasik ulus-devlet sahiplerini karşı karşıya getirmiştir. Toplumsal çelişkilerin derinleşmesi ise sonuçta neo-liberal çıkarların bekçiliğini yapan cunta hükümetlerinin baskılarına karşı toplumsal isyanları çığ gibi büyütmüştür.

Toplumsal çelişkilerin derinleşmesi ise sonuçta neo-liberal çıkarların bekçiliğini yapan cunta hükümetlerinin baskılarına karşı toplumsal isyanları çığ gibi büyütmüştür

Reel-sosyalist bloğun yıkılması sonuçta küresel sorunları tümden emperyal sistemin üzerine yıkmıştır. Bir anlamda kapitalist modernitenin 1950'lerden bu yana sancısını yaşadığı sorunların zirvesi 1970'ler olmuştur. O tarihten itibaren baş aşağı iniş söz konusudur. Sistem bu gidişatı durdurma çabasındadır. Kapitalist modernite 1990'larla birlikte şöyle bir ikilemle karşı karşıya kalmıştır. Ya kendi sistemini dünya çapında yayıp oturtacak, ya da yok oluşu yaşayacaktır. Bu ikilemin bilincinde olan sistem sahipleri iktidarlarını küresel imparatorluğa dönüştürerek saldırganlık politikasına yönelmişlerdir. SSCB eski etki alanlarını, Doğu Avrupa, Balkanlar, Trans Kafkasya (ve genelde Kafkasya) Asya, Pasifik gibi alanlara uyarlı politik-askeri konseptlerini pratize ettiler, önemli sonuçlar aldılar. Son plana Ortadoğu'yu (genelde büyük Ortadoğu'yu-BOP projesiyle) gündemlerine aldılar. Bugün bölgede yaşanan fetih savaşının böylesi tarihi arka planlı hedef ve amaçları bulunmaktadır.

Sonuç

Genelde bilimsel sosyalizmin, özelde reel-sosyalist ülke deneyimlerinin kapitalist modernite ulus-devletçiliğinin açmazlarına dönük çözüm amaçlı arayışları, olumlu-olumsuz sonuçlarıyla önemli birer öğretici değer taşımaktadır. Bundan sonrası için nelerin yapılması, nelerin yapılmaması gerektiğine dair en canlı yanıtları birer veri olarak bizlere sunmaktadır. Demokratik toplumun çağsal direniş mirası ve izdüşümleri olarak gerçeklik kazanan bu deneyimleri eleştirel analizle ele alıp irdelemek, bir de böylesi kazanımlara vesile yapılabilir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın "süzülmüş bal kıvamında" formüle edip ortaya koyduğu Demokratik Komünalist Paradigma, ulus sorununa çoklu kimliklerin kendi iradeleri ve renkleriyle eşitlik-özgürlük-demokrasi ve kendilikleriyle içinde yer alıp ifade olabilecekleri demokratik ulus modelini bir çözüm olarak sunmuştur. Bunda Abdullah Öcalan'ın reel-sosyalist deneyimlerini eleştirel okuması önemli bir yer tutmaktadır. Bölgede bugün sürmekte olan küresel sistem çatışmasının, yarattığı kaos ve keşmekeşin tam ortasında da ulus sorununun nasıl çözümleneceği durmaktadır. Demokratik ulusun pratik-politik temsile kavuştuğu Rojava'nın öğrettikleri, bu modelin ne denli çözüm değeri yüksek bir model olduğu her geçen gün daha net görülmektedir. Gelecek demokratik ulus çözümündedir.

Dipnotlar

[1] Birkaç antlaşmayı da içine alan (Münster Antlaşması ve Osnabrück Antlaşması) Westphalia Barışı, Otuz Yıl Savaşları ve Seksen Yıl Savaşları'nın sonunda Ekim ve Mayıs 1648 tarihlerinde imzalanmıştır. Antlaşma, 24 Ekim ve 15 Mayıs 1648'de Kutsal Roma İmparatorluğu, diğer Alman prensleri, İspanya, Fransa, İsveç ve Hollanda Cumhuriyeti temsilcileri arasında imzalanmıştır. Fransa ve İspanya arasında 1659 yılında imzalanan Pyrenees Antlaşması'nı da bu antlaşmanın içine dahil edebiliriz. Bu barış tarihçiler tarafından modern çağın başlangıcı olarak gösterilmektedir.

[2] Lewis Henry Morgan, Amerikalı bir antropologdur. Amerika'da İrukua yerlilerinin arasında yaptığı araştırmalarla modern antropolojinin ve Marksist tarihsel materyalist düşüncenin gelişiminde ciddi bir katkısı olan, F. Engels'in yazdığı "Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı kitabın temel referansını oluşturduğu 2 ciltlik "Eski

Toplum"(Ancient Society) kitabının yazarıdır.
[3] Bakan görevi görüyor ve bir Halk Komiserliğinin başı oluyordu.
[4] Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ilk istihbarat ve gizli servisi ÇEKA' nın kurucusu ve ilk önderi. Dzerjinski, sınıf düşmanlarına karşı uzlaşmaz tavrıyla, soylular, Kazak subaylar, din adamları, fabrikatörler ve toprak aristokratlarına karşı müsamaha göstermeden sert mücadelesiyle dikkat çekmiş ve bu sayede Rusya'da devrimci politikanın güçlenmesinde etkili olmuştur.
[5] Nestor Mahno: Ekim Devrimi'nde Bolşevik çizgiyi kabul etmeyen Ukraynalı anarko-komünist devrimci. Anarşist ilkeler ve değerleri gerçekleştirmek üzere giriştiği yoğun çaba Bolşeviklerin iktidarını pekiştirmesi ardından kesintiye uğramıştır. "Liberter Komünistlerin Örgütsel Platformu" isimli, anarşizm için önemli tartışmalar açan metnin yazarlarındandır. Ayrıca, Ukrayna'daki anarşist hareket Mahnovşçina'nın da fikir babasıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Komünün Doğuşu ve Tür Olarak İnsanlaşma

Metin Yamalak

İnsan ve toplum doğadaki diğer varlıklar gibi, salt doğanın oluşturduğu varlıklar değildir. Doğadan gelen bir temelleri olmakla beraber, insanın gelişen zekâsı ve kültürleşmeyle bağlantılı oluşan varlıklardır. "İnsan türünün zekâ düzeyi toplumsallığını belirlemiştir. Toplumsallık da bu zekâ düzeyini zihniyet halinde çalıştırmaya, geliştirmeye zorlamıştır."[1] İnsanlaşma ve komünü-toplumu ele alırken birbirini oluşturan ve hep simbiyotik ilişki dengesinde var olabilen iki olgudan bahsettiğimizi belirtmeliyiz.
İnsan, tarihi boyunca hep sorular sorarak anlamları bulmaya ve çoğaltmaya çalışmıştır. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan da; "Evren ne için vardır sorusu tam bir metafizik anlayışı çağrıştırır ama yersiz olduğu söylenemez. Fakat unutmayalım, bu soruyu soran insandır; o da toplumsaldır."[2] diyerek soruyu insanda odaklaştırır. O halde insanı çözümledikçe bütün diğer sorulara cevap bulmak da kolaylaşacaktır. Evren, insan ve toplum birbirinden koparılarak tanımlanacak olgular değildir. Aralarındaki ilişki çözümlendikçe anlamları da görünür hale gelecektir. Pozitivizmin şekillendirdiği sosyal bilimin her bir olguyu, varlığı birbirinden bağımsız ele alma yaklaşımı insanları, toplumu, mana yoksunu okumuş cahillere dönüştürmüştür. Ayrıntılarda boğulan ve bütünü göremeyen aklın ve kavrayışın hiçbir olguyu doğru anlayıp kavraması mümkün değildir.
İnsanın ve toplumun neredeyse her bir filozofa, düşünüre göre bir tanımı vardır. İnsandan başka bir varlığın evreni, toplumu, insanı tanımama çabası olmamıştır; varsa da henüz bilinmemektedir. İnsan ise sanki bütün varlıkları anlamlandırıp tanımlamak için evren tarafından görevlendirilmiş bir varlıktır. Biyolojik türler arasında farklılaşıp, özel bir tür haline gelmesi de açığa çıkardığı anlamlarla bağlantılıdır. Ne zaman bir şeylere anlam vermeye başlanmışsa insanlaşması da başlamıştır.

Evrensel Bütünlük İçinde Anlam Bulan Varlık: İnsan

İnsanı ve toplumu-komünü birbirinden ayrı anlatmak zor olduğu gibi, birini diğerinin önceli olarak tanımlamak da zordur. Çünkü oluşumun biçimi sarmaldır, her ikisi de eş zamanlı olarak hem oluşan hem oluşturandır. Ayrıştırma yapsak bile anlatmada ve anlamada kolaylık olsun diyedir.
Bütün evrende, "Hakikat aşktır aşk özgür yaşamdır,"[3] özdeyişi bir gerçekleşme devinimi içindeyken, Tao düşüncesindeki gibi, dünyada; " Taşta, suda, bitkide, hayvanda ve son insanda" en üst seviyede kendini gerçekleştirmiştir. İnsan bu gerçekleşmede zirvedir. Bütün varlıklar içerisinde anlamın ve hissin en çok kendisinde yoğunlaştırdığı varlıktır. Fiziki yapısını metafizikle aşmış bir varlıktır.
Eğer kaba materyalistler gibi insan salt fizik yapısıyla tanımlanmaya çalışılırsa; insanın ne kadar etten, kemikten, kandan, sudan vs. oluştuğu; bu maddeler de kimyasal analize tabi tutulursa ne kadar kalsiyum, karbon, oksijen, hidrojen, fosfor vs. maddelerin olduğu net olarak bulunabilir. Bu kadar "netliğe" rağmen bu analiz bize insanı tanımlamış olmayacaktır. Çünkü insan etten, kandan, kemikten oluştuğu kadar; sezgiden, duygudan, ruhtan, anlamdan, düşünceden oluşmuştur. Maneviyatı oluşturan bu düşünsel varlıklar bir fiziki yapıya sahip değildirler. Onlar etin, kemiğin oluşum ve gelişim tarihi incelenip analiz edildiği gibi incelenip analiz edilemiyorlar. Bu yüzden yorumlar spekülatif kalıyor, bundan sonrası ise, yorumun hakikati ifade etme düzeyine bağlıdır. Bu sebeple insan daima yorumlanmaya muhtaç bir varlıktır.
Her şeyin çok sıkı bir şekilde birbirine bağlı olduğu evrende ve doğada hiçbir şeyin tesadüfen ve amaçsız gelişmediği reddedilmesi zor bir gerçekliktir. Bu amacın nasıl geliştiğini ve ne-

den kaynaklandığını bulacağımız yer de kuşkusuz yine doğanın en gelişkin varlığı olan insan üzerinde düşünüp farkındalığı geliştirmekle mümkündür. Mikro evren olarak insan, evreni kavramada yegâne kaynaktır. Roger Lewin, "Modern İnsanın Kökeni" adlı kitabının önsözünde; "Copernicus ve Darwin'in devrimsel kuramları insanı evrenin merkezi konumundan uzaklaştırdı. Ancak insan diğer türler gibi evrimsel bir sürecin ürünü olarak kabul edilse bile yine de Homo Sapiensler bu sürecin özel bir ürünü, onun nihai bir amacı olarak görülebilir." demektedir. "Nihai amaç " çözümlendikçe adeta bir kitabın yapraklarının tek tek açılması gibi evrenin hakikati kendini insan gözü ve beyninin algılayabileceği şekilde gösterebilir. Bunu günlük yaşamda sağlayan da toplumdur.

Fizik, kimya, biyoloji bilimlerinin gelişmesiyle insan, doğa, evren hakkında yeni tanımlamalar gelişmiştir. Tanrının devreden çıkarıldığı, atomal biyolojik çeşitlenmenin evrimine bağlı bir tanımlama geliştirilmiştir. Bu evrim zincirine bağlı tanımlama insanı tekrar doğanın bir parçası yapmıştır; ancak, özgünlüğünü göz ardı ederek, bütün diğer türler gibi, herhangi bir tür olarak doğaya dahil edilmiştir. İnsanın özgünlüğü ve farkı görülmediğinde haliyle hakikati de açıklanamamaktadır. Protagoras; "İnsan her şeyin öncüsüdür!" diyor. Her şeyin öncüsü olan insanı salt evrim zinciri ile açıklamak yetersiz kalacaktır. İnsanın bir yanı maddi yapılar iken, diğer (onu "insan" yapan) yanı manevi, metafizik özellikleridir. Bu doğru çözümlenmeden insanı tanımlamak mümkün değildir. Lamarck'ın öncülük ettiği, Darwin'in geliştirip tanımladığı evrim kuramı, biyolojik doğayı ve türleri kavramada engel olan büyük boşlukları doldurmuştur. Ama maneviyattan oluşan diğer yanı boşlukta kalmaya devam etmiştir.

Newton fizik kuramına dayanan pozitivist sosyal bilim tanrıyı kovarken, boşalan tahtına ise insanı oturtarak; bireyci, hiyerarşik, "insan merkezci" yeni bir teoloji üretmiştir. Bu kurama karşı ise, "doğa merkezci", doğayı özne olarak gören ve insanı diğer canlılar gibi sıradan bir varlık olarak değerlendiren, zihinsel, kültürel farkını inkâr eden bir konuma düşen kuram gelişmiştir.

Aslında bu bilim çağı kuramlarından çok önce, ahlaki ve politik toplum geleneğinin düşünce kuramları olan tasavvufi, mistik, heretik inanç ve düşünceler, insan hakikatine en yakın biçimde tanımlamışlardır. Zerdüşt'e ve Terzi Hermes'e atfedilen; "insanlar ölümlü tanrılar, tanrılar ölümsüz insanlardır." tanımı, insan ile diğer varlıklar arasındaki farkı, insanı tanrı seviyesinde tanımlamakla açıklamışlardır.

Her şeyin çok sıkı bir şekilde birbirine bağlı olduğu evrende ve doğada hiçbir şeyin tesadüfen ve amaçsız gelişmediği reddedilmesi zor bir gerçekliktir

Bu tanımda insan ölümlü de olsa diğer türlerle arasındaki farkı, tanrı ile tanrının yarattığı şeyler kadardır. Hallac-ı Mansur'un "hak" kı ararken "en-el hak" kavrayışına varması da, tanrıyı ararken insanı bulması, insana varmasıdır. Sokrates, ömrünü insanların kendilerindeki bu farkı anlayıp kavramaları için harcamıştır. "Kendini bil!" deyimi, insan var oldukça hep geçerli olacak bir uyarı ve davettir. Çünkü insan daima keşfettikçe, keşfedilecek şeylerinin çoğaldığı bir varlıktır. Bu nedenle Sokrates sorduğu sorulara verilen cevapların hepsini yanlışlayıp yeni cevaplara yönlendirmiş, insandaki hakikati hep aramaya ve açığa çıkarmaya zorlamıştır. Mevlâna ise; "Taştım kaya oldum, at oldum, çiçek oldum, süründüm, uçtum, balık oldum ve en sonunda insan oldum." diyerek insanda yoğunlaşmış atomal, biyolojik zirve olmayı bir cümlede anlatmıştır.

İnsan diğer türlerden farklı olarak iki özellik üzerinde şekillenmiştir. Birincisi; maddi yönü, bir tür olarak biyolojik oluşumudur, ikincisi; manevi yönü, zihinsel, kültürel, toplumsal oluşumudur. Kürt Halk Önderi Öcalan, insanı evrenin oluşum tarihinde bir "zirve" olarak tanımlayıp özelliklerini beş ana başlıkta özetlemektedir:

"a)Maddenin yapı taşları olan atomlar hem sayı, hem diziliş olarak insanda en zengin bir varlığa ve bileşime sahiptir.

b)İnsan biyolojik dünyanın tüm bitkisel ve hayvansal yapılarını temsil etme avantajına sahiptir.

c)Toplumsal yaşamın en gelişkin biçimlerini gerçekleştirmiştir.

d) Çok esnek ve özgür bir zihniyet dünyasını temsil etmektedir.

e) Metafizik yaşayabilmektedir."[4]

Evrenin bütün oluşumlarında ve oluşumların kendi içinde uyum gösteren bütün bileşenleri aniden gelişen olaylarla değil, uzun bir evrim süreci içinde çok küçük değişimlerle zayıf ve uyum göstermeyen yanlarını aşarak, uyum gösteren, olgunluk kazanmış özelliklerini biriktirip, devamlılığını sağlayarak oluşmuşlardır. İnsanı böyle bir süreç içinde milyonlarca yıllık evrim sürecinden çıkmış bir varlık olarak düşünmek gerekir. Bilim bugün bütün fiziksel varlıklar gibi, insanı da fiziksel olarak hem kimyasal, hem biyolojik, bütün materyallerini kesin olarak ölçüp ayrıştırabilmekte, farklarını tanımlayabilmektedir. Biyolojik türler içerisinde ise, insanın en gelişkin türler arasında bir adım önde olduğu görülmektedir. Belki insan zihnini kullanarak bir adımlık mesafeyi kilometrelere çevirmiştir, ama biyolojik olarak en yakın tür olan şempanzeden sadece beş DNA farklıdır. Bu "küçük" farklılık zihinsel-kültürel yetenekle birleşerek büyük farklılıklara yol açmıştır. Fiziksel organların çok daha fonksiyonel özellik kazanması bununla bağlantılıdır. Özellikle eller, adeta her şeyi yaratan çok fonksiyonlu organ özelliğini kazanmıştır. İnsan her türlü sanatsal, teknik, teknolojik yaratımla sürekli kendi sınırlarını aşarak yeni sınırlara ulaşmaktadır. Beş duyunun senkronize bir şekilde, beyinle koordineli işleyişi ve reflekslerin, içgüdüsel tepkilerin çok ötesinde öğrenilmiş davranışlarla hareket etmeleri, eylemlerini bir plan ve stratejiye göre gerçekleştirmeye başlaması, %1'lik farkın bile nasıl sınırsız bir potansiyel barındırdığını göstermektedir.

Ancak insanda en farklı organ beyin ve dildir. Eylediği kadar düşünen ve söyleyen insan, toplum ve "Toplumsal Doğa" dediğimiz yepyeni bir doğa yaratmıştır. Bu sadece insanın kendi yeteneği ile kendini geliştirmesi olayı değildir, çünkü başlangıçta buna olanak tanıyan genetik zenginlik ve dizilim olmazsa herhangi bir tür olarak mutasyon devam ederdi. Bu genetik zenginlik ve farklılık, iki ayak üzerinde dik yürümekten tutalım, beyin sığasının büyümesine ve gırtlakta çok sesli konuşmaya olanak verecek dönüşümün gerçekleşmesine kadar belirleyici bir etkisi vardır. Yakın zamana kadar insanın kendi zihnini daha üst düzeyde kullanarak beynini fiziksel olarak büyüttüğü varsayılıyordu. Ancak bunun böyle olmayıp, genetik farkla oluştuğu artık araştırmalarla açığa çıkarılmıştır. "Şempanzeler ile insanların genetik kod zinciri yan yana koyulduğunda aradaki fark sadece %1.5'dir. Ancak bu yüzde birlik oran bile genlerdeki 30 milyon farklı mutasyona işaret eder. Örneğin, insanlarda FOXP2 adlı genin ürettiği bir protein konuşmayı sağlar. Şempanzelerde bu protein üretilmez. "[5] İnsanlar 2 milyon yıl kadar önce beyni sıkıştıran çene kaslarından kurtuldu ve beyni şempanze gibi türlerin iki katı kadar büyüdü. Ama insanın beyin büyüklüğünü tek dayanak olarak ele almak yeterli olmayacaktır. " Modern Homo Sapiens'in ortalama beyin sığası 1.350 cc kadardır. Neandertallerde bu oran ortalamanın yaklaşık 1.550 cc' lik bir sığa ile bugünkü insanınkinden daha büyük olduğu unutulmamalı. "[6] Araştırmacılar Neandertal' in (M.Ö. 200.000-28.000) modern insandan hiçbir farkı olmadığını söylemektedirler. Tıpkı modern insan gibi klan düzeyinde komünal ilişkileri, komünal kültürle şekillenmiş insan türüydü. Ama gırtlak yapısı Sapiens'inki gibi dönüşmedi, sesi burnundan konuşan, hırıltılı, boğuk bir ses düzeyinde kaldı. Yok oluşu da Sapiens'in vücudunun direnç kazandığı bir hastalığı Neandertallere bulaştırmasıyla gerçekleştiği kabul edilen güçlü bir hipotezdir. Homo Sapiens'teki genetik fark, zenginlik, mutasyon ve uyum birbiriyle bağlantılı olarak ondaki farklılığı açıklamaktadır. Bütün bu özelliklerin uyumu insanı yaratmıştır.

Evrenin, insanı bütün bitkisel, hayvansal yapılar içinde bir zirve olarak yaratması bir varsayım olsa da, zaman geçtikçe bu varsayım yeni veriler ve keşiflerle daha da güçlenmektedir. Bu, zirve olma özelliği ve farktan dolayıdır ki, sadece insan doğanın bağrında toplumu (ikinci doğa) oluşturabilmiştir. Hiçbir türün başaramadığı en karmaşık sosyal ilişkileri örgütleyebilmiş, toplumsal yapıda sürekli bir gelişmeyi sağlayabilmiştir. Toplumla komünal ilişkilerle birlikte insandaki zihinsel gelişme bilinç, kültür olarak kurumsal özelliğe kavuşmuştur. Toplumun temel oluşum nitelikleri olan ahlak ve politika, zihinsel kurumlaşma olarak hem insanın kapasitesini büyüten, hem de zihinsel esneklik sınırlarını genişleterek, özgür seçim yapabilme olanaklarını artırmıştır. Başlangıçta sadece çevresindeki varlıklara anlam vermeye çalışan, çözmeye çalışan insan bugün, evrenin neden genişlediğinin, paralel evrenlerin olup olmadığının vs. cevabını arıyor. Doğanın en esnek zekâlı varlığı olan insanın temel kavrayış biçimi

metafiziktir. Ahlak, din, sanat, edebiyat, politika, seziler, duygular… Bu metafizik kavrayışın oluşturduğu yapılardır ve bunlar toplumun, komünün, komünal kültürün harcı olmuştur.

Hakikat aşktır, aşk özgür yaşamdır

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan; " Ben insanın bilimce açıklandığı kadarıyla zaman bakımından en azından on beş milyar yıl öncesi gerçekleştiği iddia edilen büyük patlamadan (Big-Bang) bu yana tüm evrene yayılmış gerçekliğin toplamı olduğuna inanıyorum." demektedir.[7] Bu insan-merkezli bir tanımlama değildir. İnsan ile evren arasında (bilim, nesnellik adına inkâr edilen) bağı ve amacı dile getirmektedir; yani, " evrenin kendini görünür kılma"[8] ve özgürleşme amacı! Böyle bir amaç insanın bütün özellikleriyle neden oluştuğuna cevap oluşturuyor. Madde-enerji-düşünce döngüsü, doğadaki hiçbir varlıkta kıyaslanmayacak düzeyde insanda yaşanmaktadır. İnsanda gerçekleşip açığa çıkan düşüncenin adeta yeni bir evren yaratacak düzeyde etkili bir varlık olduğu tartışmasız bir gerçektir. İnsan kendisinin ve çevresinin farkına varıp keşfettikçe ve yarattıkça evrenin saklı olan potansiyelini görünür hale getiriyor, "Hakikat aşktır, aşk özgür yaşamdır." ilkesini yaşamsallaştırıyor. İnsanın yaşama arzusunun temelinde de bu arayış ve keşfetme gerçeği vardır. Her durumda insanı evrenden, onun tarihinden, kendini oluşturma süreçlerinden bağımsız ve kendi başına tanımlamak mümkün görünmemektedir.

Ahlaki ve Politik Toplum ya da Komün

Doğal Toplumun kabile, aşiret kültüründe toplum, birbiriyle uyumlu, birbirini tamamlayan tek bir beden olarak düşünülürdü. Bu toplum üyelerinin bilinci buna göre şekillenmiş olduğundan, örneğin, bu toplumların üyelerinden birine yapılan yardım, iyilik veya kötülük bütün kabile veya aşirete yapılmış bilinir, öyle kabul edilirdi. Komünal yaşamın sloganı olan "birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için" doğal toplumların başat zihniyeti ve yaşam biçimiydi. Uygarlığın gelişimiyle bu anlayış tersyüz edildi. Mitolojilerde, tek tanrılı dinlerde toplum "sürü" olarak tanımlandı. Tanrı ve tanrı adına yöneten krallar ise bu sürünün çobanı olarak belirlendi, toplum üzerinde sınırsız tasarruf yetkisiyle donatıldı. Bu anlayış modern çağların kuramlarında da kendini sürdürdü. T. Hobbes, toplumun doğasını, "herkesin herkese karşı savaşı" olarak sonsuz çatışma, savaş hali olarak, bencil, rekabetçi, fırsatçı, zora dayalı olarak tanımladı. Darwin'in evrim kuramında, doğa, güçlü olanın hayatta kaldığı yapı olarak tanımlanınca, bunu toplum tanımına, sosyal yaşama uyarlayan birçok kuram gelişmiştir. Sosyal Darwinistler, Öjenikler, Malthusçuluk gibi, güçlü olanın yaşam hakkı olduğu, zayıfların boyun eğmesi veya yok edilmesi gerektiği biçiminde bir toplum ve toplum doğası tanımı geliştirmişlerdir. Komün ve komün anlayışı bu iktidarcı uygarlık anlayışı ve yaşam biçimine karşı, ahlaki ve politik toplumun doğasının savunulması ve temsilidir.

İnsanlaşmanın eko-sistem olan toplumun (komün) oluşumu da, evrenin özgürleşme amacından bağımsız değildir. Toplum insandaki özgürleşme düzeyini çok daha derinleştirmiş, ileri boyutlara taşımıştır. Toplum olmadan insan bilincinin kurumlaşması, kültürleşmesi mümkün değildir. Zihninde anlamı oluşturan insan olsa da, bu anlamların yoğunlaşması, sentezi ve yeni anlamlara dönüşümü toplumla mümkündür. Ki, bu anlamlar, birikip insanda kültüre dönüşmeden insan oluşmaz. İnsanın tek başına düşünmesi, bir şeylere anlam vermesinin bir sınırı var, eğer toplum gibi kolektif zihin ve eylemlere dahil olmaz. Orada yeni boyutlara akmazsa kısırdöngüye düşer, anlamsızlaşır. İnsanın bir topluma dahil olmadan düşünceyi yaratması mümkün olsa bile, bu düşünce kendi kendini doğrulayan ama anti-tezi olmayan, hiçbir zaman doğrulanamayan bir kısır döngü olurdu.

İnsanda oluşan anlam ve düşüncelerin insanı biçimlendirmesi toplumsal ilişkilerle mümkündür. Çünkü her düşünce toplumsal ilişkilerle yoğruldukça yaşama katılır, onu biçimlendirir. Bu yüzden insanın analitik olarak varlıklara anlam vermesi, onları tanımlayan bir niteliğe sıçraması ile ilk bilinçli toplumun oluşması eşzamanlı gelişmiştir. İlk klanın oluşumu, ilk toplumun oluşumudur. İlk insanın oluşumu ile ilk toplumun oluşumu, metaforik benzetmeyle, bir sarmaldır, eşzamanlı bir oluşum vardır. Bu sarmala ahlak,

politika, dil, sanat ve kültürün bütün unsurları dahil olmuştur. Zaman ilerledikçe bu oluşturucu sarmalın bileşenleri artmıştır. Bu sarmalı oluşturan bileşenlerin bütünü toplumu ifade eder, toplum onların yaşam bulduğu doğasıdır.
Öcalan, toplum ile zekâ, zihniyeti eşleştirmekte; "Toplumsallığın kendisi zekânın potansiyel olmaktan çıkıp aktifleşmesi sürecine etkince girmesidir."[9] demektedir. İnsanda gelişen analitik zekâ toplumun oluşumuna yol açarken; toplum, insandaki bu analitik zekânın kontrolsüz gelişmemesi için ahlakı geliştirmiştir. Ahlak ilkeli, kurallı yaşamın ölçüleridir. "Her topluluk kendi üyelerini müthiş ahlaklı yetiştirmeyi ilk görev bellemişti."[10] Afrika yerli halklarının tarihsel tecrübeden süzülmüş bir deyimleri vardır: "Bir çocuk büyütmek için bir kabile insan gereklidir!" Yani öyle sadece anne babanın var olmasıyla bir çocuğun yetiştirilemeyeceğini söylemektedirler. Doğan bir çocuğu en az anne babası kadar sahiplenen bir toplumun olması gereklidir, ancak bir toplumla insan olarak şekillenir, tamamlanır. Bu imkânlardan ve toplumsallıktan yoksun büyüyen bir insan analitik zekânın kontrolsüzlüğüne kapılıp her türlü çılgınlığı yapabilir. Onu biçimlendiren, terbiye eden bir toplumu ve komünü olmak zorundadır.

Toplum insandaki özgürleşme düzeyini çok daha derinleştirmiş, ileri boyutlara taşımıştır

Doğada bütün canlı türleri topluluk olarak yaşarlar, insanlar ise yaşamı zekâ ve bilinçleriyle örgütleyerek topluluktan topluma dönüşmüştür. Bilinçli insan olmadan toplum olmaz ama toplum da insanların toplamından ibaret değildir. Kürt Halk Önderi bunu; " İnsan gibi toplumu da niteliksel bir farka sahiptir. Toplumun kendisi belki de üst-insandır veya üst-insanı yaratmış, yaratacak olan organizasyondur."[11] şeklinde açıklamaktadır. Doğada yok olmamayı zar zor becerebilen, diğer türlere göre birçok dezavantajı bulunan Homo türünün, toplumlaştıktan sonra bütün doğaya hükmeden bir zihinsel, pratik güce ulaşması, toplumun salt insanlar toplamı olmadığını doğrulamaktadır. Bu " organizasyon "un bir doğası vardır, bu doğayı oluşturan özellikler ve yapılar onun niteliğini ifade etmektedir. " Komün " de, doğal halini korumuş toplumsal yapının kendisidir. Toplum ilk klanın oluşumundan, iktidar, devlet yapılarının doğuşuna kadar " doğal toplum "dur ve komün karakterlidir. Komün, toplumun oluşturucu unsurları olan ahlak ve politikayla var olabilir. Ahlak ve politika olmadan bir toplumdan ve komünden de bahsedilemez. Komüne niteliğini kazandıran eşitlik, paylaşımcılık, dayanışmacılık, özgürlük, demokratiklik, adaletlilik, karşılıklı saygı, sevgi, savunma… gibi tutum ve ilkeler, ahlak ve politikanın kapsamında oluşan meziyetler, erdemler ve tutumlardır.
İlk insanların kendilerini ve çevrelerini kendi zihinlerinde kavramaya başlamalarıyla oluşan bilinç tekrarlanarak, sınanıp elenerek kural ve ilke haline gelmiştir. Bu kural ve ilkeler bütünü ahlak demektir. İnsan, hangi yaptığının iyi, hangi yaptığının kötü olduğunu ahlaki bilinçle ayrıştırmaktadır. Toplumsal tarihte, ilk ahlaki ilkelerin "birlik ilkesi" olduğunu söyleyebiliriz. Bir toplum olmak için önce "bir" olmaya, bir beden olmaya karar vermeleri gerekir. Buna karar verip, bu ilk ve esas ilke olarak konduktan sonra, bu birlikteliğin hangi karakterde olacağının ahlaki ilkeleri de peşinden oluşturulmuştur. Toplumun yaşadığı değişimlerle oluşturulmuş ilkeler, ihtiyaç olmaktan çıktıklarında toplum tarafından terk edilip, yeni ihtiyaçlara göre yeni ilkeler oluşturulmuştur. Böyle dinamik, ihtiyaca göre değişebilen ahlaki ilkeler, komünü ayakta tutan ve devamlılığını sağlayan hukuku olarak işlem görmüştür. Bütün yapıp etmeler, tutumlar, tercihler buna göre belirlenmiştir. Toplumun, komünün her üyesi bu ilkeler ve kurallarla sorumlu kılınmıştır. Örneğin, birlik ilkesi gereği her komün üyesi, komünü, birliği geliştiren, yaşatan eylemler ve tutumlar içinde olmak zorundadır. Aykırı davranış ve tutumlar içine girdiğinde toplumsal ahlakı ve politik ilkeyi çiğnemiş olur. Toplum buna karşı birliği savunmak ve bir yaptırım uygulamak zorundadır. Böylece komün, kendi ahlakını her üyesinin şahsında temsile kavuşturarak onu biçimlendirir, işlevselleştirir ve denetler. Komün keyfiliği, salt bireyselliği kabul etmez. Ki, zaten salt bireysellik diye bir şey yoktur. Toplum olmadan birey olamaz, insan bireyi kendi toplumu tarafından belirlenmekten kurtulamaz.

Dolayısıyla bireysellik de sınırsız olamaz, komün ahlakının belirlediği ölçülerle sınırlanmıştır. Örneğin, insanları aldatamaz, hırsızlık yapamaz, başkalarının hakkını yiyemez, cinsiyetçi yaklaşamaz… vb. Ben özgür bireyim istediğimi yaparım, kimse karışamaz derse toplumsal vicdan ve ahlaki gereklere göre bir tavırla karşılaşacaktır. Toplumsal beden kendi sağlıklı işleyişine zarar veren bir organı kabul etmez. Kabul ederse eğer bu sefer kendisi sağlıklı toplum olmaktan çıkar.

Politika ise, toplumsal yaşam hakkında yapılan tartışmalar ve bu tartışmalar sonucunda alınan kararlardır. İnsanların, yaşam, olay ve olguları hakkında edindikleri bilinç, yükledikleri anlam, bireyin kendi kendisiyle sınırlı kalırsa, o, toplumsal bir bilinç olmaz. Onun toplumsallaşması için toplumun diğer üyeleriyle paylaşılması gerekir. Bu paylaşım; bilinci, fikirleri, anlamları birbiriyle tartıştırır, sınar ve ortaklaştırır. Politika iktidarcı yapılardaki gibi, özel bir uğraş, dar, elit bir grubun işi değil; her komün üyesinin dahil olduğu, fikirlerini tartıştırdığı, ihtiyaçlar ve olması gerekenler hakkında karar almada belirleyici özne olduğu ve doğrudan katıldığı faaliyettir. Doğal toplumda politika radikal demokrasi karakterlidir. Toplum kendi kaderini kendisi belirler, iradesini kimseye devretmez, bizzat pratikleştirir. Özgür irade toplumsal doğanın bir unsurudur, toplumun her üyesi birer özgür irade olmak ve onun gereklerini yapma sorumluluğuyla davranmak zorundadır. "Ben karışmam ne karar veriyorsanız verin." demek bir komün üyesinin tavrı değildir, bir şeyi onaylayabilir ya da reddedebilir ama bunu toplumsal işleyiş içinde bizzat kendisi söylemek, yapmakla yükümlüdür. Politika ile toplum üyeleri arasında hiçbir aracı unsuru, doğrudan katılımı engelleyen hiyerarşik, iktidarcı, sınıfçı mekanizmaları kabul etmez. Politika yaşam sorunlarına çare arama, bulma, nasıl yapılacağına dair karar alma olduğundan hiç kimsenin bu tartışmalara katılmama, fikir belirtmeme lüksü yoktur. Ya yaşamaktan vazgeçmek ya da yaşamı planlamak, ahlaki ve politik toplum bireyinin cevaplandırmakla yükümlü olduğu bir konudur. Doğal toplum, komün, bu gerekliliklere göre şekillenmişken, günümüzde insanlar, siyaset yapmayı iktidara, aracı birey ve sınıflara bırakacak kadar komünal yaşamdan kopmuş durumdadır. Bizzat siyaset yapmak yerine şikayet etmekle yetinmektedir. Özgür bir irade olmayı, kendi kaderini tayin etmeyi başkasına terk etmiş birey, toplumu-komünü tahrip edilmiş, dağıtılmış bireydir. Bu da bir şekillenme, belirlenmedir ancak toplumsal, komünal şekillenme değil, iktidar güçleri tarafından belirlenme, köleleştirilmedir. Dolayısıyla ahlaki ve politik toplumun-komünün bireyi olmak ile bunların dışında kalmak, özgürlükle kölelik arasında bir tercih ve durumdur.

Öcalan, toplum ile zekâ, zihniyeti eşleştirmekte; "Toplumsallığın kendisi zekânın potansiyel olmaktan çıkıp aktifleşmesi sürecine etkince girmesidir." demektedir

Tarihsel süreç içerisinde klan, kabile aşiretin doğal toplum formları; dini gelenek içindeki mezhep, cemaat, tarikat gibi devlet dışı toplum formları; devlet, sermaye tekelleri karşıtı olarak örgütlenmiş sosyal, sınıfsal, ekonomik, kültürel her türlü toplumsal örgütlenme ahlaki ve politik karakterli yapılardır, birer komün niteliğindedirler. Toplumun oluşturucu unsurları olan ahlak ve politikanın kuşatıcı şemsiyesi altında eşitlik, paylaşımcılık, dayanışmacılık, özgürlükçülük, demokratiklik, kadın özgürlükçülüğü, doğaya ekolojik yaklaşım, her türlü iktidar, sömürü karşıtlığı, adaletlilik… gibi komün değerleri ve erdemlerinin karşıtı olan bütün tutum, eylem ve anlayışların karşıtlığı, komün üyesinin anlayış, tutum ve eylemleridir. Komün, özgür toplumdur, sadece maddi varlıkların paylaşımını hedefleyen bir yapı, komün değildir. Komün yaşamı maddi ve manevi olarak, ahlaki ve politik toplum esaslarına göre örgütleyen; bütün üyelerini buna göre biçimlendiren, eğiten; buna göre olmayanlara karşı tutum ve tavır takınan; kendi değerlerine saldırı olduğunda ihtiyaç duyulan düzeyde özsavunmasını yapabilen toplum örgütlenmesidir.

Kapitalist modernitenin, dünyanın her tarafında toplumsal yaşamı hızla parçalayıp dağıttığı günümüzde komünal örgütlenmeyi geliştirmek, insan olarak kalabilmenin de şartıdır. Demokratik modernite, bir komünler komünü sistemi olarak, insanı ve toplumu yeniden kendi doğasının niteliklerine kavuşturma mücadelesi ve

programamıdır. Bu, aynı zamanda evrensel hakikate dönüş ya da ona doğru yöntem ve anlayışla katılmaktır, ya da insanın ve toplumun evrensel amacı gerçekleştirmek, yani sürekli özgürleşmek üzere üstlendiği misyona geri dönmektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1] Öcalan, Abdullah. (2009). Demokratik Uygarlık Manifestosu [4. Cilt]. İstanbul: Aram Yayınları. s.211

[2] Öcalan, Abdullah. (2009). Demokratik Uygarlık Manifestosu. [2. Cilt]. İstanbul: Aram Yayınları. s.25

[3] Öcalan, Abdullah. (2009). Demokratik Uygarlık Manifestosu. [1. Cilt]. İstanbul: Aram Yayınları. s.40

[4] Öcalan, Abdullah. [1. Cilt]. a.g.e. s.40

[5] Noonan, James. [2013]. İnsanlıkla İlgili Merak Edilenler. Özgür Gündem.

[6] Lewin, Roger. (2015). Modern İnsanın Kökeni. İstanbul: Tübitak Yayınları.

[7] Öcalan, Abdullah. Demokrtik Uygarlık Manifestosu. [3. Cilt]. İstanbul: Aram Yayınları

[8] Öcalan, Abdullah. [1.Cilt]. a.g.e. s.43

[9] Öcalan, Abdullah. [2. Cilt]. a.g.e. s.28

[10] Öcalan, Abdullah. [2. Cilt]. a.g.e. s.31

[11] Öcalan, Abdullah. [1. Cilt]. a.g.e. s.49

Toplumsal Politik Formlar ve İktidara Karşı Ahlaki Politik Direnç

Leyla Atabay

“Başlangıçta insanlar sevgiyle beslenir ve saadet yuvalarında otururlardı. Yaptıkları şey Dharma’ydı. Ardından Varna ayrıştı, kimilerinin Varna’sı iyi kimilerininki ise kötüydü. Ve Varna’sı iyi olanlar Varna’sı kötü olanları aşağıladılar. Kibir doğdu ve onun doğuşuyla Varna öldü. Ve onunla, o güne dek beslendikleri sevgi ve bal kurudu. Yeni besin kaynakları aramaya çıktılar. Mantar ve bitkileri keşfettiler. Ardından pirinç tanelerini buldular. O güne dek kimse pirinç biriktirmeyi düşünmemişti. Ancak biriktirme fikri yavaş yavaş akıllarda yer etti. Ve depolama hırsı giderek arttı. Onun ardı sıra cinsler-arası farklılık bilinci geldi. İlkini eşleşme fikri onlara çok çirkin göründü ve ev işleri kadınların görevi oldu. Bu arada biriktirme hırsı o kadar arttı ki, yalnızca toprağı işleme tekniği gerektirmekle kalmadı, kolektif toprak mülkiyetini de imkânsız kıldı. Bireysel işleme için toprağı dağıtmak zorunda kaldılar. Herkesin işlenebilir toprağı için sınırlar tespit edildi. Ve kimsenin bir başkasının sınırını ihlal etmemesi kararlaştırıldı. Biri düşündü ki: Evet, bu benim toprağım ve topladığım ürün ama ya ürün kötü olursa? Ve şöyle bir karar verdi; “ister izin verilsin ister verilmesin, başka birinin toprağından da ürün toplayacağım”. Çaldı ve yakalandı. Hırsız bağırmaya başladı: “bakın kardeşler, beni dövüyorlar. Bu adaletsizliktir, adaletsizliktir. “ ve hırsızlık, doğru yoldan sapma ve ceza böyle doğdu. Ve herkes bir araya toplanarak düşündüler: “Her tarlanın sınırına bakmak için aramızdan birini seçelim. Güçlü, zeki ve herkese buyurucu olmalı o. Hepimiz ona ücret olarak ürünümüzden bir kısmını verelim. Suçluyu cezalandırsın, haklıyı korusun ve herkesin adil pay almasını gözetsin.” Aralarından birini seçtiler ve kendi ürünlerinin altıda birini ona vermeyi kararlaştırdılar. Her birinin onayıyla o Raca oldu.” (Mâhavastu-Avadana)

Budist bir pasajdan alınmış öykü insanlık tarihinin bir özeti niteliğindedir. Budist gelenekte uygarlığın bağrından kirlenmeden yaşamak bir lotus çiçeği metaforuyla simgelenir. Pasajdan da anlaşıldığı üzere lotus olabilmek, öze yeniden dönüşle mümkündür. Bu ise uygarlığın yarattığı yaşama bir mesafe konularak başarılabilecektir. Budha’nın yaşadığı yüzyıl bir imparatorluklar çağı olsa da, bu aynı zamanda iktidar odaklarına karşı mücadele eden ve kendi içlerinde bir doğal yaşam demokrasisine sahip aşiretlerin (gana’lar) iktidar merkezlerinden olabildiğince uzakta yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları bir dönemdir. Budha, kendi felsefi-dini temellerini bu aşiretlerdeki doğal eşitlik, özgürlük anlayışından feyz alarak inşa eder. Kendi sistemini kurarken imparatorlara, üst kastlara yönelik tümden reddedici bir tavır geliştirmemişse de sisteminin içinde bir lotus aralığı öngörülür ve tüm rahipler eşit varsayılır. Budist rahipleri kendilerini bir tür Êzidî Çemberi içine alarak sistemden soyutlanır. Böylece uygarlığın içinde uygarlığa rağmen bir yaşam olanağı oluşur. Ahimsa, Budizm’in hiçbir canlıya zarar vermemek ilkesidir. Bu ilke doğayla ve diğer insanlarla uyum içinde yaşamayı en büyük ahlaki ilke sayar. Ve bu ilke sayesinde uygarlığın uyandırdığı arzular kontrol altına alınır. Arzu uygarlığın sürekli kışkırttığı dinmeyen bir susuzluktur. Bundan vazgeçişle Nirvana’ya, dinginliğe, insan özünün saf haline ulaşılabilir.

Modern Batı’nın Peygamberlerinden biri olan Freud’da da temel aksiyom, rasyonalizmin tanrılaştırdığı “akıl” değil “arzu” dur. Fakat Budha’nın tersine uygarlığı arzunun ürünü olarak değil, arzunun bastırılmasının bir ürünü olarak tanımlar. Arzu ilkel benlik olan id’in hapsedilmesiyle bastırılmış ve ego düzeyine yüceltme olarak “düşünce” giysisine büründürülerek öne çıkarılmıştır. Bu hayvan özlü Dionysos’a

karşı yüceltilmiş Apollon'un zaferidir. O yüzden insanlık uygarlıkla beraber bir Nevroza tutulmuştur. İnsan veya insanlık durumu bir tür hastalıktır. Bastırılan yaşam arzusu farklı biçimde yüceltilerek uygarlık denilen hastalıkla semptomlar şeklinde açığa çıkar. Kültür, sanat, din, felsefe bu "yüceltme" biçimindeki telafinin ürünleridirler. "Yüceltme" toplumu oluşturur, birleştirir. Zira bu bastırılmış bilinçaltı bireysel boyutu aşıp toplumsal boyuta ortak bir bilinçaltına dönüşmüştür. Yani Freudçu terminolojiye göre tarih uygarlıkla başlamışsa eğer, bu tarihin bütünü bir kâbustur ve tüm insanlığın nevrotik durumu dünyayı bir tımarhaneye çevirmiştir. Birey odaklı psiko-analizde çocuk anadan koptuğu an cenneti yitirir. Toplumsallaşma boyutu ise Âdem ve Havva'nın cennetten sürgün edilmesi metaforuna denk gelir. Buna maymunun ağaçtan inmesi de diyebiliriz. Tarihi olarak daha kompleks bir nevroza dönüşmesi küçük klanların daha büyük topluluklar oluşturması ve ardı sıra yaşama geçiştir. Freud'da arzunun uyanışının blokajıyla uygarlık doğmuştur tezi hâkimken, Budha'da uygarlık uyanmış arzudur. Freud arzunun dışavurumunun uygarlık denen hastalığı iyileştireceğini öne sürerken Budha arzudan kurtuluşu vaaz eder. İkisinin amacı da ortaktır: masumiyete dönüş, insan doğasının en saf haline varış.

Masumiyete duyulan şiirsel özlem nostaljik bir eğilim olarak ortaya çıkar. Zira masumiyet gelecekte değil geçmiştedir. Dini nostalji, cennete yeniden dönüşü arzular. Özünden, yuvasından ayrılmış (kovulmuş) insan ruhu hep bir yuvaya özlem (Yunanca nostos; yuva, vatan/ algia; özlem) , kendi öz yuvasına-sırrına geri dönüş isteğiyle yaşar. Gelecekte gidilmesi umulan cennet aslında döngüsel zaman üzerinden geçmişte gizlidir. Bu cennet, doğanın kendisine hiçbir müdahale yapılmaksızın yiyecek ve içeceğinden beslenildiği, kendiliğinden mutlu olunan, insanın belini büken ağır bir geçim sıkıntısının olmadığı "yaşamın yaşanıldığı" yerdir. Nietzsche' nin " bastırılmamış hayat neşedir." dediği bir var oluş evresidir. Tüm cennet ütopyalarının vaadi boş zaman ve bolluktur. Psiko-analize göre çocukluğun sadece oyunlarla geçirilen boş zamanı ve anne-babanın sorumluluğundan olan beslenilme olanağıdır bu cennet evresi. Freud'un bebeklik döneminin temel arzusunu yaşam arzusu olarak formüle etmesini bir tarafa bırakarak yolumuza boş zaman ve bolluk ideali olan cennet arzusuyla devam edelim. Sormamız gereken soru, insanın boş zaman ve bolluk sağlayacak kadar imkanlara sahip olduğunda bile neden daha fazlasını istediğidir. Neden binlerce yıldır mutluluğa giden yolun ölçü, erdem, azla yetinme olduğunu söyleyen bilgelerin, filozofların, ermişlerin ve peygamberlerin sözleri değil de kapitalizmin ayetleri kutsaldır yaşadığımız dünyada?

Arzu uygarlığın sürekli kışkırttığı dinmeyen bir susuzluktur. Bundan vazgeçişle Nirvana'ya, dinginliğe, insan özünün saf haline ulaşılabilir

Öze dönüş çağrısını boşa çıkaran kapitalizmin aynı öze dönüş çağrısını farklı bir biçimde seslendirdiğini ifade etmek, belki soruyu yanıtlamada bir kapı aralar. Kapitalizmin gizli vaadi şudur: ana rahminin güvenine veya kayıp cenneti yeniden sunabilirim. Kapitalizm bir fantezi âlemi sunar. Cennet ikamelerini bu fantezi âleminde pazarlar. Akıl almaz lükste evler ananın-doğanın koruyuculuğu yerine ikame edilir. Cennet teknolojik olanaklar üzerinden taklit edilir. Simülasyonlara yalancı, sahte bir cennet kurgulanır. Bu amaç doğrultusunda tüm kadim değerler devşirilerek sihrini yitirmiş dünyaya kapitalist büyüler yapılır. Gereğinden çok daha fazlasına sahip olunan, tüketimin bir ibadet olduğu kapitalist modernitede fazlalıklardan arınma ritüelleri (doğal toplumdaki kurban, adak vb.) de mevcut olmadığından doğru felsefeleri ve inançları bir tür psikolojik arınma yöntemleri olarak pazarlanır. Bu sanal cennetin amacı hakikatin yokluğunu alamamak çabasıdır. Ama insanlığın içindeki doğal hafıza (sır) hakikat arayışını bırakmaz ve kendi sırrına geri dönüşü, ikrarı bir muhalefet odağı olarak muhafaza eder.

Doğanın Bağrında Doğal İnsan

İnsanlık yaklaşık bir buçuk yıl boyunca avcı-toplayıcı bir yaşam tarzı sürmüştür. İki buçuk milyon yıl boyunca bir kendilik halinde doğayla özdeşlik içinde yaşamıştır. İnsanlık

durumu diyebileceğimiz toplumsal ve psikolojik özellikler bu iki buçuk milyon yıllık dönemde oluştu. “Vahşi Doğa” tümden içgüdüleriyle davranmaksa eğer iki buçuk milyon iki buçuk milyon yıl boyunca doğanın en zayıf varlığının “Vahşi içgüdüleriyle” yaşadığı savı bilimsel bir safsata olmaktan başka bir anlam içermez. Toplumsal bir düzen (ister küçük çaplı ister büyük çaplı olsun) hakikati olmadan iki buçuk milyon yıl yaşayakalmak mümkün değildir. İnsan ancak eylemlerini ve diğer insanlara olan etkileşimini içgüdülerini düzenleyerek, kimi zaman içgüdülerine uyarak kimi zaman ise içgüdülerine rağmen hareket ederek belirlemiştir. İnsan tarihi boyunca insanileşmiştir demek yanlış bir ilerlemeci savdır. İlk insan (insanlık durumu) ile son insan yani günümüzdeki herhangi bir insan arasında insanileşme oranı yoktur. Şu soru bile sorulduğunda ilerlemecilik savına bir ok saplanmış olur:

Doğal insan gnostiktir, kalp gözü açıktır. Homojen, saf haliyle sezgisellik, duygusal zekânın canlılığını sağlar

Amerikan yerlileri mi daha çok insandı; yoksa onları katleden Batılı işgalciler mi? Doğadan olmak, doğayla iç içe uyum içinde yaşam “vahşilik”, doğadan uzaklaşarak ona hâkimiyet kurmak “medenilik”tir. Böylece tarihin ilk aşamalarındaki insanlık durumu “vahşilik” olarak adlandırılacak ve günümüze kadar varlıklarını sürdürmeyi başarmış avcı-toplayıcılar ve klan-kabile formları da “eşitsiz gelişim yasasının” sonucu “uygarlığın bağrındaki barbarlar” (Marks) olarak tanımlanacaktır.

Günümüz insanının bütünsel yapısı (toplumsal-psikolojik-kültürel yapı) biraz kazandığında altında avcı-toplayıcı geçmişimizin birçok özelliği görülecektir. Bu yaşam tarzı doğayı dönüştüren bir üretim etkinliğiyle değil, doğada mevcut olanla beslenme biçimindedir. Beslenme kaynağı tükendiği anda başka bir yere göç etme biçimindeki hareketlilik bu toplulukların bir özelliğidir. Doğaya uyarlanma biçimleri büyük bir kültürel çeşitlilik oluşturur. Her kültürün bir beslenme rejimi vardır ve hangi bitki veya hayvan türlerinin tüketilir olduğuna dair bilgiler bu kültürleşme sürecinin temelini oluşturur. Bu bilgiler var oluşlarının da ön koşuludur. Avcı-toplayıcılarda teknolojik gelişme yavaş olmuştur. Geçici yerleşimlerde süren bu yaşam tarzında uzun bir süre boyunca buzul küresel koşullar nedeniyle temel besin kaynağı ettir. Buzul çağlarına yayılan avcı-toplayıcı etkinlik kıt bir bitkisel ortamda sürerken, doğa günümüzden yaklaşık on-on beş bin yıl önce yaşanan küresel ısınmayla dönüştü. Sulak alanlar ve bitkisel çeşitlilik arttı. Tarıma uygun pek çok bitki türünün (tahıllar, pirin, baklagiller vb.) çoğalmasıyla bu türlerin yaşam alanları etrafında yerleşim bölgeleri kuruldu. Hayvan türlerinin evcilleştirilmesiyle bu yerleşim bölgeleri kalıcılaştı. Örneğin; Zerdüştlükte ineğe atfedilen kutsallık göçebelikten yerleşik hayata geçişin en tipik sembolü olmasındandır. Kutsal kitap Avesta’nın Gathalarında, ineğin kalıcı yurtlar edindirdiği, tarımın gelişmesine yol açtığı açıkça söylenir.

Avcı-toplayıcıların temel örgütlenme biçimi takımdır. Küçük nüfuslar halinde yaşarlar. Besin ve su kaynaklarının mevsimsel değişimine göre hareket ederler. Bu hareketlilik, değer topluluklarla karşılıklı ziyaret ve değiş-tokuş ilişkilerinin gelişmesine yol açar. Bu temaslar sonucu oluşan en ilginç değiş-tokuş yöntemleri sessiz ticaret, ticaret ortaklığı ve kula döngüsüdür. Değiş-tokuş yapılırken öbür topluluğun sınırlarına yakın bir yere bırakılan fazla ürün o toplulukça alınır ve yerine kendi fazla ürünleri bırakılır. Bu sessiz anlaşma adalet ve güven içerir ve esasında bir tür armağan alıp verme ilişkisidir. Günümüzde armağan alıp verme faaliyeti sembolik olarak özel gün ve bayramlarla sınırlanmış olsa da, içerdiği manevi öz binlerce yıl geride aranmalıdır. Bu özverili yöntem temelinde doğanın bahşettiği armağanlara gösterilen hürmet vardır. Doğa ananın armağan verme edimi taklit edilerek bir başka topluluğa armağan sunulur. Doğaya bir karşılık verme ise sunu ve adaklarla yapılır. Avcı-toplayıcılarda insan kurban etme faaliyeti nadir görülür. Asıl insan kurban etme faaliyeti bitkilerin ekimi ve hasadı sürecinin sembolik ritüelleri aşamasında doğaya bir karşılık verme amacıyla özellikle tanrı-kralların devrinde yoğunlaşır. Avcı-toplayıcılarda armağan alıp verme dayanışmanın da ana faaliyetidir. Beslenmesi için hayvanları

avlaması gerekir. Ama bunun karşılığında bir feragat, elden çıkartma, bırakma faaliyeti de yapar. Doğanın cömertliği karşısında insan da cömerttir. İnsan hayatı öldürdüğü hayvandan daha değerli varsayılmaz. Avladığı hayvanın ruhundan af diler, ona hürmet gösterir, ağıt yakar, kutsal kılar. Yaşadığı eko-sistemin beslenme rejimine uygun olan av hayvanını kendi atası var sayar ve totemi yapar. Avladığı hayvan ona can vermiştir, hayat bahşetmiştir, yaşamını sürdürmesini sağlamıştır.

Kapitalist moderniteyi meşru kılan bilimsel kurumlarda, özellikle genetik bilimlerde insanın egoist bir varlık olduğu ileri sürülür ve kapitalizmin "gücünün" böylesi bir hakikati görüp işlemesine bağlanır. O halde arkaik insanın hiçbir fazlalığı elinde tutmamasına, gerektiğinde doğanın cömertliğine karşı kendi yaşamını cömertçe kurban etmesine nasıl bir açıklama getirilebilir? Bu sadece doğaya karşı işlenmiş suçun (hayvan öldürme, bitkileri tüketme) bir kefareti midir, yoksa insan doğası özünde almayı, biriktirmeyi, durmadan daha fazlasını istemeyi reddeden bir tür içsel, batıni, etik öze mi sahiptir?

19.yüzyılın da evrimci antropologların öncülüğünde sistemin vahşilikle yaftaladığı ve sömürge alanlarından silip süpürmek için her türlü katliamı uyguladıkları avcı-toplayıcılar, iddia edildiğinin aksine kurdukları ilişkileri ve ihtiyaçlarının minimaliz mi sebebiyle genellikle barışçıldırlar. Dünyanın sınırlarına çekilerek varlıklarını günümüze dek sürdürmeyi başaran kimi topluluklar, toplu imha operasyonlarına maruz kaldıkları 16. yüzyıla kadar Kuzey ve Güney Amerika'da, Afrika'nın büyük bir bölümünde, Sibirya'nın Kuzey ucunda Avustralya kıtasında ve birçok okyanus adalarında yaşamaktaydılar. Devlet, yasalar, sınırı belirlenmiş özel araziler bu insanların gözlerinde öyle anlamsızdı ki, Avusturalya kıtasının sömürgeleştirildiği ilk yıllarda kurulan sınır çitlerine mana veremeyen yerliler toprak ananın herkese sunduğu ürünleri almak için davrandıklarında gruplar halinde katledilmişlerdir.

Biriktirme yönünde herhangi bir eğilimlerinin bulunmaması avcı-toplayıcılarda çatışma ihtimallerini ortadan kaldırıyordu herhangi bir rekabet ve çatışma karşısında grup bölünerek ayrışıyordu. Grubun herhangi bir ayrıcalığı olmayan takım liderleri grubun bölünmesi gibi hayati kararları üstleniyordu. Liderler zorunluluk gereği öncülük vasfını üstlenen yetenekli üyelerdi. Liderlik bir imtiyaz değil, hükümlülüktü. Günümüz Meksika'sında Zapataların esinlendiği örgütlenme modeli bire bir yerlilerin bu özelliklerinden alınmıştır. Doğal topluluklar doğanın tahakkümü ve kontrolünü amaçlamaz. Yine doğayla karşılıklı bir yarar ve saygınlık kuran inanç ve değer sistemleri içinde tutarlı bir yaşam stratejisi kurmuşlardır. Doğal insan gnostiktir, kalp gözü açıktır. Homojen, saf haliyle sezgisellik, duygusal zekânın canlılığını sağlar. Yine avcılık kültürü analitik zekâyı geliştirmişse de iktidar ve tahakküme odaklı olmadığından her iki zekâ türü arasında bir denge mevcuttur.

Avcı-toplayıcılar hareketlilikleri ve beslenme rejimleri nedeniyle sağlıklı toplumlardır. 16.yüzyıl sömürgeciliğinin dünyanın sınırlarında varlıklarını korumayı başarmış, bu toplulukları götürdüğü en büyük lanetlerden biri de uygar dünyanın hastalıkları olmuştur. Bağışıklıkları olmadığından çiçek, kızıl, kızamık vb. bulaşıcı hastalıklar yerlilerin zorla toplandığı rezervasyonlarda binlercesinin ölümüne yol açmıştır. Sömürgeciler yerli halkın uygarlık hastalıkları karşısındaki zayıflığını fark ettiği anda da bir tür biyolojik silah gibi bulaşıcı hastalık zerk edilmiş battaniye, çadır vb. eşyaları bu yerli topluluklara birer hediye gibi sunmuştur. Yaşamayı başaran yerliler ise uygarlaştırılmak üzere hapsedildikleri kamplarda yaşam hakikatleri ve epistemeleri çökmüş, var olmuş özleri zehirlenmiş biçimde kültür şoku, depresyon, işsizlik, meşgalesizlik bunalımıyla alkol ve uyuşturucu bağımlılığına sürüklenmiştir.

Tarıma Geçiş: Toplumsal Örgütlenme

Yerleşik hayata geçiş ve nüfus artışıyla beraber daha karmaşık bir toplumsal örgütlenme ihtiyacı doğmuştur. Tarım faaliyeti yüksek nüfusu ve bu nüfusun işbirliğini zorunlu kıldığından kadının doğurganlığı büyük önem kazanır ve üst yapıda tanrıça kültleri çoğalır. Tarım, aşamaları olan bir faaliyet (toprağın temizlenmesi, ekim, dikim, hasat, depolama, dağıtım) olduğundan iş bölümünü düzenleyecek siyasal örgütlenme hayati önem taşır. Uygun mevsimsel koşulların bilgisine sahip rahiplerin yanı sıra bütün bu örgütlenmeyi denetleyecek, karar verecek bir mercek gerekmektedir. Yazının başında verilen Mahavastu-Avadana'dan alınan Budist pasaj-

da özetlendiği gibi sınırları denetleyecek ve bu görevi nedeniyle üretimden belli bir pay alacak yönetici sınıfı bu ihtiyaç üzerinden palazlanır. Siyaset ilişkisi en başta birilerinin karar verme yetkisiyle donatılması biçiminde başlar. Daha başından itibaren iktidar meşru bir temele oturtulur. Canetti iktidarın kaynağını tam da bu aşamada bulur: "Avcının 'zor' u, sürü çobanının iktidarı olmuştur."

İnsanlığın köleleştirilmesi-sürüleştirilmesi ve kralın büyük çoban olarak kimlik kazanmasıyla Hegel'in köle-efendi diyalektiği dediği ikilik tarihsel bağlamına oturur

İktidar ilk elde hayvanların evcilleştirilmesiyle, onlar üzerinde kurulan egemenlikte yeşerir. Bir sürü çobanı hayvanlar üzerinde avcıdan daha çok güce ve hâkimiyete sahiptir. Hayvanlar sürü halinde bir yere hapsedilmiştir ve çobandan kaçamazlar. Çoban ormandaki avcı gibi av hayvanının peşinden koşmak, kaderini bu anlamda doğayla bağlatınlandırmak zorunda değildir. Günümüze kadar tüm iktidar türlerinde sürü-çoban metaforu kullanılması boşuna değildir. İlk evcilleştirilen hayvanlardan biri olan köpek, hala insanlığın en sadık bekçisidir ve sürülerin kontrolünde de en fazla rolü oynar. Hayvan sürüleri her an insanları beslemek için hazır bekleyen et kaynağıdır.

İnsanlığın köleleştirilmesi-sürüleştirilmesi ve kralın büyük çoban olarak kimlik kazanmasıyla Hegel'in köle-efendi diyalektiği dediği ikilik tarihsel bağlamına oturur. Tarımcılar, avcı-toplayıcılara göre çok daha net tanımlanmış ve sınırları çizilmiş otorite ve iktidar ilişkileri oluştururlar. İktidarın kaynağı da değişir. Doğal topluluklarda lider statüsü doğal müzakere ile ve yetenekleri oranında bir yükümlülük olarak anlam bulurken, tarımcılarda iktidarın kaynağı kalıtım, gelenek, hukuk ve tanrısal onaya bağlanır.

Kuşkusuz ilk tarım toplulukları kentleşme öncesi dönemde doğal toplum özelliklerini ve değerlerini koruma stratejileri geliştirmeyi başarmışlardır. Kentleşmeye geçildikten sonra ise kent duvarlarının dışında bu yaşam stratejilerini sürdürmüşlerdir. Klan ve kabile formları bir tür koruyucu kabuk işlevi görerek avcı- toplayıcılığın demokratik ve eşitlikçi özelliklerini muhafaza etmeyi başarmıştır. Klan, ortak bir atadan geldiğine inanan bireylerin oluşturduğu akraba grubudur. Bu atanan mutlaka insan olması gerekmez. Avcı- toplayıcı kültürde olduğu gibi bir hayvan ve ya bitki (totem) de olabilir. Kabile ise tarımcılar için daha hayati ve temel bir örgütlenme biçimidir. Kandaşlık esastır ve belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan, birbirleriyle akraba bir soydan ya da birkaç soyun birleşmesinden oluşurlar. Akrabalık ilişkileri evlilikler yoluyla sağlanır. Her iki toplumsal formda da zenginlik derecesi, güç ve siyasal etki arttığı oranda doğal toplum değerleri yozlaşır ve eşitsizlik artar. Çok sayıda hayvanın sevk ve idaresi kabile örgütlenmesini yetersiz kıldığı durumlarda ise kabile formu yerini daha geniş bir siyasal form olan aşiret ve ya beyliğe bırakır. Aşiret aynı dili konuşan, aynı kültürü paylaşan, büyük ölçüde aynı kökten ya da ortak çıkarların belirlediği bir geçmişten geldiğine inanan siyasal birlik biçimidir. Kandaşlık aşiret tipi örgütlenmede talihleşir, önemsizleşir. Başka aşiret kalıtımına kapı açıktır. Yani dallanan soy sistemi hâkimdir. Örgütlenen birimler arasında hiyerarşik ilişki yoktur, yatay düzlemde eşittirler. Şeflik, genellikle emredici değil, koordine edici niteliktedir. Ortak hareket etme ihtiyaçları kimi zaman aşiretlerin birleşmesini ve konfederasyonlar kurmasını sağlar. Bu konfederasyonlara beylik ve ya emirlik adı verilir. Beylikler devlete geçişte bir ara formdur. Böylece iktidar birike birike kent devletlerinin yaratımı için sermaye olur.

İktidar Merkezi: Kentler

Kentler, tarım dışı nüfusun yaşadığı ve tarımda çıkan ürün fazlasının pazarlandığı merkezler olarak doğdular. Artık-değer tarım dışı bir nüfusu besleyecek noktaya geldiğinde, yeni ihtiyaçların üretiminde uzmanlaşmış ve bir takım hizmetlerin verildiği kentler örgütlendi. Zamanla kentler, toprak emeğinin, tarımsal üretimin merkezi olan kırsal alanı dışlayarak onun karşıtı olarak konumlandı. Kentler, uzmanlaşmış emeği, ticaret ilişkilerini ve git gide zenginleşmesiyle beraber yarattığı yazılı kültürü bir tür incelmiş yüce yaşam tarzı ve kırsala üstünlük kaynağı olarak sundular. Bu kentsel kültür toplumunun ulaşması gereken bir seviyeydi ve kentin dışında kalmak, medeniyetin dışında

kalmaktı. Kent üç kurumla tanım kazanıyordu: Örgütlü din, askerlik kurumu ve yazı. Devlet bu üç kurum üzerinde şekillenen ve işlevi mülkiyet haklarını korumak olan kutsal bir hakikat olarak topluma dayatıldı. İlk kent- devletlerde saray örgütlenmesi merkezinde dini bir ideolojik hakimiyet, hukuk, ordu ve maliye oluşturulur. Maliye için artık- ürünün toplanması gerekir. Halkı ikna etmek dini-ideolojik hegemonyayla sağlanır. İkna edilmeyen halk toplulukları olursa bu kez zor aygıtı yani ordu devreye girer. Hukuk bu sürecin işlemesi için gereken diğer meşru dayanaktır.

Yazılı hukuka ilişkin ilk belge eski Babil Kralı Hammurabi'ye ait kodekstir. Hammurabi, kanunların önsözünde kendisinin Tanrı Anu ve Enlil tarafından insanları mutluluğa erdirmek, huzursuzluğu ve kötülükleri yok etmek, acizleri zorbalardan korumak ve adaleti hâkim kılmak için seçildiğini anlatır. Kanunların amacı esasında devlete yönelik koruyucu normlardır. Hammurabi, özellikle Amurru bedevilerinin uygar şehirlerde yerleşmiş gelenekler doğrultusunda asimile olmalarını sağlamak amacıyla bu kanunları çıkarma ihtiyacı duymuştu. Mülkiyeti koruma ve itaat sağlama amacıyla yazılmış olan bu kanunların bazıları şöyledir: Tapınaktan bir şey çalmanın cezası ölümdür. Çocuk çalmanın, yalancı şahitlik yapmanın, iftira atmanın cezası ölümdür. Çalınmış mala yataklık edenin de cezası ölümdür. Kişiler kanun karşısında eşit değildir. Farklı sınıflara ve cinslere farklı cezalar öngörülür. Hammurabi bu kanunlarla toplumun iyiliği amaçladığını ileri sürer. Yani sömürü ve vahşet özelliğinin yanına "iyilik" i de ekleyerek iktidarın kaynağı olan üçüncü ayağı da tamamlar. Aslında toplum tirana değil, tiran topluma hizmet etmektedir ve yapılan sömürü ve vahşet bile toplumun iyiliği içindir! İktidar bu yalanla tarihi başlatır. Hammurabi'ye tüm iktidarların bir prototipi olarak baktığımızda adalet sıfatının altındaki yalan Charlie Chaplin'in "Mösyö Verdoux" adlı filmindeki mahkeme savunmasında çarpıcı bir cümleyle deşifre edilir: "Bir cinayet seni katil yapar, milyonlarcası ise kahraman."

Zamana ve mekâna hâkimiyet uygarlıkla başlar. Zaman takvimlere hapsedilir ve kentler kozmosun küçük modelleri olarak kurgulanır. Büyük kozmosun yaratıcısı Tanrı fikri kentin kralına atfedilir. Tanrı kral ve kentin duvarları yükseldikçe insan cüceleşir. Kendi yaratımlarına esir olan insan diz çöktükçe ayakta olanlar (tanrı-kral, rahipler, üst sınıf ve ya kastlar) diz çökenin gözünde büyüdükçe büyür. Tanrı-kralın tebaasından yegâne beklentisi, egemenliğine kesin bir biçimde itaat edilmesi ve öngörülmüş vergi ve harçları ödemesidir. Bilim, teknik ve kontrol mekanizmaları bu amaç doğrultusunda kent yaşamında üretilir. Biriken servet simgesel olarak zigguratlar, piramitler biçiminde göğe yükselir.

Biriken servet simgesel olarak zigguratlar, piramitler biçiminde göğe yükselir

Bu taş yapılar aynı zamanda mutlak iktidarın en uzak mesafelerden bile görülebilecek kudretinin sembolüdür. Kral iktidarı büyüdükçe kendini görünmez kılar, kapılar ardında bir gizem perdesine bürünür. Ölümsüzdür, diktiği taş yapılar gibi değişmezdir, kendini taşa çevirir, simgeleştirir ve bu simgelerin ardında değişim ve diyalektiğin işlemediği bir puta dönüşür. Doğal toplumun akış ve hareketliliğinin yerini mutlak mitlerin sarmaladığı bir durağanlık alır. Yasaklarla, sınırlarla, fiziksel ve zihinsel kapasite bu duvarların ardında hapsedilir. Taş üstüne taşla iktidar yükseğe, toplumdan olabildiğince uzağa doğru ilerler. Kral, gökyüzündeki güneş gibi sabit, tükenmez ve bakidir. Tanrısal erk toplumdan ne kadar uzakta konumlanırsa onun kalıcılığına ve kudretine duyulan inançta o oranda fazla olur. Tebaasına bir tanrı gibi yükseklerden bakıp denetleyebilmesi ulaşabileceği en yüksek konumda olmasıyla mümkündür. Bu, Foucault'nun tanımıyla panoptik bakıştır. Yani görünmeden gören, hükmedici iktidarın bakışıdır. Panoptik bakışın sahibi özne iken bakışını yönelttiği her şeyi nesneye dönüştürür. Bütünlüğü bozulan insanlık durumu bir bölünme yaşamıştır. Biryanda doğanın tüm güçlerini şahsında toplamış olan tanrı-kral (merkezi özne) öte yanda tebaa(nesne).Tanrı kral kentin tepesindeki kulelerden yönelttiği bakışıyla bir hegemonya oluşturur ve tebaasını kontrol ve denetim altında tutar.

Analojik çerçeveyi genişletirsek panoptik bakı-

şın sahibi olarak erkek, medeni, üst sınıf- kast vb. uzun bir "özne" listesi yapılabilir. Tanrının her şey gören bakışı tanrı-kralların, sultanların, hükümdarların ve en son devletin bakışı denetim, gözetim ve kontrol yöntemiyle bakılanı anında nesneye dönüştürdüğü gibi; sürekli gözetim altında olmak, nesnenin kendini durmadan iktidarın istediği şekle büründürmesini sağlar. Bu bakış tasarımlaştırıldığında ise sultanın, hükümdarın fiziki olarak bulunmadığı bir mekânda bile bu bakışın tahayyül edilmesi sağlanarak tebaanın ruhuna işlenir. Kent yaşamında doğal insanın potansiyel enerjisinin kırılması, biçilmesi, daha geniş bir örgütlenme için evcilleştirilmesi bu hegemonik "bakış"ın esaretinde gerçekleştirilir. İnsanın etrafında taştan duvarlar dışında simgesel düzlemde de bir duvar örülür. Kent, efendisiz bir hayatın mümkün olmadığı mekândır. Kent insanına mutlak bir güvenlik duygusu veren şey ise yaşamlarının ötesinde yüce bir amacın olduğunu hissettirmek üzere dondurulmuş eril mitolojik putlardır. Duvarlar yükseldikçe pulların ebatları da büyür. Gözünü puta dikmiş insanın duvarları görmemesi olağandır.

Tanrısal erk toplumdan ne kadar uzakta konumlanırsa onun kalıcılığına ve kudretine duyulan inanç da o oranda fazla olur

Tanrı-kral iş disiplini ve toplumun kontrolü için kendi varlığını meşru kılar ve ilk yanlı destan varsayılan "Gılgamêş»de kralın bu işlevi davulun ritmiyle simgelenir. Destan, bilge tanrıça Ninsun'un yarı —tanrı oğlu Gılgamêş›in kral olma sürecini anlatarak başlar. Kahramanlıklarıyla Uruk halkının dikkatini çeken Gılgamêş, meşe ağacının köhnemişliği ve eski geleneği simgelediğini söyleyerek kutsal meşe ağacını söker ve gövdesindeki yılanı fırlatıp atarak kendi devrinin başladığını ilan eder. Doğa anadan kopuş eylemini bu biçimde gerçekleştirdikten sonra söktüğü meşe ağacından yaptığı davulla bir tempo tutturur ve tüm Uruk halkını tıpkı ordusunu tek tip uygun marşla yöneten bir komutan edasıyla harekete geçirir. Kral olur olmaz ilk işi, Uruk kentini koruyacak muazzam yükseklikte sağlam bir duvar örmek olur. Doğadan, göçebe yaşamdan izole edilen şehir halkı kaçınılmaz olarak rehavete kapılacak, tüketici, sömürgen ve tüm doğal reflekslerini yitirmiş bir karaktere bürünecektir. İktidar denilen kötülük tohumu, ancak böylesi bir zeminde serpilip gelişebilir. Destandaki diğer ana karakter olan Enkidu ise kendi doğasında, kendi cennetinde, kendilik halindeki Adem'dir. Henüz uyanmamış, bilgi elmasını tatmamıştır. Kategorik olarak Enkidu değişime uğrayan insanlığın ilk durumudur. Göbek deliği yoktur ve doğa durumundan medeniyete geçişte büründüğü form veya kimlik, Gılgamêş' in kendisidir. Gılgamêş' in bir arkadaşa duyduğu özlem esasında kendi doğasına, medeniyetle kirlenmemiş özüne duyduğu özlemdir.

Gılgamêş iktidarını İştar tapınağıyla Anu tapınağı arasında kurduğu ince denge üzerinden güçlendirir. Eril ve merkezi iktidarının zirvesine ulaştığında ise ilk işi İştar geleneğine yani neolitik devrimin yaratıcısı olan kadına ayar vermek, gücünü zayıflatmak olacaktır. Ama bunun için medeni yaşayış kültürüyle göçebe kültürü ataerkil ilkeler üzerinden uzlaştırması; yani Enkidu'yla eril ittifakın pekiştirmesi gerekir. Bu aşamada henüz kadının uygarlaştırıcı etkisine muhtaçtır. Ve kendi doğasında, kendiliğinde yaşayan Enkidu'yu devşirmek üzere İştar tapınağının bir rahibesini Uruk duvarlarının dışındaki bakir doğaya yollar. Enkidu doğal insandır, göçebedir, doğal değerleri içerimleyen herhangi bir halktır, uyandırılmamış doğa bilincidir. Kısacası iktidarın panoptik bakışının henüz ulaşıp nesneleştiremediği "öteki" dir.

Kadının siyaset uğruna kullanılması, İştar geleneğinin iktidarın hizmetinde diplomatik ve uzlaştırıcı bir rol üstlenmesiyle başlar. İştar rahibesi medeniyetin cezbedici sesini doğaya fısıldayan bir Havva rolü oynayarak Enkidu'yu "insan"laştırır(!). Enkidu'ya ekmek yemeyi, şarap içmeyi ve konuşmayı öğretir. Bu üç simgesel bilgi, neolitik devrimin insanlığa sıçrama yaptırtan dinamikleridir. Ekmek; tarımdır, ekonomik refahtır, berekettir, toplumsal bütünleşme ve ortak yaşamdır. Şarap; sanattır, incelik ve yaratıcılıktır, duygusal zekânın esrik aşkınlığıdır. Konuşmayı öğrenmesi Enkidu'nun toplumsallaşmasının ön koşuludur. Dil ortaklaşma ve diyalogdur. Başka bir perspektiften bakıldığında ise göçebe Enkidu'nun devşirilmesi ekme-

ğin getirdiği oburlukla, şarabın neden olduğu sarhoşlukla ve medeni Uruk dilinin; yani egemenin dilinin öğrenilmesiyle mümkün olur. Doğadan koparılan Enkidu Uruk kentine vardığında ilk önce Gılgamêş ile dövüşür. Göçebe yaşam tarzı ile medeni egemenin bu karşılıklı güç gösterisinde birbirlerini yenemezler. Tarihin bu aşamasında henüz güçleri denktir. Ama iktidarın ve kent yaşamının büyüsüne kapılan Enkidu tüm vahşi enerjisini Gılgamêş›in hizmetine sunmakta gecikmez. Burada gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta Enkidu'nun verdiği bilgece öğütlerdir. Örneğin üçüncü tablette Enkidu şöyle der: "Göz kamaştırıcı nesnelerin parıltısı arttıkça, insanın iç gözü de o derece körleşir".

Kadının siyaset uğruna kullanılması, İştar geleneğinin iktidarın hizmetinde diplomatik ve uzlaştırıcı bir rol üstlenmesiyle başlar

Medeniyetin kalp gözünü kör eden etkisi konusunda Gılgamêş›i uyarsa da, işbirliği yapmaktan çekinmeyen Enkidu, Gılgamêş›in doymak bilmez bir hırsla duvarların dışındaki doğayı fethetme isteğine boyun eğer. Doğayı tanıyan yolları, geçitleri bilen Enkidu Gılgamêş›in ordusuna öncülük ederek Humbaba'nın koruduğu ormanları yok eder. Talan ve şiddet böylece devletin zenginlikleri elde etme yöntemi olarak meşrulaşır. Dışa yönelik bu şiddet eğilimi, iç toplumun kendisine de yöneltilir. Gücünün zirvesine varan Gılgamêş, İştar' ı da mağlup ederek eril iktidar paradigmasını tümden hakim kılar. Kutsal ormanda Gılgamêş›e öncülük eden Enkidu doğaya saldırırken sağ elini kullandığı için, bu elinden başlayarak tüm bedenine yayılan amansız bir hastalığa yakalanır. Kendi doğasına ihanet ettiği için lanetli, hastalıklı, yabancılaşmış ve özünü yitirmiş bir hain olarak ölür. Enkidu elini Gılgamêş›e uzattığı an zaten ölmüş, kimliğini yitirmiştir.

İktidar ve Devlete Karşı Ahlaki Politik Direnç
İnsanın yerleşik hayata ilk geçiş aşamasından bu yana mitolojide Çoban Tanrısı Dumuzi ile yerleşik hayatın Tanrısı Emkimdu; kutsal kitaplarda ise çoban Habil ve çiftçi Kabil, iki yaşam biçimi arasındaki derin çelişkinin figürleri olarak söylenegelmişlerdir. Kabil'in Habil'i öldürmesiyle yerleşik hayat göçebe hayata galip gelmişse de, göçebelik özgürlüğün, enerjinin, hareketliliğin, samimiyetin, yiğitliğin, ruhsal arılığın yaşam tarzı olarak soylu yerleşik kabilelerden değer görmeye devam ediyordu. İsrail peygamberleri halkının aşiret gelenekleri olan göçebevi demokratik ilkelerin koruyucuları misyonuyla harekete geçmişlerdir. Asya'da Budha kendi sistemini Gana (aşiret) yaşam tarzından esinlenerek oluştururken, Hz. Muhammed çocukluğunu çöldeki göçebelerle geçirmiş ve çağrısına bedevilerin sesini katmıştır. Mekke ileri gelenlerinin yeni doğan çocuklarını civardaki yaylalarda yaşayan bedevi kabilelerdeki süt annelere vermesi bir gelenekti. Yerleşik kent hayatının insan ruhunu körelten, tembelleştiren, çürüten etkisinden uzaklaştırılan çocukların çölün ve göçebe hayatın yarattığı özgürleştirici etkinin gücüyle üstün melekeler edineceklerine inanılırdı. Hz. Muhammed'in küçük bir çocukken iki melek tarafından kalbinin çıkarılarak paklanması ve hikâyesinin çölde geçmesi de göçebe yaşamın nasıl bir anlama sahip olduğunun göstergesidir. Göçebevi eşitlikçi ve adalet değerlerini içeren çizgi İslam›ın ilk yıllarında hâkimken; Medineleşme evresinde ve akabinde Emevilerle birlikte devletleşme çizgisi hakim olur.
İslamiyet›e göre kıyamet alametlerinden biri yoksul çobanların kendi aralarında «hangimizin binası daha yüksektir?» diye yarışa girecekleri zamandır. Hz. Muhammed›in kıyamet alameti olarak binaların yükselmesini işaret etmesi boşuna değildir. Bu metafor kentlerin ve kent içinde, tanrıya şirk koşan yapıların artarak göçebevi yaşama galebe çalmasıdır. Göçebeliğin değerleri hükmünü yitirdikçe dünya malına duyulan düşkünlük, hırs, aç gözlülük artacak, sosyal kaos ahlaki yozlaşmayla ivme kazanacaktır. Kent servet yaratır, servet iktidarı besler ve iktidar da serveti arttırır, bu sınırsız bir birikim hırsıyla durmadan devam eder. Bina, gökyüzüne doğru uzanan Babil Kulesi gibi tanrılaşmanın metaforudur. Nemrutların, firavunların on binlerce insanın emeği ve kemikleri üzerine yükselttikleri dev yapılar, yaratılan tarihi dehşetten kalan tablodur. Hz. Muhammed, maddi uygarlığın ancak ahlaki kurallarla sınırlandı-

rılabileceğinin farkındadır. Bu ahlaki kurallar göçebe orjinlidir ve insanın sınırsız biriktirme hırsına ancak göçebe yaşam tarzı veya ürünü olan ahlaki değerler sınır çizebilir. Uygarlık tarihi boyunca neredeyse tüm dinlerin ortak noktası yerleşik yaşamın yıkıcı ve bozucu etkileri, yani aşırı birikim, sefahat, aç gözlülük, iktidar hırsı, sınırsız bencillik, ahlaki sınırların olmayışı karşısındaki eleştirel çıkışlarıdır. Hz. Muhammed, bir göçebenin özgür, eşitlikçi, cesur, dinamik ruhunu taşıyan İslam'ın, kentleşmenin, devlet ve iktidarlaşmanın korkunç pençesine düşerek özünü yitireceğine dair kaygılarını bir öngörü olarak binaların artması biçiminde metaforik bir ifadeyle dile getirir. Mal mülk hırsına kapılmış göçebe yere çakılmış binasını yarıştırırken kıyamet kapıdadır.

Özelde Mezopotamya›da ahlaki- politik direnç odaklarının ana yelpazesini doğal toplum değerlerini içerimleyen Ezdanilik oluşturur. Evrenselci bir inanç olan Ezdanilik, diğer tüm inançları, insanın Ruh'a (Hak) inanması bağlamında, aynı orijinal düşüncenin meşru tezahürleri olarak görür. Böylelikle Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'le sentezleme yaparak her bir inanç sistemi içinde kendi zahir ve Batini tezahürlerini doğurur. Ezdaniliğin yeni kolları, dışlarındaki dinlerin kurucularını ve ya üstün şahsiyetleri ardışık avatarlar olarak kendi dinamik kozmogoni sistemlerine katarak biçimlendirirler. Örneğin, Hz. İsa, Hz. Ali vb. bir çok kutsal şahsiyeti avatar olarak kabul ederler. Ezdanilik, Zerdüştlük ve İslamiyet'i soğurarak Mitrailik, Zervanilik, Mazdekilik, Hürremilik, Karmatilik, Manilik, Dürzilik, Alevilik, Babailik vb. birçok mezhebin doğumuna vesile olmuştur.

Kent servet yaratır, servet iktidarı besler ve iktidar da serveti arttırır, bu sınırsız bir birikim hırsıyla durmadan devam eder

Mazdek hareketi, M.S. 5. yüzyılda bir devlet dini olarak İran Sasanilerinin katı sosyal ve ekonomik sınıf sistemini kurumsallaştırmaya alet edilen Zerdüştlüğe karşı bir tepki olarak doğdu. İslam'ın kabulü ertesinde de Mazdeki hareketlerinin yer yer canlanması ve bunların kanlı katliamlarla bastırılması söz konusu oldu. Militan nitelikli bu hareketler, göçebe komünalizmini eşitlikçi değerleri savunuyordu ve biriktirmeye karşıtıydılar. Ezdani mezhep varyasyonlarının bir diğer ortak noktası cins eşitliğini savunmalarıydı. Ezdaniliğin Uzakdoğu'ya uzanan kolları Upanishadlar ve Taoculuğu da etkilemiştir. Taoculuk doğaya dönüşü esas alır ve dönüşme mucizesi "dağ insanı" metaforuyla dile getirilir. Genel olarak tasavvuf için de doğal insan değerlerine dönüş amacı esastır denilebilir. Tasavvuf, kadim çağlarda Mısır, Grek, Hint, Iran vb. bölgelerde örnekleri bulunabilecek, insanın yüceleşmesinin ve hakikate ermesinin mistik yol ve yöntem arayışlarıdır. Ruh ve nefis terbiyesi, bedensel ve dünyevi arzulardan arınılarak tanrıya veya kendi öz hakikatine ulaşmanın yolları açılır. İnsan ve evren arasındaki birliğe yeniden ulaşma ve tüm ikilikleri aşmayı amaçlar. Tüm Doğu ve oradan Batıya yayılan(örneğin Orfizm) tasavvufi tarikatlara giriş ritüelleri doğal toplum kabilelerinin ergenlikten topluluğun bir üyesi olmaya geçiş ritüellerinin tekerrürüdür. Topluluğun bir üyesi olmak için kaba doğasının içerimlediği bencillikten, yıkıcı enerjiden ritüelle arındırılan doğal insan gibi, tarikata girecek olan aday da kendi enaniyetini (bencilliğini) öldürerek tarikata girer.

Devlete Karşı Bir Direniş Odağı Olarak Kürtler:
Doğal insanın özgürlük potansiyeli İslam'ın en tutucu alimleri tarafından bile görülüp takdir edilen bir özelliktir. Örneğin, Gazali bir devletin vatandaşı olmanın, insanın özgür ruhuna gerçek kölelikten daha büyük bir tehdit oluşturduğunu söyler. Kölelik dıştan dayatılmış, zorla kabul ettirilmiş gönülsüz bir konum iken; vatandaşlık, gönüllü ve içten kabul gören bir konumdur. Köle, iç özgürlüğünü, özgür olma hayalini korurken; vatandaş, zincirlerini uysalca kabullenmiş, zincirlerine aşık ve köleden bile daha aşağı bir durumdadır.

Kürtler tarihin kimi kesitlerinde göçebelikten yerleşik hayata geçmişlerse de koşullar onları sık sık göçebeliğe yöneltmiştir. Özelde dağlık kesimlerde olmak üzere Kürdistan, göçebeliğe has ruhu ve değerleri yüzyıllar boyunca barındırmış bir coğrafyadır. Hegemonik güçler,

Kürdistan'ın sert koşullarında uzun sürecek bir devlet hakimiyeti kuramadılar. Göçebeliğin hareket özelliği, coğrafi dağınıklık ve sert koşullar, kurumlaşmış bir politik hiyerarşinin gelişmesini, hakimiyet kurmasını önledi. İslamiyet'le beraber kurulan beylikler bile Kürt toplumunun iç dinamiğinin bir sonucu değil, dış güçlerle kurulan ilişki ve iş birliğiyle ayakta durabildiler. Bu beyliklere rağmen sınıf ve statü farklılıklarını kabullenme konusunda bir direnç hep olageldi. Bu direnç göçebe yaşam şartlarından ve onun yarattığı değerler sisteminden kaynaklanıyordu. Son yüzyıla kadar da vergi vermekten en çok kaçınan halk Kürtler oldu. Vergi ödemek bir tür kölelik, egemeni kabulleniş ve haraç ödeme olarak görüldü. Göçebelik ruhu, Kürtlerin, ne kadar sosyolojik değişim yaşasalar da, ortak bilinçaltlarına, yaşam ideallerine damgasını vurmuştur.

Tarihte tüm ahlaki- politik direnç odaklarının ortak ahlaki formülasyonu şu şekilde özetlenebilir: doğru yaşama, doğru eylem, doğru düşünce, doğru ifade, doğru ilişki ve toplumsallık

İbn-i Haldun göçebelerin kentlilerden daha cesur ve yiğit olduğunu söyler. Kentliler güvenliklerini kale duvarlarına ve askerlere bırakıp yan gelip yatarken elde ettikleri her metayı biriktirmek derdindedirler. Nimet ve bolluk, onları aşırı tembelliğe, rehavete ve aç gözlülüğe iter. Oysa göçebelerin kendilerinden başka güvenecekleri kimse yoktur. Özyönetim haklarını kimseye devretmezler ve pratik, sade bir hayat sürdürürler. Biriktirmeye elverişli bir ekonomileri yoktur. Yüz yüze iletişimin hakim olduğu güçlü dayanışma duygusu, kaybedilecek hiçbir şeylerinin olmamasının sebep olduğu cesaret ve bağımsızlık, ortak kan bağına dayalı "törenin namus ve onur biçiminde kutsadığı değerler, eşitlik ve özgürlüğü temel idealleri kılar. Kürtlerin onca katliama, zulme ve asimilasyon politikasına rağmen her defasında küllerinden yeniden doğması, toplumsal bilinçaltına işlemiş bu göçebelik ruhunun yarattığı motivasyonla da ilgilidir. Ne zaman ki egemeni taklit etme gelişmişse, bu değerlerin yozlaşması söz konusu olmuştur. Uyduruk ağalar, yozlaşmış töre hep bu egemenin taklit edilmesi sonucu açığa çıkmış tarihi utanç pratikleridir.

Tarihte tüm ahlaki-politik direnç odaklarının ortak ahlaki formülasyonu şu şekilde özetlenebilir: doğru yaşama, doğru eylem, doğru düşünce, doğru ifade, doğru ilişki ve toplumsallık. Bu değerler özgürlük ve eşitlik zemininde anlam bulan, uygarlığın tüm vahşi saldırılarına rağmen insan zihninden, ruhundan, hafızasından silinemeyen direniş noktalarıdır.

Öze Dönüş: Xwebûn

Karl Marx, tabiat anaya değil insan doğasına başat rol vererek iki doğanın bir biriyle savaş halinde olduğunu diyalektik bir sav olarak sunar. İnsan doğası tabiatla mücadele ederek kendi varlığının farkına varmış ve bu mücadele insanlığın kademeli zaferleriyle ivme kazanmıştır. Tarihi zorunluluk gereği doğal toplum (Hegel'de kendinde varlık) yani ilkel komünal dönemin aşılması kaçınılmazdır. İnsanlığın bu çocukluk evresi aşılmadan kemale erilemezdi. Tabiat anaya olan bağımlılıktan kurtulmadan "bilinçsizlik" hali aşılamaz ve tarih yaratılamazdı. Bunun bedeli masumiyetin yitirilişi olsa da ilerlemek zorunludur, gereklidir. Doğanın işlenip yeniden üretimi Marksist kuramda emeğin en kutsal biçimi olarak tanınır ve ilgi tabiat anaya yabancılaşma üzerinde değil, insan doğasının kendi emeği arasındaki bağın kopması nedeniyle oluşan yabancılaşmaya odaklanır. Kuşkusuz ki doğanın kapitalist bencillikle vahşice sömürülmesine karşı bir duruş, insan ve doğa(tabiat ana) arasında bir denge kurma arayışı vardır. Fakat kapitalizmde amaçlanan "kâr" yerine sosyalizmde amaçlanan "verim"in ikame edilmesi doğanın sömürüsü fikrine sadece ideal bir ölçü getirir, ama ilkesel bir duruş oluşturmaz.

Günümüzdeki ekolojik felaketler dikkate alındığında doğanın (hem insan doğası hem tabiat) ilksel hali büyük önem kazanmaktadır. Bu ilksel hale odaklılık bir tür geçmişe dönüklük olarak Marksizm'in ilerlemeci diyalektiğiyle bir uyuşmazlık gibi algılanır. Diyalektik gelişme yasaları ilerlemecidir ve tarihin yorumu açısından en derinlikli bilimsel yöntemlerdendir. Ancak kültür, tabiat, ekoloji ihmal edilerek de-

ğerlendirildiğinde günümüz sorunlarına cevap olmakta yetersiz kaldığı yönler fazladır. İnsanlığın şu ana kadar kat ettiği yolu yeni baştan kat etmek veya "bilinci" yok edip "bilinçsizlik" haline dönmek pek olası görünmediğine göre, insan doğasının ilksel hali etrafında odaklanılmasının nedeni, doğal insan ve doğal toplum değerlerini referans alarak yeni toplumsallığın ahlaki ve politik dokusunu örmektir. İnsani tutsak kılan koşullar sorgulanmadan, gelişmenin yarattığı kültürel, ekolojik yıkım irdelenmeden bunlara alternatif sunmak zorlaşır. Gelişmenin bir de yıktığı ama hala direnç noktası olarak varlık savaşı veren hakikatin harabelerin altından çekilmesi ve yeniden güncellenmesi gereği vardır. Spinoza'nın "töz insandadır, doğadadır" sözünün işaret ettiği ve Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın "xwebûn" olarak tanımladığı hakikat arayışı bu biçimde anlam bulur. Xwebûn hem kendinde var olma hem de kendisi için var olmadır. Hem nesnel hem de öznel olabilme kapasitesidir. Kendinde var olma doğal bir varoluş haline gönderme yaparken; kendi için var olma ahlaki ve politik toplumsallık çabasıdır.

Xwebûn devrim yapmak değil, devrim olmaktır, hakikatin, etiğin ve estetiğin öz ifadesi olmaktır

Öz ile toplumsallığın kesiştiği xwebûn hem anlam olma hem de anlam yaratma kapasitesidir. İnsanlık xwebûn (kendi olma) çabasında "ilk" varoluş aşamasına dönmek ve ardından yeni bir "kendi için" varoluş oluşturmakla mükelleftir.

İlerlemeciliğin yanı sıra bir döngüsel zamansallık formülasyonu amaçlanır. Sade ahlaki yücelik xwebûn'da gizlidir. Bu hakikat eşiği, "nasıl bir toplum?" sorusuna bugünün talepleri doğrultusunda yanıtlar oluşturur. Zorunlu olarak aşılması gerekene bir dönüş, yeni bir bakış bugünü anlamak kadar bugüne anlam katmak, onarmak, arındırmak için gereklidir. Gökyüzüne çıplak gözle baktığımızda bile evrenin milyonlarca yıl önceki halini görebiliriz. Yok olup giden yıldızın ışığı yeni ulaşmıştır "şimdiye. Tarih şimdi dedir ve şimdi tarihtir. İnsanlık için başka bir " varoluş" mümkün mü? Sorusu, geçmişin yeniden kurgulanması hayalini içerse de; ilerlemeci zaman mantığı bunu imkansız kılar. Ancak döngüsel zamansallıkta "şimdi»yi de tarih olarak görmek ve yeni bir "varoluş" için çabalamak, oluşturmak mümkündür. Hegelyan ilerlemecilik insan bilgisinin daima ileriye doğru gelişerek hareket ettiğini söyler ve giderek artan bir ussallık ve özgürlük sergilediğini vaaz eder. Ussal olan ayakta kalabilendir. Eğer bu mantığı kabul edersek kapitalizmi en ussal hakikat olarak görmemiz ve devlet dışı kalan her şeyi tarih dışı olarak tanımlamamız gerekir. Xwebûn kendi tarihi üzerinde düşünmek kadar kendi bilincine vararak kendine dönmektir. Hegel'den farklı olarak geçmişi basit bir aşama ve aşılması gereken bir çocukluk dönemi olarak görmez, tersine o özü yakalama çabasıyla "Mutlak Tin"in kendinde dondurduğu diyalektiği yeniden döngüsellik üzerinden canlandırır. Tarihsel hattı bükerek kendi sentezini gelecekte değil tarihin kendinde olduğu halinden çıkarmaktır. Xwebûn devrim yapmak değil, devrim olmaktır, hakikatin, etiğin, estetiğin öz ifadesi olmaktır. Son sözü Kaf Dağı'na ulaşmış Anka Kuşu'nun aynadaki aksi söylesin: "Ey insan, sen bir zamanlar Xweda idin, ama unuttun!"

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1]Öcalan Abdullah: Demokratik Uygarlık Manifestosu, Amara yay., 2015

[2]Sankrityayan Rahul, Budizm ve Felsefe, Toplumsal Dönüşüm yay., 1998

[3]Canetti Elias, Kitle ve İktidar, Ayrıntı yay.

[4]Atabay Leyla, Konjonktürel Kimlik, Sitav Yay.,2014

Etnisitenin Direnişi

M. Sabri Yakut

Tarih ile toplum ilişkisi sosyolojik uzamda yapısallık kazanır ve hep bir "şimdi" de vücuda gelir. Toplumun tarihi şimdidir ve şimdi tarihsel toplumun an'larından biridir. Dahası, aynı sosyolojik kompartmanlarda zaman yolculuğunda bulunurlar. Tarih ile toplum arasında meydana gelebilecek kopukluklar ciddi tarihsel-toplumsal krizlerle, kaos aralıklarıyla açıklanabilirler ancak! Başka türlü bir yorum, toplumsal hakikatin inkârına tekabül eder. Bu minvalde, belki ekstrem bir ibare olarak okunabilecek şöyle bir yoruma gidilebilir: Sosyoloji, tarih ile toplumsal doğanın bütünlüklü (holist) analizine hasredilen sosyal bilimdir. Sosyolojiyi, tarih ile toplum bütünselliği, bir diğer ifadeyle Birinci Doğa ile İkinci Doğa'nın hakikati şeklinde okumak mümkündür. Haliyle, toplumsal formların sosyolojik yorumu, tarihsel toplumu daha görünür kılabileceği gibi, toplum kimliğinin hangi evrelerde belirginlik kazandığını, hakeza devletli uygarlık güçlerine karşı nasıl bir direniş içinde olduklarını da gösterebilecek veriler sunabilecektir.

İnsanlık tarihinin gelişim seyri, giderek büyüyen, değişim halinde sosyolojik karakter edinerek süreklilik kazanan toplum formlarında vücut bulmuştur. Ekolojik doğanın sahip olduğu iklim koşullarının farklılaşarak katkıda bulunduğu, kimi hallerde ise koşulladığı toplum formları klan, aile, kabile, aşiret, kavim, ulus şeklinde sıralanabilir. Bu aynı zamanda demokratik uygarlığın geleneğinin bünyesinde var olduğu çoklu toplum gerçeği olmaktadır. Doğal toplum geleneğinden olup da devletli uygarlık sürecinde direnerek varlık gösteren tüm devlet dışı toplumlar çoklu demokratik topluma dâhildir. Tabi, her kültürel ve tarihsel toplum formunun kendine özgü ahlaki-politik duruşu söz konusudur. Ahlaki-politik özlü etnisite, cemaat, kır ve ekolojik kent toplumu, otantik halk toplulukları kültürel, ekolojik, feminist hareketler, diller, felsefi ekollerin, devletli uygarlık güçlerine karşı direnişi çoklu toplum mirasına dahildir ve bu hakikat hala direniş halinde toplumsallığımızı ihtiva etmektedir.

Tarihsel toplum formları klan, aile, kabile, aşiret, kavim ve ulus ahlaki-politik özlü sosyolojik yapılardır. Toplumun ahlaki-politik boyutunu (direniş kültürünün beslendiği öz budur!) klan toplumundan devletli uygarlık toplumuna kadar başat tarihsel evreler halinde takip etmek mümkündür. Aynı zamanda Özgürlük Sosyolojisi'nin temel birimi olan ahlaki-politik boyut doğal toplum uzamında varlık göstermektedir. Toplumun özünün ahlaki-politik oluşu, anlam ve değerler toplumunun başlangıcından günümüze kadar onun karakteristik özelliği olagelmiştir. Demokratik kültür toplumu ahlaki-politik özüyle, kent-sınıf-devlet üçlüsünün üzerinde yükselen devletli-resmi uygarlık sisteminin karşısında yer almıştır. Bunu sürekli direnişle beslenerek sürdürmüştür. Hegemonik devletli uygarlık güçleri karşısında direnişle nasıl yaşanacağına ve ne yapacağına dair iradi özgüce sahip olmak bağlamında özgürlük kadar, demokratik muhtevaya sahip toplum, demokratik kültür toplumu olmuştur. Devlet gibi sınıfsal karakterli siyasal yapılara dayanmayan anlam ve değerler toplumu sosyal yaşamını sürdürme kurallarını ahlak altında toplayarak varlığını devam ettirebilmiştir. Toplumun kendi farkındalık bilinci ve uygulama gücü ahlâk olmuştur. Primatlıktan sıyrılma serüveninde ahlak başat bir rol sahibi olmuştur. Burada "politikanın rolü ise, özünde topluma gerekli ahlaki kuralları ve bununla birlikte temel maddi ve zihni ihtiyaçları giderme yol ve yöntemlerini sürekli tartışarak kararlaştırmaktadır."[1] Görüleceği üzere, toplumun varlık esaslarını oluşturma ve kendi kendini öz iradesi ve kolektif kararlarıyla yönetebilme yeteneğine kavuşabilmesi, ancak

ahlaki-politik boyutla mümkün olabilmektedir. Ahlaki-politik özlü doğal/kültürel toplum, büyük ölçüde etnisitenin direnişi sayesinde, devletli uygarlık güçlerinin saldırıları karşısında varlık sürdürebilmiştir. Bu durumda, hegemonik iktidar blokları karşısında beş bin yıllık direniş halinde olan etnisiteyi tanıma ve tanımlama ihtiyacı karşımızda durmaktadır.

Klan, toplumun kök hücresidir. Toplumsal doğa, insanlık tarihinin %98'ine yakını 25-30 kişilik gruplar halindeki klan toplumu formunda yaşanmıştır. Kök hücre olma realitesinden ötürü klan, toplumlar tarihinin doğal ile kabile, aşiret, kavim ve ulus toplumlarının bünyesinde sürekli var olagelmiştir. Tıpkı hücre farklılaşmasında görüldüğü üzere, klan tüm toplum formlarında içkin sosyolojik fenomendir. Klan yaşamının politik özelliği, kolektif iş yapma yeteneğinde görülmektedir. Klan toplumu doğal ahlak kuralları çerçevesinde yaşıyordu ve tüm klan tek bireymişçesine hareket ediyordu. Klan bilinci olarak totem, onun manevi- moral dünyasının sembolüydü. Klanı bir arada tutan temel manevi-moral unsuru olan totem, toplumun ilk hafızası, ilk bilinciydi. Paleolitik dönemden kalma yontu ve mağara resimlerinin hep kadın motifinde vücuda getirilişi, klanın ana-kadın etrafında oluştuğunun göstergelerindendir. Öyle ya, klan ana-kadın yaratıcılığı etrafında baskısız ve dayanışma ağı dâhilinde gelişen insanlık ilk toplumdur.

Tarihte "kahramanlık çağı" şeklinde adlandırılan dönem, aşiret direnişçiliğinin geliştiği süreç olmaktadır

Aile, klan içinde ilk farklılaşan toplum hücresidir. Ailenin içinden çıktığı toplum bedeni klandır. Klan içinde görece daha küçük, dar bir biçiminde gelişme kaydeden aile, kadın etrafında yapılaşmıştır. Klanın hücre bölünmesi, aileye tekabül etmektedir. Zaten ilk aile formu, ana-kadın etrafında meydana gelen doğal ve anacıl ailedir. Tarım-köy devrimi neolitikten sonra MÖ. 5000'lerde yapılaşan hiyerarşik toplumda aile eril, ataerkil karakter kazanmıştır. Devletli uygarlıkta görülen "hanedanlık" formu kaynağını ataerkil aile yapısından almaktadır. Erkek tahakkümünde eril iktidarla buluşturulan ataerkil aile, devlet kurumunun en küçük hücresi haline getirilmiştir. Tabi, demokratik ailenin oluşturucusu ana kadın, özgürlükçü paradigmayla yapısal dönüşüme uğratılması halinde demokratik toplumun asli unsuru olma işlevselliğini yakalayabilecektir.

Kabile, aileleri bağrında taşıyan ve aynı dil/kültür birliğine sahip toplum formudur. Tarım–köy toplumunda vücut bulan kabile, bir nevi ailelerin ortak örgütüdür. Ortak bir kökenden geldiklerine, aralarında kan bağı bulunduğuna inanan ve bu yüzden kendi aralarında evlenmeyen, hem ana hem baba soyuna göre birbirlerine akraba birkaç büyük ailenin bir araya gelmesi kabilede bedenleşmiştir. Özellikle neolitik dönemde üretim ve güvenlik sorunları karşısında aile tipi yapılanma yetersiz kalınca kabile sistemi devreye girmiştir. Kolektif üretim ve tüketim ihtiyaçlarından ve hakeza, dış saldırılar karşısında ortak bir savunma mekanizmaları geliştirmelerinden ötürü, kabileler öz savunma toplulukları halinde varlık sürdürmüşlerdir. Özgür yaşam ısrarından vazgeçmeyen direnişçi toplumlar olduklarından ötürü kabilelerin merkezi uygarlık güçleri tarafından fark edilmeleri öyle kolay olmamıştır. Etnisitenin, köleci devletler karşısındaki öz savunma direnişi en fazla kabile toplumlarında görülmüştür. Asla özgürlüklerinden vazgeçmemişlerdir. Başta köleci devlet saldırıları olmak üzere, dış saldırılarda ya yok olmuşlar ya da özgür yaşamaya devam etmişlerdir. Devletli uygarlık güçleri karşısında sergiledikleri öz savunma direnişleri tarihteki ilk sınıf savaşları örnekleri şeklinde yorumlanabilir.

Aşiret, kabileler birliğinde bedenleşen toplumsal kimliktir. Bir nevi kabile topluluklarının federasyonudur. Toplum gövdesinin genişlemesi, toplumsal ilişkililerin kan bağını aşan biçimde gelişim kaydetmesi, yine köleci devlet saldırıları karşısında federasyon formunda bir öz savunma gereksinimi aşireti vücuda getiren iki başat maddi nedendir. Köleci devlet saldırıları karşısında yok olamamak adına, kabileler ancak güçlerini birleştirerek karşı koyabilirlerdi. Haliyle, askeri ve politik örgütlenme aşiretin ayakta kalma sütunları olmuştur. Zaten, tarihte "kahramanlık çağı" şeklinde adlandırılan dönem, aşiret direnişçiliğinin geliştiği süreç olmaktadır. Örneğin, Rüstemê Zal, Kürt aşiret toplumunun direniş-

çi-savaşçı kahraman tipidir. Bu tipte savaşçı kahraman kişiler, farklı isimlerle tüm aşiret toplumlarında görülmektedir. Tabii burada "kahraman" sembol isimdir; yoksa asıl anlatılmak istenilen kabilelerin aşiret formunda güçlerini birleştirerek kolektif toplum direnişini örgütlemeleridir. Aşiret toplumunun tek belirleyeninin savunma ihtiyacı olmadığı açıktır. Kolektif yardımlaşma, komünal ruh, tartışarak ortak kararlara ulaşmak aşiretlerin demokratik doğal toplum karakterini gösterir. Kuşkusuz, devletli eril iktidar ilişkilerinin sızdığı toplumsal yapılarda görüldüğü üzere, eril karakterli devlet işbirlikçisi tiplerin marifetiyle aşiretlerde iç bozulmalar, yozlaşmalar meydana gelmiştir. İşbirlikçi erkek tarafından kadının tartışma ve karar süreçlerinden kovulması bozulan bu içyapıyla ilişkilidir. Fakat yine de belirtmek gerekir ki demokratik uygarlık tarihi, büyük oranda kabile ve aşiretlerin doğal varlıklarını, toplumsal özgürlüklerini korumak adına köleci devlet güçleri karşısında sergiledikleri direniş tarihidir.

Kavim, aşiretler üstü toplum kimliğidir. "Kavimsel kimlikler, tarih boyunca ortak bir dil ve kültür kökenine dayalı aşiretlerin daha üst düzeyde gelişmiş biçimlenişi olarak gelişirler"[2] Kavim, ağırlıklı olarak ortak bir mekânın yurt edinilmesinde coğrafik zemin kazanır. Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan aşiretlerin bir üst formu kavimdir. Tabi, asıl belirleyici sosyolojik ögeler, dil ve kültür ortaklığıdır. Kavim kimliğine rengini verenin yalnızca aşiret olmadığı açıktır. Klan, kabile gibi sosyolojik yapılarda aşiretle birlikte iç içe varlık gösterir. Kültürel toplumun çoğulcu doğası, böylesi bir sosyolojik yapıya tekabül etmektedir. Diğer toplum formlarında görüldüğü gibi, eril/iktidar mikrobu kavim bünyesine de ulaşmıştır. Kavim sosyalitesinden kadının dıştalanarak, yerine baba soy atacılığının iç bünyeye dayatılması, kavimde meydana gelen yapısal bozulmaların asli nedenlerinden olmuştur.

Ulus, kavmin kimlik malzemesi üzerinde bina olmuştur. Ulus çoklu kimliklere açık sosyolojik bir karaktere sahiptir. Klan, kabile, aşiret, kavim gibi toplumların, ulus formunun oluşmasında kolektif bir role sahip oldukları görülmektedir. "Tek"li kimlik gibi etnik dayatmalar ulusa ait olmayıp sonradan topluma dayatılmıştır. Tekliği toplum-kırım düzeyinde ulusa dayatan rejim ulus-devletttir. Çünkü ulus şekillenmesinde asıl belirleyici etmenler dil, kültür, tarih, ortak yurt politik temsil/irade gibi yapısal ögelerdir. M.S. 12. yüzyılın Batı Avrupa'sında ilk şekillenmesine kavuşan ulus, özünde devletleşmekte ısrar eden kültürel toplumdur. Devletleşmekte ısrar ederek direnen uluslar, özgür uluslardır. Bir kavmin ulus kimliği kazanması için devlet aygıtına ihtiyaç yoktur. Kavimsel ilişkinin dil ve kimlik olarak yoğunlaşarak devam etmesi, ulus için yeterli olmaktadır. Elbette, tarihsel köken ortak dil ve ruhsal duyumsayış, ortak pazar gibi olguları da bu etmenler arasında saymak gerekir. Bu bağlamda çok dilli, çok etnili, çok kültürlü, çok inançlı çoğul karakterli ulus, demokratik ulus olmaktadır. Devlet olmadan ulusu düşünmek, demokratik ulus kavramının nirengi noktasıdır.

Klan, aile, kabile aşiret, kavim, ulusun toplam ifadesi etnisitedir. Etnisite, devletli toplum karşısındaki sosyolojik konumlanmadır. En genel anlamıyla etnisite, yapısal temel toplum formlarının formülasyonudur.

Devlet olmadan ulusu düşünmek, demokratik ulus kavramının nirengi noktasıdır

Daha spesifik ve de yoğunlaştırılmış bir sosyolojik kavram olarak "halk"ı uzamında tarih sahnesine davet ettiğimizde, devletli üst toplum karşısında halk, direnen alt toplum, doğal toplum kimliğidir. Bu tanım öğeleri üzerine yürüdüğümüzde karşımıza çıkan sosyolojik fenomen, devletli uygarlık güçlerinin varlığının beraberinde getirdiği alt toplum direnişinin halk gerçeğinin ortaya çıkmasına neden olduğudur. Üst toplum olan devlete karşı, asıl gövdeyi meydana getiren alt toplum halk kavramında tanım kazanmıştır. Devletleşmekte direnen doğal/kültürel toplum gerçeği olarak "halk,-klan, kabile ve aşiretlerden oluşan dil, kültür benzerliği olan gruplar – toplumun hiyerarşik ve devlet örtüsündeki savaşçı – iktidar oligarşisine karşı özgür yaşam düzenidir. Yenilmemiş, direnişçi halk tarzını ifade etmektedir. Çöl, dağ ve ormanlarda saldırılar karşısında direniş halindeki her türlü etnisite, oligarşiye dayanmayan, dinsel, felsefi gruplar esas olarak bu toplumsal yaşam tarzını temsil ederler. "[3] Doğu/kültürel toplum formlarında etnisite sürekli direniş içinde olmuştur. Doğal toplum esas-

ları dâhilinde, direniş kültürüyle varlık gösteren özgür toplumlar halk kavramında tezahürünü bulmuştur.

Kuşkusuz, etnisitenin tarihi eskilere, MÖ:15.000 ile 10.000'lerin yerleşik ve yarı göçebe kabile düzenin doğup kurumlaşma sürecine kadar uzanmaktadır. Zagros-Toros dağ sisteminin kavisinde vücuda gelen etnisite, kaynağını neolitik devrimden almaktadır. İlk klan hayatından çıkış doğal topluluklar etnisiteye beden ve zihniyet kazandıran toplumlar olmuştur. Aryen dil/kültür grubu, etnisitenin sosyolojik kökenidir. Dil ve kültür varlıkları olarak etnisite, içte komünal değerler bağlılıkları ile dışardan gelişen devletli güçlerin saldırıları karşısındaki direnişçi karakterlerinden ötürü yarı-demokrasi, ya da daha bir tam ifadeyle "ilkel demokrasi"dir. Zaten, eğer etnisite ilkel demokrasi kültürüne dayanmamış olsaydı, dış baskılara karşı güçlü bir direniş halinde olmayı da başaramazdı.

Kabile-komün düzeni etnisitenin devletli uygarlık hegemonyası karşısındaki direnişi ve toplumsal yaşam sistemidir. Köleci devletlerin talan ve köleleştirme amaçlı seferlerine maruz kalan kabile toplumu fiziki direnişinin başarısını ilkel demokrasisi ile komün düzenine borçludur. Aryenik ve semitik kabile düzenleri ile direnişleri bu minvalde örnek kabilinde gösterilebilir. Zengin maden ve kereste yatağı üzerinde yaşam sürmelerinden ötürü Hurrilerin sürekli bir biçimde Asur Krallarının işgal saldırılarına karşı direniş halinde oluşları açıklayıcı bir tarihsel örnek değerindedir. Bunun bir adım ötesini de söz konusu etmek mümkün. Çünkü bazı höyük kazılarında rastlandığı üzere Huri kabileleri kimi vakitler direniş sahalarını Sümer, Babil ve Asur kolonilerine kadar uzatarak adı geçen köleci koloni merkezlerini yıkma gücünü gösterebilmişlerdir. M.Ö. 2.000 ile 1.000 dönemi, özgür kabile direnişlerinin Hurrilerdeki zirve dönemine tekabül etmektedir.

Anti-uygarlık karakterine sahip etnisite ahlaki-politik toplum olarak okunabilir. İlkel demokrasi şeklinde adlandırılan kabile-komün esaslı etnisitenin direnişi tarihin motor gücü olmuştur. Etnisite, demokratik komünalizmin sürekli beslendiği sosyolojik vaha olmuştur. Etnisitede vücut bulan kabile-komün sistemi, demokratik uygarlık unsurlarının binlerce yıl süren direnişinin taşıyıcı kolonu işlevini yerine getirmiştir.

Etnisitenin sergilediği tarihsel direniş demokratik modernite zamanında demokratik ulus hareketlerinde tezahürünü bulmaktadır. Kapitalist modernitenin ulus-devlet rejimi "arı" bir etnik unsura dayanıp ulusu homojenleştirme adına çok sayıda otantik halk topluluklarını, etnik yapılarını, dil-kültür varlığının soykırıma tabii tutmuştur. "Teklik"i inşa adına uyguladığı fiziki ve kültürel soykırım uygulamalarına 16. Yüzyıldan itibaren yoğunca rastlanmaktadır. Ulus-devletin şeceresine bakmak bile yeterli veriye ulaşmak için kâfidir.

Bu minvalde ulus-devletlerin toplum-kırım rejimleri karşısında direniş halinde olan dil/kültür varlıkları, ezilen sınıf, mezhep/inanç grupları, halklar çağdaş etnisite hareketleri olmaktadırlar. "Farklı ezilen etnisitelerin, diğer deyişiyle baskı altındaki halkların bir adım ötesi hareketine demokratik ulus hareketi demek sosyolojik açıdan oldukça doğru ve anlamlıdır." [4] Kapitalist modernitenin küresel hegemonik saldırıları karşısında tek bir halk hareketinin, sınıf çıkışının, kültürel, inançsal, ekolojik, felsefik ya da feminist itirazın başarı şansı oldukça sınırlıdır. Ancak, tüm bu demokratik uygarlık unsurlarının bütünlüklü, kolektif, örgütlü hareketi başarı şansı elde edilir. Devletleşmekte ısrar eden ve politik-eylemsel duruşunu demokratik ulus hareketlerinin olgun komünal topluluklar bazında gösteren çağdaş etnisite direnişi özgürlük alternatifi olmaktadır. Demokratik ulus hareketlerinde ruh ve vücut bulan çağdaş etnisite kadim direniş kültürünün sürdürücüsü olmaya devam etmektedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1]Öcalan Abdullah, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Ulus Çözümü, cilt:3, Amara Yayınevi, İstanbul 2015

[2]Öcalan Abdullah, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü, Cilt 4, Amara Yayınevi, İstanbul, 2015

[3] Öcalan Abdullah, Bir Halkı Savunmak, Amara Yayınevi, İstanbul 2015

[4]A.g.e s. 228

[5]Özgürlük Sosyolojisi, Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan

İnsan İnsanın Kurdu Değildir, Devlet İnsanın Kurdudur

Kasım Engin

Thomas Hobbes'un en meşhur sözlerinden birisi "İnsan, insanın kurdudur" sözüdür. Bu yaklaşıma göre insanlar doğuştan kötüdür. Bu kötülüğü gemlemenin bir yolu olmalıdır; o da devlettir. Hobbes, "Leviathan" adlı kitabında şu formülasyonu yapar:
"Onları (vatandaşları) yabancıların istilasından koruyabilmenin, birbirlerine zarar vermekten engellemenin, kendi sanayilerini ve yeryüzünün meyvelerini güvence altına almanın yolu bütün gücü ve kudreti bir tek insan ya da insanların meclisine vermektir... (Toplumda yaşayan) insanlar birbirlerine 'ben haklarımdan vazgeçiyorum ve tüm haklarımı bu insana ya da insanların meclisine veriyorum' demelidirler. Böylece bütün güç ve kudret tek bir insanda toplanır. Bu devlet ya da Latince cıvıtas olarak adlandırılır. Bu büyük Levıathan'ın doğması demektir."[1]
Thomas Hobbes'un, bu düşüncelerine en ileri düzeyde karşı çıkan filozoflardan birisi Jean Jacques Rousseau olmuştur. Rousseau da Thomas Hobbes gibi toplum içerisinde çıkan sorunların bir şekilde uzlaşarak çözülmesinden yanadır. Hatta devlet olgusunu benzer bir denkleme oturtmaktadır. Şöyle ki, toplumlar ve insanlar arasında sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunların çözümünü, toplum ve bireylerin kimi haklarından feragat ederek, devlet denilen ve herkesin güvenliğini sağlayacak olan aygıta bırakılmasında bulur. Hobbes ileri düzeyde güçlü bir yapıya devlet derken, Rousseau da devletin "Toplumsal Sözleşme" sonucu oluştuğu için, ileri düzeyde güçlenmemesinden yanadır.
Aydınlanmanın ve modern demokratik ulus olgusunun öncü filozoflarından olan Jean Jacques Rousseau (1712–1778) "Toplumsal Sözleşme" isimli kitabında "Yalnızca gücü ve güçten doğan etkiyi dikkate alacak olsaydım, derdim ki bir halk eğer boyun eğmek zorundaysa ve boyun eğiyorsa iyi ediyordur. Fakat boyunduruğunu silip atabilecek duruma gelir gelmez silip atarsa daha iyi eder. Çünkü özgürlüğü elinden alınanın, bu hangi hakka dayandırılarak yapılmışsa aynı hakka dayanarak onu geri alma hakkı vardır. İnsanın özgürlüğünden vazgeçmek demek insan olma niteliğinden, insan haklarından hatta ödevlerinden vazgeçmesi demektir. Böyle bir vazgeçiş insan doğasıyla bağdaşmaz. Çünkü özgürlük elde edilebilir, ama kaybedildi mi bir daha ele geçmez" diyerek, "Devlet büyüdükçe, özgürlük de o oranda küçülür" demiştir.[2]
Ancak bugün en çok benimsenen ve herkese de bir şekilde sirayet ettirilmiş olan gerçeklik bunun tersidir. Söz konusu gerçekliği şöyle özetlemek mümkündür; "Devletsiz bir toplum olabilir mi? Ya da devlet olmaksızın birey ve toplum var olabilir mi? Daha doğrusu devletsiz bir toplumda "kaos" olmaksızın "düzen" içinde yaşamak mümkün olabilir mi? Tabii ki, hayır!... Devlet, en başta insanların mal ve can varlıklarını korunması için gereklidir ve rasyonel bireyler, devleti kendi hak ve özgürlüklerini korumak için oluşturmuşlardır."[3]
Devlet denilen yapıların kötülüklerinin üstü örtülemez duruma geldiğinde, "Önceleri biz insanların hak ve özgürlüklerini korumak için oluşturulan devlet, zamanla büyüdü...Bireyi korumak için oluşturulmuş olan devlet, birey üzerinde tiranlık kurmaya başladı. Güya "iyiliksever devleti" temsil eden krallar, imparatorlar, sultanların baskı ve zulmü altında insanları ezildi... Yaşam hakkı, özgürlük hakkı, mülkiyet hakkı hiçe sayıldı... Asırlar "despot devlet" in izlerini taşıdı... Ekonominin gelişmesine paralel olarak devlet faaliyetleri de genişledi... Faaliyetleri genişledikçe harcamaları arttı. Harcamaları arttıkça daha fazla vergilemek zorunda kaldı. Bu da yetmedi, sınırsızca ve sorumsuzca borçlandı... Para basma yetkisini kötüye kullandı... Sonuçta ekonomide hastalıklar ortaya çıkmaya

başladı. İsraf ve savurganlıklar çoğaldı. Devlet, asıl varlık nedenini unuttu. Ve devlet, sosyal faydasından çok sosyal maliyeti olan bir kurum olmaya başladı"[4] görüşü dillendirilen ilk teori olmuştur; devlet sorunsalı bağlamında yürütülen tartışmalarda halen de en sık bu düşünce ileri sürülmektedir.

Hitler Faşizmi En Rafine Devlettir

Buna karşın Adorno'nun, Hitler Faşizminin gerçekliği karşısında -ki bu faşizm, mutlak ve en rafine olmuş devleti ifade eden bir gerçeklikti; "Tüm tanrısallıklar ve kutsallıklar adına insanoğlunun söz söyleme hakkı bitmiştir" sözleri aynı zamanda devlet teorilerinin tümünün de aslında iflas edişinin muştusuydu. Adorno'nun, "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" sözlerini de bu söylenenlere eklediğimizde, devlet olgusunun çok ciddi bir şekilde gözden geçirilmesi gereği açığa çıkmaktadır.

Tüm tanrısallıklar ve kutsallıklar adına insanoğlunun söz söyleme hakkının kalmaması, hiç şüphe yok ki, insanın, insanın kurdu haline getirilmesiyle bağlantılı bir gerçekliktir. Kimler ya da hangi düşünce ve yaşam alışkanlıkları bu denli insanları birbirine düşman hale getirir? İnsanlar hep böyle miydiler? Hep bir boğazlaşma, ezme, sömürme, baskılama derken insanlara hükmetme var mıydı? Ya da toplumsal yaşam böyle mi örülmüştü?

İnsanlar yüz binlerce yıl boyunca sömürme nedir bilmezken, nasıl oldu da sömürü ve sömürme bu denli gelişti?

Ya da tersi mi doğrudur? İnsanlar yüz binlerce yıl boyunca sömürme nedir bilmezken, nasıl oldu da sömürü ve sömürme bu denli gelişti? İlk insanların, "doğal toplum" dediğimiz insanların yaşam ilişkileri nasıldı? Ortakçı mıydı yoksa bugünkü gibi bireyci ve tekçi miydi?

Bunlara benzer pek çok soruyu sorup cevaplarını aradıkça, Thomas Hobbes'in "İnsan, insanın kurdudur" tespitinin doğru mu, yanlış mı olduğuna cevap verebiliriz. Ya da Thomas Hobbes'u bu tespite götüren gerekçeler, şartlar nelerdi derken, bu tespitin kimlerin işine yaradığı, hangi kesimin çıkarlarını temsil ettiği de tespit edilebilir. Arkeolojik araştırmaların sonuçları da artık iyice açığa çıkarmıştır ki, "doğal toplum" diye tabir edilen uzun yaşam sürecinde insanlar sömürüyü hiç tanımadılar. Birbirini katletmeler yaşanmışsa bile, sömürmek için yapılan eylemlerden çok yaşayabilmek için yapılan eylemlilikler oldukları görülmektedir. Doğal toplumun bir nevi zirvesi sayılan "Neolitik Çağda", insanların ileri düzeyde komünal bir yaşam sürdürdükleri de her geçen gün daha fazla açığa çıkmaktadır. "Neolitik Devrim" de denilen bu çağda, ziraatçılık-tarımcılık önemli bir gelişmeye yol açarken, köylerin oluşmaya başladığı ve hatta insanlık tarihinde belki de en ileri düzeyde –kapsam ve nitelik bakımından- icatlarda bulunulduğu yıllar olduğu da ifade edilmektedir.

Özcesi, söylendiği gibi insanlar hep birbirinin kurdu olmamışlardır. İnsanlar bin yıllarca hatta yüz binlerce yıl komünal yaşamışlardır. Birbirini kollayarak yaşamışlardır. Ahlak ölçüleri yüksek yaşamışlardır.

Ne ve nasıl oldu da, -sorunlar olsa bile- ağırlıkta birlikte yürütülmüş olan bu yaşama, tahakküm, baskı, sömürü, iktidar, hırsızlık ve vurgun bulaştı? Ve kimler tarafından bunlar geliştirildi? İnsanlık mı bozuldu yoksa insanlığı bozmak isteyen taifeler ya da zümreler mi peydahlandı?

Uzun uzadıya anlatmayacağız ama şunu belirtelim ki, tarihte olup bitenler bugün her zamankinden daha fazla bilinmektedirler. Doğal Toplum değerlerine –ki bunlar ana tanrıça etrafında geliştirilmiş olan değerlerdir- bir kesim veya zümre tarafından el konulmuştur. El koyma eylemini gerçekleştiren güce "üçlü kurnaz ittifak" da denilmektedir. Bu ittifakın bileşenleri, yaşamdan edindiği tecrübeye dayanan yaşlı erkek, ana tanrıçadan edindiği iyileştirme yöntemlerini topluma karşı ilahi güç olarak kullanan şaman ya da rahip ve bir de, doğal toplumun savunmasını üstlenmiş olan avcı erkek, giderek askeri şef olarak belirlenmektedir.

Bu üçlünün bir araya gelmesi- ki bu bin yılları alan bir süreç olmaktadır- ana tanrıça kültürü yerine ataerkil kültürünün almasıyla güçlü bir müdahale gerçekleşmiştir. Bu üçlü hem toplumun bin yıllar içerisinde oluşmuş olan manevi kültür değerlerine hem de üretilen artı değerlere el koyarak, her geçen gün daha fazla palazlanmışlardır.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan bu sürece:

"Demokrasinin prototipini doğal toplumdaki yararlı hiyerarşide görmek mümkündür. Birikime ve mülkiyete dayanmayan, topluluğun ortak güvenliğini, yönetimini sağlayan gerek ana-kadın gerek yaşlı-tecrübeli erkek son derece gerekli ve yararlı temel öğelerdir. Topluluğun bu öğelere gönüllü saygınlığı yüksektir. Fakat bu durum istismar edilip gönüllü bağımlılık otoriteye, yararlılık çıkara dönüşünce, toplum üzerinde her zaman gereksiz zor aygıtı ortaya çıkmaktadır. Zor aygıtının kendini ortak güvenlik ve kolektif üretim yöntemleriyle gizlemesi, tüm sömürücü ve baskıcı sistemlerin özünü teşkil etmektedir. İcat edilen en uğursuz oluşum budur" demektedir. [5]

Uruk'ta başarılı bir şekilde uygulanan model adım adım tüm Sümer'e oradan Ortadoğu'ya, Ortadoğu'dan da tüm dünyaya yayılmıştır

İnsanlığa karşı yapılan bir karşı devrim olarak kendini örgütleyen "üçlü kurnaz ittifak", bu karşı devrimi kurumsallaştırmak için, daha fazla örgütlenme ihtiyacı duymuşlardır. Nitekim nüfus çoğalması, oluşan kentler ve üretilen değerlere daha fazla el koyarak, sınıflaşma ve sınıflaşmaya dayalı olarak da adım adım devlete doğru ilerleyen bir yapıyı açığa çıkarmışlardır. Burada devlet oluşumunun tarihini işlemeyeceğiz, ancak ilk devlet örgütlenmelerinin Uruk kenti etrafında denendiği bilinmektedir. Uruk'ta başarılı bir şekilde uygulanan model adım adım tüm Sümer'e oradan Ortadoğu'ya, Ortadoğu'dan da tüm dünyaya yayılmıştır.

Şunu hemen belirtelim ki, ata erk sisteminin gelişmesi binlerce yılda yaratılmış değerlere el koymak demek olduğu için, bu gaspçılığa karşı koyuşlar da sert olmuştur. Mitolojilerde bu karşı duruşun çok renkli şekillerde işlendiğini biliyoruz. Ancak Uruk'ta oluşan devlet deneyimine karşı mücadele daha da keskinleşmiştir. Bu mücadeleleri ötelemek ve baskılamak için gaspçılar kendilerini daha fazla örgütleyerek cevap vermişlerdir. Devlet ve onu sürekli koruyup kollayan orduların yapılanması direnişler geliştikçe daha fazla tahkim edilmiştir. Topluma karşı şiddet uygulayan yapılar devletleştiklerinde örgütleniyorlar, örgütlendikçe orduya dönüşüyorlar. Ve örgütlü ve büyüyen şiddet "savaş halini" alıyor. "Ordu, tekelci sistemi yaratan gasp savaşlarının yürütücü gücüdür"

İlk çağın kölelik sisteminde gönüllü çalışma yoktur. Zorla çalıştırma vardır. Kırbaçla, baş kesmelerle, ölüm tehditleriyle çalıştırma vardır. Baskının ve zorbalığın devlet eliyle içe yöneltilmesine iç savaş deniliyor. Başka bir deyişle, iş gücü sömürüsüne, gaspa, köleleştirmeye dönük savaş, iç savaş oluyor. Esasta sınıf savaşı olarak ortaya çıkan bir savaştır bu. Tekrar vurgularsak iç savaş, köleler, serfler, işçiler üzerinde uygulanan emek ve işgücü sömürüsüdür; değer gaspıdır.

Bu düzeyde bir savaş yürüten iktidar ve gasp odaklarının örgütlü gücü olarak devlet, bu yaptıklarının üstünü hukukla örtüyor. Hukuk, ideolojik iknanın bir aracı olarak geliştiriliyor. Hukuku geçerli kılmanın ve insanı köleliği benimser hale getirmenin aracı olarak da zindanlar inşa ediliyor. İnsanlık artık mahkemeler, hukuk, işkence ve zindanlarla yaşamak zorunda bırakılıyor. Unutulmamalıdır ki, bunlar iç savaşın araçlarıdırlar, unsurlarıdırlar.

Tüm bunları bir araya getirdiğimizde savaşı üretenin, ortaya çıkaranın devlet olduğu açıktır. Devlet bir savaş organıdır. Hem de, topluma karşı açılmış bir iç savaş gücüdür. Toplumun ürettiği artık ürünü, onun iş gücünü, emek gücünü sömürebilmek için oluşturulmuş bir baskı ve sömürü aracı ve sistemidir.

Ordu, tekelci sistemi yaratan gasp savaşlarının yürütücü gücüdür

Devletin bir ayağı içe dönük yürüttüğü savaş iken, diğer ayağı ise dışa dönük yürütülen savaştır. İçte köleleştirdiği, baskı ve sömürü altına aldığı toplumu sömürebilmek için bir baskı ve işkence gücüyken, bir de dışında kalan, egemenlik altına alamadığı toplumlara ya da başka devletlere karşı da bir saldırı gücü olma gerçeği vardır. Savaş köleleştirilmiş kesimler üzerinde gerçekleşen bir olay olduğu gibi, aynı zamanda köleleşmemiş toplumlara dönük bir saldırı gücüdür. İşte devlettir bu savaş gücünü ortaya çıkaran.

Sonuç itibariyle, devlet kendi karşısındaki güce -iç ve dış olabilir- boyun eğdirmek, teslim almak için, en örgütlü şiddetin kullanılmasıdır. Amacı nettir, amaç artık ürüne ve emek gücüne el koymaktır.

Yeniden belirtecek olursak; insanlar insanların kurdu değil, insanlara karşı bir kurt olarak, bir kesim baskıcı, sömürücü ve sermayedarlar devlet gibi bir savaş gücünü örgütleyerek, insanlığı birbirine karşı düşman hale getirmişlerdir.

Ne kadar devlet, o kadar az demokrasi; ya da ne kadar demokrasi, o kadar az devlet

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan devleti tanımlarken, "Birincisi baskı, otorite aracı olarak devlet; ikincisi, tüm siteyi besleyen kamusal üretim düzeni olarak devlet. Bu çifte niteliği devletin temel çelişkisi olarak insanları hep meşgul edecektir. Ne onunla olunur, ne olunmaz. Baskı, tahakküm aracı olarak tahammülü en güç kurumdur. Fakat kamusal güvenlik ve üretim aracı olarak vazgeçilmez bir araçtır.

Devlet adeta iyi bir yiyeceğin içine bir miktar uyuşturucu koyarak büyük çıkar aracına dönüştürülmüş bir kurum haline getirilmiştir. Bakunin gibi devleti mutlak bir 'kötülük' olarak gören bir anarşist teorisyen bile, buna 'zorunlu, gerekli kötülük' diye bilmiştir.

Baskı, zor aracı olarak devlet ne zorunlu bir ilerleme aracı, ne de zorunlu bir kötülüktür. Baştan beri bela, gereksiz, hiç zorunlu olmayan, giderek tam bir soyguncu çeteye dönüşen bir araçtır. Bu yönüyle devletin doğduğu ilk günden itibaren kesilip atılması, teşhir ve tecrit edilmesi gereken toplumsal bir ur olarak değerlendirilmesi en doğru tanımdır" demektedir. [6]

Dikkat edersek, böyle oluşmuş ya da bu hale gelmiş bir yapı, kan emicilikte sınır tanımayacaktır. O zaman yapılması gerekli olan ilk iş böyle bir yapıdan uzaklaşmaktır. Böyle yapılar demokratik olamazlar. Böyle yapılarda sağlıklı yaşamlar oluşturulamaz. Sıkça dile getirilen, "Ne kadar devlet, o kadar az demokrasi; ya da ne kadar demokrasi, o kadar az devlet" gerçekliği bununla bağlantılıdır. Yer yer bu durum, "devlet artı demokrasi" olarak formüle edilmektedir. Devletin karakteri gereği demokratik olanı olamaz. Çünkü demokrasi ve devlet özsel olarak çelişik iki gerçekliktir. Ancak devlet demokrasiye duyarlı hale getirilebilirse, Leviathan yani canavar dizginlenebilir. Aksi taktirde devletin topluma karşı olan yüzü hep "kurt" olarak kalır. Leviathan gibi devletin de doğasında kan vardır. Hem de hücrelerine kadar kanla yaşamını sürdüren bir canavardır.

Özcesi, devlet öyle bir canavar ki, "kendine sahip gibi görünen kişileri de dahil, en değerli varlıklarını gözünü kırpmadan imha etmekte, kurban vermekte, toplumun tüm ahlaki geleneklerini silindir gibi ezip geçmekte tereddüt uyandırmamaktadır."[7]

Bu da bize; insanın, insanın kurdu olduğunu değil, devletin insanın kurdu olduğu gerçeğini açık ve net bir biçimde göstermektedir. Bunun için yapılması gerekli olan insanlara karşı savaş açmak değil; devleti vurucu ve sömürücü bir güç olarak ellerinde bulunduran bir avuç kan emiciye karşı direnmektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1] Hobbes, Thomas. (2007). Leviathan. (Çev. S. Lim) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

[2] Rousseau, Jean-Jacques. (2014). Toplumsal Sözleşme. (Çev. C. Karakaya). İstanbul: İletişim Yayınları

[3] Hobbes, a.g.e.

[4] Hobbes, a.g.e.

[5] Öcalan, Abdullah. (2015). Bir Halkı Savunmak. Amara Yayınları.

[6] Öcalan, a.g.e.

[7] Öcalan. a.g.e.

Vahşi, Barbar, Mülhid, Zındık Diye Çağrılanların İsyanı

Ahmet Ateş

"... Onların Kitap'ları yokmuş. Kainatın başlangıcı ve sonu olmadığı inancında imişler."
Peçli İbrahim Efendi (Peçevi)

Bir deyişinde "hor bakma fukaraya sakın ey ehli hüner," der, Kalender Çelebi. Hüner örgütlenmiş, şiddet kullanma yetkisini açıklamış, şiddet kullanabilecek örgütlerini kurmuş, hayatlarını sürdürebilmek için geçimliklerini toplayan, üreten insanlardan geçimliklerinin bir kısmını zor eşliğinde ya da zor tehdidiyle toplayan kurumlarını oluşturmuş, sadece kendi egemenlik alanıyla yetinmeyip yakından uzağa egemenliğini genişletme iştahıyla savaş kurumları oluşturmuş, savaşmadıkça, yağmalamadıkça, egemenliğini yeni topluluklara uygulayamadıkça güç yitirip dağılan, uygarlığın ilk yaratısı devletin, yani kendilerini seçkinleştirmiş yöneticilerin becerisi, yeteneği, gücüdür. Hüner çoğunluğu boyunduruk altına alıp onları emirlere uymaya zorlayabilme sanatıdır. Hüner siyasetin temel aklıdır. Devlet aygıtınının parçalarının uyumlu işletilmesi hüner iledir. Yöneticiler bu yetkinliği sadece kendilerinde görüp yönettikleri insan ve toplulukları bu yetenekten doğuştan yoksun görür.

Bu denemede devlet kurumlarında yer kapmış ya da kaptırılmış yöneticilerin devleti dayandırdıkları çalışarak geçimliklerini kazananlara (kitle, halk, raiyyet, teba, yurttaş, yönetilenler, çokluk) bakışlarını, onları nasıl adlandırdıklarını, nitelediklerini, niceledikleriniı görmeye çalışacağız. Bunu İran Selçukluları, İlhanlı Devleti ve Osmanlı Devleti'nde bazı olaylar, kurumlar, durumlar ve kayıtlar üzerinden izleyeceğiz.

Aslında bunu dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda kurulmuş bir uygarlık örgütlenmesinde de incelesek sadece isimler, tarihler, yer adları değişecekti. Hatta bu (üstün alttakilere ya da merkezin çevredekilere) bakışını Marx'ın beşli adlandırmasındaki (ilkel komünal) köleci, feodal, kapitalist (sosyalist) toplumlarda ya da başka bilim insanlarının üçlü adlandırmasındaki (vahşet ile barbarlıktan sonra gelen) son halka uygarlıkta da oldukça benzer bulacaktık. Çünkü uygarlığın (içsel) zorunlu icadı devlet boyunduruk vurduğu topluluklara, kişilere üstten bakmaktadır. Çünkü devletin örgütlülüğü en azından iki eksen açısından (dikey: altüst; yatay: merkezden çevreye) bütün uygarlıklarda benzerdir. Çünkü devlet topluluğun içten ve dıştan parçalanarak üstten alta ya da merkezden çevreye doğru örgütlenmesi, bir ağ gibi örülmesidir. Bu konumlanış yöneticilerin var oluşunun işbölümünden türeyen bir zorunluluğu olup üstün alta, merkezin dışarıya/taşraya bakışındaki hakir görüşü yani hakareti ortaya çıkarır. Yöneticiler içsel (hem de nesnel) olarak yönetilenleri aşağıda görür. Bu içsellik devlet yöneticilerinin parçaladıkları toplulukları imgesel bir Birlik halinde (tebaa, ümmet, millet, toplum) tanımlarken bile gerçeklikte üstte yer almaları nedeniyle onların konumları tarafından üretilip sürekli kılınır.

Uygarlık, Devlet Adamları, İsyan

İran Moğollarının (İlhanlı) "büyük" veziri Reşidüddin Fazlullah (asılarak öl. 1318) zamanının dünya tarihi sayılabilecek eserinde (Cami'ü't Tevarih) yaratılmışların seçkinlerini şöyle sınıflandırır. " ... bilinmelidir ki yaratılmışların seçkinleri melekler, peygamberler ve padişahlardır. Bunların her biri mertebeli/makamlardır. (...) melikler sürünün çobanı/yönetilenlerin yöneticileri (ra'ı-i ra'iyyet); çeşitli afet ve korkulardan koruyucudurlar. (...) Meliklerin süsü akıl ve siyasettir. Her ilimden hissedar olmuş her adil padişahın şerefi diğer meliklerden çok ve derecesi peygamberlere daha yakın olur. Meliklerin ihtiyaç duyduğu tevhid, marifet-i ahkamı

şer-i nebevi ve erkan-ı din gibi ilimlerden sonra iyi meliklerin ve geçmiş padişahların mazisidir ki bunlara vakıf olunca her birinin sıret ve tarıkatini bilirler." (Fazlullah 2011:68.)

Fazlullah insan toplulukları içindeki yaratılmışların dikey dizilişlerini görür. Yaratılmışların üst konumlu olanlarını makamlı olarak anlar. Gerçeklikte en üstte konumlananı meliki, yönetilenler sürüsünün çobanı olarak kavrar. Bu durumun yaratanın eylemiyle ilkten ortaya çıktığını kabul eder. Meliklerin yaratılıştan akıllı ve siyasal hünerli olduklarını ve bu seçilmişlikle yöneticiliğe yazgılı olduklarına inanır. Bu aklın, bu hünerin insanları vahşi doğanın afetlerinden, korkulardan koruyabilmesi için de sürüdeki insanların, toplulukların birliği (reaya/raiyyet, ümmet, millet, toplum), onların verilecek hükümlere uyma hüneri (itaat) ve din yoluna girmeleri (inanç ve ibadet) gerekir, der.

Fazlullah'ın satırlarından meliklerin ciddi ve gayretli olmaları, kâfirler üzerine gaza yapmaları, kötü kişilere, bidat ehline ve facirlere baskı uygulamaları gerektiğini anlıyoruz. Meliklerin elbette yöneten azınlıktan sayılan alimleri, salihleri, kadıları, seyyidleri, zahitleri ve abidleri koruyarak onlara gelir bağlayıp iyilik etmeleri de görevleridir. Yönetilenlerin ise asrın melik ve padişahlarına edepli ve makbul bir şekilde uymaları, din ve devletin güçlenmesini, mülk ve milletin temellerinin tesis edilmesini sağlamaları gerekecektir.

Anladığımız kadarıyla yönetenler yönetim işinde (egemenlerin siyaseti) bir dine ihtiyaç duyar. Bunu kollanacak, maaşa bağlanacak sayılan kişilerin içinde alim ve kadı dahil hepsinin din ile doğrudan ilişkili olmalarından anlıyoruz. Ayrıca yönetenlerin din ilimlerini yaygınlaştırmaları, geliştirmeleri(ihya); İslam kaidelerini güçlendirmeleri, mescidler, medreseler, sınır kaleleri (ribat), köprü, yol ve vakıf kurmaları din ile yönetim işlerini bir düşündüklerini gösteriyor.

Bütün bu üst oluş ile üst bakış yönetilenlerin hakirliğini doğuruyor. Uygar devletin itaat üreten soyut ve somut araçları (medrese, cami, düşünce, dil, yargı ve zor güçleri) ise, artık dayanamayacakları kadar alçaltılan, horlanan, aşağılanan, baskı altına alınan, şiddetin her düzeyiyle karşılaşıp onca çeşitliliği bedenlerinde, ruhlarında, zihinlerinde yani benliklerinde yaşayanlar, yönetenleri yöneticilerin kelimeleriyle (söylem, ahlaksal ilke, dinsel emir, yasa) durdurmaya çalışır. Yönetim araçlarının işletilişine dayanamayıp isyan edenler bile üsttekilerin söylemlerini onlara hatırlatmanın bir aracını arar. Boyunduruk altına alınmak edilgenleştirilme, evcilleştirilme, yönlendirmeye hazır hale getirilmektir. Gökten nasibine yöneticilik düşenlere karşı bu edilgenliştirilmişlikte "hor bakma fukaraya sakın ey ehli hüner," diyebilmek, edilgenliğin bittiği, etkinliğin başladığı sınırdır. Sınırın ötesinde isyan edenleri bekleyen şeyler ise çoğunda onlar tarafından açık bir bilinçle kestirilmektedir. Ancak isyan, başkaldırı sonuç açısından bakılarak sadece yenilgi olarak adlandırılamaz. Sonucun belirsiz, gölgeli anlamından onu doğuran nedenlere tekrar gitmek gerekir. Böylece o nedenler açık seçikleşecek ve sonucun kendisini kavranabilir, gerçekliğe upuygun bir konuma getirecektir. Böylece isyanın öncesi ile sonu arasında yok sayılanların, aşağılanların kendi onurlarını kurtarırken aynı zamanda insanlığın onurunu nasıl kurtardıklarını da anlamış oluruz.

İnsana, onun doğal örgütsel hali topluluklara karşı boyunduruğu kullananlar egemen, boyunduruktaki çokluk ise tabi (boyun eğmiş) olandır. Her diklenme onurlu bir varoluş, bir haksızlığı kabul etmeme, uygarlığın ilk yaratığı (heyula/Leviathan) olan devletin insanlığa karşı en temel, en acımasız, en kalleş gücü karşısında insanın korkuya kapılmadığının, cesaret ve cüretinin açık edilmesidir. Bu başkaldırış üst erkli, şiddet kullanma ayrıcalıklı, topluluk üyelerinin yaşamlarını sürdürmek için ürettikleri geçimliklerinin bir kesimine el koyucu örgütlülüklerin dillerindeki alttaki çokluğu gösteren vahşet, vahşi, vahşilik göstergelerini yönetenlere (gösterene) çevirir. Uygarlığın (egemen dilinde) yönetenleri gösterdiği gibi vahşilik ve barbarlık da başkaldırılarla birlikte iktidar sahiplerini (muktediri) göstermeye başlar.

Durumu İlhanlı veziri Reşidüddin'in anlattığı Selçukoğulları (Kınık boyu parçası) ile Gazneli devleti sultanı arasında tahminen 1030'a doğru geçen bir olay üzerinden irdeleyelim. "Sultan Mahmud (...) bir elçiyi (sefir) onlara (Selçuklulara) gönderip (...) 'bizim sizinle dost olma isteğimiz tamdır. (...) zamanın ve maslahatın gerektirdiği üzere lider ve önderinizin hazretin huzuruna gelmesi gerekir.' İsrail [Bey, Türkçü tarihçilerin ağız birliğinde Arslan Yabgu], Sultan'ın emir ve fermanı mucibince görünüşleri

ve vücutları güzel yiğitlerden seçilmiş üç yüz nefer ile hazretin yanına geldi. (...) şarabın onların hepsine tesir ettiği gece yarısında, hepsini yakalayarak, ağır zincirlerle bağladılar. (Mahmud) geri kalan evlad-ı Selçuk'a şahane (şahlara layık) hil'at'lerle birlikte bir elçi (resul) gönderdi ve (elçi aracılığıyla) 'İsrail'in hazrete ulaştığında/gittiğinde (ondan) büyük bir lütuf gördüğünü, ancak padişahların dergahını (dergah-ı padişahan) görmemiş olması ve oranın adab ve erkanını (ferheng) bilmemesi sebebiyle, sarhoşluk halinde (ondan) bir kusur sadır olduğunu, (bu yüzden) namus-ı saltanat için birkaç gün hapsedildiğini, onların (Selçukoğullarının) ondan (İsra'il'den) daha rahat, tasasız ve iyi halde olmaları (merak etmemeleri) gerektiğini, çünkü onun (...) teşrif (hil'at) ile birlikte geri gönderileceğini' söyledi. İsra'il yedi yıl kadar kalede mahbus kaldı. (...) Oğlu Kutalmış, durumdan habersiz birkaç yıl o vilayette dolaştı." (Fazlullah, age. s. 73-79.)

Devlet adamlarının indirgemeci, pratik akılları ve alttakileri yönetme, onlara hükmetme sanatları (buna hiç doğru olmasa da üsttekiler gibi siyaset diyelim,) çoğunda böyle işler. Bu edimin kendisi ve işlenişi üsttekilerin dilince vahşice, barbarca ve uygarcadır. Çünkü Sultan kalleştir, çok yüzlüdür, sözünde durmayandır, yalancıdır ve hepsi. Reşidüddin bile kendi kullandığı dili ve İlhanlı devletinde yöneticiliğini düşünmeden İlhanlı sultanının ısmarıcı olan tarihinde konu edilen olayla aradan geçen uzun zaman dolayımıyla (yaklaşık 270 yıl) Selçukluların 1030-1040 arasındaki isyanlarını nerdeyse insana yakışan bir eylem olarak niteler. "Sultan Mes'ud önce birini gönderip mal istedi. Vermediler ve cevab olarak 'Malı kendi adamlarımıza veririz. Çünkü biz de padişahlar soyundanız.' dediler. (...) (Gazneliler), Nur ve Şehristane vilayetleri arasındaki Hisar-ı Tak civarında ansızın vurdu. Yağmayla meşgul oldukları sırada Selçuklular her bir taraftan geri geldiler ve çetin bir savaş (ceng) verdiler. (...) Mes'ud'un ordusu/askerleri (...) mağlub oldular. (Selçukluların) işleri her gün daha iyiye gidiyordu. (...) durumlarının gidişatından padişahlık emareleri ışıldayıp ikbal şu'aları parıldıyordu." (Fazlullah, age. 84-85.)

Selçuklular 1038'de Gazneli devleti yöneticilerinin kendilerine çektirdiği vahşi zulme son verir. Fazlullah, "Selçuklular Mes'ud'u bu şekilde mağlub edince birden kuvvet kazandılar. Horasan etrafında dağınık halde bulunan askerler (leşkerha) [Gazneli devletinden geride kalanlar olmalı] onların yanında toplandılar. Gönüllerde onlara karşı büyük bir saygı oluştu. (...) Tuğrul ve Çağrı, amcaları Musa Yabgu, Yunus bin Selçuk, amca çocukları ve akrabaları beraber oturdular. (...) toplanıp Halife el Ka'im bi Emrillah hazretlerine mektup yazdılar. '(...) Bizim önder ve serverimiz İsra'il['i] (...), Sultan Mahmud (...) hiçbir suç cinayet ve hıyaneti olmadan (olmadığı halde) onu yakalayıp (...) Hind'e gönderdi. Orada ölene kadar yedi sene hapis tuttu. Kabilemizden ve bize bağlı olanlardan birçok kimseyi de tutuklayıp kalelerde ölene dek (hapsetti). (...) Devlet işlerini ve adaleti ayağa kaldıramadı (...) mülk ü millet başıboş kalıp (...) ehl-i bidad fesat için güç ve fırsat buldu. Horasanın ayan ve önde gelenleri bizden onlara yardım ve destek için ayaklanmamızı ve onları himaye etmemizi istediler. (...) Kaide-i devlet ve alamet-i ikbal olan nusret ve zafer, çoğu zaman bizimle oldu. (...) galip ve zapt eden olduk. (...) Halk/insanlar arasında saadet, adalet ve insaf ile hareket edip zulüm ve cebir yolundan kaçındık ve istiyoruz ki bu iş İslam dininin kanun ve adeti üzere, Halife'nin fermanıyla olsun. (...)'" (Fazlullah, age. s. 92-93.)

Sonra Tuğrul Bey ve yanındakiler yıktıkları devletin (Gazneli) kurumlarının içine kurulur. Akrabalarını ve boydaşlarını hüküm altına almaya çalışır. Devlet denilen yöneticilerin, orduların, altüstlü düzeninin bütünleyicisi din adamları ve alimlerin, İslam'ın ve dünya düzeninin temsilcisi sayılan Bağdat Halifesi'nin refahı ve tantanası için hazinenin ihtiyacı tebaadan (raiyyet) zorla alınır. Çünkü "din işlerinin tetkiki, farz ve sünnetlerin muhafazası, Allahü Teala'nın buyruklarının icrası, din ulemasına ihtiram ve geçimlerini beytülmalden [hazine] temin ve tayin, zahit ve dervişleri aziz tutmak padişahların üstüne vaciptir." (Nizamü'l Mülk 2011: 77.) Çünkü "padişahlarda olmazsa olmaz şey pür ü pak dindir. Zira din ve hükümdar birbirlerinin kardeşi gibidir." (Nizamü'l Mülk, 78). Yakın kandaşlar yeni konumlarına geçer geçmez toplanıp sözleşir. "... Tuğrul ve Çağrı, amcaları Musa Yabgu, Yunus bin Selçuk, amca çocukları ve akrabaları beraber oturdular. Her yerde/konuda birbirlerine uyma ve yardım etmeye söz verdiler. 'Aramızda bir ihtilafın çıkmasından Allah'a sığınırız. (O zaman) (...) meşakkatle ele geçirdiğimiz

mülk, elimizden çabuk gider.'" (Fazlullah, age. s.91.) Buna rağmen devletin yapısı, işleyişi, biçimi gereği Tuğrul Bey yeğeni (üvey kardeşi) İbrahim Yınal'ı ve topluluğunu öldürür. Çünkü Selçukoğullarının üst yöneticileri devletli, kentli (uygar) yaşam tarzını hemen özümsediler. Gazneli Mahmut'un İsrail Bey'i tutup götürmesine yöneticilerin görüntü neden olarak gösterdikleri "padişahların dergahını (dergah-ı padişahan) görmemiş olması ve oranın adab ve erkanını (ferheng) bilmemesi sebebiyle, sarhoşluk halinde (ondan) bir kusur" ortaya çıkması çoktan unutulmuştur. Yanlarında eski devletin adap ve tarikini onlara gösteren devlet görevlileri vardır. Hazarlar, Gazneliler, Karahanlılar Kınık boy parçasına değişik bölgelerde nasıl hükmettiyse şimdi de Selçukoğulları devletin tepesinde İran, Irak, Azerbaycan topluluklarına olduğu gibi içinden çıktıkları, birlikte isyan ettikleri kendi topluluk parçalarına (Oğuzlar/Türkmenler) da yol kesip baş vurarak hüküm yürütmektedir. Çünkü beyler devlet kurulunca onların davranışları, değerleri, tutumları, inançları da devletli olmuştur.

Daha sonraki yıllarda (İsrafiloğlu) Kutalmış Bey Tuğrul Bey'e isyan eder. Aynı sonuca uğratılır. Gazneli devleti vahşetine, barbarlığına, hükümlerine dayanamayan Türkmenler onlara karşı nasıl isyan ettilerse yeni sayılan ancak gerçekte eski olan İran Selçuklu devletine karşı da evcilleşmek, kentlileşmek istemezler. Daha Batı'ya, Kuzey'e sürüleriyle göç ederek geçmeye başlarlar. Çünkü Selçuklular da devletin İranlı yöneticileri aracılığıyla onlardan sıkı bir şekilde itaat, inanç, vergi beklemektedir. Elbette bu cümleleri şu uyarıya önem vererek kuruyoruz. "Sistemin içeriği değişmekte, fakat normları değişmemektedir. Gelgelelim 'ne kadar değişirse o kadar aynı kalıyor' ilkesi, ancak bazı veçheler ve görünüşlerle sınırlı olarak doğrudur. Sınıfların ve devletin oluşumunda (...) sadece geleneksel yapının yeniden üretilmesini görmekle yetinen bir tarih görüşü, antropolojik kavrayışın gücünü keyfi şekilde sınırlandırmış olur."
(Sahlins 2014: 62.)

Yıllar sonra Horasan bölgesine toplanan Türkmenler kendilerinden istenilen vergilerin ağırlığını bahane edip iradelerinin tamamen devletin mülküne katılmak istenmesine artık dayanamadıklarından isyan çıkardılar. İsyan bütün Horasan kentlerine yayıldı. Oğuzlar Selçuklu imparatorluğunu da, Sultan Sancar'ı da alaşağı ettiler (30 Temmuz 1153). "548 senesi (1153-1154) sonlarında uğursuz Oğuzlar (Guzan) hadisesi ortaya çıktı. (...) Oğuzlar (Guzan) hayli çok/kalabalık idiler. Onların yer/yurt (makam) ve otlakları (çerahor) Belh, Çağaniyan ve Vahş vilayeti nevahisinden Huttelan hududdunda idi. Her yıl matbah-ı Sultan'a yirmi dört bin koyun vermek, onların vazifesi idi." (Fazlullah, age. s.175.) Türkmenler Horasan kentlerini, başta "Çağrı Beg zamanından beri Acem ve İran sultanlarının Darü'l- mülk'ü ve (hatta) onlardan önceki emirlerin, meliklerin ve devlet erbabının zahire ve hazinesiyle dolup taşan bir yer olan Merv'i, üç gün üç gece yağmaladılar." (Fazlullah, age. s.179.) Yakıp yıktılar. Sonra devletin büyük kenti Nişabur'a yanlarına aldıkları esir Sultan Sancar'la birlikte yöneldiler. "Onların sayısının üç misli karasul[sul:"Lugat-ı Hindide kulunç manasınadır ki maruf illettir... (Asım Efendi, Burhan-ı Katı)], evbaş[söz anlamaz, söz dinlemez, (Asım Efendi,)], erazil halk ve netayic-i haşem [haşe: çer çöp, süpürüntü. (Asım Efendi)] Horasan'dan onlara iltihak etti". Ne kadar kent, devlet, tahakküm kurumu, altüst düzenli ilişki düşmanı olduklarını bir kez daha gösterdiler. Yağmaladıkları, mescidlerini yaktıkları, üst yöneticilerini, dinadamlarını, kısacası "Horasan mukteda-yı meşayih, halef-i selef-i salihin Abdu'r-rahman Ukkaf; e'imme-i din, misbah-ı zulmet, rah-i yakın ve server-i ulema-yı Horasan ve Irak Muhammed bin Yahya gibi şahısları (...)" öldürdükleri; uygarlığın, onun zulmünün, işkencesinin, sömürü ve her türlü edepsizliğinin mekanı kentleri terk ederek yine devletsiz, yine raiyyetsiz olarak kendilerini, topluluklarını çoğalttıkları yaşam alanlarına yani yaylaklarına yanlarında yıktıkları düzenin başı sultanla birlikte döndüler.

Fakir Dervişler

Ece Ayhan, "ey imece ile başsız gömülecek derviş/sen kendin o zamandan değilsin// (...) /Sen yabancı değilsin bense bir fakir derviş.//" diye yazar 1981'de. Kalender Çelebi'yi mi anlatmıştı? Hayır, bütün Kalenderleri, bütün başsız dervişleri. Ama Ece'nin şiiri en çok Kalender'e yakışır. Çünkü Kalender Çelebi Hacıbektaş'ta Kesikbaş çağrılan türbe ile Osmanlı'nın Balım Sultan'ı türbesinin bir duvarında uzun yıllar sonrasında, belirsizce bir makam mezarda yatmaktadır.

Ece'nin "geçmişe yönelik" kehaneti gerçekleşmiştir. Çünkü gerçekten Kalender'in başı mülkün kapısı İstanbul'da Sultan Süleyman'a sunulurken, gövdesi Nurhaklardan kaçırılmış ve "imeceyle" dervişler tarafından Sulucakarahöyük'te sırlanmıştır. Hem de Osmanlı'nın Alevi Türkmenlerin birçok isyanını bastırmasında güçbirlikçisi sipahibaşı Dulkadirli Ali'nin (sonunda Osmanlı'dan kendi kellesini kurtaramayan korucubaşının, öldürülme: 1522, mezarı nerededir, bilinmez;) Balım Sultan için yaptırdığı türbeyle aynı ölçülerde, aynı malzemeyle, belki de aynı ustaların, aynı işçilerin eliyle (küçük giriş sahanlığı dışında) bir örneği bir tekkede sırlanmıştır. Elbette adı Kalender değil, Kesikbaş olacaktır. Ama Kesikbaş'ın türbesi de sürgündedir. Hacı Bektaş tekkesinde yönetici olan bütün ulular tekke içinde sırlıyken, Kalender kasabanın içinde, reayanın arasında, merkez tekkenin dışında Doğu'ya bakışlı bir konumdadır. Kehanet gerçekleşmiştir; çünkü Kalender o zamana, şimdi geçmiş olana asla ait değildir.

Karl Marx "Formen" diye tanınan bir orta dönem metninde (Grundrisse'de bir bölüm, Birikim y. 1979; Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri adıyla ayrı yayının 1. bölümü, Sol y. 1977) "mülk edinmenin esas ilişkisi, burada, egemenlik ilişkisidir. Hayvan da efendisine hizmet ediyor olsa bile, mülk edinme au fond [aslında], hayvanlarla, toprakla, vb. böyle bir egemenlik ilişkisi yaratamaz. Egemenlik ilişkisi, bir başkasının iradesinin mülk edinilmesini öngörür;" der. Kalender kendi iradesini Osmanlı'ya mülk vermemek için başsız ve gizli gömülmüştür. Kalender ve isyanı üzerine yazı yazanlar gerçekten de açık seçik birçok neden sayarlar. Bunların hepsi doğru durur; çünkü iradeyi mülk vermeme sonsuzluğuna hepsi de sığar.

Kalender isyanı de Martine'e göre "vergilerin adaletsiz alınmasından şikayetçi olan Türkmenlerin ayaklanmasıdır;" (de Martine 1991: 417 –Aktaran Avcı 1998: 16). Kimilerine göre kötü yönetim, sanki iyi yönetim olabilirmiş gibi, neden gösterilir. Kimilerine göre ise 1. Selim döneminde dirlikleri ellerinden alınan Dulkadirli beylerinin kışkırtmasıyla isyan başlamıştır. Bütün bunlar hatta daha fazlası bir aradadır. Bunları mayalandıran temel neden ise 1501'den beri devletin Hacıbektaş tekkesinin mülkiyetini ve "kullanımını" ele geçirmesine karşı çıkıştır. Tekke 1501'den itibaren devlet tarafından acilen denetlenmeye, düzenlenmeye, yönlendirilmeye alınmıştır. Çünkü 2. Beyazıd döneminde Rum, Şam, Karaman, Teke Türkmenleri ile Hınıslı, Çemişgezekli gibi Kürt boylarının (diğer Safevi destekçisi Kürt boyları için bak. Şeref Han/Şerefname,) çabalarıyla kurulan ve yaşatılan Safevi devleti, Balkanlardan Sivas'a kadar Osmanlı mülkünde büyük bir çekim merkezidir. Topluluklar akın akın sürüleriyle birlikte Şah'a ve ülkesine göç etmektedir. Alevi toplulukları etkileyip mülkün reayasını ve temel gelir kaynağını göçerten bu göçün önü devlet yöneticileri tarafından alınmak için Dimetoka tekkesinden (bugün Yunanistan sınırları içinde harap bırakılmış) Balım Sultan 2. Beyazıd tarafından tekkeye dedebaba olarak atanmıştır. Günün Türkçesi ve siyasal ağzıyla hayretle 'atanmıştır', diyoruz; çünkü böyle bir uygulama o zamana kadar olmamıştır. Devletin Balım Sultan'ı Bektaşilerin merkez tekkesine "postnişin" adıyla göndermesi özerk Bektaşi örgütlenmesini rahatsız etmesi kadar Balkanlar'dan (Osmanlının Doğu Sınırı) Sivas vilayeti topraklarına kadar değişik kimliklerden Alevileri de rahatsız etmiştir. Elbette Bektaşi yönetici babaları Balım Sultan'ı var olan efsanelerinin içine yerleştirerek kendi örgütlü topluluklarına pek de zorlanmadan benimsetirler. Çünkü birçok kültürde görüldüğü gibi "... kutsal sınıflandırma mantığı, tıpkı soy kavramı gibi, cins ve tür ilkesiyle aynı mantık temelinde işler. Böylelikle, gösterilebilir herhangi bir soyağacı bağlantısı olmadığında dahi, tarihsel temsil veya bir bedende cisimleşme ilkesinin geçerli olması için gerekçe sağlar." (Sahlins, age. s. 36.) Bunu hemen Balım'ı Hacı Bektaş'ın ölümünden yaklaşık 230 yıl sonra ikinci pir olarak (birinci pir Hacı Bektaş) göstermeleri ve kutsamalarından anlıyoruz. Bektaşilere sorulması gereken soru, 200'den fazla yılda (yaklaşık on iki kuşak) ikinci, üçüncü pir neden çıkmamıştır? Yoksa onlar Selçuklu ve Osmanlı karşısında iradelerini mülke kattırmadılar mı?

1514 Çaldıran sonrası 1. Selim'in Safevi devletinin dayandığı temel gücü, (Balkan, Rum, Şam, Teke, Karaman) Alevilerini kırım, yok etme, dağıtma siyaseti ise zaten Balım Sultan üzerinden devletin baş tekkeyi çoktan beri mülkiyetine geçirdiği, içindekilerin iradesini hayli zamandır mülk edindiğini gösteriyor. Kaba ya da ince ekonomici yaklaşımlar her isyana geçimlikle ilgili ya da maddiyatla ilgili temel bir

neden gösterir. Bunun dışında örneğin dinsel nedenlerle bir ayağa kalkma olamazmış gibi. Örneğin hazmedilemez bir hakarete uğrayanın topluluğu başkaldıramazmış gibi. Her devlet yaşamını esas olarak yoksul çokluktan topladığı vergilerle sürdürür. Vergi indirimleri, vergi dışı sayılmalar niceliği göz önüne alındığında çoğunda zenginlerle ilgili işlemlerdir. (Elbette Osmanlı vergi düzeninde dul, mecnun, çocuklar da vergi dışıdır.) Bu ağır vergilendirme düzeni (örneğin Osmanlı'nın birçok döneminde göçebe topluluklara uygulanan koyun -agnam- vergisi yıllık on çeşit kadardır;) üretici çokluğu daha da yoksullaştırır. Ancak sadece yoksulluk yüzünden devlete karşı bir kalkışma pek gösterilemez. Sülünoğlu Koca isyanı (932/1525-1526) Peçevi'ye göre (Sultan Süleyman'ın olay yazıcısı, vakanivisandın) Türkmenlerde ağır hakaret sayılan bir kocanın sakalının kesilmesi üzerine çıkar. "... Sülün'ün tasarrufunda olan mezraaya iki yüz akçe vergi yazarlar. (...) yüz akçesinin bağışlanmasını (...) rica ederse de dinlemezler. (...) öfkelenen görevliler, Sülünoğlu'nun adamlarından birini yakalayıp uzun sakalanı keserler ve işkence ederler. (...) işte bu yüzden ayaklanıp kendilerine bağlanıp katılmayanları öldürürler ve mallarını yağma ederler." (Peçevi İbrahim Efendi 1981: 90.) Ekonomici tarihçiler hemen bu olaydan vergi yoluyla ağır sömürüyü görür. Çokluk bu sömürüye uygarlıkla birlikte alışkın olduğundan pek aldırmaz. Ancak Türkmen Alevilerin geleneklerinde her yaşta erkeğin tıraşlı olduğunu, sadece yaşlıların bazılarının sakal bıraktıklarını, buna karar verip uygulayan yaşlıların ölünceye dek sakallarına makas değdirmediklerini, sakallarını kısaltan Hanefi inançlı yaşlılara "kırpık" dediklerini, kırpığın hayvanlar için kullanılan bir sıfat olduğunu bildiğimizde durum hayli değişir. Bunun için elbette isyan edilir. Zaten vergi alıcılar eylemlerinin çok ağır olduğunu bildikleri için öyle davranmış olmalıdır. Ayrıca İbrahim Efendi de ekonomici tarihçiler gibi olayı yaşlı Sülünoğlu'nun ısrarına ve "vergicilerin bir istisna olan öfkelerine" bağlayıp devleti ve düzenini aklamaktadır. "dinin koruyucusu saadetli padişah [Süleyman], muzaffer İslam askeri ile bir süre kafir ülkelerini talan ve yakma yıkma işleriyle uğraşırken Bozok Türkmenlerinden [bugün Yozgat, Çorum, Kırıkkale, Çankırı bölgesi] adları geçen eşkiya ayaklanıp önce o bölgede görevli olan Muslihüddin adındaki kadıyı [düzenin adaletini tam dağıttığı için], bunun katibi Mehmet'i ve Hersekzade Ahmet Paşa'nın oğlu Sancakbeyi Mustafa Bey'i öldürdüler. Sivas vilayeti'ne saldırarak reayanın mal ve yiyeceğini yağmaya ve yakıp yıkmaya başladılar." Peçevi (Peç, Macaristan'da bir kent) cümlelerinde altüstçüdür. Kâfir ülkelerini yakma yıkma muzafferlikken, Hersekli efendilerin koca adamların sakal kesen sancakbeyi oğullarını öldürmek en ağır suçtur. Kâfir ülkeleri talan etmek dinin emri iken Sivas kentinin zenginlerinin, yöneticilerinin konaklarındaki mal yığınlarını almak en ağır günahtır ve nice.

Osmanlı tarihçilerinin "yükselme döneminde" onlarca isyanı çıkaranlar Peçevi'ye göre de "imansızlar, asiler, Türkmen eşkiyası, ışıklar, abdallar, hayırsızlar, rafiziler, Tanrı'nın birliğini inkar edenler, İran şahının halifeleri"dir. Kalender de Peçevi tarafından "hayırsız" sıfatıyla anılır. Kalender Çelebi Peçevi'ye göre Kadıncık Ana'nın öz oğlu Habib Efendi'nin soyundan gelmedir. Bu yargıyı güçlendiren Kalender'le bağlı iki kelime var. Çelebi ve Kadıncık. Çünkü iki kelime de Sulucakarahöyük köyü (bugün Hacıbektaş) kadar eski, yaşayan, soyları bugün de gösteren kelimeler. Peçevi'nin Kalender'in babası İskender, İskender'in babası Balım Sultan, demesi bizzat Balım Sultan öldükten sonra tekkede çıkan olaylar tarafından yanlışlanıyor. Bir kere Bektaşiliğe bekar dervişliği (mücerred) zorunlu bir şart olarak koyan Balım Sultan'dır. Öyleyse İskender onun oğlu olamaz. İkincisi Balım'ın ölümünden sonra tekke dede babalığı için çıkan çekişmelerde birçok Osmanlı vakanüvisinin değişik isimlerle kaydettiği bir öldürme olayı var. İskender Çelebi'nin bu olaylarda öldürüldüğü yüksek olasılıktır. Babalı Bektaşilerin bazı tekke kayıtlarını kendisi de bir dönem dedebabalık yapmış Bedri Noyan'ın okumaması düşünülemez. Noyan "... Mürsel Balioğlu Balım Sultan (mücerred)" yazdıktan sonra, Balım'dan sonra "postnişin" olarak "Hacı İskender Dede"yi anar. Sonra kafası karışmış gibi davranır. Çünkü bildiği ya da tahmin ettiği iki şeyi uygunsuz bulduğundan dolayı gizler. "Balım Sultanın kardeşi Kalender, Resul Bali torunu Mahmudoğlu Hüdadad'la geçinememiş, Kalender öldürülmüş, onun taraftarları da Hüdadad'ı öldürmüşlerdir. Bu yüzden Pir Evi 34-36 yıl postnişinsiz kalmıştır. (...) Balım Sultan ha-

lifesi eski vezir Sersem Ali Baba (1551-1570) 19 yıl postta oturmuştur." (Noyan 1995: 51.) Evet, Hüdadatlı-Çelebi çekişmesi yüzyıllarca sürdü. Hatta bugün bile bu gerginliği onların yaşayan torunlarında görüyoruz. Noyan Dedebaba neden Kalender'i Balım'ın (öl. 1516?) kardeşi yapıp onu kalleş İbrahim Paşa'ya değil de Hüdadad'a öldürtüyor? Neden Kalender'in devlete isyan ettiğinden hiç bahsetmiyor? Devlete karşı isyan Balım Sultan'ın kardeşi saydığı bir dervişe, bir Kalender'e yakışmıyor mu acaba?

Bütün bu bağlantısız ayrıntı görünen karşılaştırma bu denemenin önemli bir yönünü oluşturuyor. Balım öldükten sonra tekkeye yeni bir Balkanlı atandı: Hacı İskender Dede (Noyan, age. 51). Hacılığı ve İskender adı onun Arnavutluğuna bir belgüzar olabilir mi? Noyan'ın dedebaba listesinde Mustafa Kemal'in 1925'te Amasya'ya sürdüğü Salih Niyazi Dedebaba gibi Arnavut asıllı hayli görevli bulunuyor. Zaten Balım da bir Balkanlıydı. Bektaşi efsanelerine göre onun annesi Bulgar kralının kızıydı. Yerli Kalender, topluluğun iradesini mülke kattırmamak için hazırlanmaya başladı. Yoksa binlerce Türkmen nasıl bir araya getirilecekti ki! "Adı geçen Kalender Şah [Peçli burada hakaret makamında, Safevilerle bağ kuruyor,] o kadar güç ve itibar kazandı, o kadar kalabalık bir topluluğun başı oldu ki, böylesi şimdiye kadar hiçbir asiye nasip olmuş değildi. Işık ve abdal diye anılan ne kadar inancı bozuk ve eylemi bozuk kimseler var idiyse yanına toplanıp yirmi, otuz bin kadar eşkiyadan oluşan büyük bir çete meydana geldi. (...)Türkmen vilayeti [Dulkadirli coğrafyası]Osmanlı padişahı [1. Selim] tarafından feth edildiği zaman çok kimselerin tımarları ellerinden alınmış ve bunlar padişah haslarına [hazineden ayrı olarak padişaha çerezlik]eklenmişti. Çoğunun sapık inançlı Kalender'in eşkiyalarına katılmaları bu yüzden olmuştu. (...) Kalender'in başı kesildi ve Zülkadirli bey oğullarından Veli Dündar'ın kellesi ile beraber terkilere asıldı[atın arka yan tarafları] (...) Tersine dönmüş sancakları da İstanbul'a gönderildi." (Peçevi, age. s. 93) Bu olayın ardından merkez tekke nerdeyse boş kalmış olmalı. Çünkü birçok Osmanlı ve Bektaşi kaynağı vezir eskisi Sersem Ali'nin 1551'de "postnişin" görevine atandığını belirtiyor. Tekke iki açıdan boş ya da sükuttadır. İlki dervişler Kalender'den sonra yeraltına çekilmiş olmalılar. Çünkü hem yapılacak onca iş vardır hem de ortalıkta görünmenin zamanı değildir. İkinci neden de tekkenin devlet tarafından gönderilen gelirleri, vakıf gelirleri, adak çırak kesilmiş olmalı ve başka nedenler.

Sonuç Yerine

Türkmenler kendilerinin değil raiyyeti oldukları devletlerin yazıcılarının hakaret dolu cümlelerine göre bakıldığında, kötülüklerin ortaya çıkış sırrını kadimden öğrenmiş gibi davranıyor. Devlet kurma, kimseye üstlük yapma, elinden geldiğince didinerek geçimini topla, kimsenin senin ve topluluğunun iradesini boyunduruk altına almasını asla kabul etme. Ancak gene de Türkmen içinde birkaç tane bu özümseyişin dışında davranmış zümre peydah olur. Bu yazının sınırları içinde Tuğrul ile Çağrı Beyler hazır uygarlığı görüp devletin kentini ele geçirmişken devam edelim, demiş gibiler. Aklıma gelen ikinci örnek de Kutalmış'ın, onun oğlu Süleyman'ın yapmadığını yapan Rum Selçuklularının kılıçlı aslanları. Üçüncü örnek Şah olan İsmail'dir. Onun hafifletici nedenleri çok olsa gerek. Akkoyunlu bey dayılarının daha İsmail çocukken onu zindana atmaları. Üstelik dedesi Cüneyd, babası Haydar'ın da Akkoyunlu egemenleri tarafından öldürülmesi onda derin yıkımlar oluşturmuş olmalı. Yoksa İsmail Türkmencenin akıcı, içten, yaşam gücü dolu dizelerini şakımış birkaç ozanından biri. Yine de Safevi hanedanı devletin başı olması nedeniyle en çok Türkmen topluluklarına çektirdi. Osmanlı mı? Velidi Togan onları bir Moğol topluluğu (Kay) saymamış mıydı?

Türkmenlerin bilinen diğer isyanları da burada gördüğümüz gibi kentleri yakıp yıkıp çevreye dağılma yörüngesindedir. Burada 500 yıl sonra dahi içimizi sızlatan Kalender de " Padişah'a değil Şah'a" gitme niyetinde görünüyor. Dönemin aşığı Koyun Abdal'ın ünlediği gibi: "Karlı dağdan akan sular/Aktı gider Şah'a doğru/Mülk sahibi nice beyler/Kalktı gider Şah'a doğru// " (Aktaran: Avcı, age. s.24)

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kendi Kaderini Tayin Hakkının Evrilen Kapsamı

Noelle Higgins*

Kendi kaderini tayin ilkesi, ortaya atılmasından itibaren çok çeşitli tartışmaların odağı olmuş olan, hayli ihtilaflı ve duyarlı bir ilkedir. Günümüzde bu ilke üstün hukuk (jus cogens – uluslararası hukuk tarafından kabul edilen ve devletlerin aykırı işlem yapamayacakları üstün kurallar) hakkı çerçevesinde tahkim edilmiştir ve Uluslararası Adalet Divanı'nın içtihadı, bu hakkın aynı zamanda herkes için geçerliliğe (erga omnes) sahip olduğu fikrini desteklemektedir. Dahası kendi kaderini tayin hakkı, bireysel insan haklarının uygulanmasını güvence altına almanın "temel koşulu" olarak görülmektedir. Kendi kaderini tayin hakkının önemi Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütler tarafından çeşitli biçimlerde vurgulanmış ve altı çizilmiş olmasına ve bu hakkın doğası ve içeriği zamanla evrilmiş olmasına rağmen, bu hak devletler tarafından yeterince ciddiye alınmamıştır. Bu hakka Birleşmiş Milletler nezdinde ve bölgesel düzeyde vurgular yapılmasına rağmen, devletler bu hakkı toprak bütünlüğüne bir tehdit ya da kapsamlı ekonomik ve politik yatırımlar gerektiren ağır bir görev gibi görmekte ve bu yüzden de bu hakkı layıkıyla ele almaya ve uygulamaya direnç göstermektedir. Dolayısıyla halkların kendi kaderlerini tayin hakkı, politik kaygılar karşısında mağlup olmaktadır. Bununla birlikte bu hakkın uluslararası barışın bir ön-koşulu olarak taşıdığı önem düşünüldüğünde, devletlerin bu hakka saygı göstermesi ve bu hakkı uygulaması son derece önemlidir. Bu makale, kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin BM çerçevesi dâhilinde nasıl hukukileştirildiğini analiz etmeden önce, BM'nin kuruluşuna kadar olan ilk dönem tarihinden ve gelişiminden yola çıkıyor. Makalenin asıl odağı, kendi kaderini tayin hakkının kapsamının ortaya atılmasından itibaren nasıl geliştiği ve evrildiğidir; bu manada kendi kaderini tayin hakkının doğasına ve içeriğine dair anlayışın nasıl değişim geçirdiğini vurguluyor. Özellikle de kendi kaderini tayinin gerçekleştirilebilmesinin farklı yollarını analiz ediyor ve kendi kaderini içsel ve dışsal tayin etme olarak tanımlanan ve sık kullanılan ikici paradigmayı tartışıyor. Makale, kendi kaderini tayin hakkına dair Türkiye'deki Kürtler bağlamında bir tartışmayla sona eriyor.

Kendi Kaderini Tayinin Tarihi

Kendi kaderini tayin fikri tarih kadar eskidir. Franck'ın vurguladığı üzere "kendi kaderini tayin ilkesinin altında yatan arzunun izleri, çok eskiden, Batı'da, en azından, MÖ yaklaşık 1000'li yıllara tekabül ettiği tahmin edilen, Yahudilerin Mısır'dan Çıkış'ından itibaren takip edilebilir." Yine de kendi kaderini tayin ilkesinin bugün kabul ettiğimiz anlamıyla kökleri, genellikle 18. yüzyıldaki Amerikan ve Fransız Devrimleri'ne geri götürülür ve bu haliyle ilkenin özü, "her ulus veya halk kendi kaderini tayin hakkına sahiptir" biçiminde tanımlanır. Amerikan ve Fransız devrimlerinin ateşlediği teori, bütün Avrupa'ya yayılmış ve Avrupa'da 18 ve 19. yüzyıllarda bir halkın kendi toprağından feragat etme önerisine rıza gösterip göstermediğini belirlemek üzere birkaç halk oylaması yapılmıştır.

Kendi kaderini tayin kavramı, 20. yüzyılın iki lideri, ABD Başkanı Wilson ve Sovyetlerin lideri Lenin tarafından teşvik edilmiş ve geliştirilmiştir. "İlkenin ikna edici bir biçimde ilk telafuzunu içeren" Sosyalist Devrim ve Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı Üzerine Tezler adlı çalışmasında "kavramı uluslararası düzeyde güçlü bir biçimde savunan ilk kişi" Lenin'dir. Lenin'in kendi kaderini tayin fikrinin kalbi, "ayrılan ulusun, ayrılma ve ayrılma referandumu lehine propagandada tam özgürlüğü"ydü ve amaç "sosyalist dünya devrimi"ydi.

Wilson'nun kendi kaderini tayin etmeye dair, halkların kendi yönetimlerini özgürce seçme hakkına sahip olduğunu vurgulayan ve Batı demokrasisi odaklı yaklaşımı ve kavramsallaştırması hayli farklıdır. Wilson, kendi kaderini tayin ilkesinin politik bir gerçekliğe dönüştürülmesi için uluslararası bir örgüt tarafından uygulanması gerektiğini düşünüyordu. Wilson'un kendi kaderini tayin ilkesinin Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne dâhil edilmesi gerektiği yönündeki önerisi kabul edilmezken, Cemiyet bu ilkeyi, manda sistemi ve Åaland Adaları davasında Cemiyet tarafından atanan Uluslararası Hukukçular Komitesi aracılığıyla ele aldı. Åaland Adaları'ndaki halkların kendi kaderlerini tayin hakkına sahip olup olmayacakları sorusuna Komite'nin verdiği yanıt "hayır" oldu. Komite'nin görüşleri, kendi kaderini tayin ilkesinin statüsünün o dönemde evrensel bir hak olarak değil, yeni ortaya çıkan politik bir düşünce olarak görüldüğünü açıkça göstermektedir.

Wilson ve Lenin kendi kaderini tayin hakkına dair farklı kavramsallaştırmalara sahip olmalarına rağmen, her ikisi de halkın iradesine ve sonrasında bu iradenin kendi kaderini tayin talepleri bağlamında devlet tarafından kabulüne odaklanıyordu. Yine de bu politik irade, kendi kaderini tayin talepleri yükseldiğinde genellikle yetersiz kalıyordu.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra kendi kaderini tayin fikri, uluslararası ilişkilerdeki önemini korudu. Cassese'nin belirttiği üzere, "Müttefiklerin çoğu savaş girişiminin asıl amacının milliyet ilkesinin ve halkların kendi kaderlerini belirleme hakkının gerçekleştirilmesi olduğunu iddia etti." İronik olan şuydu ki, Müttefikler bu hakkı kendi sömürgelerini kapsayacak şekilde genişletmek istemiyordu ve bunu şu ifadede açıkça görmek mümkündür: "…halkların iradesinin galiplerin jeopolitik, ekonomik ve stratejik çıkarlarına açıkça karşı işlediği yerlerde kendi kaderini tayin bütünüyle konu dışı addedildi. Bir referandum yapılmasının uygunsuz olduğu düşünüldüğünde ya da Müttefiklerin çıkarlarının tehlikeye düşme ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda, yerleşik nüfuslara danışılmadı." Avrupa'da uygulanan kendi kaderini tayin ilkesinin geçici (ad hoc) doğası ve bu ilkenin sömürge bölgelerinde uygulanabilirliğinin reddedilmesi, başlangıcından Birleşmiş Milletler'in kuruluşuna kadar olan dönemde kendi kaderini tayin etmenin yasal bir hak olmaktan ziyade bir ilke olarak görüldüğü. Dolayısıyla politik kaygılara göre ikincil önemde olduğunu ve bütün halklara uygulanabilir evrensel bir hak olarak kabulünün BM dönemine kadar güvence altına alınmadığını gösterir.

Birleşmiş Milletler 'de Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Bir Hak Olarak Kendi Kaderini Tayin

BM Sözleşmesi

BM Sözleşmesi'nde Madde 1(2) ve Madde 55'te kendi kaderini tayin ilkesinden bahsedilir. Madde 1, BM'nin amaçlarını açıklar, bunlardan biri şöyledir:

Uluslararasında halkların eşitliği ve kendi kaderlerini tayin ilkesine saygı üzerine kurulmuş dostça ilişkiler geliştirmek ve dünya barışını güçlendirmek için diğer uygun önemleri almak.

Uluslararasında halkların hak eşitliği ve kendi kaderlerini tayin ilkesine saygı üzerine kurulmuş barışçı ve dostça ilişkiler sağlanması için gerekli istikrar ve refah koşullarını yaratmak üzere Birleşmiş Milletler:

a)yaşam düzeylerinin yükseltilmesini, tam istihdamı, ekonomik ve sosyal alanlarda ilerleme ve gelişme koşullarını,

b)ekonomik, sosyal alanlarla sağlık alanındaki uluslararası sorunların ve bunlara bağlı başka sorunların çözümünü, kültür ve eğitim alanlarında uluslararası işbirliğini ve

c)ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine bütün dünyada etkin bir biçimde saygı gösterilmesini kolaylaştıracaktır.

Bu maddeler ne kendi kaderini tayin etmenin tam anlamını ne de kendi kaderini tayin etmenin nasıl gerçekleştirileceğini açıklar. Yine de İnsan Hakları Beyannamesi'nde kendi kaderini tayin hakkına dair daha geniş bir açıklama önerildi. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB), 1948'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Beyanname'nin Önsöz'ünde "insanin zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olduğu" belirtilir. İHEB, 1966'da kabul edilen Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (UMSHS) ve Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ETKHUS) ile desteklenmiştir. Bu Sözleşmeler'deki Genel Madde 1 (1) şöyledir:

Bütün halklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptir. Bu hak vasıtasıyla halklar kendi siyasal

statülerini serbestçe tayin edebilir ve ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerini serbestçe sürdürebilirler.

Genel Madde 1 (2) ise şöyledir:

Bütün halklar uluslararası hukuka ve karşılıklı menfaat ilkesine dayanan uluslararası ekonomik işbirliği yükümlülüklerine zarar vermemek koşuluyla, doğal kaynakları ve zenginlikleri üzerinde kendi yararına serbestçe tasarrufta bulunabilir. Bir halk sahip olduğu maddi kaynaklardan hiçbir koşulda yoksun bırakılamaz.

Kendi kaderini tayin kavramının daha gelişkin bir açıklaması, UMSHS Madde 1 üzerine İnsan Hakları Komitesi'nin Genel Yorumu'nda bulunabilir. Bu Yorum, "kendi kaderini tayin hakkının gerçekleşmesi, bireysel insan haklarının etkili biçimde güvence altına alınması ve gözetilmesinin, bu hakların teşvik edilmesi ve güçlendirilmesinin temel bir koşulu olduğu için" kendi kaderini tayin hakkının önemini vurgular. Komite'nin "halkların kendi kaderlerini tayin hakkının gerçekleşmesinin ve buna saygı duyulmasının, devletlerarası dostça ve işbirliğine dayalı ilişkilerin kurulmasına, uluslararası barış ve güvenliğin güçlendirilmesine katkı sunduğunun tarih tarafından kanıtlandığını düşündüğünü" belirterek devam eder. Bu yorumun en önemli özelliği, kendi kaderini tayin hakkının kapsamı konusuna işaret etmesidir. UMSHS Madde 1'de duyurulan yükümlülüklerin "bir halkın kendi kaderini tayin hakkının bağlı olduğu devletin Sözleşme'ye taraf olup olmamasına bağlı olmaksızın var olduğu "nu, "Sözleşme'ye taraf olan bütün devletlerin halkların kendi kaderlerini tayin hakkının gerçekleştirilmesini ve buna saygı duyulmasını kolaylaştırmak için gerekli olumlu adımları atması gerektiği"ni belirtmesidir.

1960'tan beri Genel Kurul ve daha az sık olarak da Güvenlik Konseyi, kendi kaderini tayin hakkı meselesi ile ilgili çeşitli kararlar çıkardı ve bu kararların kümülatif etkisi kendi kaderini tayin etmeye dair örfi bir hakkın ortaya çıkışının bir göstergesi olarak ele alındı. Yine de bu kararların, sadece dar bir halk kategorisine, örneğin sömürgeciliğe ve baskıya maruz kalanlara odaklandığı vurgulanmalıdır. 1960 tarihli Sömürge Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Tanınması Bildirisi, "bütün bağımlı halkların özgürlük için duyduğu tutkulu özlemi" ve "dünya halklarının sömürgeciliğin bütün tezahürleriyle sonlandırılması yönündeki güçlü arzusu"nu kabul ettiği için BM'nin sömürgeciliğin sonlandırılması ve kendi kaderini tayin hakkının öncelikle sömürge yönetimi altındaki halklar için tanınması gerektiği yönündeki görüşünü vurgulamaktadır. Paragraf 2, kendi kaderini tayin hakkını BM, UMSHS ve ETKHUS Sözleşmeleri'ndeki haliyle pekiştirirken, paragraf 6 toprak bütünlüğü hakkının önemini güçlendirmektedir. Ayrıca paragraf 7 "bütün devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'na, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne ve bu Bildiri hükümlerine, bütün devletlerin eşitliğine ve iç işlerine karışmama ve bütün halkların egemen haklarına ve ülke bütünlüğüne saygı esasına göre sadakatle harfiyen riayet edeceklerdir" der. Bu hükümlere bakıldığında kendi kaderini tayin hakkının toprak bütünlüğü hakkı karşısında dengelenmesi ve her iki hakka da saygı duyulması gerektiği açıktır, ama Bildiri, pratik düzeyde bunun nasıl gerçekleştirileceği konusunda yol göstericilik yapmaz.

Kendi kaderini tayin hakkına dair Genel Kurul kararlarının en önemlilerinden biri, 1970 tarihli Devletler Arasında Dostça İlişkilere ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirisi'dir. Bu bildiri Genel Kurul tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu bildirinin önemini dikkate alan Abi-Saab, "bir bütün olarak Batılı güçler ilk defa, kendi kaderini tayin hakkını yasal bir hak olarak ve bu hakkın inkâr edilmesini de BM sözleşmesinin ihlali olarak kabul etti" yorumunu yapar. Bildiri, sözleşmeyi kabul eden devletlerin yükümlülüklerini açık hale getirir. İlkeler şöyledir: eşit haklar ve halkların kendi kaderini tayin hakkı, güç kullanmanın yasaklanması, bir devletin iç işlerine ait kararlarla ilgili konulara karışmanın yasaklanması, ihtilafları barışçı yollarla çözme yükümlülüğü, diğer devletlerle işbirliği yapma yükümlülüğü, devletlerin egemenlik eşitliği. Bildiri ayrıca devletlerin kendi yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirmesini de gerektirir. Bunların yanı sıra, çatışan toprak bütünlüğü ve kendi kaderini tayin haklarının zorunlu olarak birlikte-varoluşunu vurgular. Kendi kaderini tayin hakkına istinaden Bildiri, "devletlerin, kendi uluslararası ilişkilerinde herhangi bir devletin siyasi bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne yönelen askeri, politik, ekonomik ya da herhangi başka bir zorlamadan uzak durma yükümlülüğünü" hatırlatır. Ve daha ileri gide-

rek “halkların eşit hakları ve kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesinin çağdaş uluslararası hukuka önemli bir katkı oluşturduğunu… bunun etkili biçimde uygulanmasının devletler arasında egemenlik eşitliği ilkesine saygıya dayalı dostça ilişkilerin desteklenmesinde çok önemli olduğunu” belirtir. Dahası “halkların yabancı bir gücün tabiyesine, egemenliğine ve sömürüsüne tabi kılınmasının, temel hakların inkârı olduğu kadar ilkenin (halkların eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkı) ihlali anlamına da geldiğini ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne aykırı olduğunu” beyan eder. Ayrıca Güney Rodezya ile ilişkili 1966 tarihli 232 sayılı Güvenlik Konseyi kararı da dâhil, Güvenlik Konseyi kendi kaderini tayin ile ilgili bir dizi karar almıştır. Bu kararlar kendi kaderini tayin hakkının önemini ve bu hakkın uluslararası hukukta benimsenen statüsünü açıkça gösterir. Yine de Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi’nin kendi kaderini tayin hakkı ile ilgili kararlarının, neredeyse yalnızca sömürgecilik ve istibdat durumlarına odaklandığı, sömürgeci olmayan ve işgalle ilgili olmayan durumlarda bu hakkın niteliğini ve kapsamını açıklamadığı belirtilmelidir.

Uluslararası Adalet Divanı (UAD)

UAD, kendi kaderini tayin hakkının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Adalet Divan’ı, Güney Afrika’nın Nambiya’da Devam Eden Varlığının Devletler Açısından Yasal Sonuçları Hakkında Bağlayıcı Olmayan Güvenlik Konseyi Kararı 276 (1970) Üzerine İstişari Görüş’ünde, özellikle sömürgecilikle ilişkili olarak, kendi kaderini tayin meselesini ilgilendiren devlet uygulamalarının yanı sıra BM’nin çeşitli uluslararası anlaşmalarını ve kararlarını ele alır. Divan, “Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nde yer verildiği üzere, özyönetimi olmayan teritoryal bölgeleri göz önünde tutan uluslararası hukukun sonraki gelişimi, kendi kaderini tayin ilkesini bunların hepsi için uygulanabilir hale getirmiştir” diye belirtir. Namibya davası Yargıcı Ammoun Kişisel Görüş’ünde şunları ifade eder:

Halkların kendi kaderini tayin hakkının, bahşedilmek bir yana amansız bir mücadeleyle kazanılan anlaşmalara daha yazılmadan bile önce, insanlığın nihayet uyanmış olan vicdanına acıyla, halkların kanıyla yazıldığını kabul etmek gerekir.

UAD, Namibya’da bütün sömürgeleştirilmiş halkların kendi kaderini tayin hakkını savundu, ama bu hakkı sömürgeleştirilmemiş halkları da kapsayacak şekilde açıkça genişletmedi. Yine de Batı Sahra örneğinde Divan, kendi kaderini tayini “halkların özgürce ifade ettiği iradesine saygı göstermenin gerekliliği” olarak tanımladı ve böylece bu hakkın sömürgeciliğin olmadığı bağlamlardaki durumuna ilişkin daha kapsamlı bir anlayış ortaya koydu. UAD ayrıca, 1992’de kendi kaderini tayin ilkesinin sömürgeciliğin olmadığı durumlara uygulanmasının bir örneği olarak (El Salvador ve Honduras arasındaki) Toprak, Ada ve Deniz İhtilafı Davası’nda, bu ilkenin uygulanma kapsamı konusunu ele aldı. Duvar Hakkındaki İstişari Görüş’te ise, kendi kaderini tayin ile ilgili çok daha kapsamlı bir yaklaşım açıkça görülür.

1990’lara gelindiğinde, kendi kaderini tayinin statüsü, uluslararası hukuk çerçevesindeki bir hak şeklinde açıklığa kavuştu ve bu statü, 1996’da Portekiz/Avusturya davasında, kendi kaderini tayin hakkına uyma ve saygı gösterme yükümlülüğünün herkes için geçerli olduğu hükmünü veren Divan tarafından da vurgulanmış oldu.

Kendi Kaderini Tayin Türleri: İçsel ve Dışsal Tartışması

Yukarıdaki tartışmada da görüldüğü üzere, kendi kaderini tayin ilkesi eski bir ilke olmasına rağmen, uluslararası alanda Amerikan ve Fransız devrimleriyle dikkat çekmeye başlamıştır. Ama bu ilke, BM Sözleşmesi’nde yer alana ve BM sistemi içinde geliştirilene kadar, uluslararası alanda yasal olarak kabul görüp fiilen hiçbir zaman desteklenmemiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, BM’nin yıllarca kendi kaderini tayin hakkının neredeyse sadece sömürgeleştirilmiş halklara uygulanabilirliğine odaklanmış olması ilginçtir. Bu yüzden kendi kaderini tayin hakkı bu halkların bağımsızlık talepleriyle iç içe geçmiştir. Kendi kaderini tayin hakkının bu türü, ana devletten ayrılma ve nihai bağımsızlık dâhil olmak üzere, zamanla “dışsal” kendi kaderini tayin olarak bilinir hale gelmiştir. Dışsal kendi kaderini tayin hakkının, sömürgecilik durumlarının yanı sıra işgal durumlarına da uygulanabilir olduğu kabul edilir. Bu, 1990’larda Litvanya, Letonya ve Estonya’nın Sovyetler Birliği’nden ayrılmasının, bu devletlerin II. Dünya Savaşı’ndan sonra Sovyetler Birliği tarafından işgal ve ilhak edildiği gerçeğine daya-

narak, uluslararası alanda kabul edilmesinde açıkça görülür. Ayrıca Filistin halkının dışsal kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğu da genel kabul görmektedir. Bu kendi kaderini tayin talebi, Filistin Devleti'nin 2011'de UNESCO tarafından tanınması ve Aralık 2015'te de Yunan parlamentosunda Filistin Devleti'nin tanınmasına yönelik oylamayla birlikte, son yıllarda uluslararası topluluktan giderek artan bir destek görmektedir. Ayrıca Yunan parlamentosundaki oylama, Filistin halkının dışsal kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğu görüşünü kabul eden birkaç devletin daha bu yönde adım atmasının önünü açmıştır. Dışsal kendi kaderini tayin hakkı, bu hakkın şu üç koşula bağlı olarak ortaya çıktığını belirten Kanada Üst Mahkemesi tarafından da analiz edilmiştir. 1. Sömürgecilik durumu; 2. Bir halk, yabancı bir gücün tabiyetine, tahakkümüne veya sömürüsüne maruz kaldığında ya da 3. Ana devlet içerisinde bir halkın kendi kaderini tayin hakkının anlamlı şekilde uygulanmasının inkâr edilme ihtimali söz konusu olduğunda. Mahkeme "her üç koşulda da söz konusu halk, dışsal kendini kaderini tayin hakkına sahiptir, çünkü kendi kaderini tayin hakkını içsel olarak uygulama yeteneği inkâr edilmiştir" hükmüne varır.
Kendi kaderini tayin ilkesini dikkate alan BM kararları sömürgecilik durumlarına odaklanmasına rağmen, kendi kaderini tayin hakkının sömürgeciliğin olmadığı durumlara genişletilmesi ve azınlık gruplarına uygulanması, yukarıda da bahsedildiği üzere, UAD'ın bazı uluslararası belgelerinde ve hükümlerinde kabul görmüştür. Kendi kaderini tayin hakkının sömürgeleştirilmemiş halklara uygulanabilir olduğu, bu hakkın "sadece sömürgeleştirilmiş halklara değil bütün insanlara" uygulanabilir olduğunu dile getiren İnsan Hakları Komitesi tarafından da vurgulanmıştır. Yine de azınlıklara kötü muamele normalde, bazı aşırı durumlar haricinde, örneğin "temsil gücü olmayan bir hükümet tarafından" bu gruplara "ağır ayrımcı tarzda" muamele edildiği haller dışında, dışsal kendi kaderini tayin hakkını ve bunu müteakip bağımsızlığı tetiklemez. Bu tür durumlarda azınlık gruplarına daha ziyade demokratik katılım, temsil ve insan haklarının korunması biçimini alan ve "içsel" kendi kaderini tayin denilen farklı bir ilke uygulanır. Åland Adaları davasında Uluslararası Adalet Divanı, "devlet" din, dil ve sosyal özgürlük alanlarında "adil ve etkili güvenceleri hüküm altına alıp uygulama iradesi ve gücü göstermediğinde, istisnai bir çözüm ve son çare" haline geldiği durumlar haricinde, dışsal kendi kaderini tayin hakkını azınlıklara uygulamak konusunda isteksizdi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Louzidou ve Türkiye davasında benzer bir sonuca vardı:
Uluslararası uygulamada son zamanlara kadar kendi kaderini tayin hakkı, pratikte sömürge olmaktan çıkma hakkıyla özdeş ve aslında bununla sınırlıydı. Son yıllarda, eğer halkların insan hakları sürekli ve açıktan ihlal ediliyorsa ya da halklar temsil edilmekten bütünüyle yoksunsa veya demokratik olmayan ve ayrımcı biçimde temsil ediliyorsa, halkların kendi kaderlerini tayin hakkını hayata geçirebileceği yönünde bir konsensüs ortaya çıkmaktadır. Bu tanım doğruysa, o zaman kendi kaderini tayin hakkı, insan haklarının ve demokrasinin uluslararası standartlarını yeniden oluşturmak için kullanılabilecek bir araçtır.
Daes'e göre, içsel kendi kaderini tayin ilkesi "en iyi, bir halka kendi politik bağlılıklarını seçme, içinde yaşadığı politik düzeni etkileme ve kendi kültürel, etnik, tarihsel veya teritoryal kimliğini koruma salahiyetinin verilmesi olarak" anlaşılır. Cassese, içsel kendi kaderini tayin hakkını "özgün özyönetim olarak, yani bir halkın kendi politik ve ekonomik rejimini fiilen ve özgürce seçme hakkı" olarak tanımlar. Benzer şekilde Hannun, içsel kendi kaderini tayin hakkının asıl odağının demokrasi ve temsili yönetim olduğunu öne sürer. Kendi kaderini tayin hakkı, yerli halkların hakları bağlamında son zamanlarda bir hayli sorgulanmıştır. BM Yerli Halklar Hakları Bildirisi, yerli halkların kendi kaderlerini tayin hakkını açıkça tanıyan ilk uluslararası belgedir. Bildiri'de Madde 3'te şu ifadeler yer alır:
Yerli halklar kendi kaderlerini tayin hakkına sahiptir. Bu hakkın tabiatı dolayısıyla kendi siyasi statülerini belirleme ve ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma için izlenecek yolu özgürce seçme hakkına sahiptirler.
Madde 4 şöyle devam eder: "Yerli halklar kendi kaderlerini tayin haklarını kullanırken iç ve yerel işleriyle ilgili olarak otonomi veya kendi kendini yönetme, ayrıca otonom etkinliklerini finanse etmek için gerekli tahsisatı temin etme hakkına sahiptir." Kendi kaderini tayin hakkının kapsamı, bildiride daha fazla geliştirilmiş değildir,

ama genel konsensüs, Bildiri'nin içsel kendi kaderini tayin ilkesini otonomi ve hakları koruma ve destekleme biçiminde öngördüğü yönündedir. Venedik Komisyonu, içsel kendi kaderini tayin ilkesinin, herhangi bir devletin toprak bütünlüğünü tehdit etmeksizin "kültürel otonomi, federalizm, bölgecilik veya diğer yerel özyönetim biçimleri" yoluyla gerçekleştirilebileceğini belirtir. Benzer şekilde, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi'nin 21. Madde'sinde yer aldığı haliyle kendi kaderini tayin hakkının devredilemezliğinin, "bağımsızlık, özyönetim, yerel yönetim, federalizm, konfederalizm, üniterizm biçiminde ya da insanların istekleriyle uyumlu ama egemenlik ve toprak bütünlüğü gibi diğer tanınmış ilkelerin de bütünüyle ayırtında olan her türlü ilişki biçimi içinde uygulanabileceğini" ifade eder.

İçsel/dışsal kategorileştirmesinin yanı sıra, birtakım uluslararası hukuk yorumcuları, kendi kaderini tayin hakkına dair başka modeller önermiştir. Örneğin Simpson, bu hakkın yerli, ulusalcı, ayrılıkçı, demokratik ve yozlaşmış biçimlerini tartışır. Tomuschat ise politik kendi kaderini tayin ve federal kendi kaderini tayin ilkelerini ele alır. Yine de kendi kaderini tayin ile ilgili tüm bu kategorileştirmeler, içsel ve dışsal kendi kaderini tayin yelpazesi içinde farklı noktalara yerleştirilebilir. Yerli halkların kendi kaderlerini tayin hakkı bağlamında Anaya, içsel ve dışsal paradigmasını, kendi kaderini tayin hakkının "kurucu" ve "devam eden bir süreç" olarak değerlendirilmesi lehine reddeder.

Kendi kaderini tayin hakkının çeşitli biçimleri olduğu ve bu hakkın bir dizi farklı şekilde geliştirilebileceği artık açıktır. Halkların kendi kaderini tayin hakkı çok nadir durumlarda bağımsızlıkla sonuçlanır. Bayır, "akademisyenler ve uluslararası örgütler içindeki mevcut eğilim, kendi kaderini tayin hakkını, bu hakkın, her durumda söz konusu olan farklı koşullara uygun olarak farklı biçimlerde uygulanmasını mümkün kılacak şekilde 'geniş bir anlamda' yorumlamaktır" diye belirtir. Uluslararası Uzmanlar Konferansı'nın raporundan şu alıntıyı yaparak devam eder: Bu hakkın geniş yorumu, "kendi kaderini tayinin, insanların kendi toplulukları için daha fazla sorumluluk aldıkları, insanın kurutuluşu için zorunlu ve olumlu bir süreç ve demokrasinin doğal bir sonucu olarak görüldüğü, deyim yerindeyse, bir kendi kaderini tayin kültürünün oluşmasını gerektirir. Aynı zamanda, geleneksel ulus-devlet nosyonunun dönüştürülmesine ihtiyaç vardır. Egemenlik, artık merkezi devlet otoritelerinin sadece onlara mahsus bir ayrıcalığı olarak görülmemeli; daha ziyade, alınması gereken kararların niteliğine ve bunların en uygun şekilde nasıl uygulanabileceğine bağlı olarak, en iyi şekilde yalnızca toplumun farklı düzeylerinde yerine getirilebilecek olan bir işlevler bütünü olarak anlaşılmalıdır." Bu, devletlerin, kendi kaderini tayin arayışında olan gruplarla diyaloga açık olmasını ve bu gruplarla ilişkide esnek bir yaklaşım sergilemesini gerektirir. Oysa bazı devletler, kendi kaderini tayin hakkına hâlâ çok eski ve dar bir bakışla yaklaşmakta ve kendi sınırları dâhilindeki bir halka bu hakkın uygulanabilirliğini tanırlarsa kendi toprak bütünlüklerinin ve egemenliklerinin tehlikeye gireceğinden hâlâ korkmaktadır. Bu korku bazı devletlerde kendi kaderini tayin hakkının sürekli inkârına, bunun sonucunda insan hakları normlarının sürekli ihlaline, politik istikrarsızlığa ve çatışmaya yol açmaktadır. Türkiye örneğinde bunu açıkça görmek mümkündür.

Kürtler, Kendi Kaderini Tayin ve Türkiye

Türkiye Kürtleri, kendi kaderini tayin hakkına sahip bir halk oluşturmaktadır, ancak Türkiye bu hakkı tanımamaktadır. Türk hükümeti, bu hakkı tanınmamayı kendi anayasal doktrinindeki "Türk ulusu" kavramının yorumuyla meşrulaştırmaktadır. Türkiye hayli merkezi, üniter bir ulus devlettir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3. Maddesi şöyledir: "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir." Türk Anayasa Mahkemesi bu anayasa hükmünden yola çıkarak, bölünmez bir "Türk ulusu" yorumu geliştirmiştir ve devletin bütünlüğünü baltalayacak her türlü girişimin Anayasa'ya aykırı olduğunu varsaymaktadır. Anayasa Mahkemesi, bu yüzden, Kürt halkının Kürt siyasi partilerinde temsil edilmek yoluyla dile getirdiği herhangi bir kendi kaderini tayin talebini, bu talep dışsal kendi kaderini tayin isteğini içermese bile, devletin bütünlüğüne bir tehdit olarak yorumlamaktadır. PKK yıllarca Türkiye'den tam bağımsızlık istemişti. Ama Öcalan'ın politikası zamanla değişti ve onun partisi artık Kürtlere Türkiye devleti sınırları

dâhilinde yaşadıkları bölgeleri yönetmek için demokratik özerklik ve güç verecek olan demokratik konfederalizm kavramına dayalı bir federal model talep etme noktasına geldi. Türkiye'de Kürtlerin kendi kaderini tayini, özerklik verilmesi ve azınlık haklarına saygının sağlanması yoluyla, devletin toprak bütünlüğünü hiçbir şekilde tehdit etmeksizin sağlanabilir. Kendi kaderini tayin hakkına dair bu içsel yaklaşım, Türkiye'de Barış ve Demokrasi Partisi ve Kuzey Kürdistan Birlik ve Çözüm Konferansı tarafından desteklenmektedir. Buna rağmen, Türkiye'de "Kürt Sorunu"na bir çözüm bulmaya yönelik bir yol olarak bu içsel kendi kaderini tayin hakkının kabulü, bu hakkı tek boyutlu bir bakış açısıyla ele alan Anayasa Mahkemesi tarafından göz ardı edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin kendi kaderini tayin hakkına getirdiği dar yorum, Kürt siyasi partilerinin kapatılmasına ilişkin bir dizi kararda açıkça görülebilir. Mahkeme, Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını talep ettikleri ve devletin bütünlüğüne tehdit oluşturdukları gerekçesiyle Türkiye devleti dâhilindeki bir dizi siyasi partinin kapatılmasına hükmetmiş ve bu partilerin kendi kaderini tayin hakkına getirdiği geniş yorumu reddetmiştir. Bunun yerine, kendi kaderini tayin hakkını, devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne bir meydan okuma olarak değerlendirerek, hayli dar bir açıdan yorumlamıştır. Bayır'ın yorumunda da görüldüğü üzere, Anayasa Mahkemesi'nin içtihadı incelendiğinde, bu içtihadın "kendi kaderini tayin hakkına dair, statik ve Türk devletinin uluslararası alanda kendi kaderini tayin hakkı ve azınlık haklarıyla ilgili resmi görüşüyle ziyadesiyle uyumlu muhafazakâr bir bakış açısını yansıttığı" derhal görülebilir.

Kendi kaderini tayin hakkı yasal olarak tanınmasına rağmen, halkların kendi kaderini tayin talebi pek çok durumda uygulanmadan kalmıştır. Türkiye'deki durum da budur. Türk hükümetinin kendi sınırları içindeki Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını sürekli inkâr etmesi, bu üstün hukuk (jus cogens) normunun herkes için geçerli (erga omnes) biçimde uygulama yükümlülüğünün bir ihlalidir. Bu hakkın uygulanmasının önündeki asıl engellerden biri, Anayasa Mahkemesi'nin bu hakka dair dar yorumunda da açıkça görüldüğü üzere, kendi kaderini tayin hakkının doğasının layıkıyla değerlendirilmeyişidir. Kendi kaderini tayin hakkının, demokratik konfederalizm teorisinde önerildiği üzere, özerkliği dikkate alan azınlık hakları ve sözleşmelerinin korunması yoluyla, toprak bütünlüğü ve birliğine tehdit oluşturmaksızın gerçekleştirilebilecek olan bir yeniden değerlendirmesine acilen ihtiyaç vardır. Türk hükümeti yetkilileri ve hukukçuları, kendi kaderini tayin hakkının evrimini ve bu hakkın devletin egemenliğine tehdit oluşturmaksızın barışçıl biçimde uygulanabilmesinin çok çeşitli yollarını değerlendirebilmelidir. Bu, kendi kaderini tayin hakkı ve ülkede insan haklarının çok daha yaygın olarak güvence altına alınması konusunda Türk ve Kürt aktörler arasında daha iyi ve daha etkili bir diyalog için bir temel sağlayacaktır.

*Öğretim Görevlisi, Maynooth Üniversitesi, Hukuk Bölümü, İrlanda

İngilizce Çeviri: Münevver Çelik

İçindekiler İçin Tıklayınız

Ulusal Bağımsızlık Mücadeleleri; Özgürleşmek mi, Ulus-Devlet mi?

Ergin Atabey

"Özgürlük amaçları kadar araçlarının da temiz olması gerektirir. Hiyerarşik ve sınıf temelli uygarlık ve devlet aygıtlarını ezilen ve sömürülenlerin kullanımına açmak, yozlaşma ve yeni egemen-sömürücü tabakayı ortaya çıkartır. Devletin sönmesine değil, daha da azgınlaşmasına yol açar. Proletarya diktatörlüğü, sosyal devlet v.s. kavramları birer safsataya ve aldatmaca araçları olduğu denendiği ülke pratiklerinden yeterince ortaya çıkmıştır."[1]

Toplumsallığın temel karakteristik niteliklerinden biri, kendisini gerçekleştirirken belli bir yapısallığı da inşa etmesidir. Toplumsal yapıya bu karakteristik niteliğini kazandıran onun varlığını sürdürme arzusu-istemidir. Tolum inşa ettiği yapısallık etrafında kendisini gerçekleştirdiğinde kendini güvende hisseder.

Egemen siyaset-devlet felsefesi bir taraftan söz konusu yapısallığın genelde devlet, özelde ise ulus-devlet olmak zorunda olduğunu söylerken, öte yandan da toplumsallığın kendisini özgürce gerçekleştirme istencini ya yadsır, ya unutturmaya çalışır ya da özgürlüğü devletle/ulus-devletle özdeşleştirerek işin içinden çıkar.

Toplumsallığın var oluş tarzı bütünlüklüdür. Yapısallık ve özgürlük bu anlamıyla birbirinden kopartılamaz. Toplumsallığın inşa ettiği yapısallık devlet/ulus-devlet olmak zorunda olmadığı gibi özgürlük istencinden bağımsız da değildir. Toplumsallığın yapısallığı inşa etmesi kendisini özgürce gerçekleştirme, anlamlı-hakiki kılma istenci ve arayışıdır. Yapısallık bu temelde anlam kazanır. Toplumsallığın özgürce gerçekleşmesi olmadığında yapısallığın hiçbir anlamı kalmaz. Eğer inşa edilen yapısallık toplumsallığın özgürce gerçekleşmesinde rol oynuyorsa anlamı olur. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "… sürekli özgürleşen toplum, yegane hakikat zeminimizdir. "[2] diyor.

Bu anlamıyla yapısallık toplumun özgürce kendisini gerçekleştirme ve bu temelde varlığını sürdürme temelinde inşa edilmiştir. Devletçi-İktidarcı sınıf bu doğal gelişim sürecine müdahale ederek kendi yapısallığını geliştirmiştir. Bu devlet olgusudur. Kapitalist modernite dönemine dek her dönemin egemen sınıfına göre biçim almıştır. Kapitalist modernite döneminde de devlet egemen sınıf olan burjuva sınıfının devleti olarak ulus-devlet biçimini almıştır. Burjuva sınıfı kendi devlet biçimini inşa ederken, öncülerinden farklı olarak onu ulus ile özdeşleştirerek tamamlamıştır. Elindeki ideolojik hegemonya araçlarıyla bu tanımı belli oranda egemen kılmıştır. İdeolojik hegemonya ile kendi devletini ulus ile özdeşleştiren burjuvazi, onunla birlikte yanılsamalı ve sahte bir özgürlük anlayışını da gerçekleştirmiştir. Burjuva, devleti ulus ile özdeşleştirirken ulusun özgürlüğü de ulus-devletle özdeşleştirilmiştir. Bu özdeşleşme kapitalist modernite hegemonyasının küresel çapta kurulmasıyla dünyanın dört bir yanında etkili olmuştur. Kapitalist ekonomik sömürü ile ulus-devlet eş zamanlı olarak gelişip yayılmıştır. Kapitalist moderniteye karşı çıkanlar bile etkilemeden paylarını düşeni almışlardır. Bunu sonucudur ki son yüz elli yıllık anti-sömürgeci mücadelelere damgasını vuran özgürlük=ulus-devlet özdeşleşmesi olmuştur. Tam da anti-sömürgeci mücadelelerin kaybettiği nokta da burasıdır. Ulusu devletten, ulusal özgürlüğü ulus-devletten ayrıştırmamak en büyük yanılgıları olmuştur. Bu yanılgı anti-sömürgeci mücadeleleri karşı oldukları kapitalist modernite sistemine eklemlemiştir.

Günümüz açısından da bu yanılgının oluşturduğu kör düğüm çözülmeyi bekliyor. Özgür yaşam ve toplum için bu kördüğümün çözülmesi zorunludur. Bu da ulus ile devlet, özgürlük ile, ulus-devlet özdeşleştirmesini ayrıştırmaya bağlıdır. Bu bağlamda kapitalist modernitenin

zihniyet formlarından kopuş sağlandığı oranda özgür yaşamın ve toplumun önü o denli açılır ve özgürlük yaşanılır hale gelir.

Ulus Olgusunun Gelişimi

Ulus, farklı tarihsel gelişmeyle birlikte, kavram olarak kapitalist modernite döneminde ortaya çıkmıştır. Tarihsel ve sosyolojik olarak etnisitenin aldığı toplumsal formdur. Ulus olgusunun doğru tanımlanması ve kavranması etnisitenin tarihsel-sosyolojik gerçekliğiyle mümkün olabilir.

Etnisitenin tarih sahnesine çıkışı dilin şekillenmesiyle paraleldir. Bu tarihi süreç M.Ö. 20.000'lerde başlamıştır. Etnisitenin hâkim kimlik olarak belirmesi MÖ 9000-6000'lere dayanmaktadır.

Tarihsel göstergelerden de anlaşıldığı gibi etnisite devletin inşa edilmediği koşularda oluşmuştur. Dilin gelişimi ve dillerin farklılaşması etnisiteyi oluşturan temel faktörlerin başında gelmektedir. Bununla birlikte yerleşik yaşama geçilmesi yurt olgusunun ortaya çıkması diğer bir faktör olmuştur. Dil ve yurt olguları özgün, kültürel gerçekliklerin belirmesine yol açtıkça, denilebilir ki etnisitenin koşulları tamamlanmış oldu. Etnik kültür, dil ve yurtsuz düşünülemez. Etnisitenin yapısallık ve anlamlılıkları dili ve yurduyla bağlantılı oluşmuştur. Etnisite için dilin ve yurdun değeri bu nedenle var oluş saldır. Dili ve yurdu elinden alınan etnik toplumlar kaçınılmaz olarak yok olurlar.

Etnisite teklik veya aynılık üzerinden var olmamıştır. Evrendeki çoğullaşma, çeşitlenme ve farklılaşma gelişimine göre etnisite çoğullaşarak, farklılaşarak gerçekleşmiştir. Bunda da belirleyici olan faktörler dil, kültür ve yurt olmuştur. Her farklı dil, kültür ve üzerinde yaşanılan, manevi kültürün bir parçası olan yurt farklı farklı etnisitelerin oluşması yol açmıştır.

Ancak kapitalist modernite döneminde olduğu gibi diller, kültürler ve yurtlar arasında sınırlar olmamıştır. Etnisiteler dil ve kültür açısından birbirleriyle üstünlük iddiasında olmadıkları gibi, birbirlerine tekliği, aynılığı da dayatmamışlardır. Yurt açısından da, üzerinde yaşanılan yurt tek bir etnisiteye ait değildir. Yurtlar çizilen sınırlar siyasal sınırlar olduğu için, egemen sınıfın gelişimiyle ortaya çıkmıştır. Herhangi bir yurt parçasında bir etnisite yoğun olarak yaşasa ortak da, yurt gerçekliği varlığı koruyor. Bir yurt parçasında bir den fazla etnisite farklılıklarıyla birlikte yaşayabilmektedir.

Kapitalist modernite döneminde tarihsel ve sosyolojik olarak ulus biçiminde form kazanan esasta etnisitedir. Burada bahsedilen, burjuvazinin "hayali" olarak inşa etiği ulus değildir. Gerçek anlamda ulus olgusu etnisiteden bağımsız değildir. Bu anlamıyla günümüzde ulus olgusu inkâr edilemez bir hakikattir. Bu çoklu ulus hakikatini Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan "demokratik ulus" olarak tanımlamaktadır.

Tarihsel ve sosyolojik olarak ulus olgunun genelde devletle, özelde ulus-devletle herhangi bir ilgisi yoktur. Tersine aralarında çelişki ve büyük bir uyuşmazlık vardır. Ulus olgusu ile ulus-devlet bir arada var olamaz. konjonktür el veya geçiş aşamalarında birlikte var olabilirler. Ancak eninde sonunda biri diğerini yok eder. Nitekim ulus-devlet ulus olgusunu saptırarak, çarpıtarak adım adım yok etmektedir. Ulus olgusu ise buna karşı direnmektedir.

Tarihsel ve sosyolojik olarak ulus olgunun genelde devletle, özelde ulus-devletle herhangi bir ilgisi yoktur

Ulus olgusunun toplumsal form olarak kapitalist modernite döneminde var olması onu kapitalist moderniteye, dolayısıyla ulus-devlete ait kılmaz. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "burjuvazinin ulusun önder gücü olarak kendisini göstermesi ideolojik, politik ve ekonomik amaçları ile yakından bağlantılıdır."[3] der.

Kapitalist moderniteye, ulus-devlete ait bir ulus türü vardır. Ancak bu hayalidir. Gerçeklikteki ulus olgusuyla ilgisi yoktur. Burjuvazi ideolojik hegemonya aygıtlarıyla geliştirdiği devletine göre bir ulus inşa etmiştir. Bunu yaparken etnisitenin tarihini, dil, tarih ve gerçekliklerini çarpıtarak, saptırarak kullanmaktan çekinmemiştir. Ulus-devletin tarih, dil, kültür ve vatan birliği etnisitenin tarihsel dil, kültür ve yurt gerçekliklerini saptırılarak, çarpıtılarak devletin ulusuna mal edilmiştir. Tek ata miti, tek, dil, tek, vatan, tek ulus, tek tarih üzerinden anlatılan ulus-devletin ulusu diye bir şey yoktur. Burjuvazi devleti için yönetecek. Sömürecek ve askeri yapacak köle bir toplum yaratmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu "hayali" ulus olgusunun burjuva egemenliğiyle doğrudan ilişkisi vardır. Kapitalist modernitede

ulus, devlet ve egemenliğin bu denli iç içe geçmesi "hayali" ulusun inşa mantığında kaynaklıdır. Milliyetçilikle pekiştirilen "hayali" ulus ideolojik ve zor aygıtlarla işlenerek gerçeğin yerini almasını sağlamıştır. Ulus-devletin ulusu bu temelde yaratılmış oldu.

Devletin Ulusu Olduğu Yalanı

"Vatanımız için öldüğümüzü düşünüyorduk, ama çabucak banka kasaları için öldüğümüzü fark ettik."[4] Bu söz bütün olarak burjuvazi şahsında egemen sistemlerin yalan (lar) sistematiğine dayalı nasıl inşa edildiği en yalın haliyle ifşa eder. Yalan (tıpkı egemenler gibi) burjuva sınıfının temel karakteristik özelliklerinden biridir. Burjuvazi hegemonya aygıtlarını da kullanmıştır. Hegel 'in hayranı olduğu Napolyon: "Kılıçla savaşı kazanabilirsin, ama üzerinde otura massın." der. Burjuvazi efendilik tahtına otururken ilk yaptığı şeylerden biri doğruyu yanlış, yanlışı doğruymuş gibi gösterip buna göre çarpık bir bilinç oluşumunu yaygınlaştırmak olmuştur. Bu doğrultuda rol oynayan liberal ideolojik gücü çarpıklığını geliştiren yalan bütünlüğüdür. Burjuvazi çok iyi bilmektedir ki, hakikat yalanla örtünmedikçe egemen olunmaz. Bu bilindiği için burjuvazi gerçekliği maskelemeyi tercih etmiştir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "aşırı maskeleme insan anlayışını saptırmakla yakından bağlantılıdır." der.[5]

Burjuva sınıfın (ve tabi ideologlarının) ürettiği en büyük yalanlardan biri ulus-devletin ulusun olduğudur. Elbette bunun nedeni kapitalist modernitenin devletsiz olmayacağı gerçeğidir. Ulus-devlet tebaası olarak inşa edilmiş oluşa gereksinim duyar. Fernand Braudel "kapitalizm ancak… devlet olduğunda zafer kazanır. "diyor. Ulus-devletin ulusa ait olduğu yalanı ulus-devlet inşasıyla bağlantılıdır. Israrla saklanmaya çalışılan bu husustur. Bu noktada "gerçek ulus-devlet nedir?" Sorusunu sorup doğru temelde cevap vermek ve toplumca ulus-devletin anlaşılmasını sağlamak hayati önem kazanıyor. Ulus-devlet en karanlıkta bırakılan anlaşılması -ısrarla- engellenen olguların başında geliyor.

Tarihsel olarak ulus-devletin ilk inşa edildiği mekân Hollanda ve İngiltere'dir. Hollanda ve İngiltere o dönemde yeni yükselen sınıf olan burjuvazinin merkezlerinden biridir. Başta İngiltere, ispanya ve Fransa olmak üzere feodal sınıf ve devlet biçimlerine karşı ulus-devlet burjuva sınıfın devlet-iktidar formu olarak geliştirilmiştir. Burjuva sınıfın üstünlük kazanmasıyla ulus-devlet zamanı (Hollanda, İngiltere ve Fransa vb. yerlerde) da resmen başlamış oldu. İtalya (1861) ve Almanya'da (1871) ulus-devletin kesinleşmesiyle Avrupa çapında kapitalist modernite, dolasıyla burjuvazi kesin üstünlük elde etmiştir. Bu tarihten sonra ki dönem artık burjuvazi eliyle ulus-devletin dünya çapında yayılış ve hegemonyasını inşa etme süreci olmuştur. Nasıl ki burjuva sınıfı kendisinden önceki tekelci uygarlığın egemen sınıfın bir devamıysa ulus-devlet de tekeli uygarlığın devlet geleneğinin bir devamıdır. Bu anlamıyla özde değişen bir şey yoktur. Zaman ve mekân itibariyle aralarındaki fark biçimseldir.

Burjuvazi çok iyi bilmektedir ki, hakikat yalanla örtünmedikçe egemen olunmaz

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan ulus-devlet için "Kapitalist tekelciliğin gerçekleştiği formdur." diyor. Bir bütün olarak kapitalist modernite ulus-devlet ile mümkün olmuştur. Bu anlamıyla ulus-devlet basit bir araç değildir; kapitalist modernitenin kurucu, inşacı, itici ve koruyucu gücüdür. Kapitalist modernitenin maddi zemini ulus-devlettir. Kapitalist moderniteye ait (ekonomi, hukuk, siyaset, eğitim, ordu, teknik vb.) ne varsa ulus-devletle ilişkilidir; iç içedir. Ulus-devlet olmadan kapitalist modernite bir an bile işlemez. Burjuva sınıfı, dolasıyla sistemi olan kapitalist modernite ile ulus-devlet arasındaki bağ ontolojiktir. Burada altı çizilen husus dar anlamda ulus-devlet indirgemeci ligi değildir. Burjuvazi ulus-devletle zihniyetini, kişiliği ve kültürü her an toplumun kılcal damarlarına dek enjekte etmektedir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "ulus-devlet tüm toplum gözeneklerinde kendi ajan kişi ve kurumlarını geliştirerek, iktidarını derinliğine ve genişliğine çoğaltmayı esas alır. Güdülen toplum ancak bu yöntemle gerçekleşir" der.[6]

Tüm bu ortaya konulmaya çalışılan gerçekliklerden de anlaşıldığı gibi ulus-devletin ulusla bir ilgisi yoktur. Ulusun devleti diye bir şey olamaz. Tarih boyunca geliştirilen tüm devlet biçimlerinde olduğu gibi ulus-devletin sahibi de, kurucusu da azınlık egemen kesimdir.

"Ulus-devlet ulusundur" biçiminde üretilen büyük yalanı ifşa etmek, burjuva sınıfın mas-

kesini düşürmek günümüz anti-sömürgeci mücadelenin en yakıcı görevlerinden biridir. Toplumun kapitalist modernite sisteminden kopuşunun sağlanması bu konuda aydınlatılasına bağlıdır. Belirtmek gerekir ki toplum büyük yalana inandırılmıştır. Çıplaklaştırılmış bu zihniyete karşı hakikati haykırmak, düzeltmeyi buradan başlatmak özgür yaşam ve topluma gitmenin ilk adımı olmak durumundadır

Özgürlüğü Yanlış Yerde Arama Yanılgısı

Pek çok anti-sömürgeci ulusal kurtuluş hareketleri Marksist çizgide mücadele ettikleri için özgürlük arayışları da Marksizm'e göre olmuştur. 20. yüzyıla damgasını vuran bu çizgideki mücadelelerin özgürlüğü ulus-devlette aramaları Marksist paradigmayla bağlantılıdır.

Marksist paradigma pozitivisttir. Marksizm bu nedenle (paradoks olarak görülse de) kapitalist moderniteyi (anti-kapitalist niteliğine rağmen) olumlamıştır! Bu olumlamanın Marksist paradigmadaki mantığı, tarihsel olarak kapitalizmin ilerici olduğu, elindeki teknoloji vb.leriyle toplumu arkaik, geleneksel olmaktan çıkarıp proleterleştireceği proletarya ile kendi mezar kazıyıcısını hazırlayacağı, buradan da sosyalizme gidileceğini dayanmıştır. Bu niteliği Marksizm'i kapitalist modernitenin sol akımı (mezhebi) konumuna düşürmüştür. Marksizm kapitalist modernitenin insanlık dışılığını, yok ediciliğini görmüş ve ona karşı mücadele etmiş, önemli bir mücadele geleceği yaratmıştır. Öte yandan tarihsel olarak kapitalist moderniteyi olumlamış, sosyalizmi kapitalist modernite sistemin mutlak anlamda yaşamasına bağlamıştır. Bu olumlamadan dolayıdır ki, kapitalist modernite-dışı kesimleri gerici, arkaik vb. biçiminde tamamlamıştır. Bu tanımlamada kapitalist moderniteyi meşrulaştıran temel faktörlerden olmuştur.

Bu genel bakış açısından hareketle Marksizm ulus-devleti de olumlamıştır. Marks ve Engels bu konuda en açık tavrı Alman ulus-devletini desteklemekle göstermiştir. Marks ve Engels'in "büyük" Alman ulus-devleti üzerine geliştirdikleri tezleri tüm Avrupa ve genel dünyadaki ulus-devletler için temel olmuştur. Marks ve Engels'e göre "merkezileşmiş, güçlü bir ulus-devlet" burjuvazinin egemenliği sağlayacaktır. Kapitalizmin ulus-devletle köylü ve zanaatkâr kesimi içleştirecektir. İşçileşen toplum burjuvaziye karşı mücadele edecek ve sosyalizme geçişi sağlayacaktır.

Bu nedenle Marks ve Engels "büyük, güçlü ulus-devletlerin kuruluşunu coşkuyla" karşılamıştır. (Ancak Marks ve Engels'in bu beklentileri gerçekleşmedi. İşçi sınıfı küçük burjuva oldu) Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın Marksizm'i sol Hegelcilik olarak tanımlaması (diğer nedenlerin yanında) bu nedenledir. Ulus-devletin olumlanması anti-sömürgeci hareketlerin kapitalist modernite içinde kalmalarına, özgürlüğü yanlış yerde aramalarına yol açmıştır. Marksizm bir taraftan anti-sömürgeci mücadele dönemini başlatırken, öte yandan objektif olarak özgürlük için ayağa kalkanları kapitalist modernite sistemine bağlamış; bağımlı hale getirmiştir. Bu konuda Öcalan: "Sağ Hegelcilik Alman ulus-devletçiliğini doğururken, sol Hegelcilik de Sovyet Rusya ve Çin başta olmak üzere çevre ulus-devletçiliklerini doğurmuştur."[7] der. Bu anlamıyla Sovyet, Çin, Küba vb. "devrimler" sosyalist devrimler olarak değil, birer sol Hegelyan ulus-devlet yapılanmaları olarak okunmalıdır.

Anti-sömürgeci ulusal kurtuluş hareketleri de (Asya'dan Vietnam, Kamboçya, Laos; Afrika'dan Angola, Mozambik, Gire Bissau, Ortadoğu'dan Kürt, Filistin… vb.) bu çizgiyi takip etmişlerdir. Kendilerini anti-sömürgeci (ki bunda kuşku yok) olarak tanımsalar da, izledikleri yol sömürgeci sistemi soldan tahkim etmeye varmıştır. Denilebilir ki bu sonuca yol açan, "doğru tutulursa, her araç bir silahtır." anlayışıdır. Buna karşı Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "başkalarının silahlarıyla(…) savaşırsan, başkaları gibi olursun" diyor. Yanlış araç(lar) doğru sonuçlar yaratmaz. Sonuçta yaşanan pratiklerde ortaya çıkan şey özgürlüksüzlük olmuştur. Çünkü ulus-devlet ontolojik olarak anti-özgürlükçüdür. Ekonomik sömürüyü; ezilen-ezen ayrımcılığını; tek tipleştirmeyi, cinsiyetçiliği, militarizmi ve milliyetçiliği geliştirir. İddia edildiği gibi ulus-devlet burjuvazinin elinde olunca kötü; sosyalistlerin elinde olunca iyi olmuyor. Ulus-devlet kimin elinde olursa olsun o ontolojik rolünü icra eder.

Diğer faktörlerin yanında anti-sömürgeci ulusal kurtuluş hareketlerin özgürlüğü ulus-devlette armalarına yol açan iki temel çarpık ideolojik-politik anlayış olmuştur. Bunlardan birinci-

si, önce ulus-devleti kurmak, sonra ulus-devletle toplumu özgürleştirmektir. Böylece ulus-devlet özgürlük yerine ikame edildi. Esas sorun özgürlük olmaktan çıkarılıp devletin-iktidarın kimin elinde olacağı haline getirilmiştir. Anti-sömürgeci mücadelenin pozitifliği yerini ulus-devletin negatifliğine bıraktı. İkincisi ise, UKKTH'nin ulus-devlet tercihi temelinde esas ilke olarak benimsenmesi, böyle yansıtılması ve buna yönlendirilmesidir. Her ne kadar sol retorik ile yorumlansa da, UKKTH'nin ulus-devletle özdeşleştirilmesi anti-sömürgeci hareketleri sistem içine gömmüştür. Ulus-devlet tek seçenek olarak ele alındığı için özgürlük seçenekleri ortadan kaldırılmıştır. Ulus-devletin bu temelde tek seçenek haline getirilip fetişleştirilmesi, tapınılır hale getirilmesi, toplumsal özgürlük dalgasının yükseldiği bir çağda, tüm özgürlük çabalarını yutan kara delik rolünü görmüştür. Marks başta olmak üzere sosyalist önderler ulus-devletin geçiciliğinden bahsetmişlerdir. Bu geçicilik de ulus-devlet eliyle ulus-devletin sönümlendirilmesi koşuluna bağlanmıştır. Burada göz ardı edilen gerçeklik, devleti ele geçirenlerin onu sönümlendirmesi bir yana, "en idealist anti-Devletçilerin bile devletle flört etmeye başladıkları andan itibaren devletin onları yozlaştırmasıdır."(M. Bookchin)[8] Sovyet Rusya, Çin, Küba… Örneklerinde görüldüğü gibi ulus-devlet, ulus-devlet eliyle yok edilemez. Tersine bir devlet-iktidar biçimi olarak kendisini daha fazla güçlendirir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, "tarihsel yanlışlık zincirleme devam ettikçe en soylu ve kutsal amaçlar bile uygarlık ve modernitenin buzlu hesaplarına araç olmaktan kurtulamıyor." der. Anti-sömürgeci ulusal kurtuluş mücadelelerin yaşadığı akıbet de bu olmuştur.

Özgürlük: Demokratik Ulus Çözümü

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan özgür yaşam yolunu tanımlarken, "çokça bilinir; önceden çizilen yollarda yürüyenler, o yolların vardığı köyler ve kentlere ulaşmaktan başka bir şey yapamazlar. Bilimsel sosyalizm de dâhil, sistem karşıtlarının başına gelen de budur." diyor.[9] Sosyalizm ve anti-sömürgeci ulusal kurtuluş hareketlerini kapitalist modernitenin birer mezhebi konumuna düşüren izledikleri yoldur.

Bu bağlamda Öcalan yeni bir özgürlük yolunu ve düzlemini kurmuştur. Öcalan'ın kurduğu yol ve düzlemde tercih özgürlüktür. Genelde her tür devleti-iktidarı, özelde ise ulus-devleti dışlar. Ulus-devlet "sahibi" olmamayı avantaj olarak değerlendirir. Devlet-iktidar dışı toplumu esas özgürlük zemini olarak görür. Bu anlamıyla Öcalan'ın anti-sömürgeci mücadeleler için kurduğu yol ve düzlemin toplumsal alandaki karşılığı demokratik ulustur.

Demokratik ulus özgürlük için sossuz oluş, gerçekleşme akış zeminidir. Bu zeminde ulus-devlet olmadığı için toplumsal özgürlüğün tüm inşa gücünü kendisinde somutlaştırır. Özgürlüğü ulus-devlet zemininden alıp gerçek zemini olan toplumsallığa iade etmektedir. Özgülüğün esas koşulları, ilkeleri ve ilişkileri bu anlamıyla demokratik ulusta içkindir. Özgürlük ulus-devlette gerçekleşemeyeceği gibi boşlukta, başıboş ve tekillik üzerinde de gerçekleşmez. Özgürlük belli koşulları, ilkeleri ve ilişkiler bütünlüğünü gerektirir. Demokratik ulus ahlaki-politik ve devlet dışı niteliğiyle söz konusu koşulları, ilkeleri ve ilişkisel bütünlüğü sağlar.

Evrenin özgürlük arayışı toplumsal özgürlükte ifadeye kavuşur, anlam kazanır

Elbette özgürlük salt toplumsal düzlemle ilgili değildir. Evrenle ilgili yönü de vardır. Ancak evrenin özgürlük yönü toplumsallıktan ve onun yapısallığından bağımsız değildir. Evrenin özgürlük arayışı toplumsal özgürlükte ifadeye kavuşur, anlam kazanır. Tıpkı evrenin kendisi toplumsallıkla bilmesi gibi, özgürlüğünü de toplumsallıkla bulur. Bu gerçekliğin günümüzdeki ifadesi ise Demokratik ulus çözümüdür.

Demokratik ulusu özgürlük vahası kılan eşit, özgür ve demokratik niteliğidir. Bu nitelik ezilen-sömürülen toplum kesimlerinin dil, kültür, inanç, kimlik vb. farklılıklarının koruyarak eşit, özgür ve demokratik esaslar üzerinden yasamasını sağlar. Ahlaki, politik, özgür, eşit ve demokratik ilkelerle ezen-ezilen, cinsiyetçi, militarist, milliyetçi, sömüren-sömürülen… ikilemlerin oluşmasını önler. Her birey ve topluluk, demokratik ulusun öznesidirler. Devlet-iktidar amaçlı olmamak koşuluyla her birey ve toplumsal kesim farklılığını korur, kendisini

özgürce ifade eder ve örgütleyerek demokratik ulus içinde yer alabilir. Öte yandan demokratik ulusta her toplumsal kesim özerk örgütlenme hakkına sahiptir. Eşitliği, özgürlüğü ve demokratikliği yerelliğe dayalıdır. Çünkü yaşamın kalbi yerellikte atar. demokratik ulus (demokratik konfederal sistemde) yerelden genele doğru kendisini örgütler. Yaşamın her alanında (ekonomik, eğitim, sosyal, öz savunma, siyasi) komünal yaşam esasına dayalı geliştireceği meclis, akademi, kooperatif ve kongre kurumlaşmalarıyla her bireyin ve kesimin yaşama aktif katılım mekanizmalarını geliştirerek hem gereksinimlerin karşılanması, hem de sorunların çözümünü esas alır. Bu anlamıyla demokratik ulus özgürlüğün bedenleşme inşasıdır.

Tüm bu hususlar yeni bir anti-sömürgecilik, özgürlük ve mücadele tanımını gerektirdiği gibi yeni bir devrim tanımını da getirmektedir. Yeni devrim tanımında "ulus-devleti kur, özgürleş!" stratejisi, anlayışı yoktur. Demokratik ulusun inşasını hedefler; özgürlüğü, eşitliği ve demokrasiyi belirsiz bir geleceğe ertelemez; an'da gerçekleştirmeyi ve yaşa(t)mayı esas alır. Öte yandan UKKTH' yi ulus-devlete bağlamaz, bu hakkı demokratik ulustan yana kullanır.

Özgür yaşam ve toplumun esas zemini olan demokratik ulusa ezilen-sömürülen toplum yabancı değildir. Toplumsal var oluş bir yönüyle demokratik ulus niteliklidir. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü paradigmayla bir tarafta varoluşsal niteliklerin önü açılırken öte yandan da güncel gerçekliğe göre yeniden inşa edilmektedir. Ezilen-sömürülen toplum için 21. ve gelecek yüzyılların özgürce mi yaşanacağı, yoksa ulus-devlet vb. devlet-iktidar biçimlerine mahkûm olarak mı yaşayacağı demokratik ulusun inşa edilip edilmemesine bağlıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1] Öcalan Abdullah, Bir Halkı Savunmak,(2015) Amara Yayın, İstanbul

[2]a.g.e.

[3] a.g.e.

[4]France Anatole, Tanrılar Susamışlardı, (1998) Çev. Erdoğan Alkan, Bordo-Siyah, İstanbul

[5] Öcalan Abdullah, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Ulus Çözümü, 2. Kitap (2015) Amara Yayın, İstanbul

[6] Öcalan Abdullah, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Ulus Çözümü, 4. Kitap (2015) Amara Yayın, İstanbul

[7] a.g.e.

[8] Bookchin Murray, Toplumu Yeniden Kurmak (2014), Sümer Yayın, İstanbul

[9] Öcalan Abdullah, Bir Halkı Savunmak,(2015) Amara Yayın, İstanbul

Topluma Karşı Sürekli Savaş Rejimi Olarak Faşizm

Engin Elbistanlı

Çağımızın kendisini "Ulus-Devlet çağı" olarak herkese yedirdiği, kabul ettirdiği hatta hücrelerine kadar sindirdiği bir gerçeklikle karşı karşıya olduğumuzun bilinciyle; Ulus Devletin ne olduğunu, nelere yol açtığını, hangi onarılamaz tahribatları kendisiyle birlikte tüm insanlığa yaşattığını ele almaya çalışacağız.
Hiç şüphe yok ki, sömürgecilik insanlığa ulus-devletten çok daha fazla eziyet çektirtmiştir. Bu bağlamda insanlığın başına tam bir bela olmuş olan sömürgeciliği de işleyerek, yol açtığı tahribatları incelemekte önemli olacaktır.
Ulus Devlet ve Sömürgecilik demişken topluma karşı sürekli bir savaş hali olan Faşizmi de işlememek olmaz. Hemen herkes faşizmi kavram düzeyinde ele alıp olumsuzlaşsa bile, günlük yaşamda halklara karşı ne kadar çok faşizan ameller uygulandığını işin tabiatıyla ilgili olanlar bilir. Yukarıda da ifade edildiği gibi ulus-devlet kavramı neredeyse kendisini yedirmemiş, özümsetmemiş kimse bırakmamıştır. Nedeni açıktır; devletin sonsuz kutsanmışlık gerçekliğidir.
Bugün neredeyse, devleti olumsuzlayan birilerini bulmak zordur. En devlet karşıtı yapılar bile -yakinen mercek altına alındıklarında- devletçi özellikler gösterirler. Devlet olmak, yönetim erkini ele geçirenler için büyük "fırsat" kapılarını aralamaktadır. Öyle ki yönetmek daha rahat hale gelmektedir. Yönetici konumunda olanlar ya da bulunanlar, işleri evirip-çevirirken iradelerine karşı konulmamasını, iradelerinin karşı duruş olmadan pratikleşmesini isterler. Bunun da nedeni açıktır; işleri hızlı ve kendilerince pürüzsüz yürütme istemidir. İstemek iktidarın doğasında vardır.
Dikkat edersek, insanlığın doğasında ortaklaşma esas olurken, bireyin bireycileşmesiyle birlikte esas olan ortaklaşma değildir; esas olan bireyin söyledikleri ve istekleridir. Bu ise çok fazla kendini düşünmeyi, kendini esas almayı getirmiştir. İşte bir boyutuyla da bu bireycileşme üzerine kurulan devlet denilen yapı –özelde de kapitalist devlet- bu bireycileşmenin önünü korkunç bir şekilde açmıştır.
Devletin oluşumu en azıdan 5 bin yıl öncesine kadar uzanıyor. Kimi tarihçiler, bu tarihlendirmeyi daha da gerilere götürmektedirler. Devletin oluşumunun insanlık için hayır getirmediğini bu işin doğasıyla ilgili olan herkes biliyor. Çünkü devlet, özü itibariyle "artı değer" diye tabir edilen, toplumun ürettiklerine el koyma eylemidir. Bu süreç bir günde başlamamıştır. Önce yaşlı erkeklerin tecrübelerine dayanarak toplumun ürettiklerinin bir kısmını ele geçirmeleri, ardından da "ilahi güçleri" olduğunu topluma kabul ettiren rahip ve şamanların kutsallığı istismar etmeleri ve son olarak da toplumun savunmasını üstlenmiş olan genç, dinamik ve savaşkan komutanın bu ikiliye eklemlenmesi yeni bir oluşuma yol açmıştır. Ancak bu yeni oluşumun yöntem olarak zor-hile ve istismarı kullanarak ortaya çıkan değerlere adım adım el koyarak kendilerini örgütlediklerini de biliyoruz. Bu örgütlenme biçiminin önceleri patriyarkal yani ataerkil yapıya yol açtığını ve örgütleme düzeyleri geliştikçe de süreç içerisinde -şehirler başta olmak üzere –devletçi yapıların yani sömürünün, sınıflaşmanın ve iktidarın merkezi haline geldiklerini de ekleyelim.
Evet, devletin gelişimi bu seyri izlerken günümüze gelene kadar da çok sayıda devlet yapısı oluşmuştur. Oluşan devlet yapılarının isimleri değişik olsa bile, özleri birdir. Özleri; sömürüdür, iktidarın örgütlenmesidir, tekelciliktir yani ezmedir, baskılamadır, çalmadır; topluma ve tüm bireylere tek taraflı irade dayatmasında bulunarak hükmetmesidir.
"Ulus-devlet kavramı esas olarak da Kapitalizm çağının başlamasıyla birlikte burjuvazinin savunduğu bir devlet biçimidir. Aynı etnik toplu-

luğun ya da uluslaşma sürecine giren halkların yaşadığı ülke sınırlarının ulus-devlet çizgileriyle kuşatılarak sömürme tekelini ele geçirme burjuvaların temel amacı olmuştur. Kapitalizmin gelişmesi için elverişli bir çerçeve olarak görülen ulus-devletler, tek bir ulusu esas alarak kurulmuştur."

Oluşan devlet yapılarının isimleri değişik olsa bile, özleri birdir. Özleri; sömürüdür, iktidarın örgütlenmesidir, tekelciliktir yani ezmedir, baskılamadır

Ama unutulmasın ki, toplumların doğası tek renkli değildir. Bir toprak parçası üzerinde tek bir etnik gurup ya da ulus yaşamamaktadır. Burada bir parantez açalım. Bırakalım bir ulusun devlete sahip olacağını tersine bir devlet var ise, orada sömürünün ve irade gaspının olacağını belirtmiştik. Devlet varsa, sömüren bir kesim vardır. Sömüren bir elit vardır. Devlet aynı düzeyde tüm bir ulusun olamayacağına göre, "ulusun devleti" kavramı sadece ve sadece büyük bir yalandır. Yalanın da ötesinde, topluluk ve toplumları kendi kirli emellerine alet etmek için sömürücüler tarafından uydurulmuş bir kavramdır, parantezimizi kapatalım. Belirtildiği gibi bir toprak parçasında tek bir renk yaşamamaktadır. Böyle olunca ulus-devlet olarak formüle edilmiş olan devlet yapısı oluşumuyla birlikte sorunlara yol açacaktır, kendisiyle sorun üretecektir.

"Bu devletlerin sınırları içinde ağırlıklı olarak bir ulus var olsa da, birçoğunda farklı halklar da yaşadığından zaman içinde bu halklarla söz konusu devletlerarasında sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Devlet içinde ağırlığı bulunan ulusun ayrıcalıklı olması ya da baskı altında tutulmaları; bu farklı ulusların, halkların, etnik toplulukların hakim ulus adına hareket ettiğini söyleyen ulus-devletlere karşı bir mücadele içine girmelerini beraberinde getirmiştir. 20. Yüzyılın bir yönüyle de ezilen halkların sömürgeci ulusal devletlere karşı mücadele yüz yılı olması gerçeği böyle ortaya çıkmıştır."

Unutulmasın ki ulus-devlet zihniyeti, her ulusa bir devlet vaat ettiği için dıştalanmış ve sömürülmeye alınmış olan halklarda özgürlüklerini savunurlarken, onlar da kurtuluşlarının bir devlet oluşturmaktan geçtiğini savunmuşlardır. Bu yaklaşımın BM ve sosyalistlerce -Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etme Hakkı (UKKTH) - benimsendiğini de ekleyelim.

Sözü uzatmayalım, tuzak olarak düşünülmüş ve toplumlara karşı pratikleştirilen devlet yapısı, kapitalist çağda "tüm toplumlara" da mal edilerek ulus-devlet yapısı adı altında kendini tam meşrulaştırmıştır. Dile getirildiği gibi bu öyle bir meşrulaştırmadır ki, devlet karşıtı yapılar bile devletsiz edemediklerini sosyal demokrat, sosyalist ve ulusal kurtuluş pratiklerinde göstermişlerdir. Sosyal demokratlar iktidar yani devleti ele geçirdiklerinde devletin karakteri olan sömürücülüğü de devralmışlardır. Bizler, reel sosyalistlerin zaman içerisinde nasıl toplumlara karşıt hale geldiklerini en somut bir biçimde SSCB'de yaşananlarda gördük. Ve tabii bir de uluslarının kurtuluşu için yola çıkanların nasıl bir "kurtuluşu" sağladıklarını başta kendi ulusları olmak üzere o topraklarda yaşayan diğer halklara yaşattıklarından biliyoruz. Örnekleri çok fazladır.

Demek istediğimiz şudur; devletin her türlüsü gaspçıdır, sizin ve bizim devletimiz olamaz. Toplumların devleti asla olamaz. Devletin ismi demokratik, federal, cumhuriyet veya krallıkta olsa -ne kadar böyle isim varsa öylede olsa- devlet anti demokratiktir, iradeleri tanımazdır, baskıcıdır, sömürücüdür.

Hiç şüphe yok ki, bir devlet özel olarak sömürge altında bulundurduğu ya da tuttuğu bir halk varsa, o devlet daha fazla sömürücüdür, kan emicidir ve kirlidir.

Sömürge ya da sömürgecilik nedir?

TDK Sözlüğü sömürgeciliği: "Genel olarak bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesi, müstemlekecilik kolonyalizm" olarak tanımlıyor. Biz de biliyoruz ki, sözlükte yapılan tanım sömürgeciliği içerik olarak veriyor olsa bile, sömürgeciliğin ruhunu vermekten çok uzaktır. Bunun için sömürgeciliği daha derin ele alma gereği vardır. Çünkü sömürgeciliğin sömürge altına aldığı halkların ve toplumların üzerinde bıraktığı iz ve ruhsal sakatlıklar çok fazladır.

Halbuki "Kendi türünden, hatta başka türler-

den varlıklar üzerinde hâkimiyet kurma ve sömürgeleştirme sistemleri yoktur. İlk defa insan türünde hâkimiyet ve sömürge sistemleri geliştirilmiştir. Bunda sömürü olanaklarına yol açan insan türünün zihniyet gelişmesi ve buna bağlı olarak artık-ürün elde edilmesi rol oynar. Bu durum varlığını korumayla birlikte emek değerlerini savunmayı, yani sosyal savaşları da beraberinde getirir." Bunun içindir ki, "Emperyalizm ve sömürgecilik hep savunmasız toplum ve bireyler oluşturma peşindedir. Tüm gücüyle bunu gerçekleştirmeye çalışır. Kürtlerin durumu söz konusu olduğunda durum daha da vahim bir hal alır. Kürtler sadece toplumsal varlığını, vatanını ve özgürlüğünü savunamaz durumda bırakılmamışlar, aynı zamanda kendilerinden korkan, kaçan ve utanan bir konuma düşürülmüşlerdir."

Jean Paul Sartre bu durumu "Türümüzün bir üyesini ehlileştirdiğiniz zaman onun üretkenliğini azaltırsınız ve ona ne kadar az verirseniz verin bu ahıra yaraşır varlık değerinden fazlaya mal olur" diye ifadeye kavuşturmaktadır.

Unutulmasın ki sömürgeciliğin özünde ezmenin yanı sıra nihayetinde başkalaştırma vardır. Beyinsiz ve yüreksiz, varsa bile yüreği teneke gibi ses çıkaran ya da ses vermeyen bir insan yaratma amacı vardır. Sömürgeciliğin en büyük hedefleri arasında sömürgeleri altında tuttukları toplumları, başkalarının yani sömürgecilerin kafalarıyla yürümelerini sağlamak var.

Kürtler sadece toplumsal varlığını, vatanını ve özgürlüğünü savunamaz durumda bırakılmamışlar, aynı zamanda kendilerinden korkan, kaçan ve utanan bir konuma düşürülmüşlerdir

Bu bağlamda Frantz Fanon'un dile getirdiği "başkalarının kafasını iki omuzu arasında taşıma" gerçekliği, özü itibariyle sömürgeciliğin en derin hali olmaktadır. Bu durum sömürülenlerin, sömürgeci zihniyeti kendi kişiliğine yedirme gerçekliğidir ki, bunun ne kadar büyük bir tehlike arz ettiği anlaşılırdır.

"Sömürgecilik halkı ağına düşürmekle ya da sömürge halkın beyninden her tür biçim ve özü boşaltmakla tatmin olmaz. Bir tür sapkın mantıkla sömürge halkın geçmişine yönelir, bu geçmişi bozar, biçimsizleştirir ve yok eder. Sömürgecilik öncesi tarihin değersizleştirilmesi girişimi bugün diyalektik bir önem taşır."

Jean Paul Sartre, Frantz Fanon'un Yeryüzünün Lanetleri kitabına yazdığı önsözünde "Sömürgeci şiddeti bu köleleştirilmiş insanları saygılı bir uzaklıkta tutmayı amaçlamakla kalmaz, onları insanlıktan çıkarmaya da çalışır. Onların geleneklerini yok etmek, onların dilleri yerine kendi dilimizi yerleştirmek ve kendi kültürümüzü bile vermeden onların kültürünü yerle bir etmek için her şey yapılacaktır. Aşırı yorgunluk onları aptallaştıracaktır. Açlıktan nefesleri kokmuş ve hasta durumda karşı koyacak güçleri kalmışsa, gerisini korku halleder: Silahlar köylülere çevrilir; siviller gelip onların topraklarına yerleşir ve onları kırbaç korkusuyla kendileri için çalışmaya zorlar. Köylü direnirse askerler savaş açar, o zaman ölü insandır; boyun eğer ve kendini küçültürse bu kez de artık insan değildir. Utanç ve korku karakterlerini parçalar ve kişiliklerini bozar" demektedir.

Gerçekten de sömürgecilik, kendi yönetimi altına aldıkları insanların posasını çıkarmadan bırakmayan, onları tüketene kadar rahat vermeyen, ezen, kanlarını emen bir sistem olarak esasta sömürge altına aldıkları insanların, bireylerin ve de toplumların duygularına da tam hakimiyeti ister. Öyle ki duygusu sömürgecilerin duygularıyla uyumlu değilse, orada sömürgecilerin yaptıkları ve yapacakları daha ileri düzeyde bir baskı ve zulümle bu uyumlu olmayan duyguları uyumlu hale getirmek için saldırı olacaktır.

Evet, sömürgeciler önce duygularda sömürge durumunu yaratmak için uğraşırlar. Bir kere duygular çalınmış ise, duygular ile oynanmış ise orada dibe kadar yayılacak olan bir kölelik peşi sıra gelecektir. "Sömürge halkı hapsedilmiş bir insandır" gerçekliği bu gerçekliktir. Böyle oluşan bir köleliği söküp atmak çok zordur. Çünkü böylesine bir kölelik çok korkunç bağımlılıklar ve alışkanlıklar yaratır.

Sömürgeciler ne yaptıklarını, ne için böyle bir sistem ve düzen inşa ettiklerini iyi bilirler. Bu bağlamda inşa ettikleri köleliğin sonuçlarını, ortaya çıkarttıkları tahribatları da iyi bilirler. İyi bildikleri için bu durumun hep yaşanmasını da, her türlü yol ve yöntemle devrede kalması

için de ısrarla uğraşırlar.
Sömürgecilik, insanlık tarihinin ilk çatallaşmasından bu yana insanlık üzerine bir karabasan gibi çöken bir sistem olarak, doğal olan yaşamın ayakaltına alınmasıyla başlayan bir süreç olduğunu ifade etmiştik. İlk insanlığın baskılanarak, ezilerek köle haline getirilmesiyle başlayan çatallaşma aynı zamanda sömürgeciliğin başlangıcının da tarihi olduğu gerçeğini bilerek, karşı bir duruşu sergilemek zorunluluğu vardır. Çünkü bir çarpıtma söz konusudur, yanlış bir inşa-kurulma söz konusudur. Öyle ise, önce bu yanlış kurulmaya ya da inşaya karşı durulmalıdır ki, her türlü sömürüye karşı durulabilsin.
Unutulmasın ki, sömürgecilik insanları önce duygularından vurmaktadır. Duygularda çarpıtılmayan ya da vurulmayan bir insanı kendisine yabancılaştırılması zordur.

Sömürgelerde resmi, meşru yetkili, sömürgecinin ve ezme rejiminin sözcüsü, polis ve ordudur

Frantz Fanon: "Sömürge dünyası ikiye bölünmüş bir dünyadır. Ayrım çizgisi, sınır, kışla ve karakollarla temsil edilir. Sömürgelerde resmi, meşru yetkili, sömürgecinin ve ezme rejiminin sözcüsü, polis ve ordudur. Kapitalist toplumlarda ister dini ister seküler olsun, eğitim sistemi, babadan oğula geçen ahlâki reflekslerin öğretilmesi, sadık hizmetlerinden dolayı elli yıl sonra madalya takılan işçilerin örnek dürüstlüğü ve uyum ve bilgelik sevgisinin, yani statükoya saygın bu estetik biçimlerinin beslenmesi, sömürülen kişinin çevresinde bir itaat ve yasaklama atmosferinin oluşturulmasına hizmet eder, bu da düzenin yöneticilerinin işini hatırı sayılır ölçüde kolaylaştırır. Kapitalist ülkelerde çok sayıda ahlâk hocası, danışman ve "kafa karıştırıcılar", sömürülenleri otorite sahibi olanlardan ayırır. Sömürge bölgelerde ise, tam tersine, polis ve ordunun sık sık ve dolaysız müdahaleleri yakında oluşları ve sömürge halkının yakın takip altında tutulmasını ve dipçik ve napalmlarla yerinden kıpırdatılmamasını sağlar" derken söylemek istediklerimize derman olmaktadır.

Faşizm Tekçi ve Yetkicidir

Faşizm denilen gerçeklik en fazla ulus-devlet ve sömürgeciliğin yaratmak istediği sahte zihniyetin hakim kılındığı bir mekanda yaşam imkanı bulacaktır.
Faşizm, tek kelimeyle tekçi ve yekçi zihniyettir. Daha geniş bir şekilde tanımlayacak olur isek: "Demokratik düzenin yerine aşırı bir ulusçuluk ve baskı düzeni kurmayı amaçlayan öğretidir." Kimisi ise faşizmi "Kapitalist döneme özgü ulus-milliyetçiliğini şoven ve ırkçı düzeyde bir araç olarak kullanan, her şeyin temeline ulus-devlet ideolojisini koyarak toplumun tüm gözeneklerine nüfuz eden totaliter, demokratik teamüller karşıtı ve her türlü şiddeti mubah sayan bir diktatörlük rejimi" olarak tanımlıyor. "Tek şef, tek parti, tek devlet" anlayışı içinde, bütün toplum kesimleri tek bir örgütte temsil edilecek, tüm istekler orada dile getirilecek ve devlet de bunları gerçekleştirecektir. İşçi de işveren de sermaye sahibi de emekçi de "Üreticiler Birliği" içinde bir aradadırlar, işçilerin ayrıca örgütlenip ağırlığını duyurması yolu tıkalı bulunduğundan, bu sistem içinde işçilerin susması ve büyük sermayenin isteklerine göre ekonomiye yön verilmesi sağlanmış olmaktadır. Sınıflar arası çatışmanın yerini ulusal birliğin alması amacına böylece ulaşılmaktadır." Türkiye şahsında ele alacak olursak buna birde İslam'ın Sünni yorumunun hakim kılınmasını da eklemek gerekecektir.
Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan: "Ulus-devlet herhangi bir iktidar biçimi değildir. Devlet iktidarının en gelişmiş biçimi olmaktan daha öte bir anlamı vardır. Faşizmin izinde geliştiği bir devlet biçimlenmesidir. Kapitalist tekelciliğin ekonomi üzerinde kurduğu hegemonya ancak devlet iktidarının toplum seviyesinde kendini yaymasıyla, örgütlemesiyle mümkündür. Ulus-devlet bu anlamla tanımlanır" dedikten sonra "Faşizm ise bu devlet biçimini içten ve dıştan ezilen ve sömürülen toplumsal kesimlerle, rekabet halinde olduğu güçlerle savaş haline girdiğinde vardığı aşamadır. Aralarındaki fark barışla savaş süreci arasındaki farka benzer. Her ikisinde de farklı siyasi oluşumlar tasfiye edilir. İktidar toplum gibi homojenleştirilir. Homojenleştirilmiş toplum, homojenleştirilmiş iktidar olarak konsolide edilir. Aynı biçimde aşırı milliyetçiliğin, faşizmin ideoloji olması iç savaşın doğasıyla bağlantılıdır. Endüstriyalizm

çağında savaşın küreselleşmesi, her iki dünya savaşında kendini iyice kanıtlamıştır. İç savaş dış savaşla tamamlanmaktadır. Tarihin en yoğun iç ve dış savaşlarının son iki yüzyıllık endüstriyalizm çağında yaşanması, milliyetçiliğin resmi din olarak işlev görmesi, faşizm ve endüstri sermayesi arasındaki ilişki ile izah edilebilir. Soykırım bu dönemdeki savaşların topyekûnleşmesinin (tüm toplumu kapsamasının) bir sonucudur."

Endüstriyalizm çağında savaşın küreselleşmesi, her iki dünya savaşında kendini iyice kanıtlamıştır. İç savaş dış savaşla tamamlanmaktadır

Şunu bilelim ki, ulus-devlet ve sömürge kültürüyle daha doğrusu faşizm kültürü ile büyüyenlerin, büyütülenlerin edinecekleri de faşizan kültür ve zihniyet yapısıdır.
Sömürgecilik sadece sömürge altına aldığı insanlar üzerinde etkide bulunmamakta, aynı zamanda sömürge ulusun bireylerini de sömürgeci kültüre mahkum etmektedir. Çünkü sömürgecilik tabiatı gereği hükmetmek zorunda olan bir iktidar türüdür. Bunun için faşizan kültür milliyetçiliğini toplumun tüm hücrelerine sızdırmadıkça, bunu tam başarmadıkça, sömürge altına aldıklarının üzerinde istediği hakimiyeti sağlayamaz. Sağlasa bile sürekli kılamaz.

Türk Eğitimi Militaristtir

Örneğin; TC devleti, ulus-devletçi faşizan yapısıyla neredeyse tümden militarist ve milliyetçi bir kültürü toplumun tümüne yedirmiştir. "Vatan, Millet, Sakarya", "Her Türk asker doğar" sloganlarının özü budur. Bu tür sloganlarla, milliyetçilik suni olarak hep halkları galeyana getirerek, şişirme politikalarını bir strateji olarak seçmiştir.
Sömürgeciliğin, sömürge ulusunu kendi faşizan, sömürgeci ve ırkçı politikalarına tutsak ettiği en önemli kurumu hiç şüphe yoktur ki, eğitim kurumudur. Eğitim kurumlarında ilk günden başlayarak milliyetçilik kültürü pohpohlanır. Bir nevi sömürgecilik, çocukluktan başlayarak tüm sömürge ulusun bireylerinde yeniden yeniden üretilir. Anaokullarından başlayarak üniversite son sınıfına kadar, hatta lisansüstü eğitimde, bu milliyetçilik kültürü verilmeden bireyler rahat bırakılmaz.
Eğitim kurumunun yanı sıra milliyetçiliğin özenle kökleştirildiği bir yer de askerlik kurumudur. Dikkat edelim, Türk sömürgeci sisteminde askerlik yapmak neredeyse en büyük vatani görevdir. Öyle ki sakat olanların bile askere gitmek için çabaladığı bir toplum haline gelinmiştir. Askerlikle bireyin törpülenmemiş, milliyetçiliğin yedirilmediği yanları da milliyetçilik ve militarizmle doldurulur.
Eğitim ve askeri alanlarda milliyetçiliğin sömürgecilik tarafından sistematik olarak geliştirildiğini başka faşizan ve sömürge yapılardan da görebiliyoruz. Ancak TC sömürgeciliği, bu uygulamaları yaşamın tüm sahalarına da yaymaktadır. Öyle ki sivil toplum örgütlerinin hemen hemen tümü devletçidir, milliyetçidir, tekçidir. Hatta kendisine "demokratım" diyenlerin ve basının Türkiye toplumunun üzerine çöken karabasanda oynadıkları rolden söz konusu zihniyete teşne olduklarını biliyoruz. Dahası akademilerde günlük olarak linçle karşılaşan Kürt gençlerinin yaşadıklarından biliyoruz. Sivil toplumcusunu söyledik; tam ulus-devletçi, tam sömürge mantalitesinde, tam faşizan modunda olduğunu günlük olarak görmüyoruz mu? Sivil toplumculuk sözde devlet dışı örgütleme demek iken, Türkiye'de böyle olmadığını günlük pratik uygulamalarda görüyoruz.
Tuhaf gelebilir ama sömürgecilik sanat dünyasına da el atmak zorundadır. Bunun için dikkat edelim; milliyetçi olmadığını söyleyen kaç tane sanatçı, yazar vardır? Bülent Ersoy'un, "çocuğum olsaydı askerliğe göndermezdim" sözlerinin ardından ne tür bir linç kampanyasına maruz kaldığını görmüştük. Ahmet Kaya'nın, sadece Kürtçe bir türküyü yeni albümüne alacağını söylemesinin de nelere yol açtığı biliniyor. Güya sanat dünyası özgür ruhların dünyasıydı! Daha da ilerisini aydınların eserlerine karşı gösterilen tavırlardan biliyoruz. Televizyon ekranlarda sözde özgürce yürüttükleri tartışmalarda görüyoruz. Kendileri gibi düşünmeyen birkaç aydına karşı nelerin yapıldığını, yapılabileceğini pek çok Türkiyeli aydının yaşadıklarından biliyoruz. 'Bir hareketin terörist olmadığını, siyasal bir hareket olduğunu' söylediği için, Tahir Elçi'nin başına nelerin getirildiği buna iyi bir örnek olmaktadır.

Sözü uzatmadan belirtelim, çok az sayıda sol, sosyalist, aydın, demokrat ve gerçek manada insan dışında, Türkiye'de Kemalist ve Türk İslam sentezcilerin tümü milliyetçi ve faşizan zihniyet yapısına maruz kaldıkları, bu milliyetçiliği neredeyse gönüllü olarak özümsedikleri yukarıda ifade edilen ulus-devlet ve sömürge gerçekliğiyle bağlantılıdır. Binlerce insan faşizan yapılara bu tarz bir zihniyetle monte edildikleri için, faşizmin ortakçıları ve temsil edenleri olmuşlardır. Dünyanın neresine gidersek gidelim, faşizm insanları ve toplumları hastalıklı kılmadan bırakmaz. Ruhen sakat ve sağlıksız kılar. Aklıselim bir şekilde düşünemez ve yaşayamaz kılar.
Bunun böyle olduğunu günlük yaşamın her yerinde ve her zaman görmek mümkündür. Baskı altında yaşadığı, aç ve işsiz olduğu, hırpalandığı, dıştalandığı, sesini kimseye duyuramadığı, itildiği, hakaretler üzerine hakaretler gördüğü halde söz milliyetçiliğe, devlete, askerliğe, Türkçülüğe, bayrağa ve ne kadar tabulaştırılmış faşizan söylemleri varsa, Türk sömürgeciliğinin mayasında şerbetlenmişse kendi derdini unutarak hemen en ileri düzeyde milliyetçi refleks gösterebilir.
Bu sonuç sömürgeci ve ulus-devlet kültürünün ortaya çıkardığı gerçekliktir; kendi insanını getirdiği daha doğrusu düşürdüğü durumdur. Bu düşürülmüşlük bilinerek sömürgeciliğe ve ulus-devlet gerçekliğine karşı durulmalıdır ki yaşam sahası açılabilsin.
Aksi takdirde "Modernitenin ilericilik kisvesi altında en kutsal toplumsal yaşam farklılıklarını yontup un ufak etmesi, tekçi yapılar üretmesi faşizmin kendisidir. Faşizm, toplumsal hakikatin bittiği yerde ortaya çıkan toplumsal patolojidir. Ulus-devlet iktidarı ve sermaye tekelciliği olmadan asla üremez. Ulus-devletin kutsallaştırmaya çalıştığı sınırlar, vatan, millet, bayrak, marş, yurttaş kavramları gerçek toplumsal kutsallığa ihanet etmeyle bağlantılıdır. Tekçi vatan, millet, yurttaş inşaları tüm çağlar boyunca yaşanmış bir insanlığı kasap gibi doğramakla mümkündür."
Mussolini: "Kurduğumuz rejim kusursuz olduğu için muhalefete gerek yoktur" derken, Hitler'in "Vaktini ahmak parlamenterleri ikna etmekle geçiren bir bakan iş göremez" sözleri boşuna sarf edilmiş sözler değildir. Bu sözler, esasta topluma karşı sürekli bir savaşma halidir. Muhalefet yani başka görüşler olmayacak, parlamenterler yani halkın sesi de olmayacak, bu durumda olacak olan -halklar iradelerini hemen teslim etmeyeceklerine göre- hep savaş ve kırım hem de soykırım düzeyinde olacaktır.
İşte Faşizm budur.
"Tanımı gereği faşizm, toplumla sürekli savaşımın rejimidir. Faşizm esasta iç savaş rejimi olarak da tanımlanabilir. Toplumla sürekli savaş halinde olan bir rejim ise en tehlikeli kriz hali ve kaotik durumu ifade eder."
Bu durum kabul edilmeyeceğine göre, o zaman yapılması gerekli olan ilk eylem; ulus-devlete, sömürgeciliğe ve de bunların halklara karşı sürekli savaş hali olan faşizan rejimlere önce duygularımızda karşı durmaktır. İnsan kendisini sömürgecilerin ve ulus-devletin yarattığı bencil, egoist, didişmeci, ezik, korkak, düzensiz, zapt u rapta gelmez, benmerkezci, küçüklük kompleksi gibi hastalıklardan erkenden arındırmalıdır ki, sömürgeciliğin hasta kılarak yürütmeye çalıştığı kişilikten kurtulabilinsin. Aksi takdirde hep bir sömürgecinin kafasıyla hareket edilecek ve bu da hep bir kölelik durumunu, sömürge durumunu ayakta tutacaktır.
İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1] Öcalan Abdullah, Bir Halkı Savunmak, Amara Yayınevi, İstanbul 2015

[2] Öcalan Abdullah, Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü

[3] Frantz Fanon-Yeryüzünün Lanetlileri, Versus Yayın, Çev. Şen Süer

[4] TDK Sözlüğü

[5] Öcalan Abdullah, Sosyal Bilim Akademisi Sözlükleri

[6] Albert Memmi- Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi, Versus Yayın, Çev. Şen Süer

Devletsiz Uluslarda Milliyetçilik ve Aydınlar

Montserrat Guibernau

Katalan Örneği

Bu bölümün amacı, devleti olmayan Batı uluslarındaki aydınlar ve milliyetçilik arasındaki ilişkiye yönelik çalışma için teorik bir çerçeve sağlamaktır. Özellikle de aydınların, Franco'nun diktatörlüğü esnasında Katalan milliyetçiliğinin yeniden ortaya çıkmasındaki rolü üzerinde odaklanmaktadır.

Bölüm, iki kısma ayrılmaktadır. İlk kısım, Elie Kedourie, Tom Nairn, John Breuilly ve Anthony D. Smith tarafından yapılan çalışmalarda, aydınlar ve milliyetçilik arasındaki ilişkinin nasıl ele alındığını analiz etmektedir. İkinci kısım ise devleti olmayan uluslarda aydınların içerisinde faaliyet gösterdiği özgül şartları ele almaktadır. 1960'larda ve 1970'lerde Katalan milliyetçiliğinin elit sınıfın hareketi olmaktan çıkıp, kitle hareketi halini aldığı süreçler ile birlikte, Franco rejimi süresince Katalan aydınların yerel dil ve kültürlerini korumadaki rolüne yönelik olarak yapılan çalışma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu kısımda, çoğu aydının milliyetçilikten etkilenme nedenlerini ve Katalan milliyetçiliği içinde harekete geçiren faktörler olarak sıklıkla kullanılan rasyonel ve duygusal bazı argümanları da ele alıyorum.

Aydınlar ve Milliyetçilik

Aydınlar ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi değerlendirirken, Anthony D. Smith'in, sanatsal işler yaratan ve fikir üreten kişiler şeklindeki aydın tanımını takip ediyorum. Bu şekilde, onları, 'bu fikir ve yaratımları aktaran ve yayan, daha geniş olan aydınlar sınıfından veya profesyonellerden' ve 'fikir ve sanat eserlerini "tüketen", yine daha geniş olan, eğitimli kamu kesiminden', pratikte aynı bireyin bütün bu farklı rolleri gerçekleştirebilmesine rağmen, ayırıyorum.

Çalışmalarının bazı bölümlerini milliyetçilik ve aydınlar arasındaki ilişkinin analizine adadıkları için, bu kısma, Kedourie, Nairn, Breuilly ve Smith'in teorilerinin bir değerlendirmesi ile başlıyorum. Ancak, teorilerinin, devleti olmayan uluslardaki aydınların özgül rollerini irdelemediğini de vurgulamak gerekir. Aksine, ulus-devlet içinde faaliyet göstererek, 'ulusal milliyetçilik'in gelişimine katkı gösteren aydınlarla, kendi devleti olmayan ulusların içinde yetişenler arasında kesin bir ayrım kurma ihtiyacını ihmal etmektedirler. Kedourie'nin sömürge toplumlarındaki aydınlara yönelik analizi bu duruma bir istisna teşkil etmektedir.

Elie Kedourie: 'Ötekileştirilmiş İnsan' Üzerine

"Benimle ilgisi olmayan ihtişama karşı isyan etmeye başladım."

(E. Kedourie, Nationalism in Asia and Africa/ Asya ve Afrika'da Milliyetçilik, s. 88)

Kedourie, milliyetçiliğe karşı muhalif bir tavır sürdürmektedir ve gerçekle ilgili olmayan, daha çok 'tek objesi bir iç dünya olup, sonu siyasetin tamamen ortadan kalkması' olan bir nevi politika olarak tanımlamaktadır. Milliyetçiliği, Batıdan başlayarak, sonra dünyanın diğer kısımlarına yayılan bir hastalık olarak görmektedir. Görüşüne göre, tarih, antropoloji ve dilbilimin de ispat ettiği üzere ulusların, insan ırkının açık ve doğal bölümleri olduğu varsayımına dayalı bir doktrinin oluşturulmasından aydınlar sorumludur.

Kedouri'ye göre Aydınlanmacı rasyonalizmin etkisinde politikadan ötekileştirilen yabancılaştırılmış ve huzursuz aydınlar, Romantizme yönelerek, kendilerine toplum içinde önemli bir rolü garanti etme ehliyeti olan bir doktrin olarak milliyetçiliği ortaya çıkardılar. Kedourie, Johann Gottfried von Herder ve Johann Gottlief Fichte gibi Romantik aydınlara karşı oldukça eleştirel olup, milliyetçiliği tamamen Romantizmle özdeşleştirmektedir. Kedourie, aydınların sömürge toplumlarındaki rolü üzerine

odaklanmaktadır. Bazı Batı eğitimli yerlilerin nasıl kendi geleneksel toplumlarında tamamen yabancılaştığını ve sadece, beyaz sömürgecilere ayrılan şeref ve sorumluluk konumlarından yerli elit kesimin dışlanmış olduğunu keşfetmek üzere sömürgecilerin kültür ve örfleriyle özdeşleştiklerini tarif etmektedir.

Kedourie şöyle anlatıyor:

Bir Hintli, yalnızca gerçekten ve pratikte seviye olarak tamamen Avrupalılaşması ve iyi eğitimli bir İngiliz beyefendisi karakterine sahip olması durumunda kamu hizmetine girebilirdi. Ancak bu durum, böyle bir karakter "edinmiş" bir Hintlinin kolayca veya otomatik olarak bir İngiliz beyefendisi gibi muamele görmesi anlamına gelmemekteydi.

Aslında, Kedourie'nin sömürge toplumlarındaki yerli elitlere yönelik yazdıkları, özellikle de yerliliğin devletin sosyopolitik ve ekonomik yapısı içinde sınıf atlamaya engel teşkil ettiği yerlerde olmak üzere, devleti olmayan uluslardaki bazı elitlerin analizi ile oldukça bağlantılıdır.

Kedourie'nin teorisine yapılan temel itirazlardan biri, devlet içinde halihazırda şeref ve statü kazanmış olan 'resmi' aydınlar tarafından savunulan ve geliştirilen milliyetçiliği açıklamakta başarısız olmasıdır. Bu şekilde, kendi aydın ve politik liderleri de dahil olmak üzere sömürgeciler tarafından benimsenen milliyetçiliği göz ardı etmektedir. Kültürel olarak homojenize ve entegre edilmek yerine, hiçbir zaman sömürgecinin toplumuna 'ait' olarak görülmemiş olan yerel elit kesimin tecrübe ettiği dışlanmadan, sömürgecilerin milliyetçiliğinin suçlanması gerektiği tartışılabilir.

Kedourie'nin teorisi, etkin aydın elitler ile etkisiz ve kafası karışık topluluklar arasında büyük bir ayrılık olduğunu varsaymaktadır. Ona göre, insanları milliyetçi hareketi desteklemeye ikna etmenin tek yolu propaganda ve eğitim üzerindeki kontroldür. İnsanları harekete geçirmek için elitlerin, yerel inanç ve uygulamalara hitap etmesi, kötü tanrılara ve ayinlerine başvurması ve safi dini motif ve figürleri politik ve ulusal sembollere ve kahramanlara dönüştürmesi gerekmektedir – ki bunlar, önceden evrensel ve tarih ötesi olan dinlerin 'etnikleştirilmesi' ve millileştirilmesinin bir parçasıdır.

Kedourie, aydın elitlerin, nüfusun büyük bir kısmı tarafından çekilen temel adaletsizlikleri yakalayıp, aynı ulusa ait olan herkes tarafından paylaşılan bu adaletsiz durumu ortadan kaldırma amacıyla milliyetçi bir doktrin inşa ederek, elit sınıfı ve kitleleri tek bir amaç altında birleştirdiklerini kabul etmektedir. Ancak ona göre, bu aydınların amacı, yurttaşlarının çekmekte oldukları adaletsiz durumu sonlandırmanın çok ötesindedir. Aydınların amacı toplum içinde güç kazanarak, yabancılaştırılmalarını ve şeref ve imtiyaz konumlarından dışlanmalarını sona erdirmektir.

Tom Nairn: İnsanları Harekete Geçiren Faktörler

"Milliyetçiliğin yeni orta sınıf entelijensiyası, kitleleri tarihe davet etmeliydi ve davetiye anlayabilecekleri bir dille yazılmalıydı."

(T. Nairn, The break-up of Britain / Britanya'nın Ayrılması, s. 340)

Nairn, milliyetçilik çalışmasına Marksist bir perspektifle yaklaşmaktadır. Milliyetçiliği kapitalizmin eşitsiz yayılmasının doğurduğu sınıf sonuçlarından kaynaklanan bir burjuva olgusu olarak değerlendirmektedir. Milliyetçilik, mahrum bırakılmış elit tabakalarının kitlelere dönüp, onları milliyetçilik projesine dahil etmekten başka alternatifi olmayan taşraların sömürülmesini doğurur ve aynı zamanda gerektirir. Bu bağlamda, milliyetçiliğin asıl amacı, sömürgeci kapitalistler tarafından desteklenen katı 'ilerleme' şekline karşı savaşırken, aynı zamanda kapitalist baskıya karşı mücadeleye öncülük yapabilecek yetkedeki aydınlar tarafından oluşturulan farklı bir ilerleme şeklini kabul etmektir. Nairn, yoksun bölgelerdeki milliyetçiliğin ortaya çıkışını, kapitalizmin eşit olmayan dağılımına karşı bir tepki olarak açıklamaktadır. Ancak, milliyetçilik, gericilik ve taşra arasında kurduğu bağlantının bazı istisnaları olduğunu da kabul etmektedir.

Yeni aydın elitler, kitleleri harekete geçirmek ve milliyetçi davayı desteklerini kazanmak için, Nairn'in de vurguladığı üzere bu kimliği yalnızca söylencesel olarak paylaşsalar dahi, ortak kimlik paylaşan bir 'militan orta sınıf toplum' inşa etmeye yönelik çalışmalıdır. Miroslav Hroch ve Peter Worsley gibi Nairn de milliyetçiliğin yayılmasında elit kesimden kitlelerin katılımına doğru giden kronolojik bir ilerleme tasavvur etmektedir.

Nairn'in teorisinde, milliyetçi hareketin başarılı olmasında kitlelerin desteği elzem. Ancak,

insanlara dönmenin sonuçları nelerdir? Üç ana sonuca işaret etmektedir: (1) onların dilini konuşmak; (2) aydınlanmacılık tarafından sürgün edilen kendi genel 'kültür'lerine daha yumuşak bir bakış takınmak; ve (3) popüler yaşam ve köylü hayatı arasındaki büyük ve yine de bağdaştırılamaz farklılıkları kabullenmek.

John Breuilly: ideolojinin yaratıcıları

Milliyetçi ideolojinin kökleri, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin modern probleminin entelektüel cevaplarındadır.

(J. Breuilly, Nationalism and the state/Milliyetçilik ve devlet, s. 349)

Breuilly, milliyetçiliği bir siyaset çeşidi, esasen muhalefet siyaseti olarak algılamaktadır. Görüşüne göre, "milliyetçilik" deyimi, devlet gücünü amaçlayan veya uygulayan politik hareketleri ifade etmek ve bu tip faaliyetleri milliyetçi argümanlarla meşrulaştırmak için kullanılmaktadır'. Kedourie ve Nairn ile aynı doğrultuda Breuilly de milliyetçiliğin kitle desteği alma gücünü vurgulamakta ve milliyetçi ideolojilerin inşa edilmesinde aydınlara ve meslek mensuplarına anahtar rol vermektedir. Ancak, ona göre, milliyetçi liderlerin büyük bir kısmının mesleklerden çıkmasına rağmen, 'milliyetçilik herhangi belli bir sosyal sınıfın politikası olarak… ve aydınların politikası olarak görülemez'.

Breuilly'nin görüşüne göre 'milliyetçi hareketlere dahil olan aydınların birçoğuna göre aynı anlama gelse de, milliyetçiliğin, öncelikli olarak, yurtsuz aydınların kimlik ve güç arayışı olarak görülmesi gerektiği düşüncesi büyük bir abartıdır'. Ancak Breuilly, beklenilen konumlardan mahrum bırakılma durumunu çeken bazı aydınların ve meslek mensuplarının, içerisinde güvenli, saygın ve öncül bir konuma sahip olacakları 'ideal bir devlet ve ideal bir toplum imgelerini' içeren yeni bir kimlik sağlayabilecek bir ideoloji olarak milliyetçilik için desteklerine katkıda bulunabileceklerini kabul etmektedir.

Breuilly, aydınların milliyetçiliğe olan ilgisini açıklamak için iki argümana işaret etmektedir. Bunlardan birincisi, milliyetçi aydınları başarısız profesyoneller olarak betimlemesine rağmen, başarısızlıklarının hem belirli konumlara gelmeyi başaramamayı hem de gelinecek konumdan beklenen mali ve sosyal statüyü elde edememeyi içermesinden dolayı, başarısızlıklarının göreli olduğunu savunmaktadır. Bu noktada argüman, Elie Kedourie'nin, sömürge toplumlarında yerli aydınların üst düzey pozisyonlardan dışlanması ve bu durumun onları milliyetçiliğe nasıl yönelttiğine yönelik teorisini tekrar etmektedir. İkinci olarak Breuilly, bazı toplumlar tarafından aşırı miktarda aydın ortaya çıkarılması ve bunları 'özümseme' yetersizliğinin de neden bazı aydınların milliyetçiliğe döndüğünün açıklanmasına katkıda bulunabileceğini tartışmaktadır.

Milliyetçi politikaları, politik olarak kırılgan devletlerin elit kesiminin politikası veya kendini o desteğin belirli alanlarına çok yakın bağlama zorunluluğu olmaksızın kitle desteği uyandırabilen bir çeşit politika olarak algılamaktadır. Milliyetçi ideolojinin ikna edici mahiyeti, aydınların devlet betimi ile ortak inançlar ve genellikle nüfusun geniş kesimleri tarafından paylaşılan yaygın politik sorunlar arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Breuilly, sembol ve törenlerin milliyetçi düşüncelere, iki önemli yönden kesin bir şekil ve güç kazandırdığını ileri sürmektedir: devletin belirli imgelerini yansıtırlar ve bir nevi milli dayanışma ifade ederek insanların bir araya gelmesini sağlarlar.

Anthony D. Smith: 'Kimlik Arayışında'

Aslında topluluğa uyarlanmış sivil, bölgesel bir millet modeli ile profesyonellerin (ve daha az bir ölçüde olmakla birlikte ticaret burjuvazisinin) statü ihtiyaç ve çıkarları arasında 'seçici bir yakınlık' söz konusudur.

(A.D. Smith, National identity/Ulusal kimlik, s. 121)

İlk çalışmalarında Smith, etnik milliyetçilik olarak atfettiği kavramın ortaya çıkışında sosyal ve kültürelden çok politik ve dini faktörlere üstünlük vermiştir. Modern çağın 'bilimsel devlet' olarak adlandırdığı kavramın, yani 'etkinliği, bilim ve teknolojiyi kolektif amaçlar için denetim altına alma yetkinliğine bağlı olan devletin, yükselişiyle karakterize edildiğini iddia etmektedir. Ona göre 'bilimsel devlet'in ortaya çıkması, dini açıklamaların meşruiyetine meydan okumakta ve insanlığa sadakat adına otoritenin rakip tabanına karşı gelen 'çifte meşruiyet' durumlarını desteklemektedir. Pre-modern rahiplerin muadili olan aydınlar, bu ihtilaftan özellikle etkilenmişlerdir.

Smith'e göre, laik entelijansiyanın 'bilimsel devlet' çerçevesinde yükselişi, fazla sayıda yüksek vasıflı personel üretimi, entelijansiyanın kritik

rasyonalizmine bazı köklü hiyerarşik bürokratlar tarafından muhalefet edilmesi ve entelijansiyanın kesimlerinin yüksek statüde kamu pozisyonlarına getirilmesinde uygulanan ayrımcılık için etnik veya diğer kültürel nedenlerin kullanılması gibi bazı engellerle karşılaşmıştır. Smith, ideolojinin üreticisi ve milliyetçi hareket geliştikten sonraki fonksiyonlarına yönelik olarak daha çok şüpheci olmasına rağmen, milliyetçi hareketin ilk aşamalarında lideri olan aydınların rolünün önemini vurgulamaktadır. Bazı durumlarda, özellikle de sömürge toplumlarındaki bazı dışlanmış ve gücenmiş aydınlara işaret edilebileceğini kabul etse dahi, aydınları güç arayışındaki bireyler olarak tanımlayanları reddetmektedir. Smith, milliyetçiliğin hem kitlelerin harekete geçirilmesini ve harici egemenliğin pasif objeleri olarak rollerinin sona erdirilmesini, hem de popüler kültürün yazınsal 'yüksek' kültüre yükselmesini desteklemesi nedeniyle, milliyetçilikten fayda sağlayanların büyük oranda seferber olan etnik grupların üyeleri olduğuna hükmetmektedir. Smith, ulusların uydurma doğasını ve milliyetçiliği vurgulayanlara karşı, Smith, modern milliyetçiliğin inşasında aydınlar tarafından seçilen kültürel unsurların çoğunun 'etnik kökenleri'nin altını çizmektedir.

Dünyanın farklı bölgelerindeki birçok aydının milliyetçiliğe karşı duyduğu ilgiyi ve milliyetçilik ideolojisi ve dilindeki güçlü etkilerini açıklamak için Smith, 'bilimsel devlet' tarafından geleneksel dine ve topluma yansıyan zorluklardan kaynaklı olarak genel olarak insanların ve özellikle aydınların tecrübe ettiği 'kimlik krizi'ni hatırlatmaktadır. 'Milliyetçi çözüm'ün, bireylerin, ulusun kolektif kimliğinden kendi kimliklerini çıkarmalarını sağladığını öne sürmektedir. Bu şekilde, 'bir vatandaş, diğer bir deyişle politik toplumun, yani aynı anda kültürel bir "tarih ve kader" topluluğunun, tanınmış ve meşru bir üyesi, haline gelir'. Burada Smith, ulusal kimlik ile vatandaşlık arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, milliyetçiliğin kültürel ve politik yönlerinin altını çizmektedir.

Benzerlikler ve Farklılıklar

Kedourie, Nairn, Breuilly ve Smith'in yazıları, aydınları kesin olarak milliyetçiliğin üreticisi olarak konumlandırmaktadır. Bu şekilde, bu bilginler, milliyetçiliği, başarılı olmak için kitlelerin desteğini gerektiren modern bir politik ideoloji olarak tanımlamada örtüşmektedirler; ancak, aydınlar ile kitleler arasındaki ilişkiyi çok farklı yollardan ele almaktadırlar.

Kedourie, aydın elitler ile kitleler arasındaki geniş uçurumun altını çizmektedir. Onun aksine Nairn, ortak bir amaç ile birleştirilmiş bir sınıflararası topluluğun oluşturulması ihtiyacını vurgularken, Breuilly, aydın elitler ile kitleler arasında, 'etkileşimli' ilişki olarak atfedebileceğimiz durumu tanımlamaktadır. Smith, aynı ulusun üyeleri arasında paylaşılan ulusal kimlik özelliğini vurgulamaktadır.

Kedourie, Nairn, Breuilly ve Smith, milliyetçi hareketin başarılı olması için kitle desteğinin önemi üzerinde mutabıktır. Ayrıca, milliyetçiliğin kilit yapıtaşları olarak kültür, dil, semboller ve törenlerin gücünü vurgulamaktadırlar. Analizlerinde eksik olan ise devleti olmayan uluslardaki aydınların görevinin farklı olup olmadığını ve öyle ise, ulus-devletlerdeki aydınların görevinden ne ölçüde farklı olduğunu ele alan belirli bir teoridir.

Sömürge devletlerinde aydınlar ile milliyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen Kedourie haricinde Nairn, Breuilly ve Smith, analiz ettikleri, yaşadıkları ve teorilerini geliştirdikleri aydınların içerisinde bulunduğu şartları belirtmemektedir.

Muhalif milliyetçiliklerde aydınların rolü üzerine yüklü miktarda literatür bulunmaktadır; ancak, büyük bir kısmı azgelişmiş ülkelerin incelenmesi ile ilgilidir (Hobsbawm, Gouldner, Kautsky). Sömürge toplumlarındaki milliyetçilik ve aydınlara dayalı yüklü miktardaki literatürün bir istisnası, aydınların Quebec milliyetçiliğine katılımını çalışan Pinard ve Hamilton'un çalışmasıyla örneklendirilmiştir. Öte yandan, Jordi Casassas, tarafından koordine edilen kültürel tarih kitabı Els intel.lectuals i el poder a Catalunya (Katalonya'da Aydınlar ve Güç // 1808–1975), belirli bir devletsiz ulusta yer alan aydınların rolüne yönelik araştırmaya muhteşem bir katkı teşkil etmektedir. Ancak, esasen ampirik ve büyük tarihi değere sahip olan Casassas'ın kitabı, devleti olmayan uluslarda aydınlar ile milliyetçilik arasındaki ilişkiye yönelik sosyolojik çalışmaya teorik bir çerçeve sunamamaktadır. Devam eden kısımda bu hususa değinmekteyim.

Devleti olmayan uluslarda aydınlar ve milliyetçilik

Öncelikle, devleti olmayan uluslarda aydınların

faaliyet gösterdiği belirli şartları analiz edeceğim.

Sosyopolitik bağlam

Devleti olmayan uluslara yönelik çalışma, iki kilit faktörü göz önünde bulunduran belirli bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bunlardan birincisi, devlet dışı milliyetçiliğin halihazırda kurulu ulus-devletlerde ortaya çıktığı ve ikincisi, devleti sorgulamaya, milliyetçi bir ideoloji inşa etmeye ve milliyetçi harekete öncülük etmeye hazır bir 'alternatif elit' ihtiyacıdır.

Devleti olmayan ulusların milliyetçiliği, kendi ulusal eğitim sistemi, belirli bir medya sistemi, oluşturulmuş güçlü elit sınıfı ile devleti oluşturan ve bölgesel, politik, sosyal ve ekonomik çerçevesini tanımlayan bir dizi kurumu bulunan halihazırda kurulu ulus-devletler içinde ortaya çıkmaktadır. Devleti olmayan uluslar, devletin kararıyla bir nevi kültürel veya politik otonomi sahibi olabilir veya olamazken, ulus-devletlerin bünyesinde, ülkeyi tanımlayan ve yöneten bir dizi kurum yer almaktadır.

Genellikle birden fazla ulus, bir tek devletin çatısı altında yaşamaktadır. Neredeyse değişmez bir şekilde, bir ulus diğerlerinden üstün olur ve ülkenin yönetiminde ve belirli bir kültür ile dilin teşviki yoluyla, bu da genellikle azınlık kültürlerinin bu dillerinin ötekileştirilmesini içerir, kimliğinin belirlenmesinde başrol oynar. İspanya'da Katalonya, Bask Ülkesi ve Galiçya'nın aleyhine, Kastilya hakim ulus olmuştur.

Devletin desteklediği haricinde, kendini ulus olarak gören bir topluluğun salt varlığı bile, bölünmez politik kurum olarak tanımlandığı her yerde devletin meşruiyetine karşı tehdit ve sorun oluşturur. Demokratik devletler, dahili çeşitliliği tanımaktadır; ancak, bir ulusun özerklik hakkının tanınması gibi yol açması muhtemel politik sonuçların genellikle oldukça problemli olması nedeniyle, çoğu zaman ulusal azınlıklarına atıfta bulunurken 'ulus' ifadesini kullanmakta isteksizdirler. Bu nedenle, devlet, azınlık milliyetçiliklerini tehlikeli veya en azından baş edilmesi rahatsızlık verici olaylar olarak görme eğilimindedir.

Bölgesi dahilinde yer alan ulusal azınlıkların taleplerine devletin cevap verme yöntemleri, devletin kendi doğasına, milliyetçi hareketin özgün karakterine ve elde edebildiği uluslararası desteğe bağlıdır.

Devleti olmayan bir ulusta milliyetçilik hareketinin ortaya çıkması, devletinkinden farklı ve genellikle aleyhinde bir milliyetçi söylem oluşturmaya hazır bazı aydınların varlığını gerektirmektedir. Öte yandan, ulus-devleti tamamen savunan veya kendini ulus-devletle özdeşleştiren aydınlar, devlet tarafından hali hazırda kurulan ve desteklenen çerçeveler dahilinde çalışmalarını geliştirmektedir. Ulus-devlet, oluşturulma sürecindeyken, entelektüel söylemi, bütün vatandaşların homojenleştirilmesinde kullanılan kültür ve dil sayesinde ve aynı anda bölgesel dillerin ve kültürlerin ötekileştirilmesi yoluyla yapılandırılmıştır. Bunun bir sonucu olarak, bu tip aydınlar, genellikle bölgesel milliyetçi hareketlere karşı eleştirel ve hatta önemsemez bir tavra sahiptirler.

'Potansiyel elit'

'Potansiyel elit'in varlığı ve aldığı konum, devleti olmayan uluslarda milliyetçiliğin gelişmesi için elzemdir. Bununla, milliyetçi hareketin başarılı olması durumunda, öncülük etmesi muhtemel olan eğitimli bireyleri kastetmekteyim. Potansiyel elite şu kişiler dahildir:

1-Devletin, kendi topluluğuna karşı muamelesinden memnun olmayan bireyler. Memnuniyetsizliklerinin derecesi ve kuvveti değişebilir. Bazı durumlarda, devletin, kültürel ve sosyopolitik ölçütlerden güç kullanımına kadar değişen yelpazedeki baskılayıcı ve ayrımcı ölçütlerinin şiddetine bağlıdır. Franco'nun rejimine karşı direniş faaliyetlerinde bulunan Katalan aydınlar, bu durumun tipik bir örneğini teşkil eder.

2-Bölgesel kökenlerinden dolayı devletin 'resmi elit'i olmaktan dışlanan bireyler. Bu tip durumlarda bireyler, devletin güç ve nüfuz çemberleri dahilinde çalışmalarını geliştiremez ve faaliyetlerini kendi bölgeleriyle kısıtlamak durumunda kalırlar. Bu durum, Kastilya'nın Katalanlara karşı, 19. ve neredeyse 20. yüzyılın tamamı boyunca İspanyol ekonomik ve politik güç yapısındaki nüfuzlu konumlardan dışlanmalarına yol açan yaygın muhalif tavrı ile örneklenebilir.

3-Devletin resmi elit kesimine entegre olmayı istemek yerine, devleti olmayan ulusa bağlılıklarına öncelik tanımaya karar veren bireyler. Bu durum, devletin seçilmiş elit kesiminden otomatik olarak dışlanmalarına yol açan, devletinki yerine ulusal davanın gelişimine olan bağlılıklarını da kapsar. Bu tip durumlarda, bu

bireylerin potansiyel elit kategorisine girmesine yol açan, bölgesel kökenlerinden dolayı devletin bazı kişileri sistematik olarak dışlamasından çok, bireyin kendi tercihi söz konusudur.
Modern demokratik İspanya'da bazı Katalan aydınların, çalışmalarını özellikle Katalanca geliştirme kararı, onları, çalışma İspanyolcaya tercüme edilmediği sürece, İspanyolca konuşan aydın çevrelerinden otomatik olarak hariç tutmaktadır. Aksi halde devletin elit kesiminde – şiddetli rekabet nedeniyle – mühim bir konuma gelemeyecek olan bazı eğitimli kişilerin, daha küçük ve rekabetin daha az yoğunlukta olduğu ulus içinde kolayca mühim bir konuma gelmelerini sağlayan bir strateji olduğu tartışılmaktadır. Bu argüman, bazı bireylerin ayrıcalıklı konumlara erişim kazanmak adına bölgesel milliyetçilik şekillerini destekleme konusunda kendi çıkarlarını vurgulamaktadır.
Ancak, Katalonya içinde İspanyol yanlısı görünen ve böylece Katalan toplumu içerisinde devlet 'kültür'ünün temsilcileri haline gelen aydınlar da bulunmaktadır. Bir art niyete işaret eden aynı argüman, genellikle devlet seviyesinde entelektüel çevrelerin desteğini alan ancak Katalonya'da çalışan aydınların nam ve statüsüne katkıda bulunanın, Katalonya içinde devlete uygun, ancak kişinin kendi yeteneklerine uygun olmayan, bir azınlık pozisyonunun savunulmasına yönelik tartışmada bu duruma da uygulanabilir. Her halükarda, 'kölelik' ve kişisel yükseliş ve çıkarlarına öncelik vermeksizin, kendi prensiplerine göre hareket eden önemli sayıda aydını her zaman bulabiliriz.
Bana göre, bazı durumlarda kişisel çıkarların, kimi aydınların devlet dışı milliyetçiliği neden desteklediğini açıklamada önemli bir rol oynayabilmesine rağmen, bütün milliyetçi sadakatleri ekonomik motivasyon ve güç arzusu ile açıklamak yanıltıcıdır. Özellikle de ulusun kültürel, politik veya ekonomik olarak baskılanmış hissettiği durumlarda, ulusa karşı gerçek sevgi ve gelişmesine yönelik arzu birçok milliyetçiye ilham vermektedir.
Birinin kendi ulusunun belirli bir özelliğinin savunmasına ve geliştirilmesine hayatını adaması etkili bir güç işlevi görür. Bireyin faaliyetleri için somut ve net bir amaç sağlarken, hayatına anlam kazandırır. Bireylerin milliyetçi projelere genellikle bir grubun parçası olarak girişmesi nedeniyle, ortak hedefi olan bir hareketin mensupları olarak bir çeşit moral desteği ve dayanışma tecrübe ederler. Bir ulusa aidiyet duygusu, milliyetçilik hareketi veya grubu içinden yükselen dostluk tecrübesi ile bir şekilde yaşanır. Buna rağmen, şiddetli yüzleşmelerin yaygın bir fenomen olması nedeniyle, milliyetçi liderler arasındaki farklılıklar göz ardı edilmemelidir. Daha nüfuzlu olmak, daha yüksek maaş almak, daha fazla tanınmak veya daha iyi bir iş teklif edilmek için mücadele ederler. Milliyetçilik ile devleti olmayan ulusların arasındaki ilişkinin içerisinde geliştiği şartlara yönelik olarak bu genel değerlendirmeleri yaptıktan sonra, artık Katalan olayına yönelik çalışmayı başlatabilirim.

Aydınlar ve Katalan Milliyetçiliği

Aydınların, milliyetçi hareketin doğuşundaki rolü ile dağılmış bir hareketin yeniden ortaya çıkarılmasındaki rolü arasında önemli farkların bulunduğunun farkındayım. İlk durumda, ulusal bilinci uyandırmak ve daha önce var olmayan ulusal söylemi inşa etmek gerekmektedir. İkinci durum ise, daha önceki milliyetçi söylemde ifade edilmiş olan hisleri ve argümanları hatırlatmak söz konusudur. Bu şartlar altında, ulusal parçalanmanın nedenleri analiz edilmeli ve milliyetçi yöntem yeniden geliştirilmelidir.
Francoist diktatörlük esnasında Katalan milliyetçiliğinin dirilmesi, Katalan dili ve kültürü üzerindeki rejimin yıkıcı etkilerinin damga vurduğu şartlar altında gerçekleşti. Yalnızca küçük çaplı aydın çevrelerinin gizli politik aktivistlerin bütün çabalarını Katalan kültürünü beslemeye adayarak, Katalan kimliğinin ana bileşenlerini ortadan kaldırmaya yönelik girişimlere karşı savaştığı tarihi bir andı.
Franco'nun rejimi süresince Katalan entelektüel elit kesimi Francoizm taraftarları ve karşı duruş sergileyerek, yerel dili ve kültürü korumayı kendine görev edinen karşıtlar olarak bölünmüştü. Sonunda ilk gruptan bazıları anaakım İspanyol elit kesime dahil edilirken, diğer gruptakiler otomatik olarak dışlandılar ve rejim tarafından sıklıkla zulme uğramışlardır. Katalan kültür ve dilini korumak üzere o dönemde ortaya çıkan girişimleri değerlendirirken, belirli bireyler ve gruplardan çıkan girişimler ile Katolik kilisesi ve Üniversiteden oluşan iki güçlü kurumun bazı sektörlerinden çıkanları ayrı tutuyorum.
Bu girişimler, 3. Bölümde detaylı olarak çalışılacaktır.

Düşün Katalonya

İç savaş ve Franco rejiminin dayatılmasının sonucu olarak, seçilmiş bir grup Katalan aydın, ülkenin doğasını, tarihini ve yerleşik halkın karakterini ele alan önemli sayıda kitap ve makaleler yayınladı. Bu yayınlar 1939 ile 1960 yılları arasında ortaya çıktı ve demokratik, özerk, modern bir Katalonya inşa etme ve iyileştirme amacına yönelik uzlaşmacı bir yapı paylaşıyordu. Bu dönemde yazılan yüklü miktardaki kitap arasında Jaume Vicens i Vives, Notícia de Catalunya (Katalonya Haberleri // 1954) ile Josep Ferrater Mora, Les formes de la vida catalana (Katalan yaşam şekilleri // 1944) katkıları dikkat çekmektedir.

Jaume Vicens i Vives'in Notícia de Catalunya'yı (Katalonya Haberleri) yazma amacı, Katalan kimliğini aramaktı. 'kim olageldik ve Karolenj zamanından bu yana doğrudan soy olarak ait olduğumuz muhteşem Batı toplumunun çerçevesi dahilinde kabul edilebilir bir yapı inşa etmek istersek kimiz'i bilme meselesiydi. Yazar, her bir bireyin 'kendi, farklı' zihniyetini anlamak için, Katalanları, tarihi bilinci beslemeye teşvik etmektedir.

Vicens, Katalanları 'Marş' adamı olarak tanımlamaktadır, yani, Karolenj Avrupalı tabyanın Pirene öncesi kısmı olan İspanyol Marşından gelme, 'iki farklı coğrafi ve kültürel dünya arasında […] jeo-tarihi bir koridor'. Bu itibarla, Katalanlar 'aykırı ve paradoksaldır […]. Farklı mayaların sonucuyuz ve bu nedenle ülkenin büyük bir kısmı melez bir biyoloji ve kültüre aittir'. Ancak Katalanlar olarak, 'deniz-dağ kutuplaşmasının, dağların muhafazakarlığı ve kıyı aktivizminin […], Pirene feodal zihniyeti ile kıyının kapitalist zihniyetinin de bir sonucuyuz. Katalanları tanımlanan bir diğer özellik de yuva ile ailenin, bireysel ve grup çalışmasının kaynaşmasıdır. Ancak Vicens'e göre Katalan karakterinin en önemli belirleyici özelliği paktizmdir, yani egemenliği olan bir paktın, gruptaki bütün insani ve politik düzeni tanzim etmesi düşüncesidir. Bunun kaçınılmaz bir feodal kökeni bulunmaktadır; insanları topraklara değil, insanları insanlara bağlayan feodalizmi görmekten kaynaklanmaktadır.

El pactisme a Catalunya (Katalonya'da paktlar // 1982) kitabında Jaume Sobrequés, Katalan zihniyetinde paktizmin oluşmasını ve bütün sosyal ilişkilere uygulanmasını vurgulamaktadır.

Les formes de la vida catalana (Katalan yaşam şekilleri // 1944) kitabında Josep Ferrater Mora, kendisine göre, Katalan kişiliğini, bütün Katalanların hiçbir zaman erişemeden yaklaştığı, bu nedenle Max Weber tarafından kullanılan 'ideal tipler' modelini takip eden bir ideal olarak tanımlayan özellikleri anlatmaktadır. Katalan karakterini tanımlayan ve asla saf halde ifade edilmeyen dört özellik şunlardır: süreklilik, sağduyu (seny/aklıselimlik), ılımlılık ve ironi. Ancak Ferrater, bu dört 'erdem'i, kimisi Katalanların kendi içlerine kapanmalarına ve bütün diğer gerçeklikleri aşağı görmelerine yol açabilecek olan erdemlerin abartılı coşkusundan kaynaklanan, 'eksiklik ve kusurlar'ını unutmadan çalışmak gerektiğine işaret etmektedir. Ferrater, 'Açık bir hayatı kapalıya dönüştüren güdüler' arasında, 'varoluş kökünü yok eden ve hayatın özsuyunu kurutan' bir eksiklik veya kusur olarak gücenmeye özel olarak önem vermektedir.

Ferrater'e göre Katalan karakterinin en önemli özelliği süreklilikti̇r, çünkü 'hayatın sürmesini istemek, esasen hayatın anlamı olmasını, yani her hareketin, hayatın bütününe göre anlaşılabilir olmasını, istemek anlamına gelmektedir. Bu nedenle tarih önemlidir.

Ferrater Mora'yı yorumlarken Salvador Giner, Lluis Flaquer, Jordi Busquet ve Núria Bultà, 'gelenekçiliğin bir doktrin değil, bir yaşam şekli olduğunu, bu itibarla geçmişe saygı duymanın ve bitmesini de istemenin bir yolu olduğunu anlayabilirsek, Katalonya önemli ölçüde gelenekçidir' şeklinde yazmıştır.

Süreklilik, Katalanların çalışma ve iyi yapılmış işe karşı sevgi ve saygısında ortaya çıkmaktadır, 'yani, Katalonya'da çalışma şeklinin neredeyse hep bir gelenek olup, en az manuel olanı bile sezilmez bir şekilde zanaatkar tavrı takınması anlamına gelmektedir'. Ona göre iş, 'aslında ülkenin esas korunağına, hayal kırıklıklarını gömen ve yeni umutlar uyandıran işe, çekilmesini temsil etmektedir'.

Sağduyu (seny/aklıselimlik), Katalan karakterinin en önemli olmayan ve hatta en kati özelliğidir. Ferrater'e göre sağduyu, ruh sağlığını ve gücünün ifadesidir. 'Gerçek aklıselimlik, adil, uygun ve doğru olanı, kimi zaman hayal edilebilir en anlamsız hareket olsa bile, yapmaktır.' Katalan için aklıselimlikten konuşmak, 'bir tecrübeye sahip olmayı göstermektir ve bu da öncelikle Katalan hayatının hiç de bağnaz bir

varlık olmadığı anlamına gelmektedir.' Tam bu noktada ve Ferrater'in görüşlerini Vicens'inkilere kıyaslarken, Vicens'in Katalan karakterinin iki önemli özelliğine – sağduyu (aklıselimlik) ve ani coşkulu heves (taşkınlık/rauxa) – Katalan tarihi karakterinin iki gizemli direği olarak atıfta bulunduğunu belirtmek uygun olur. Vicens, 'ancak, ani coşkulu heves (taşkınlık/rauxa) geçicidir. Kalıcı olan sağduyudur (aklıselimlik)' demektedir.

Ilımlılık bireysel bir erdemdir, 'aslında ılımlı insan yoktur'. Ilımlılık, aynı zamanda hem kısıtlı hem de çabuk yayılır. 'Fazlasından kaçınıyorsam, ölçümlenen alanın ve faaliyetin, fazlanın neredeyse hiçbir zaman ulaşamayacağına: Verimliliğe gerçekten ulaşmayı başarmasını istediğimdendir.' Ferrater, ılımlılığın bir örneği olarak sardana dansını (Katalan ulusal dansı) belirtmektedir. Şair Joan Maragall'ın da söylediği üzere, sardana, 'mistik halka', oldukça derin, çünkü insanların tam kökünün ve kalbinin ifadesidir. Sardana süresince, tanımlamaya çalıştıklarımızla aynı formları keşfederiz […], ancak bir kişi ön plana çıkar ve başarılı olursa, tam olarak ılımlılık olur.

İroni, bireyleri nesnelerden ayıran tecrübenin bir arındırılması, temizlenmesidir. Bireyci bir kişi olarak Katalan, bir şeyi yapmaktan keyif alma kararının olasılığını sürdürmek ister. Bu nedenle, Ferrater, tam adanma hak etmeyen herhangi bir şey teklif edilmesi durumunda ironinin doğal olarak ve kendiliğinden ortaya çıktığını öne sürmektedir. İroni genellikle kriz anlarında ortaya çıkar, ancak bu durum, insanların diğer durumlarda da ironik olamayacağı anlamına gelmez. Ancak ironinin öyle zamanlardaki hakimiyeti, fonksiyonunun böylesi zamanlarda vurgulanan çaresizliği kapatmak olduğunu göstermektedir ve bu nedenle, ironik olan kişi belirli bir şekilde çaresiz kişidir. Katalanların daima tetikte olan vicdanları, yalnızca özellikle kritik olarak değerlendirilen anlarda değil, bütün tarihleri boyunca kriz içerisinde yaşamalarına neden olmuştur. Giner, kritik ruhu ve çaresiz şartları korunarak, ironinin, acı ve vicdan denizinde hayatın kürek çekmeye devam etmesini mümkün kıldığını yazmaktadır. Kişinin, kendine aşırı güven nedeniyle kaybolmasını engellerken, kibir ve gururu ortadan kaldırır. Krizin üstesinden gelen ve aynı zamanda onu muhafaza eden ironi, açıklayıcı bir ironidir.

Katalan kültürüne karşı tutumlar

Ferrater ve Vicens tarafından sunulan analiz, modern Katalan vatandaşların, özellikle de aydınlar ve politikacıların, Katalan kültürel geleneklerinin 'özü' olarak görülene karşı farklı tavırlarına yönelik çalışmaya öncülük etmektedir. Bu tutumlar geniş ölçüde farklılık göstermekte olup, genellikle Katalonya'nın sosyal yapısını oluşturan farklı gruplarda yaygındır.44 Salvador Giner'in modelini takip ederek, oldukça fazla sayıda özelliğe yer veren dört 'ideal tip'in ayrımını yapıyorum. Bu dört tip, tözcülük, paktizm, españolismo veya 'İspanyolculuk taraftarlığı' ile kozmopolitliktir.

Tözcülük, Katalan ulusunu saflığının muhafaza edilmesi ve bütün etkileşimlerden korunması gereken doğal, sonsuz ve değiştirilemez bir varlık olarak idrak etmekten oluşur. Tözcülere göre Katalonya'nın maruz kaldığı en büyük tehlike, 'ulussuzlaşma', yani özgün bir ulus olarak kimliğini belirleyen özünün kaybı tehdididir. Bu tutum genellikle dinamik bir kimlik özelliğini ve özgün kültürün farklı kültürlerle temas sonucunda zenginleşmesi olasılığını reddetmektedir. Bu nedenle tözcülerin savunmacı bir tavır takınma eğilimi bulunmaktadır ve genellikle sömürülmüşlük, Katalonya'nın sürekli gerekçesiz ataklara ve saldırılara maruz kaldığına ikna edilmişlik hissi eğilimiyle ilişkilendirilmektedirler. Prensipte tözcü tavrın bilimsel analiz dışında bir nevi duygusal tepkiden oluşmasına rağmen, […] farklı seviyelerde rasyonalizm aşılanmış ve gerçekçilik üzerine sakin ve açık bir yansıma ile zenginleştirilmiş bazı tözcülük versiyonlarının mevcut olması da muhtemeldir. Àngel Castiñeira'nın da yazdığı üzere, sıklıkla tözcülüğün, belirli tarihi anlarda veya dönemlerde çekilmiş olan harici saldırılara karşı bir tepki olarak anlaşılması gerektiğini eklemek isterim.

Paktizm, feodalizmin başlangıcına kadar uzanan bir Katalan karakteristik özelliğidir. Paktizm, kişinin, rakipleri karşısında kendi limitlerini tanımasından doğar, ancak böylesi aşikar bir zayıflık, bireylerin belirli durumları kendi avantajına çevirmesine imkan veren olumlu bir güç haline gelebilir. Pratikte paktizm, kurtarılabilecek her şeyi kurtarmak adına, inatçılık ve ani coşkulu heves (taşkınlık/rauxa) durumlarından kaçınarak, bütün şartlar altında müzakere yapma isteğini temsil etmektedir. Hem sağ

hem de sol kanat olmak üzere Katalan politik sınıfının tamamı, ister ılımlı milliyetçiliği savunsun isterse özerk federalizmi, yüksek düzeyde paktist ruhu sergilemektedir.
İspanyolculuk taraftarlığı (españolismo), Katalonya'nın bir ulus olarak reddedilmesi ve Katalan kültürünün, üniter İspanyol kültürünün hemen hemen folklorik bir çeşidi olarak indirgenmesini temsil etmektedir. İspanyolculuk taraftarlığı tutumu İspanyol nosyonunu savunmaktadır. Giner, 'İspanyolculuk taraftarlığı' içinde, farklı İspanyol kültürleri arasında diyalog veya Özerk Topluluklar sisteminin yaratılmasıyla tetiklenen değişikliklerin bir sonucu olarak İspanyolculuğun süreç dönüşümüne tabi olması konseptini kabul etmeyen, 'tözcü' pozisyon olarak atfettiği ve demokrasiye geçişini müteakip İspanya'nın yeniden tanımlanmasına daha açık bir tutumu örnekleyen 'paktist' pozisyon olarak atfettiği ayrımları yapmaktadır.
Bana göre İspanyolculuk taraftarlığının üç versiyonunu – bir sağ kanat ve iki sol kanat – eklemek gerekmektedir. Bunlardan ilki Katalan üst orta sınıfının geniş kesimleri ve ülke çapında piyasaya hizmet sunan o firmaların müdürleri yoluyla yukarda açıklanan olup; İspanyol üst sınıfını, ait oldukları sosyal grup veya en azından kendi referans grubu olarak değerlendirmektedir. Baskın sınıfın aksine çalışan sınıfın geniş kesimleri ile örneklenen, bölgesel iştirakleri üzerinde birleşen ikincisi ise devlet nezdinde güçlü sendikalarca savunulmaktadır. Üçüncü versiyon ise güçlü bir merkeziyetçi İspanya anlayışı olan Jakoben solunun İspanyolculuk taraftarlığıdır ve herhangi bir federalist düşünceye veya İspanya'nın çokuluslu bir devlet olarak yeniden tanımlanmasına muhaliftir. Sağ kanat İspanyolculuk taraftarlığı ile Jakoben solu, İspanyol devletinin ulus çeşitliliğini tanımaya yönelik girişimleri engellemek adına sıkça politik ittifaklar kurmuşlardır.
Kozmopolitlik, liberter proletaryan enternasyonalizmde tarihi emsali bulunan, daha çok sosyal yapı içinde dağılmış bir azınlık tavrıdır – İç Savaş öncesi ve esnasındaki dönemde Katalonya için oldukça önemlidir. Kozmopolitlik, öncelikle, etnik, dilbilimsel ve ulusal farkların insan iletişim ve işbirliğine bariyer olmaktan çıktığı bir dünya görüşünü savunan bir entelektüel tavırdır. Halihazırda kozmopolitliği savunan en az iki farklı grup tespit edilebilir. Bunlardan ilki, kendini 'dünya vatandaşı' olarak tanımlayan, her çeşit Katalanizme karşı olan ve sıklıkla merkezi bir İspanyolculuk taraftarlığı gizleyen kişilerce kurulmuştur. İkincisi, dünya kültürüne evrensel bakış açısı ile radikal Katalan milliyetçiliğinin ilginç bir karışımını içermektedir.

Modern Katalan Milliyetçiliğinde Harekete Geçiren Faktörler Olan Rasyonel ve Duygusal Argümanlar

Aydınlar, ulusu uyandırmaya ve milliyetçi bir kitle hareketi oluşturmaya çalışırken, rasyonel ve duygusal argümanlar iç içe bir hale gelmektedir. Rasyonellik, davalarını savunurken milliyetçiler tarafından hatırlatılan nesnel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bölgesel gelişim ve bölgesel olarak üretilen serveti alıkoyma hakkını teşvik, devlet tarafından empoze edilen bir dizi kısıtlamadan kurtulma ve hatta ademi merkeziyetçilik ve kendi kendini yönetme taraftarı olarak demokrasiyi derinleştirme yoluyla bağımsızlık veya daha fazla otonomi, daha iyi bir ekonomi anlamına gelebilir. Bir yandan kolektif kimlik duygusu sağlarken, öte yandan ulus, belirli bireylerin kısıtlı hayatlarını aşan bir topluluk olarak sunulduğunda, duygular canlanır. Mensuplarının gerçek olan, bir ulusa ait olma duygusu, geniş bir aile olarak porte edilen bir grubun parçası olma hissine dayanarak, bir nevi süreklilik duygusu vermektedir. Bireyler, büyük bir sosyalleşme faktörü olarak görev yapan belirli uluslarda konumlandıkları gibi, belirli ailelere doğmaktadırlar. Bireyler, kendileri, başkaları ve doğa ile ilişki kurma yöntemlerini tanımlayan belirli kültürlerle yetişmektedir. Belirli dillerin kullanılması, ortak bir tarih ve ortak bir dizi değer ve uygulamalara sahip bir topluluğa aidiyet hissine arttırmaktadır. Aile içinde olduğu gibi bir ulusa mensupluk da belirli bir kesin dayanışmaya – bu durumda yoldaş yurttaşlar ile – işaret eder. Ayrıca, fedakarlık gerektirip, grubun refahı tehdit altındayken genel olarak daha çok öne çıkan aşk ve yakınlık hislerini de ortaya çıkarır.

Rasyonel argümanlar

Franco'nun rejimi esnasında temel amaç demokrasiyi ve beraberinde Katalonya'nın kendi dil ve kültürünü geliştirme hakkını yeniden oluşturmak ve özerk politik kurumlarını geri almaktı. Bunlar, yoğun duygusal tepkiler uyan-

dırabilen rasyonel taleplerdi.
Artık Generalitat'ın (hükümet) yeniden kurulmasının üzerinden 20 yıldan fazla süre geçtiğine göre, milliyetçi aydınlar ve politikacılar hangi rasyonel argümanları ortaya çıkarıyor? Anaakım milliyetçiler artık Katalonya'nın daha fazla özerklik sahibi olma ihtiyacını, kendi özgün kimliğini tamamen geliştirebilmesini ve ulus olarak refah seviyesinin artabilmesini sağlayacak bireyselleştirilmiş bir fonlama modeli verilmesini – bölgelerarası dayanışma kriter ve mekanizmalarının gözden geçirilmesini de kapsayacak – ve İspanyol devleti içerisinde bir ulus olarak tanınmasını savunuyor. Önemli ölçüde daha küçük olan akım ise ayrılmayı destekliyor. Onlara göre Katalonya, yalnızca bağımsız olması durumunda kültürel ve ekonomik olarak gelişebilecek ve tam yetkili bir politik aktör haline gelebilecek.
Yalnızca güçlü bir ulusal kimlik duygusunu paylaşanlar değil, aynı zamanda yalnızca kendi yaşam kalitelerini iyileştirme, demokrasiye derinleştirme ve/veya sivil topluma dinamizm kazandırma yetkinliğini ispat edene kadar Katalan milliyetçiliğini desteklemekle ilgilenenleri de ikna etme amacındaki üç ana rasyonel argümanın ayrımını yapmaktayım.
1-Katalonya'nın İspanyol hazinesine katkısı, merkezi hükümetten aldığı gelirden daha fazla. Özellikle Katalonya'nın devletin diğer bölgelerinden daha fazla katkıda bulunmak durumunda olup, İspanya'nın geri kalanıyla dayanışma göstermek zorunda olduğu varsayımı ile bu durum oldukça rahatız edici olmaktadır. Bu sorunu çözmek, otomatik olarak Generalitat'ın harcama gücünü arttıracak ve Katalanların yaşam kalitesini iyileştirecektir.
2-Politik ademi merkeziyetçilik, karar alma sürecini insanlara yaklaştırma kadar, demokrasiyi de güçlendirme eğilimindedir. Sorunlar ortaya çıktığı zaman belirlenir, analiz edilir ve çözülür. Bölgesel politikacılar genellikle seçmenlerinin ihtiyaç ve isteklerine karşı daha fazla farkındalık sergilemektedir; bu nedenle argüman der ki Katalonya'ya daha fazla güç verilmesi, topluluğun sorunlarının çözülmesinde daha fazla verimliliği getirecektir.
3-Bölgesel kuruluşlara güç verilmesi, belirli politikaların ve bölgesel bütçe planlamanın gerçekleştirilmesini sağlamak üzere kaynakların yeniden tahsis edilmesini gerektirmektedir. Bu süreçler, dolaylı olarak, kültürel, ekonomik ve sosyal projeler de dahil olmak üzere lokal ve bölgesel girişimlere teşvik ederek, sivil toplumun yeniden canlandırılmasına katkı sağlamaktadır.

Duygusal argümanlar
Katalan milliyetçiliğinde duygusal argümanlar, zaman içerisinde birlikte acı çekmiş ve sevinmiş bir kültürel ve bölgesel topluluğa aidiyet duygusunu vurgulamaktadır. Duygusal argümanlar beş ana grup etrafında gelişmektedir: dil, kültür, tarih, bölge ve sanat. Örneğin, Francoizm altında acı çekmiş olan önemli miktarda insan, işkence, sürgün, kendi yerel dil ve kültürlerini geliştirme özgürlüğünün yasaklanması ve bulunmaması da dahil olmak üzere hala kendi veya sevdiklerinin tecrübe ettiklerinin canlı bir imgesini taşımaktadır. Franco altında yaşanan baskılanmanın hatıraları, büyük bir çoğunluğu Katalan dilini, kültürünü ve politik kurumlarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak tekrar tekrar gerçekleştirilen İspanyol teşebbüsleri ile ilgili olmak üzere uzun bir kin listesi ile bağlantılandırılmaktadır.
Belirli bir anlam yüklenen ve Katalanlar 'geçmişlerini anlattıklarında' duygusal bir cevap uyandırabilecek olan ana tarihi olaylar arasında bulunanlar: (1) Orakçıların Savaşı (Guerra dels Segadors, 1640-1652), temelde taht tarafından uygulanan mali baskı nedeniyle Katalan ayrılıkçıların İspanyol monarşisine karşı isyanından oluşmaktadır; (2) Eylülün On Biri 1714, büyük bir Franco-İspanyol saldırısını müteakip, Barselona'nın teslim olması – Katalanca yasaklanıp, Kastilyan dili resmi dil ilan edildiğinde, Prensliğin bütün özerk politik kurumlarının tasfiyesini ve Katalonya'nın, Philip V'in sert merkeziyetçi ve otoriter monarşisi ile tanımlanan işgal rejimine boyun eğmesini dayatan olay. Daha yakın zamanda gerçekleşen tarihi anılar arasında General Miguel Primo de Rivera'nın gerçekleştirdiği darbe ile Katalan Mancomunitat (1913-1923) özerkliğinin baskılanması da yer almaktadır. İkinci Cumhuriyet esnasında özerklik kısa bir süreliğine tekrar kuruldu – o zaman Katalonya, Özerklik Statüsü ve Özerk Hükümet (Generalitat) sahibi olmuştu. Her ikisi de Nisan 1938 tarihinde Franco tarafından ilga edildi. Katalonya bölgesi, ayrıca, bölgeyi bugünkü Katalonya (Katalan özerk topluluğu)

ile kısıtlı tutanlar ile genellikle Països Catalans (Katalan Ülkeleri) olarak addettikleri daha geniş bir Katalan ulusu konseptini savunanlar arasında duygusal atıflara ve farklılıklara yol açmaktadır. Bunların arasında, feodal çağda Barselona kont-krallığına katılan ve bu nedenle ortak bir kültürel ve dilbilimsel miras paylaşılan Katalonya Prensliği, Valencia, Balearic Adaları ve Kuzey Katalonya (Fransa'nın, Pirene'nin kuzeyinden Perpignan ve Salses bölgesine kadar uzanan kısmı) bulunmaktadır.

Bazı bölgeler, duygu yüklü olup, Katalan gelenekleri, tarihi ve kültürünü barındırıyor olarak betimlenmektedir. Bunların arasında Ripoll, Poblet, Montserrat ve Cuixà Manastırları (Fransa); Montserrat, Canigó (Fransa) ve Montseny dağları; veya Barselona'da yer alan Plaça de Sant Jaume ve Fossar de les Moreres kent peyzajları yer almaktadır. Yalnızca az önce belirttiğimiz kültürel ve tarihi nedenlerden dolayı değil, ayrıca bölgenin, ulusun 'anakarası' olması nedeniyle, bütün milliyetçi hareketlerde bölgenin büyük önemini tekrar vurgulamakta fayda var. Bölge, kaynak sağlar ve insanların kendi evlerini kurdukları ve kendi kasaba ve şehirlerini oluşturdukları yerdir. Bölge, insanları, orada doğmuş, yaşamış, çalışmış, savaşmış ve ölmüş olan ataları ile birleştirmektedir, bu nedenle ulusun devamlılığına işaret etmektedir ve kutsal bir kale haline gelmektedir: Bölge, insanların tecrübe ve arzularını içeren yerlerle doludur. Anlam merkezleri; çeşitli his, düşünce ve duyguları ifade eden semboller haline gelen yerlerdir. Bazıları, belirli bir gruba net bir aidiyet duygusu uyandırmaktadır – ki biz bunu kimlik belirleyici bir emare olarak kabul ederiz. Açıkça milliyetçi karakterin gerçek bir sembolü haline gelirler.

Bu nedenlerden ötürü milliyetçi teori dahilinde, bölgenin anlamı ile onu koruma kararlılığı ve yaşam alanının korunması ve saflığını savunan çeşitli çevreci grupların kaygıları arasında mevcut bir bağ kurmak mümkündür.

Katalan kimliğinin sembollerine dönüşen seçilen belirli sanat eserleri ve sanatçılar, uluslararası kabul kazanan Katalan yüksek kültürünün genellikle temeli olarak betimlenmektedir. Diğerleri arasında Joan Miró, Salvador Dalí, Antoni Gaudí, Antoni Tàpies ve Pau Casals'ın eserleri, Boí vadisi kiliseleri gibi Romanesk sanatın enfes örnekleri ve Barselona katedrali ve gotik bölgesi gibi diğer seçkin sanat eserleri ile yan yana durmaktadır.

Katalan kimliğini oluşturan faktörler arasında, çok sayıda geleneksel danslar, şarkılar, müzik ve enstrümanlar ile birlikte sardana, insan kuleleri (castell), Berga'daki Patum, Vilanova'daki Karnaval ve Verges'teki Dansa de la Mort gibi geleneksel şenlikler gibi popüler ve geleneksel kültür gösterileri de yer almaktadır.

Bir şekilde yukarıdaki tipoloji kaygılarından sızan Katalan kimliğinin daha da ileri ve güçlü bir sembolü de spor, özellikle futboldur. Francoizm esnasında Barselona Futbol Kulübü (Barça), Katalan ulusunun bir temsilcisi olarak portre edilirken, diktatörlüğe karşı bir direnç örneği olarak gösterilmiştir. Barça ile Real Madrid her maç yaptığında, maçın önemi sporun ötesine geçmiştir. Şu anda devam etmekte olan Katalonya'nın İskoç veya Galli takımlar gibi uluslararası yarışlara katılmasına izin verme vaadi ile birlikte, bir Katalan futbol takımı ve Katalan Olimpiyat komitesi kurma kampanyalarının sembolik tabiatı hafife alınmamalıdır. Bu hareketler, Katalan nüfusunun çok büyük bir kısmını harekete geçirmekte olup, ilkin verilen olumsuz cevabın değiştirilmesi için Madrid üzerinde baskı yaratmaktadır.

İnsanların dil, kültür, tarih, bölge ve sanat ile olduğu kadar popüler gelenekler ve ülkenin simgesi haline gelen diğer elementler ile özdeşleşme ve ilişki kurma şekli, ait oldukları topluluğu tanımlamaya katkı sağlamaktadır. Sembollerin, kesin olmamaları ve ülke heterojenliğini kapatmaları nedeniyle etkili olduklarını vurgulamak önemlidir. Semboller, farklılıkları benzerliklere dönüştürerek, insanların 'topluluk'a ideolojik bütünlükle yatırım yapmasını sağlamaktadır. Bu durum, milliyetçiliğin farklı kültür seviyelerinden ve sosyal geçmişlerden gelen insanları birbirine bağlama yetkesini açıklamaktadır.

Duygusal argümanların gücü, aynı kültürü paylaşan, belirli bir toprak parçasına bağlı hisseden ve ortak bir geçmiş tecrübesi ile gelecek projesi bulunan insanlara hitap etme yetkesinden gelmektedir.

Aydınlar ve politik liderler (bazı durumlarda dini liderler de dahil edilmelidir), ulusal kimliğe uyan kilit faktörleri seçip, yüceltirler ve ulusa ait olanları birleştirmenin vurgulandığı etkinlikleri de yeniden gerçekleştirir veya yaratırlar. Bunların arasında çeşitli anma törenleri, ulusal günler, geleneksel şenlikler, spor müsabakala-

rı ve bir dizi halka açık etkinlik yer almaktadır. Milliyetçiliğin duygusal boyutu, belirli bir gruba aidiyet hissi ve ulus sevgisini paylaştığı yurttaşlara karşı beslenen dayanışmadan kaynaklanmaktadır.

Özet

Aydınlar, bir yandan ulusun özgün karakterini sürdürmek ve kendi politik geleceğine karar verme isteğini meşrulaştırmak üzere kültürel, tarihi, politik ve ekonomik argümanlar sunarak, milliyetçi hareketin mimarı görevi görmektedir. Öte yandan, yıkıcı olup, mevcut düzenin meşruiyetini zayıflatan bir söylem inşa etmektedirler. Ulusun devlet içindeki mevcut durumunu kötülemekte ve çatışma şartları ve süreçlerini destekleyerek bir alternatif sunmaktadırlar. Aydınlar, milliyetçi ideolojinin kurucuları olarak değerlendirilmelidir. Ancak, çoğunluğu milliyetçi hareketin provokatörleri ve ateşleyicileri olarak davrandığı için görevleri burada bitmez. Valentí Almirall (1841–1904), Enric Prat de la Riba (1870–1917), Antoni Rovira Virgili (1882–1949) ve şu anda Josep Benet ile Jordi Pujol, oldukça etkili politik liderler haline gelmiş, Katalan milliyetçiliği kilit ideologlarını temsil etmekte olup, yalnızca birkaç örneğini oluşturmaktadırlar.

Devleti olmayan uluslarda aydınların içerisinde faaliyet gösterdiği bağlamı tanımlayan iki kilit faktör olduğunu ileri sürdüm. Bunlardan birincisi, devlet dışı milliyetçiliğin, kendi elit kesimi, kültür ve dili, eğitim ve medya sistemi ve politik kurumlar olarak uluslararası tanınmışlığı bulunan halihazırda kurulu ulus-devletler içinde ortaya çıktığıdır. İkincisi, devlet dışı milliyetçiliğin başarılı olmak için mevcut statükoyu eleştiren bir söylem inşa edebilecek alternatif elite ihtiyaç duymasıdır.

Sonuç olarak bu bölümdeki temaların bir özetini çıkarmaya çalışmama izin verin. Aydınların, devleti olmayan uluslarda milliyetçiliğe yönelmesini, çeşitli etmenlerin bir kombinasyonu açıklamaktadır. Kedourie gibi aydınların milliyetçiliğe salt kişisel çıkarlar nedeniyle yöneldiğinde ısrarcı olanlara karşı, bu durumun bazen doğru olmasına rağmen, bu tip bir iddianın aşırı abartılı olduğu yönünde Breuilly ile aynı fikirdeyim.

Aydınların, milliyetçilikten etkilenmelerinin nedenini genellikle altrüizm ve kişinin kendi ülkesinin özgürlüğüne yönelik samimi arzusu açıklamaktadır. Örneğin milliyetçiliğin ilk zamanlarında belirli bir seviyede altrüizm ve ülke sevgisi, aydınların faaliyetlerini oluşturmada etkili kuvvetler olarak rol oynamaktadır. Katalan milliyetçiliğinin Franco rejimi esnasında yeniden ortaya çıkmasının da gösterdiği üzere, ulusal azınlığın baskı altında yaşadığı durumlarda bu hisler daha şiddetli olarak ortaya çıkma eğilimi göstermektedir. Böyle şartlar altında azınlığın milliyetçiliğini onaylamak, genellikle, yalnızca devletin elit kesiminden radikal bir şekilde dışlanmayı değil, aynı zamanda kişinin hayatına karşı önemli bir risk tehdidini de kapsamaktadır. Kedourie, Nairn, Breuilly ve Smith, milliyetçi bir hareketin başarılı olmasıyla kitle desteğinin yakın ilişkisi üzerinde hemfikir. Francoizm esnasında, Katalan kimliğinin temel bileşenlerinin yaşamasına karşı en büyük tehdit, Katalan yüksek kültürünü besleyen aydın elit ile Franco rejiminin homojenleştirme politikalarına daha çok maruz kalan nüfusun büyük bir kısmı arasındaki büyüyen farklılıktı. Buna ek olarak, İspanya'nın diğer bölgelerinden Katalonya'ya gelmekte olan Kastilyan dili konuşan göçmenler – devlet tarafından desteklenen ve politik ve ekonomik kaynaklar ile bu durumla baş edebilecek Katalan kurumlarının tamamen yok olduğu hareket- de, daha sonradan yasaklanan Katalan dil ve kültürünün zayıflamasına katkıda bulundu. 1950 ve 1975 yılları arasında Katalonya'ya 1.400.000 göçmen geldi ve bu dönem içerisinde Katalonya'nın toplam nüfusu 3.240.313'ten 5.663.125'e yükseldi.

İngilizceden Çeviren: Belçim Ceylan Fer Kaya

İçindekiler İçin Tıklayınız

Ortak Bir Zihniyeti Paylaşanlar

Rahşan Konyalı

Ulus bugüne kadar, kapitalist modernitenin bir ürünü ve daha çok da yaratımı olarak ele alınmış olsa da özünde kapitalizmden bağımsız bir toplumsal form olmaktadır. Bu nedenle de ulusun gelişiminin kapitalist aşamaya denk gelmiş olması ulus açısından bir talihsizliktir. Bu "talihsizliği" ancak demokratik ulusun inşası talihe dönüştürebilir. Özgürlük mücadelelerinin nice bedellerle elde ettiği kutsallıkların iktidarla, sınıfla, devletle mayalandırılarak lanetlendirilmesi, aslında toplumsal varoluşa indirilmiş en büyük darbedir. Ulusla devletin, toplumla devletin özdeşleştirilmesi belki de insanlığın başına örülmüş en zehirli oyundur. İnsanlığın hafızasında yer edinmiş tüm tanım ve kavramları iktidardan boşandırmak, düşünceyi ilahlardan azade etmenin en temel yöntemi oluyor. Yanlış hayatlar kesinlikle yanlış düşünüş ve zihniyetlerin ürünüdür. Zihniyette yaşanılan sapkınlık ve başkalaşım, toplumsal sistemlere olduğu gibi sirayet etmektedir. Ulus- devlet Leviathan'ı da bu zihinsel sapmanın en hastalıklı imalatıdır.

İnsanlık tarihi toplumsallaşmayla beraber çok çeşitli toplumsal formlar biçiminde kendisini var etmiştir. Bu toplumsal şekillenişler birer kimlik olarak kendini tanımanın ve tanımlamanın araçları olmaktadır. İlk toplumsal biçimin klan olduğu bilinmektedir. İnsanlığın en uzun süreyle yaşadığı toplumsal biçim olan klan, toplumun kendi kimliğini oluşturma çabası olarak tanımlanmaktadır. Klanla beraber topluluk kendini tanımlamakta ve anlamlandırmakta, gerek kendi iç ilişkilerinde gerekse de diğer klanlarla olan ilişkilerindeki statüyü belirlemektedir. Bu da kendisi ile diğerleri arasındaki farkı belirgin kılmaktadır. Daha sonra gerçekleşen tüm toplumsal formlar bu çabanın bir ürünü olarak ortaya çıkmışlardır. Her yeni toplumsal şekilleniş genişleme, karmaşıklaşma yönünde özellikler gösterse de, özünde kendini tanımlama ve tanıtma yanı ağır basan bir ilerleme seyri izlemiştir. Toplumda sürekli olarak var olan bu toplumsal kimlik arayışları değişen üretim teknikleri ve tarzları, zihniyet yapıları, nüfus, coğrafik koşullar vb. unsurlara da bağlı olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu nedenlerden kaynaklı olarak da her insan topluluğu bütün toplumsal biçimleri aynı düzeyde yaşamadığı gibi her toplumsal biçimin bütün topluluklarda yaşandığı da iddia edilemez. Bu güne kadar insan topluluklarının yaşadığı klan, kabile, aşiret, kavim ve ulus biçimlerinin her toplumda aynı düzeyde ve aynı gelişim seyri içerisinde yaşanmadığı bir gerçektir. Toplumların kendi özgünlüklerini ifade eden koşullar içerisinde her topluluk bu toplumsal formları değişik süreçlerde ve farklı düzeylerde yaşamışlardır. Ulus, kavram olarak klan, kabile ve akraba aşiretlerin kavim, halk veya milliyet oluşumlarından sonra gelen ve kendini en çok dil ve kültür benzerliğiyle karakterize eden toplum biçimlenişidir. Kabile ve kavim toplumuna göre ulusal toplumlar daha kapsayıcı, geniş hacimli; bu nedenle de gevşek bağlarla birbirine bağlı insan topluluklarıdır. Genel bir tanımı yapılırsa ortak bir zihniyeti paylaşanların topluluğudur. Yani zihnen var olan bir olgudur. Sosyolojik anlamda doğru olan da bu tanımdır. Sınıf, cins, renk, etnisite hatta farklı ulus kökenliliğine rağmen en genelde yaşanan ortak bir zihniyet, kültür dünyasının oluşması ulus olmak için yeterlidir.

Toplumsal Doğanın Çeşitliliğine Göre Oluşan Kimlikleşmeler

Burada ilk elden yapılması gereken ulusu bir kimlik olarak tanımlamaktır. Doğadaki her varoluş gibi toplumsal varoluşun da kendini tanımlama ihtiyacı kaçınılmazdır. Bu güne kadar tüm toplumlar kendilerini bir kimlik etrafında tanımlamışlardır. Kimlik toplumun kişiliğini,

maneviyatını, duygularını, düşüncelerini tarif etmesi, bunlar etrafında kendi bireylerini oluşturması, yaşam tarzını belirlemesidir. Kimliği bir toplumun anlam gücü ve ruhu olarak tanımlamak da mümkündür. Kimlik ne bir sınıfın, ne bir kesimin ne de bir zümrenin insafına bırakılabilir. Toplumsal bir kimliğin demokratik bir hal alabilmesinin tek yolu tüm topluma mal olması, tüm toplumu temsil etmesi ve onu oluşturan tüm unsurların kendilerini bu kimlik içerisinde bulmalarıdır. Kimlikleşmeler, toplumsal doğanın çeşitliliğine göre şekillenmek durumundadır. Öyle olmazsa toplumların yaşam damarları kurur. Yeşilden griye dönerler. Herkes bu kimlikle kendi yaşamına bir anlam biçer ve bu kimliğin gereklerine göre yaşamına bir doğrultu kazandırır. Kimlikler, toplumların farklılıklarını ifade eden künyeleridirler. Toplum, tüm bileşenleri ile kendisini bu kimlik içerisinde ifadelendirebildiği ölçüde kimliğin demokratikleştiğinden bahsedilebilir. Ulusal gelişmeye yol açan koşullardan da anlaşıldığı gibi toplumsal kimlik genişlediği, kapsayıcılığı arttığı ve daha fazla ortaklaşmaya olanak sağladığı oranda ulus formu gelişmektedir. Bir başka deyişle farklılıkların özgürlük temelindeki birliği, demokratik ulusun toplumsal ruhu ifade etmesinin ön koşulu olmaktadır. Bu kapitalizmin tek etnik grup üzerinden milliyetçiliğe dayalı uluslaştırma sürecine karşı aksi bir uluslaşmayı ifade eder. Tek tipleştirici değil çeşitliliklerin zenginliğine dayalı bir uluslaşma, demokratik uluslaşmanın oluşum temelidir. Ulus-devlet toplumu homojenleştirir, topluma mühendisvari yöntemlerle zorla elbise giydirmeye çalışır. Homojenleştirmenin özü kültür kırımıdır. Toplumların kimlikleri en fazla kültürlerine aks eder. Bir toplumun kültürünün tekleştirilmesi, o toplumun çoraklaşmasıdır. Her ulus-devlet, kültür erozyonuna neden olduğu için toplum kırımcıdır. Ulus-devlet, toplumsal sorunu bir iken bin yapar. Nedeni de iktidar aygıtını toplulukların kılcal damarlarına kadar yaymasıdır. İktidarın kendisi sorun üretir. Sermayenin zor biçiminde örgütlenmiş potansiyel karakterlerinden ötürü baskı ve sömürü olarak toplumsal sorun üretir. Ulus-devletin amaçladığı homojen ulus toplumu ancak iktidarla tüm uzuvları testereyle eşitlenmiş organları gibi yapay ve şiddet yüklü sahte eşit (sözde hukuken) yurttaş inşa eder. Kapitalist modernitenin ulus-devlet olarak örgütlenmesi, ekonomik tekel olarak örgütlenmesinden daha baskıcı ve sömürücü rol oynar.

Her Şeyin Özgür Bir Topluma Adanması

Demokratik ulus ise özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulustur. Bu tanımı gereği özgürlük ve eşitlik arayışı olan toplumların ideal ulus anlayışıdır. Kapitalist modernitenin ve esinlendirdiği sosyoloji biliminin demokratik ulus kategorisini işlememesi yapısallığı ve ideolojik hegemonyası gereğidir. Demokratik ulus, sadece zihniyet, kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ve koordine eden ulustur. Belirleyici olan bu yönüdür. Demokratik, özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur. Bu yönüyle ulus-devletin alternatifidir. Devlet yönetimi yerine demokratik yönetim büyük bir özgürlük ve eşitlik imkânıdır. Liberal sosyoloji, ulusu esas olarak ya kurulmuş bir devletle ya da devlet kurmayı amaçlayan bir hareketle özdeşleştirir. Reel sosyalizmin bile bu yönlü arayışı liberal ideolojinin gücünü gösterir. Marksizm'in ve genel olarak sosyolojinin ulus-devletteki baskı ve sömürü bağlantısını görememesi veya çok sıradan bir üst yapı kurumu olarak sunması temel bir eksiklik ve çarpıtmadır. Sınıf ve maddi sermaye tahlili ulus-devletten uzak, bağımsız yapıldığında en bayat, verimli bir toplumsal sonuç üretmeyecek soyut bir genelleme yapılmış sayılır. Reel sosyalizmin başarısızlığının temelinde bu soyutlama yatar.

Her şey vatan için anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır

Demokratik ulusun, alternatif modernitesi demokratik modernitedir. Tekelcilikten kurtulmuş ekonomi, çevreyle uyumu ifade eden ekoloji, doğa ve insan dostu teknoloji demokratik modernitenin, dolayısıyla demokratik ulusun kurumsal temelidir. Ulusal toplumlar için koşul olarak ileri sürülen ortak bir vatan, pazar olguları maddi birer unsur olarak ulusun belirleyici nitelikleri sayılmaz. Şüphesiz vatan ve pazar, devlet-ulusu için çok güçlü tahkim araçlarıdır. Vatan ve pazar uğruna tarihin en kanlı ve en çok savaşlarına yol açmışlardır. Vatan, mülk olarak

ve pazar, kârın gerçekleştiği alan olarak çok değerlidir. Demokratik ulusun vatan ve pazar anlayışı değişiktir. Vatanı değerli sayar çünkü ulus zihniyeti ve kültürü için büyük bir imkândır. Anısında yer almadığı bir zihniyet ve kültür düşünülemez. Fakat kapitalist modernitenin fetişleştirdiği ülke-vatan kavramını toplumdan öncelikli kılmasının kâr amaçlı olduğu unutulmamalıdır. Her şey vatan için anlayışı faşist bir ulus anlayışından kaynaklanır. Her şeyin özgür bir topluma, demokratik bir ulusa adanması daha anlamlıdır. Bunu da tapınç düzeyine getirmemek gerekir. Asıl olan yaşamın değerli kılınmasıdır. Vatan, ulus birey yaşamı için sadece bir araçtır. İdeal değildir. Devlet ulusu homojen toplum peşinde olduğu halde demokratik ulus ağırlıklı olarak farklı kolektivitelerden oluşur. Farklılıkları zenginlik olarak görür. Yaşamın kendisi de zaten farklılıkla mümkündür. Tornadan çıkmış vatandaş olmaya zorlayan ulus-devlet bu yönüyle de yaşama terstir. Bu yönüyle aslında hiçliğe koşar. Demokratik ulusun vatandaşı, üyesi farklı olup, bu farklılığını farklı topluluklardan alır. Kabile ve aşiret varlıkları bile demokratik ulus için zenginliktir.

Dil, şüphesiz kültür kadar ulus için önemli olmakla birlikte zorunlu bir şart değildir. Farklı dillerden olmak aynı ulustan olmaya engel değildir. Her ulusa bir devlet ne kadar gereksizse her ulusa tek bir dil, şive de gereksizdir. Ulusal dil gerekli olmakla birlikte olmazsa olmaz bir şart değildir. Farklı dil ve lehçeleri de demokratik bir ulus için zenginlik saymak mümkündür. Fakat ulus-devlet katı bir biçimde tek dil dayatmasını esas alır. Çok dilliliğe, hele resmi çok dilliliğe kolay uygulama şansı vermez.

Ulus teorisi söz konusu edildiğinde önemle kritik edilmesi gereken husus kutsallaştırılmaması, tanrısallaştırılmaması gerçeğidir. Kapitalist modernite geleneksel din ve tanrı anlayışlarının yerine bizzat ulus-devlet tanrısallığını inşa etmiştir. Milliyetçilik ideolojisi ulus-devletin dinidir. Dolayısıyla kutsallaştırılmış vatan, ulus, pazar kavramlarıyla birlikte ulus-devlet kurumlarının benzer kutsallaştırılmasının temelinde kapitalist modernitenin azami kâr kanununu mümkün kılan ideolojik hegemonyası vardır. Çağımızda ulus-devlet sembollerinin temel sloganlarının tek bayrak, tek dil, tek vatan, tek devlet, üniter devlet biçiminde kulakları sağır edercesine, gözleri başka renkli bayraklardan alerji duyup küçümsercesine zihniyet dünyasını monolotik hale getirip sakatlarcasına, ulusal şovenizmin her gösteride özellikle spor ve sanat etkinliklerde şahlanırcasına ritüel haline getirilmesi, milliyetçilik dininin ibadetleri olarak yorumlanmalıdır.

Ulusal Kimlik Anlayışı Açık Uçludur

Demokratik ulus tüm bu hastalıkları en az yaşayan ulus modelidir. Yönetimini kutsallaştırmaz. Basit bir yönetim olgusu olarak günlük yaşamın hizmetindedir. Herkes gereklerini karşıladığında bir memur olarak yönetici olabilir. Yöneticilik değerlidir ama kutsal değildir. Ulusal kimlik anlayışı açık uçludur. Kapalı bir din üyeliği, müminliği gibi değildir. Bir ulusa mensup olmak ne bir ayrıcalık ne bir kusurdur. Birden fazla ulusa mensup olunabilir. Daha doğrusu iç içe geçmiş farklı ulusallıklar yaşanabilir. Vatan, bayrak, dil değerli olmakla birlikte kutsal değildir. İç içe ortak vatanı, dilleri, bayrakları zıtlıklar biçiminde değil dostluklar biçiminde de yaşamak sadece mümkün değil tarihsel-toplum yaşamının da bir gereğidir. Halkların kültürleri anonimdir, toprakları ortaktır, aşları birdir. Sınırlara tel örgüler çeken, kültürleri yok eden, ekmeği hepimizin olmaktan çıkaran ulus- devletin tanrılarıdır. Yoksa bu kadim topraklarda herkese yer var. Halklar binyıllarca birlikte yaşamışlar, birbirlerine kız alıp vermişler, beraber türkü tutturmuşlar, beraber halaya durmuşlar. Bu ahengi bozan tekçilik naralarıyla, milliyetçilik zehrini saçanlardır. Bu zehir ki bin yıllardır karabasan gibi üzerimize çökerek, toplumların vicdanlarını, ahlaklarını, en önemlisi de ortak yaşam kültürlerini bitirmektedir. Her gün birbirimizin yüzüne daha fazla bakamaz oluyoruz. Her gün aramızdaki nifak tohumları daha fazla büyüyor. Her gün birbirimize daha fazla yabancılaşıyoruz. Bu cehennemin tek çıkış yolu, yani cenneti her birimizin farklılığıyla birlikte bir ağaç gibi tek ve hür bir orman gibi kardeşçe yaşamasıdır.

İktidar Kaynaklı Tüm Hiyerarşik Yapılardan Kurtuluş

Çözümleyici bir model olarak demokratik ulus modeli, devlet-ulusçuluğunun mezbahaya çevirdiği toplumsal ilişkileri yeniden demokratikleştirip uzlaştırıcı, barışçı ve hoşgörülü kılar. Ulus-devletin demokratik ulusa doğru evrilme-

si muazzam kazanımları beraberinde getirir. Öncelikle şiddet yüklü toplumsal algıları doğru bir toplumsal bilinçle yumuşatıp insancıl (akıllı ve duygulu empatisi olan insan) kılar. Şüphesiz bunda şiddet içerilmiş sömürü ilişkilerini tümüyle ortadan kaldırmazsa bile epey azaltarak; daha eşit ve özgür bir toplum olanağını ortaya çıkararak gerçekleştirir. Sadece kendi içinde barışı ve hoşgörüyü geliştirmez aynı zamanda dışta diğer uluslara karşı da baskı ve sömürü yüklü yaklaşımlarını ortak çıkarlara, sinerjiye dönüştürerek bu misyonunu gerçekleştirir. Demokratik ulus içinde toplumun iktidar kaynaklı tüm hiyerarşik yapılardan kurtarılarak, herkesin karar almada ve yürütmede söz ve eylem hakkının olduğu katılımcı, kolektif ve komünal bir yaşam tarzının tüm topluma hâkim kılınması, tüm birimlerin ahlaki ve politik toplum biçimine dayalı gönüllü katılması muazzam bir güç açığa çıkarır. Yine analitik zekâ ağırlıklı gelişen ataerkil, cinsiyetçi yapıların yıkılarak analitik ve duygusal zekânın dengesine dayalı bir anlayışla kadının, toplumsal yaşamdaki duyarlı, yapıcı ve üretken özellikleri üzerinden toplumsal yaşama öncü konumunda katılımının gerçekleşmesi, topluma muazzam bir güç kazandırır.

Doğanın salt bir nesne olarak algılanması sonucu ortaya çıkan tahakkümcü yaklaşımlara son vererek doğayla iç içe, uyumlu, faydalandığı ölçüde doğaya karşı sorumluluklarının da bilincinde olan ekolojik bir yaşam tarzının tüm topluma hakim kılınması bu sistemle sağlanır. Dil, inanç ve etnisiteye dayalı bütün farklılıkları tehlikeli ve tehdit edici unsur olarak algılamaktan vazgeçerek, çeşitlilikleri özgürlüğün en temel bir gereksinmesi biçiminde ele alıp, onları ortadan kaldırmak yerine yaşatma, ilerletme ve açığa çıkarmaya dayalı çabaların en temel demokratik faaliyetler olarak yaşam bulması, demokratik uluslaşmayla mümkündür. Toplum içerisinde iktidar sonucu oluşan her türlü sınıf, tabaka, zümre vb. kategorize eden yapıları reddederek ilgi, yetenek ve ihtiyaca dayalı toplumsal işbölümünün esas alınması, toplumu oluşturan her bireyin bu çerçevede toplumsal yaşama, üretime ve örgütlenmeye katılması bu formda gerçekleşir.

Özgürleşen Kadın Özgürleşen Toplumdur

Demokratik uluslaşma sürecinde kadın özgürleşmesi büyük önem taşır. Özgürleşen kadın özgürleşen toplumdur. Özgürleşen toplum ise demokratik ulustur. Toplumun köleleştirilmesi kadının köleleştirilmesiyle başlamıştır. Bu en derin, en katmerli, en eski kölelik çözülmeden, ne kölelik, ne de özgürlük tanımlanabilir. Tarihin en eski sömürgesi olan kadının kurtulmasıyla, toplum özgürleşecektir. Salt sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması mücadelesiyle özgürlüğün gerçekleşmediğini, insanlığın mücadele tarihi bize fazlasıyla öğretmiştir. Araçların amaçların yerine geçmesi toplumların başına felaketler getirmiştir. Özgürlük uğruna mücadele edenlerin bu tuzağa girmeleri, bu tuzağın handikapları içinde sistemlerini örmeleri ise tam bir benzeşme halini ortaya çıkarmıştır. Devletçi uygarlığın karşısında olmak, ona karşı mücadele etmek, binlerce hatta milyonlarca bedel ödemek, bu ceberut sisteme karşı olunduğu anlamına gelmez. Karşıtlık alternatif olmayı, özgürlükçü bir sistem kurmayı amaçlamıyorsa, madalyonun diğer yüzü olmanın ötesine geçilemez. Amaca aynı yollardan yürünülürse eğer gidilecek yer de aynı olur. Yollar sadece amaca giden hatlar olmuyor. Yolcu yol ve yolun amacı arasındaki ilişki tek bir bedende bütünleşmek zorundadır. Amacın temiz, yolun puslu ve kirliyse yolun sonunda ütopyalarının yerine kırılan hayalleri ve umutları görürsün. Reel sosyalist hareketler de devletçi- iktidarcı paradigmayı aşamadıkları için bu ölümcül girdabın içinde ya yok olmuşlar ya da en kötüsünden bir benzeşmeyi yaşamışlardır. Kadın sorunsallığını da hep devrimin sonrasına ötelemişlerdir. Devrimlerin başarısızlığının en temel nedenlerinden biri de özgürlüğü devlet kurmakla özdeşleştirmeleri, toplumsal kurtuluşu ise kadın özgürlüğünün dışında aramalarıdır. Ulusun devletsiz düşünülmemesi kadının kocasız düşünülmemesi gibidir. Bu zihniyet yapısı kümülatif bir halde rahibin tapınağından, panteona, tek tanrılı dinlerden, ulus devletin dinleri olan milliyetçiliğe, bilimciliğe, kadar sürüp gelmiştir. Erkeğin kadın üzerindeki tahakkümü, iktidarın genetiğini oluşturur. İktidarın soy kütüğünün başında kadının evine giren hırsız görülmezse, iktidar ne çözümlenir, ne de aşılır. Doğanın, toplumların, kültürlerin, sömürülmesi bu gen üzerinden yükselmiştir. İşte o yüzden en dipteki nefes almalı, kanatlanmalı, uçmalı ki, toplum da gün yüzüne kavuşabilsin, güneşe selama dursun. İktidarların donmuş aklının çemberini kırarak, toplumsal aklına ve duygusuna erişsin.

Zihniyetin Fikir Babası Aynı Kaynaktır
Toplumsal kurtuluş en eski sömürge olan kadının kurtuluşuyla gerçekleşecektir. Toplumsal varoluşun tüm gözeneklerine sızmış, topluma içerlenmiş bu kölelik biçimini tanımlamadıkça, aşmadıkça, alternatifini oluşturmadıkça, özgürlüğün sağlanamayacağı aşikârdır. Milliyetçilik nasıl toplumsal çeşitliliği öldürmüşse, cinsiyetçilikte toplumsal ilişkilerin oluşturanı olan kadın erkek ilişkilerini öldürmüştür. Özneleştirilen erkek, nesneleştiren kadın ikilemi üzerinden oluşturulan toplumsallıkla (aslında yok edilen toplumsallık) tam anlamıyla toplum kırım gerçekleşmiştir. Dolaysıyla cinsiyetçilikte bir çeşit milliyetçiliktir. Daha doğrusu toplumun genetiğini bozan bu üç ideolojik fethin özü aynıdır. Bu ideolojik fethin ilişki biçiminde, farklılığını var etme üzerinden bütünleyen, tamamlayan, besleyen bir ilişki düzeneği yoktur. Uluslar, dinler ve cinsler arası ilişkilere damgasını vuran iktidarcılıktır. Aslında ilişkinin mayası karılaştırmadır. Kadın erkek ilişkilerindeki egemenlik ve kölelik ikilemi yaşamın her alanına indirgenmiştir. Tek ulus, tek bayrak, tek vatan safsatası erkek aklının ürünüdür. Tekçilik milliyetçiliktir, dolayısıyla cinsiyetçiliktir. Kadını ezen, hiçleştiren bir zihniyet yapısı ulusları da yok sayar, ötekileştirir, kimliksiz bırakır. Bu zihniyet formunu aynı fabrikadan çıkan defolu mala benzetmek de mümkündür. Zihniyetin fikir babası aynı kaynaktır. Bu kaynak toplumları çoraklaştırır, birbirine düşürür, yaşamı yaşanılmaz hale getirir. Her fethin uygulama alanları farklı olabilir fakat ektikleri birdir. Ekilenden renksizliğin, tekçiliğin ve egemenliğin biçildiği aşikârdır.
Bu bağlamda cinsiyetçilik tarih boyunca da uygarlık sistemlerinin en çok kullandığı (ahlaki ve politik topluma karşı) silah olmuştur. Kadının çok amaçlı sömürgeleştirilmesi bunun en çarpıcı örnek anlatımıdır. Zürriyet üretir, ücretsiz işçidir, en kahırlı işlerin sahibidir, en uysal köledir. Cinsel arzunun süreklileştirilmiş nesnesi durumundadır. Reklâm aracıdır. En değerli metadır, metaların kraliçesidir. Erkeğin sürekli tecavüz aracı olarak iktidarını gerçekleştiren fabrikası görünümündedir. Güzellik, ses (süs) nesnesi olarak, erkek egemen toplumun manevi olarak da sürdürücüsüdür. Kadın tüm bu yönleriyle erkek toplumun içindeki konumuna azami olarak ulus-devlet yapısı içinde kavuşur. İlahe olarak ulus-devlet toplumundaki imge kadın (ortak kadın kimliği, tasavvuru), görünüşte bir tapınç malzemesidir. İlahe olarak kadın, en hakarete uğramış ve alçaltılmış kadındır. Ulus-devlet toplumundaki cinsiyetçilik bir yandan erkeği azami iktidarlaştırırken, kadın şahsında toplumu en dipteki sömürge haline dönüştürür. Bu anlamda kadın ulus-devlette en geliştirilmiş, tarihsel-toplumun sömürge ulusu konumundadır.

Özneleştirilen erkek, nesneleştiren kadın ikilemi üzerinden oluşturulan toplumsallıkla (aslında yok edilen toplumsallık) tam anlamıyla toplum kırım gerçekleşmiştir

Nüfus sorunu cinsiyetçilik, aile ve kadınla yakından bağlantılıdır. Daha çok nüfus, daha çok sermaye demektir. ‘Ev kadınlığı’ nüfus fabrikasıdır. Sisteme çok ihtiyaç duyduğu en değerli malları, ‘dölleri’ üretme fabrikası da diyebiliriz. Maalesef tekelci egemenlik altında aile bu duruma sokulmuştur. Tüm zorluklar kadına çıkarılırken, malın değeri ise sisteme en değerli hediyedir. Artan nüfus en çok kadını mahveder. Hanedanlık ideolojisinde de böyledir. Modernitenin en gözde ideolojisi olarak ailecilik, hanedanlığın vardığı son aşamadır. Tüm bu hususlar fazlasıyla ulus-devletçiliğin ideolojisiyle de bütünleşmektedir. Ulus-devlete sürekli evlat yetiştirmekten daha değerli ne olabilir? Daha çok ulus-devlet nüfusu, daha çok güç demektir. Demek ki, nüfus patlamasının altında sıkı sermaye ve erkek tekellerinin hayati çıkarları yatmaktadır. Zorluk, kahır, hakaret, acılar, suçlamalar, yoksulluk, açlık kadına; keyfi kazancı ise ‘bey’ine ve sermayedarınadır. Tarihte hiçbir çağ günümüzdeki kadar kadını çok yönlü bir istismar aracı olarak kullanma güç ve deneyimini göstermemiştir. Kadın ilk sömürge ulus, ilk ezilen sınıf olarak tarihinin en kritik anını yaşamaktadır.

Toplumsal Aşk ve Kadın Yoldaşlığı
Hâlbuki köklü özgürlük, eşitlik ve demokratlık yüklü bir felsefeyle kadınla düzenlenecek yaşam ortaklığı; güzelliği, iyiliği ve doğruluğu en mükemmel düzeyde sağlanabilir. Fiziki ço-

ğalmadan ziyade zihinsel ve ruhsal güçlenme toplumsal aşkın doğasını sağlar. En güç olan ilişki, cinsiyetçiliği aşmış kadın dostluğu ve yoldaşlığıdır. Kendini ideolojik ve politik olarak üretmesi, fiziksel çoğalmayı değil zihinsel ve ruhsal güçlenmeyi sağlaması erkek açısından demokratik modernitenin inşa gücü olmayı getirecektir. Kadını anne, eş, kız kardeş ya da dost, ahbap, sevgili potansiyeli olarak görmek aşılması gereken bir bakış açısıdır. Tüm bu tanımlamalar cinsiyetçilik eksenli gelişen yaklaşımlardır. Bu aşıldığı oranda kadınla yoldaş olunabilir. Kadınla yoldaş olmanın temelinde kadınla felsefi temelde ilişkilenme vardır. Kadınla düşünce düzeyinde bir ilişki geliştiremeyen, hakikat bütünlüğünü paylaşamayan, anlık zevklerin ya da adı dahi konulmayan gizli tatminlerin konusu yapan yaklaşımların aşılması devrimseldir. Bunlar aşıldıkça demokratik modernite gelişebilir.

Bu ilişki düzeneği aşılırsa, toplumlar güzelleşir, farklılıklar yeşerir, yaşam özüne kavuşur. Yaşam bu ilişkinin çarpıtılmasıyla bozulduğu için yeniden örülüşü de bu ilişkinin düzelmesiyle gerçekleşecektir. Eğer hayat böyle oluşursa ne toplumların kültürleri, ne inanç dünyaları, ne de ilişkileri çarpışır. Egemen-ezilen ilişkisinin yerine, birbirini özneleştiren, birbirini bütünleyen zihniyet örgüsü kurulursa, çatışmanın yerini uyum ve ahenk alır. Birbirini bitirmenin bitmesi, birbirini yaşatmanın zeminine dönüşür. Kadın ve erkek ilişkilerinin özgür eş yaşam ölçüleri ekseninde yeniden düzenlenmesiyle toplumsal ilişkiler de verimlilik oluşur. Bu ilişkinin kadın eli, duygusu ve aklıyla kuruluşu, demokratik ulus toplumsallığını tanımlar.

Bu toplumsallıkta kadın sadece ve sadece kendi kendisinin (Xwebûn) olmalıdır. Hatta sahipsiz olduğunu, tek sahibinin kendi kendisi olduğunu bilmelidir. Bu sağlanırsa kadının gücü ve enerjisi, sinerji olup, topluma akar. Erkek egemenlikli sistem kadını her yönüyle güçsüzleştirdiği, hapsettiği için kadın kendini tanıyamamakta, varlığını tanımlayamamaktadır. Toplumsallaşmanın, insanlaşmanın öznesinden, kaburga kemiğinden yaratılana indirgenmesi, cennetten kovulması, şeytanlaştırılması, cadılaştırılması, sonrasında da hiçbir mahremiyetinin bırakılmayıp, sere serpe her yönüyle metalaştırılması, eril tarih akışı içinde bu düşüşün, cinsiyetçilikle yoğrularak, sürekli derinleştirilmesi kadını kendine yabancı hale getirmiştir. Başlangıçtaki 'BEN'in tanrıça güzelliği ve bilgeliği üzerine dincilikle derinleştirilmiş cinsiyetçi operasyonlar düzenlendiği için kadının kendine ait hafızası, benliği dumura uğramıştır. Kadın kapitalist sistem içinde de daha korkunç bir kullanım nesnesi haline getirilmiştir. Her yerdedir, her şeyin üstündedir, sunandır, sunulandır. Özcesi metalaştırmanın en temel öznesidir. Kendisinden çıktığı, kendisi olmadığı için her yerdedir. Bu yüzden her şeyden önce kendisini bilmeye, kendisinin olmaya ihtiyacı vardır. Böyle olursa özgürlüğün toplumsallığı gelişir. Kadın zihnindeki evcil çitlerden bilincini ve ruhunu azad ederse, toplumsal kurtuluş içindeki rolünün farkına erişebilir. Kadın köleliği öylesine derinleştirilmiş, kanıksanmış, içselleştirilmiş ki, sahibi olmadığında bile ruhunda o kölecil duygunun izlerini yaşar. Bunun için her şeyden önce kendine ait bir odasının, kendisine ait bir anlam ve ruh dünyasının oluşması gerekir. Kadın ulus devletin kutsal ailesinin zürriyetini sürdüren, aile reisi ve çocukların bakıcısı değildir. Zaten ömür boyu kadının boynuna asılmış, mezara kadar onun işi olarak görülen fakat işten sayılmayan, görünmeyen, ölçülmeyen, tartılmayan bu kutsal alınterinin hikâyesi de analık kadar eskidir. Kapitalist modernitenin, atomize olmuş, başkalaşmış, güdülerin pençesinde kıvranan toplum kırımının aracı da değildir. Cinselliğin şahlandırıldığı bu kırımda bitirilen ahlakın baş aktristi olmaktan sıyrılmadıkça, bu sistemin sürdürücüsü olacaktır. O yüzden kendisinin olabilmesi için verili olanın dışına çıkması, sistem dışılığı yakalaması gerekir. Verili olan erkek egemenlikli sisteme ait olandır. Bu karşı duruş sadece kocadan, çocuktan, sevgiliden, evden, namusundan kopuş değildir. Bu tahakkümcü sistemin her şeyini ama her şeyini sorgulamak, cinsiyetçi kodlarını çözümlemek, bilgi epistomojilerini, sosyolojik argümanlarını, bilimini, sanatını, felsefesini jineolojik bakış açışının süzgecinden geçirmedikçe ve bu alanlarda kendimizi var etmedikçe, verili sistemi aşamayız. Toplumsal kurtuluş ve özgür yaşamdaki öncü rollerimize sahip çıkamayız. Cinsiyetçilik yaşamın her alanına nüfus etmiştir. Bilimi adamla, tarihi insanoğluyla,'kadın eksik ya da sakat doğmuş erkek' diyen felsefeyle, yüzleşmezsek, cinsiyetçi tüm bilgi, bilme yapılarıyla hesaplaşmazsak, kendimiz olamayız. Onun için

Jın Jiyan Azadi sihirli formülü (kadın- yaşam-özgürlük) için 'Xwebun ve Xweda'(kendin olmak ve kendi kendini oluşturmak)olunmalıdır.

Demokratik Ulus Kadın Modernitesiyle Örülür

Kadınlık ve erkeklik inşa edilmiş olgulardır. 'Kadın doğulmaz, kadın olunur' denilir ya. Cinsiyetçi kültür de zaten kendini toplum içinde kadın ve erkeğe verilmiş roller üzerinden var eder. Bu roller o kadar keskin normlarla belirlenmiştir ki, her birisi adeta kutsal ayet parçaları gibidir. Özne-nesne ayırımına dayalı bu ilişki düzeneğinin değişmesiyle toplum yeni bir çehre kazanacaktır. Bunları kadınlık ve erkekliğin salt biyolojik öğeler olmadığı, toplumsal formlar olduğunu belirtmek için ifade ediyoruz. Dolayısıyla bu ilişki ne kadar özgürlükçü ölçüler ekseninde şekillenirse toplumda o kadar inşa edilecek ve özgürleşecektir. Toplumlarda kadınlaştırılmışlardır. Cinsiyetçi kültürün kadına karşı gerçekleştirdiği operasyonların aynısının tıpkısı topluma karşı da uygulanmıştır. İradesizleştirme, kişiliksizleştirme, kimliksizleştirme, mallaştırma, özcesi nesneleştirme gibi kırımcı politikalardan toplumlar da nasibini almışlardır. Toplumların öz güçleriyle, kendileri hakkında karar almaları, kendi kendilerini yönetmeleri, yaşam alanlarını öz yeterlilik ekseninde, kendi kaynaklarıyla örgütlemeleri, demokratikleşmeyi getirecektir. Bu aynı zamanda ulusun da özgürleşmesi anlamına gelir. Demokratikleşmeyen, kendi ihtiyaçlarını kendisi karşılamayan, kimliğinin farklılığını yaşamayan, bir ulusun varlığından söz edilemez. Ulusun demokratik bir temelde örgütlenmesi öncülük gerektirir. Hiçbir şey ol deyince olmuyor. Bu her anlamıyla topluma hükmetmiş, toplumun tüm hücrelerine sızmış, dokunulmadığı, bozulmadığı bir yeri kalmamış olan ulus-devlet toplumsallığının karşısında, demokratik ulus her yanıyla kendini var etmek zorundadır. Bir ahtapot gibi toplumu sarmalayan, sarmaladıkça kendine bağımlı hale getirdiği toplumun kurtuluşu, şüphesiz kendiliğinden olmayacaktır. Demokratik ulus kadın modernitesiyle oluşacak, bir toplumsal formdur. Uluslaşma eğer özgür birey ve özgür topluma evrilmiyorsa, devletçi uluslaşmalardan bir farkı olmayacaktır. Eğer biz kadınlar devletsizliğe, iktidara, tahakküme, sömürüye, doğanın, toplumların ve insanlığın sömürülmesine karşı çıkıyorsak, o zaman elimizi hamurdan çıkarıp, toplumu özgürlükçü ölçüler temelinde yeniden kurmaya, inşa etmeye çalışmalıyız.

Kolları Sıvama Zamanı

Demokratik ulus bu dünya içinde 'başka bir dünya kurulabilir' in adresidir. Başka bir dünyayı kadının eliyle, diliyle, duygusuyla, sezgisiyle ve aklıyla, dayanışan, ortaklaşan, bir bedende var edebiliriz. İçimizdeki duvarları yıka yıka, ruhlarımıza sirayet etmiş kölelik bentlerini aşa aşa, hem kendimizi hem toplumumuzu var ede var ede tam bir coşku seli gibi işlerimize koyulursak, başaramayacaklarımız kalmayacaktır. Köyümüzden, dağlarımızın eteğinden, derelerimizin kıyısından, uçsuz bucaksız ovalarımızdan, adımımızı attığımız her yerden, mekândan, yolumuz nereye düşüyorsa, ibadet edercesine emeğe koşmak, emekle var olmak ve kendi yaşam alanlarımızı oluşturmaktan sorumluyuz. Bir yerlerden başlamazsak, bir yerlerden beklersek, birilerine havale edersek, yaşamımızı kendi kendimize yok etmiş oluruz. Özgürlük geleceğe atfedilemez, ütopyalaştırılamaz, an an, gün gün, adım adım inşa edilecek bir gerçekliktir. Bir kadın veya erkek gerektiğinde eşinden, çocuğundan, annesinden, babasından, sevgilisinden vazgeçmeli, ama demokratik toplumu kurma rolünden asla vazgeçmemelidir. Demokratik ulusun inşası için kolları sıvayıp, köy komüncülüğünden başlayarak, mahalle kent komünleri, konseyleri oluşturmak ve çalıştırmaktan daha özgürleştirici ne olabilir ki… O yüzden demokratik ulusun tüm boyutlarının kadın öncülüğünde örgütlenmesi olmazsa olmaz kabilindedir. Demokratik ulusun boyutları yaşamın her alanına dairdir. Ekonomiden, özgür yaşamların kurulmasına, kültüre, diplomasiye, hukuka, öz savunmaya, demokratik özerk yapılara, politikaya kadar uzanır. Her bir boyutun toplumcu (toplumcu olan kadıncıdır), ekolojik, toplumsal özgürlüğü esas alan bir ruhla, bedenleşmesi gerekmektedir.

Alınteri

Örneğin ekonomi ev yasasıdır, kadının işidir. Ekonominin ekonomi olmaktan çıkmasının nedeni erkek aklıdır. Toplumun en komünal, en demokratik bir şekilde yapması gereken, ihtiyaçlarını karşılama faaliyetinin bu denli karmaşıklaştırılması, bilinmez, sayılmaz, ölçülemez kılınması, borsa oyunlarına, fahiş fiyatlara boğdurulması, finans kapitale indirgenmesinden toplum sorumlu değildir. Kadın zaten

bu sahadan tamamen dışlanmıştır. Ya ucuz işgücüdür, ya da azami kârı sağlayan metaların kraliçesidir. Bu alanın erkeğin eline bırakılması toplumu dipten çökertmiş, yozlaştırmış, insanı insanın kurdu haline getirerek, doyumsuz, tanınmaz bir hale koymuştur. Buraya mutlaka kadın eli değmeli, alınteri karışmalıdır. Elbette demokratik komünal bir zihniyetle…

Kravatların Dışında

Kültür, diplomasi, hukuk boyutu da, ulus-devletin devletçi paradigmasından arındırılarak, toplumcu paradigma temelinde örgütlendirilmelidir. Diplomasiyi pragmatizmin dehlizlerinden, savaşın silahsız yapılan halinden çıkarıp, halkların ortak çıkarları için ittifak oluşturan, renkli bir alana dönüştürmek gerekmiyor mu? Buz alan kadınların hemen hemen hiç olmadığı bir alandır. Olan kadın da erkekleşmiş bir haldedir. Soğuk, resmiyetin, kravatlıların yoğunca biriktiği, yaşamın sanallaştığı, hesap kitabın döndüğü bir alandır. Halklar lehine bu alanı renklendirmek, dayanışma zeminlerine dönüştürmek, barışın, hoşgörünün, kültür geçişlerinin yaşandığı sıcak bir alana dönüştürmek, en elzem olandır. Bu alan halklar adına hep başkalarının karar aldıkları, başkalarının akıl verdikleri, argümanları ağdalı, dili gerçekleri örten yalanlarla dolu bir alandır. Bu yalanların maskesini düşüren toplumsal direnişlerin, gerçekler sosyolojisine dayalı yaşamlarının da ilişkisi ve ittifakları geniş bir yelpazede, ortak akılla yapılmalıdır.

Ezgi

Kültür alanı tam bir kültürsüzlük hareketine dönüşmüştür. Kapitalist sistemin endüstrileştirdiği bu sahayı yaşamla buluşturma, ulus-devletin çoraklaştırdığı, yozlaştırdığı ya da kendi hanesine yazdığı halklara ait kültürlerin kapsamına giren tüm anlam ve duygu dünyalarını, yeniden gerçek sahipleriyle yâd etme, demokratik ulus toplumsallığında gerçekleşir. Halkların öz kültür taşıyıcıları kadınlardır. Egemen erkek zihniyetinin bir yeri işgal ettiğinde 'önce kadınları vurun' demesinin altında yatan gerçeklik, kadının kültür hazinesi olmasıdır. Kültür elbette sadece söylenen, sergilenen, oynanan, okunan, izlenilen, inşa edilen değildir. Bir toplumun nasıl düşündüğü ve nasıl yaşadığıdır. O zaman toplumun kültürleşmesi gerekiyorsa öncelikle egemen erkek zihniyetinin hiçleştiren, fakirleştiren, kategorileştiren, ötekileştiren kültüründen kurtulmak gerekir. Bu zihniyet tüm güzelliklerin üzerine ölü toprağı serpmiştir. İlk önce kadının ezgisiyle bu toprağın yeniden sulanması, yeşertilmesi, çiçeklenmesine ihtiyaç vardır.

Özgürlüğün Kalkanı

Tüm bunların vücut bulması özgür eş yaşam alanlarının oluşturulmasıyla ilgilidir. Hiçbir yaşam alanı eş yaşam alanı kadar temel ve belirleyici özelliğe sahip değildir. Ekonomiyi, devleti temel ilişki saymak kapitalist modernite sosyolojisinin bir saplantısıdır. Ekonomi de, devlet de sonuçta eş yaşamın araçları konumundadır. Eş yaşamlar ekonominin, devletin, dinin hizmetinde olamaz. Tersine devlet, din ve ekonomi eş yaşamın hizmetinde olmak durumundadır. Eş yaşamlar kadının belirleyiciliğinde olmak durumundadır. Kadının yaşamla bağı, yaşamı kurucu özellikleri daha ön plandadır.

Elbette yaşam savunmasız olamaz. Ciğeri kediye emanet edemeyiz. Özgürce varolmak için öz savunma şarttır. Öz savunmasız toplum yenilmeye, yutulmaya mahkûmdur. Hele hele kadınlar neredeyse her gün erkek terörüne maruz kalmaktadır. Savunma sadece fiziki bir olgu değildir. Her yönüyle savunma. Demokratik ulus ekseninde her alanda örgütlenmek savunmanın ta kendisidir. Öz kültürün, öz ekonominin, özgür eş yaşamın, öz politikanın ve diğer boyutların öz kaynaklar üzerinde örgütlenmesi, öz savunmanın kapsamıdır.

Tüm bunları yapabiliriz. Buna dirayetimiz, imanımız ve gücümüz var. Önümüzde her derde deva muhteşem devlet dışı bir paradigma var. Muazzam olanaklar ve birlikte kuracağımız yaşam için kendini her gün adayan, milyonlarca yürek atıyor. Yeter ki başlayalım, zaten aradığımızı yoktan var etmeyeceğiz. Var olanı ele ele, beraberce, türküler eşliğinde, alınterimizi sile sile yeniden canlandıracağız. Yeniden modern zamanlara kavuşturacağız. Ne duruyorsun elini at, at ki egemenlik sarsılsın, yıkılsın, halklar ve kadınlar zamanlarına kavuşsun.

Görülüyor ki, özlemlerin ve umutların sınırı olmadığı gibi, gerçekleştirilmesi için bireyin kendisinden başka önünde ciddi bir engel de yoktur. Yeter ki biraz toplumsal namus, biraz da aşk ve akıl olsun!

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

Öcalan Abdullah, Kürt Sorununda Demokratik Ulus Çözümü, Cilt 5, Amara Yayın. 2015. İstanbul

Kendilik Bilinci (Xwebûn) ve Özgürleşme

Mahmut Yamalak

Toplumsallık, insanın tür olarak kendisini güvenceye alabildiği alandır. Ahlaki önermeler, duygular, ölçü ve normlar oluşturan insan, inşa ettiği bu "üst varlık" sayesinde ayakta kalabilmiştir. İnsan tür olarak özelleşip yeni bir toplumsallığa geçtikçe, doğadan kopup yabancılaşma ve yok olma riskini yaşamaktan kurtulamadı. Bu yeni yaşam tarzı yeni bir doğa olarak şekillendi. Tekil insanın toplumla kurduğu ilişki de, bu çıkış karakterine uygun olarak gerilimlidir. Bunu özgürlük-bağımlılık gerilimi tarzında ifade edebiliriz.İnsan kendinden farklı bireylerin ve hayat tarzlarının ayırdına vardığında, bilincinde "ben ve öteki", "biz ve onlar" kavramları şekillenir. Kendilik ve ötekilik bilinci iç içe gelişse de, bu süreç esas olarak "kendilik" bilincini edinme ya da "kendin olma" (xwebun) sürecidir. Burada "ötekini anlama" denilen şey de son tahlilde kendini anlama çabasının bir tezahürüdür. Bu açıdan "kendin olma" ve özgürleşme süreçleri de iç içedir. Kendimize ait gerçeklere ulaştıkça: Birincisi, bilmemekten kaynaklanan propagandalardan kurtularak özgürleşiriz, ikincisi, farklı olanı tanırız. Tek başına "kendilik" bilinci oluşmaz. Tek başına kalan bireyin kendilik bilinci yetersizdir. Hegel' in kavramlarıyla buna "kendinde bilinç" diyebiliriz. Bu, ham bir bilinçtir; kendi farkına değil, güdüsel yaşamı devam ettirmeye yarayan bir bilinçtir. Kendi olma (xwebun) bilinci ise "kendi için bilinç" kavramıyla ifade edilebilir. Özgürlük de "kendi için bilinç" ya da "kendi olma bilinci" ile bağlantılıdır. Birey olamayan, kendilik bilincine ulaşamayan birey özgürleşemez. Toplum ile birey arasındaki gerilim ilişkisine benzer bir ilişki sistemi toplumsal bütün ve ona bağlı özerk birimler arasında da görülebilir. Birey veya grup, toplumsal bütünle ikili bir paylaşım yaşar. Bunlardan ilki zıtlıktır. Birbirlerine karşıt olarak varlık edinirler; ikincisi de simbiyotik ilişkidir. Bu da farklı birey veya grupların birbirlerinden beslenmesine işaret eder. Birey veya özerk gruplar toplumsal bütüne bağlıdır. Bütünden ayrı düşenin yaşama şansı da zayıftır. Toplumsallık, bir arada yaşama eğilimi olarak somutlaşmaktadır. En yaygın davranış yaklaşan ortak bir tehlikeye karşı ortak tavır almaktır. Bir arada yaşamanın sonucunda acılar, sevinçler, kaygılar da ortaklaşadır. Böylece salt fiziki koşulların paylaşımı değil, manevi ihtiyaçların karşılanması da sağlanmış olur. Zor koşullarda dayanışmak, insana yalnız olmadığını, acıya zorluğa birlikte katlanacağı birilerinin olduğunu gösterir. Toplumsallaşan insan ahlakı üretir. İnsan toplumlaşma zorunluluğunu görüp grup olarak bir arada yaşamaya başladığından itibaren birlikte yaşamanın normlarını da oluşturdu. Bu norm ve ölçüler insanın yaşamını güvenceye almakla birlikte ona sınırlar da çizdi. Vicdan, fedakârlık, feragat etme, yardımlaşma, zorlukları paylaşma gibi olgularla insan türünün diğer üyelerine öncülük verdi. Bu bir temel ilkeyi de oluşturdu: bir arada yaşamak için hem kendilik bilincine ulaşmalı hem de kendi bireyselliğinden gönüllü olarak tavizler vermeliydi. Toplumsallık insana ayakta kalmayı, paylaşmayı ve kendisi olmayı öğretti. İnsan yalnızlıktan kurtulduğu gibi bir arada yeni ve daha üst bir kimlik edindi. Bu durum ona, kendisiyle başkaları arasında optimal bir denge yakalayarak yaşama zorunluluğu da getirdi. Artık insanın tek başına yaşamını sürdüreceği koşullar yoktu.

Ulus İçin Kendilik Bilinci

Bir ulusun ya da halkın kendisini diğerlerinden izole edip yaşayacağı siyasal-toplumsal bir alan veya koşullar yoktur. Esasen böyle grupsal veya bireysel izolasyon alanı veya zamanı hiç olmamıştır. Ulus-devlet projesinin bir ulusu bir devlet sınırları içine hapsetmesi de bir demagojiden

öteye geçememiştir. Ulusun izolasyonu değil: bir devlet sınırları içerisindeki bir ulusun diğer ulus ve gruplar üzerindeki hâkimiyeti hedeflenmiştir. Dolayısıyla toplumsal-tarihsel zeminde var olan ortak yaşam kültürü bir grubun devlet zoruyla ortaya çıkarılmasıyla dinamitlenmiştir. Ulus-devletin özellikleri de bunu göstermektedir. Yasama, yürütme ve yargının bir merkezde toplanması; bir ulusun diğerlerinden üstün tutulup devletin de ona dayandırılması ve son olarak da devletle ulusu özdeşleştirmesi…

Bir ulus için xwebûn (kendi olma), özgürleşme ve kendilik bilinci toplumsallaşma sürecinde ve iç içe oluşur. Kendilik bilinci iki temel ilkeye dayanır: Birincisi, var olmak için kendi kendine yetebilme, kendinde yaşama ve gelişme dinamiklerini barındırma ilkesidir. "Varlık" denilen mefhum basitten karmaşığa, tekilden genele bu ilkeye dayanarak oluşur. Ulus da kendi temel karakterini edinerek oluşur. Ulusun kimliği ve "kişiliği" oluşum sürecindeki çelişkilerle boğuşarak gelişir; var olma (varlık) ve yok olma (yokluk) arasındaki gerilimden doğar ve oluşur. Ulusu oluşturan özün belirlenmesi süreci, onun kültür, folklor, ahlak, inanç gibi kategorilerinin de oluş sürecidir. Ulusu diğerlerinden ayıran bu öz tekil bir farklılığa sahiptir. Örneğin Kürt ulusu taşıdığı tüm paylaşım ve etkileşim özelliklerinin yanında, kendine ait olan ayırt edici özelliklere sahip olduğu için "Kürt ulusu" dur. Onu diğer tüm uluslardan, halklardan ayıran belirgin özellikleri ne kadar güçlüyse ayakta kalma ve devam etme gücü de o oranda güçlüdür. Onun ayırt edici yanı dili, kültürel formları, tarihsel-toplumsal dayanakları ve deneyimleridir; coğrafik yapıdan kaynaklanan yaşam ve davranış özellikleridir ve en önemlisi de edindiği toplumsal bilinçtir, kendilik bilincidir.

İkincisi ise biraradalıktır. Bu noktada Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın demokratik ulus ilkesinin tarihsel-toplumsal gerçekliği karşımıza çıkar. Toplumsal kimlikler-gruplar için bir arada yaşamanın anlamı demokratik ulustur. Konumuz itibari ile demokratik bir ulusun nasıl kendilik bilincini oluşturduğuna bakacağız. Var olmak için "kendi olmak", "kendi bilincine varmak" ilkelerinin içeriği kavranabilir; ama günümüz dünyasında "başkalarıyla bir arada yaşamak" , "farklılıkların birliği" gibi olgular her durumda aynı açıklıkla kavranamaz. Çünkü var olmayı salt "kendi olma" ile sınırlandıran modernitenin ideolojik hegemonyası söz konusudur. "Birey olmak" ile kendi kişisel adasına hapsolmak aynı anlamlarda kullanılır. Bir ulus için "birey olma" ve xwebun ise milliyetçilikle, iktidarcılıkla özdeşleştirilir. Başkalarıyla bir arada ortak bir yaşam kurmak ise karşılığı olmayan bir düştür. Çünkü bu zihniyete göre, eninde sonunda biri diğerini etkisi altına alacak. O halde şimdiden kendi üstünlüğüne dayalı bir hegemonya arayışına girmek en iyisidir. Bu zehirlenmiş toplumsal-siyasal zeminde demokratik ulus projesi "kendi olma", ama "başkalarıyla bir arada olma" arayışıdır. Başlangıçta ifade ettiğimiz kendini tanıma ve ötekini tanıma sonucunda kendilik bilinci edinme için Ortadoğu ve Kürdistan belki de güncelde en olumsuz koşullara sahip alanlardır. Bir arada yaşamak için tarihsel-toplumsal açıdan güçlü ama güncelde en zayıf bölge Ortadoğu'dur denilebilir. Bu zehirlenmiş zeminde bir arada yaşamayı savunma, grupsal intihar riski de taşımaktadır.

Kendi öyle de olsa xwebûn' un gerçek zemininden uzaklaşılamaz. Oluşmak isteyen, varlık olarak kendini gerçekleştirmek isteyen bir ulus, var olmanın bu temel ilkesine ters düşemez.

Bilincin Kolektif Oluşumu ve Demokratik Ulus

Demokratik ulusun temeli ortak zihniyettir. Tanım olarak… "Ortak zihniyet dünyasını paylaşan insanlar topluluğu" dur.[1] Ortak dil, kültür, tarih, din, pazar ve siyasi sınırlar ise oluşturulan zihniyet oluşumu, xwebun' un da temelidir. Kendi varlığının bilincinde olmayan bir varlık henüz kendi olamamıştır. Toplumsallaşan insan ortak zihniyeti üretmeye başlar. Sevgi, acıma, nefret gibi duygular; dayanışmacılık, empati gibi özellikler karşılık bulduğu oranda gelişirler. Toplumun her bir üyesi bu toplumsal normlara göre davrandığı ölçüde toplum varlığını sürdürebilir.

Ortak zihniyetin gelişimi de belli özelliklere bağlıdır. Düşünsel olarak demokratik ulus yeniye, dayanışmaya, paylaşıma açıktır. Bu bir xwebun ilkesidir. Yerli yaşam tarzı ve davranış bütünlüğünü gerektiren bu özellikler, kimlik olarak toplumun var olmasını ve ayakta kalmasını sağlar. İnsan korunma, barınma, üreme, çevreye uyum gibi ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz; var olmak için başkalarına da ihtiyaç duyar. Bu bir toplum için de geçerlidir. Toplum

ekonomik, sosyal, siyasal ihtiyaçlarının karşılanması için bulunduğu bölgeler ve dünyanın diğer bölgelerindeki toplumlara ihtiyaç duyar. Dahası, kendi içinde yaşayan inanç ve kimliklerle bir arada olduğunda, yapı itibari ile böyle bir var oluşa dayanmıştır. Toplum bedeninde değişik kimlik ve inançların uyumu vardır. İnanç bakımından tarih boyunca karşılaştığı din ve inançlardan miras edinerek gelişir. Bu inançlar her zaman o bedende senteze ulaşamayabilir; tarikat, mezhep, cemaat gibi farklı muhalif oluşumlara bürünerek varlıklarını sürdürebilirler. Aynı şekilde, bir toplumsal bedende farklı dinler de var olabilir ve farklı kimliklerde bir arada toplumsal bütünü oluştururlar. Farklı kabile ve aşiretler bir araya gelip daha üst bir kimliğe bürünürler; farklı halklar bir arada aynı tarihi ve toplumsal değerleri paylaşarak var olurlar. Tek bir kimliğe dayalı bir uluslaşma yoktur. Mezopotamya'da var olan kimliklerin gelişimi, senteze çok daha yakındır. Sosyolojik olarak bundan başka da kimliklerin gelişim dinamiği yoktur. Keza ulus-devletler açısından bu durum daha net gözükür. Ulus-devletçiliğin ilk geliştiği topraklardaki kavim uluslar olan Cermenler, Fransızlar, İtalyanlar, İngilizler de farklı farklı boyların bir araya gelişiyle oluşmuşlardır. Örneğin Fransızların bağrında Latinler gibi Güney Avrupa toplulukları olduğu gibi Got'lar, Töton'lar gibi Kuzey Batı Avrupalı topluluklar da vardır.

Mezopotamya'da ise bu durum çok daha karmaşıktır. Her kimliğin belli dönemlerde dominant olduğu düşünülürse, mevcut kimliklerin-inançların birbirlerinden etkilenme düzeyleri de anlaşılır. Mezopotamya'da ve Akdeniz havzasında Dünya'nın her bölgesinde gelen toplulukların izine veya varlıklarına rastlanabilir. Bu bölgede bir toplumun veya inancın kendisini izole etme "şansı" yoktur. Bölge gerçekliği buna izin vermez. Tarihsel olarak bölge en güzel zamanlarını, atılım ve zaferlerini hep ortaklığını-birlikteliğini pratikleştirdiği dönemlerde yaşamıştır. Mısır sömürgeciliğine karşı Hurri-Mitanni ve Hitit dayanışmasıyla zaferi elde etmiş ve sonuçta Kadeş Barışı imzalanmıştır. Asur zulmüne karşı zafer kazanıp bölgeyi refaha kavuşturan Med organizasyonu bir aşiretler ve kimlikler konfederasyonudur. Selahaddin'e Eyyubi'nin ordusu tüm bölge halklarından oluşmuştur; henüz İslam'ın devlet güdümüne alınmadığı dönemlerde felsefi tartışmaların başını çeken İbn-i Sina, Farabi, El Kindi gibi filozofların her biri başka bir kimliğe-halka mensup olmasına rağmen, aynı konular üzerine tartışmalar yürütebilmişlerdir... Ne zaman ki bölge halkları kendi dar kimlikleri ve inançlarına gömüldülerse, en kanlı veya anlamsız savaşları yaşamaktan da kurtulamadılar.

Bu durum bizlere hem bölge hem de genel olarak demokratik ulus ve xwebun konusunda gerçekleri gösteren bir aynadır. Kendilik bilinci kolektif bir yaratım olarak demokratik ulusta ifadesini bulmaktadır.

Demokratik ulus bir arada, ortak ve daha üst bir xwebûn oluşturma sürecinin ürünü biçiminde oluşur. Varlık, başka varlıklarla içi içe oluşurken, hem kendi farkına varmakta hem de kendi dışındakileri de varlık olarak tanıyıp benimsemektedir. Farklılıklar varlığın oluşumuna sinerler. Kürdistan'da Kürt Ulusu birlikte bir tarihi yaşadığı ve aynı coğrafyayı paylaştığı diğer halkların varlığını benimseyip içselleştirerek varlık kazanmıştır. Keza her halk yaşadığı bölgede benzer bir etkileşim içinde oluşmuştur. Dolasıyla demokratik ulus bir temelin değil, halkların, ulusların gerçekliğinde var olan bir ilkenin örgütlendirilmesidir. Özellikle Mezopotamya demokratik ulus gerçekliğine göre oluşan kimlikleri barındırmaktadır. Buna uygun davranan halklar gelişmeyi yakalamışken; tersi davranış içinde olanlar bölgeyi kan ve ateş çemberine çevirip toplumsal varlığı dinamitlemişlerdir. İnsan, bir arada yaşamanın zorunluluğunu hissettiği andan itibaren bunun normlarını da oluşturmaya başladı. Bu normlar toplumu güvenceye aldı. Aynı oranda da insanı toplum ve diğer bireyler lehine sınırladı; kendi varlığı kadar diğer varlıkları da gözetmeye zorladı. Bu, kendi var oluşunu toplumsallığa ve ötekinin varoluşuna bağlamak demektir. Yani insanın varoluşu biraradalığa bağlılık temelinde oluştu. Demokratik ulus da fiziki biraradalıktan çok ortak değer yargıları, normlar ve ahlaki ilkelerin etrafındaki biraradalık olduğundan, bunu talep etmek toplumun ana ilkesinin güncelleşmesini istemek demektir. Kimlik bilinci kolektif bir bilinçtir. Bu da bu kolektif kimlik oluşumunun somut bedenleşmesini ifade eder.

Xwebûn ve Bedensel Oluşum

Bedensel oluşum bir mekana ihtiyaç duyar, kendi-

ne özgü biçimler üretir. Varlık soyut bir olgu değil, kendine özgü biçimi olan bir şeydir. Bunun somutlaştığı alan da, toplum için kurumsallık ve inşadır.

Varlık olarak ulus, üzerinde yaşayacağı bir coğrafik zeminde kendini bulur. Bunu "yurt" kavramıyla ifade edebiliriz. Yurt kolektif oluşumun mekanıdır; bir yurt üzerinde yaşayan topluluklar zaman içinde ortaklaştıkça benzerleşirler. Egemen güçlerin tüm ayırıcı politikalarına rağmen Mezopotamya'da Arap, Fars, Kürt, Ermeni, Asuri, Beluci gibi tüm kimlikler bir birlerinden etkilenmiş, belli kültürel değerleri paylaşmışlardır. Bu paylaşımın oranı mekânsal uzaklığa, çatışma veya barış dönemlerine göre değişse de, hiç kesilmeden devam eder.

Demokratik ulus kendi bünyesindeki kimlik ve inançların etkileşimiyle oluşur. Mekan olarak aynı yurdu paylaşanların zihinsel, kültürel ve maddi aynılıkları fazladır. Bu toplulukları ayrıştırmaya çalışmak bir bedeni organlarına bölüp her organın kendi başına yaşayacağını beklemeye benzetilebilir. Her kimlik bir mekanda ve aynı mekanı paylaştığı diğer kimliklerle yan yana oluşmuştur. Dolayısıyla bir mekândaki kimliksel oluşumları aynı kültürel harman içinde gösterebiliriz. Mezopotamya'daki kimlik ve inançlar, Mezopotamya'nın özgün kültürel bütünlüğüne bağlıdırlar. Örneğin Kuzey Avrupa veya Güney Çin bölgeleriyle aralarında kültürel sembol ve yaratım farklılığı vardır. Mekân kültürü, kültür de mekânı etkilemiş, aralarında varlıksal bir bağ oluşmuştur. Aynı mekanı paylaşan kimlik ve inançlar devletçi bakış açısıyla mekanı bölümlemeye kalkıştıklarında mekan ve beden arasında gerilim başlar.

Beden, üzerinde oluştuğu mekanın ufak parçalara bölünmesi ve sahiplenilmesine göre kendisini uyarlayamaz. Örneğin Mezopotamya'da yalnızca bir ulusa ait olabilecek bir mekan arayışı bu gerilimi büyütmüştür. "Kürtlere ait bir mekân ve bu tarihsel olarak da toplumsal kimliği belirlemiştir. Ancak bu mekân yalnızca Kürtlere ait değildir; Kürtlerle iç içe yaşayan ve oluşumuna katkı sunan diğer kimlik ve inançlara da aittir. Kürt kimliğini orada dominant oluşu, o mekânı salt Kürde ait kılmaz. O mekânda Kürt kimliği ve kültürüyle birlikte onlarca kimlik ve kültür de şekillenmiştir. Keza orada var olan ve varlığını sürdüren kuşların, böceklerin ve diğer canlıların da yurdudur. Dolayısıyla yurt çoklu kimliklerin mekânı olarak anlam bulmaktadır. Bu da farklı kimliklerin biraradalığına dayanan demokratik ulusa uygundur. Bu nedenle "ortak yurt" kavramı içerik ve kapsam olarak demokratik ulusun mekanına işaret eder.

Tıpkı mekân gibi, kurumsal yapı da çok kimlikliliğe bağlı olarak gelişir. Toplumsal kurumlar, yönetsel kurumlar, özsavunma kurumları biraradalığa uygun olarak anlam kazanırlar. Ancak böyle gelişirse kendilik bilincine dahil olabilirler. Çünkü aynı mekânı ve tarihi paylaşan topluluklardan birinin lehine ve diğerlerin aleyhine gelişen her kurum sürgit çatışmalı bir ortamı besleyecektir. Bu nedenle kurumsal yapılar;

1-Her türlü kültür ve inanç grubunu özgür ve eşit katılımını,

2-Bu toplumsal grupların işleri denetleyebilmesini,

3-Sonuçlardan eşit oranda yararlanmasını gerektirir.

Demokratik ulus bünyesinde bu, radikal demokrasinin işlev kazanmasıdır. Zihinsel ortaklaşmayı yakalamış toplumsal grupların buna bağlı olarak yapmaları gereken şey kurumsal oluşumu düzenlemektir. Aralarındaki ilişki zihni, fikri ve duygusal yanlarla sınırlı kalmaz; pratikleşir, kurumlaşır ve böylece işlev kazanır.

Kendilik Bilinci Özgürleşmedir

Xwebûn ile özgürlük arasındaki ilişki direkt bilinç üzerinden sorgulanabilir. Kendilik bilinci var olma, orda olma, bir tarihi yaşama ve mevcut halini koruyup geleceğe nasıl yöneleceğini kavrama bilincidir. Sokrates'in "kendini tanı" düsturu, "kendi varlığını, tarihini, mekânını tanı" biçiminde somutlaşmaktadır. Herhangi bir toplum zekâ, kültür ve akıl gücü olarak kendini ne kadar yoğunlaştırmışsa o kadar özgürlüğe yatkın kılmıştır demek yerinde bir söylemdir." [2] Bir toplumun özgür olmasının ölçüsü, onun maddi, manevi yaratımlarının ve bunlara sahip çıkabilecek iradesinin olmasıdır. Varlık kendi fiziki ve anlamsal bütünlüğüne sahip olduğu oranda kendisi gibi davranabilir. Özgürlüğü varlığın kendilik bilinci ile anlamlandırmak onu varlığa dahil etmektir. Eş deyişle eğer varlıktan söz edebiliyorsak, onun özgürlüğünü de kabul ediyoruz demektir. Buna, varlık ve özgürlüğün bir ve aynı şeyler olduğunu söyleyerek açıklık getirebiliriz. Sözü edilen özgürlük kısıtlanabilir, hatta varlık fiziki olarak esaret altına alınabilir. Ancak eğer kendine ait olan değerleri savunabiliyor ve geliştirebiliyorsa, yani

varlığını bir nebze de olsa sürdürebiliyorsa, esaret altında da özgürlüğünü koruyabilir. Varlığın özgürlüğü salt mekana dayalı değildir; esas olarak zihne ve bilince dayalıdır. Kendilik bilincine sahip olan varlık, içinde bulunduğu mekânı da özgürleştirmeyle uğraşır. Mekân baskı altına alınınca veya kendisi esir edilince özgürlüğü tümden sona ermez; özgürlüğünün sona ermesi, onun bilincinin esaret altına alınmasıyla gerçekleşebilir.

Özgürlüğün bir yanı da, onun kültür, bilinç ve mekân gibi paylaşılıyor olmasıdır. Tek başına özgürleşmek yoktur. Bir başkasının esaretine ve baskılanmasına dayalı bir "özgürlük" de olamaz. Bunu Marks, başkalarını ezen bir sınıfın kendisi de özgür olamaz biçiminde ifade eder. Bireyin veya topluluğun özgür davranabilmesinin belli sınırları vardır. Onun özgürlüğü bir başkasının alanını ortadan kaldırdığında, tehdit ettiğinde veya etkilediğinde engellenir. Bir toplumda davranış kodları da bir arada yaşayabilmenin optimal dengesi üzerine kuruludur. Bu, ötekine göre kendini ayarlama, ama kendi varlığını da korumadır. Demokratik ulus bünyesindeki ilişkiler de, özgürlüğün bu karşılıklı bağımlılık ilkesine göre oluşur. Birlikte yaşamanın herkesin yararına olacak şekilde düzenlenmesi zorunluluğu, özgürlüğü de paylaşılır kılar. Paylaşanların arasında hükmetme ilişkisi gelişirse bu paylaşım sona erer. Çünkü paylaşmak güvene dayalıdır.

Özgürlüğün bir diğer özelliği de çoğullaşma ve farklılaşmadır. Farklılaşmayı özgürlüğün oluş serüveni olarak ifade edebiliriz. Çoğullaşmanın bir yanı kendini tür olarak yaşatmak için üremeyken, diğer bir yanı da aynı değerleri paylaşabileceği, daha fazla birey ve kimlikle buluşabilmedir. Çoğullaşmanın temeli kendi varlığını sürdürme arayışıdır. Verili bir birey veya kültürden oluşan her yeni birey veya kültür aynı zamanda kendi farkını da oluşturur. Dolayısıyla çoğullaşma aynı zamanda farklılaşmadır.

Ancak kendilik bilincine sahip bir varlık özgürleşebilir. Özgür bir varlık, kendine ait değerlere ve maddi gerçekliğe bunları paylaşacak bir yaşam anlayışına sahip çoğullaşma, farklılaşma yeteneğine ve iradesine sahip bir varlıktır. Toplumsal düzlemde özgürlüğün somutlaşması için de demokratik ulus benzeri yapılanmalara ihtiyaç vardır. Özgür iradeleriyle bir araya gelmiş toplumsal gruplar için temel koşullar da bu özelliklerde gizlidir.

Toplumun ortak aklı, zihniyet dünyası ve maddi yaşamı ortaklaştığı oranda özgürlükten söz edilebilir. Ortak yaşam "ben ve öteki" bilincinin iç içe oluşmasıyla bağlantılı olduğunda, kendisi kadar başkalarının da haklarının bilincine varmak esastır. Bu durumda toplumsal bir kimlik ötekinin ezilmesi, geriletilmesi veya inkâr edilmesi üzerinden kendi varlığını inşa etmeye kalkıştığında kendisi de özgürleşemez. Türk ulusçuluğu daha baştan bunu yapmaya kalkıştığından, hem sürekli gerilim ve çatışmaya bağlı olarak yaşamak zorunda kaldı, hem inkâr ettiği her kimlik yeni sorunları doğurarak karşısına dikildi; hem de kendi doğal kimliksel gelişimini de sekteye uğratarak kendi bünyesini her çeşit "enfeksiyona" hazır hale getirdi. Sonuçta Türk kimliği de çarpık oluştuğu gibi, sürgit çatışma zemini de giderek yükseldi. Tersi bir sonuç oluşamazdı; yani Türk kimliği başlangıçta içerdiği bu özellikleri nedeniyle kendisi de özgürleşemezdi.

Toplumsal bir kimlik yalnızca kendini güvenceye alarak diğer kimlikleri birer tehdit olarak algılayan bakış açısıyla özgürleşemez ve asla "kendi" de olamaz. Başka kimliklerin zorla geriletilmesine dayanan bir kimliğin kendilik bilinci oluşamaz. Kendilik bilinci "ben ve öteki"nin birlikte, eşit düzeyde kavranmasına dayalıdır. Oysa bu örnekteki bilinç ötekinin reddine, geriletilmesine dayalı oluğundan düşmancadır, rekabetçidir, çatışmacıdır ve kaçınılmaz olarak kendi inkârcısını (mezar kazıcısını) yaratır. Düşmanları eksik olmaz, sürekli rekabetten kurtulamaz ve eninde sonunda başka kimliklere karışmaktan kurtulamaz. Özgür bir uluslaşma demokratik, farklılıklara dayalı, çoğulcu ve paylaşımcıdır. Bu nedenle demokratik ulusun, biriken sosyal problemler için yeni ve özgün bir model olarak tartışılmasına ihtiyaç vardır.

Demokratik ulus kendilik bilincinin toplum ve birey lehine özgürce oluştuğu bir sosyal zemindir. Bunu "kendi olma" ve "kendini oluşturma" ile somutlaştırabiliriz. Demokratik ulusta bu çoklu kültür ve kimlikler bileşimiyle gerçekleşmektedir. Her kültür ve kimlik değerlerinin varlığını bilerek, onlarla ortaklaşıp paylaşarak oluşur. Özgürleşmenin geniş kolektif anlamı da budur.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

*[1] Öcalan Abdullah, Demokratik Uygarlık Çözümü, cilt3. S. 36 Amara yayınları,2015, İstan*bul

[2] A.g.e.

Demokratik Ulus Paradigması Milliyetçi Histeriyi Aşarken

Ali Sinemilli

Toplumlar tarihinin son iki yüz yılı çok fazla değerlendirme konusu oldu. Fakat halen araştırılmayı-incelenmeyi gerektiren birçok olguyu bağrında taşımaktadır. Bunlardan milliyetçilik olgusu belki de en başta gelen ve tekrar tekrar tahlil isteyen konuların başında geliyor. Nasıl oldu da, belli sorunlar yaşasalar da birlikte yaşayan, etnik kimliğini reddetmeyen fakat onu öncelemeden de hayatını sürdüren halklar-toplumlar milliyet olgusu ile tanıştıktan sonra, akıl almaz bir şekilde karşı karşıya geldi ve bir birini yok etmeye başladı? Binlerce yıl aynı toprak parçası üzerinde yaşamını sürdüren halklar, nasıl karşı karşıya getirildi? Başat etkenler ne oldu? Mülkiyet ve mülkiyetçilik uygarlık ile birlikte hayatın içine giren ve hayatın doğalitesi içinde yer alan olgular iken; nasıl oldu da kapitalizm ile birlikte bu mülkleştirme mantığı ulusallaştı ve yaşama yön verir hale geldi?

Bu ve benzeri sorular konuyu anlamak açısından önemli ipuçları olabilir. Biliyoruz ki kapitalizm kendi çıkarı için toplumu sömürmeyi, kârını arttırmayı temel yaklaşım haline getirmiş durumda. Bu yolda herşey mübah görülür. Hatta bu sloganlaştırılır ve 'amaca ulaşan her yol meşrudur'denilerek, toplumdaki vicdan sahibi kişilerin olası sistem karşıtlığını hafifletir, onların muhalif duruşlarını pasifize eder ve herkese Hobbes felsefesindeki 'insan insanın kurdudur' mottosunu yayar. Çok bilinçlice gerçekleştirilen bu uygulamalar neticesinde toplum adeta uyuşturulur ve komutlarla hareket eden bir noktaya çekilmeye çalışılır. Bu da kuşkusuz miliyetçilik eliyle gerçekleştirilir.

Miliyetçilik Dinselleştirildi

Millet olgu olarak daha gerilere gitse de milliyetçilik olarak ifade bulması 18. Yy. Avrupa'sına denk gelir. Özellikle fransız devrimi ile somut bir programa kavuşan ve ete kemiğe bürünen bu düşünce giderek din olgusunun yerine yeni bir din koymaya benzer ve zamanla tam da bunu yapar ve toplumun dini haline gelir. Öncesinde din kimliği üzerinden kendisini tanımlayan toplumlar -Hristiyanlar, Müslümanlar, Yahudiler vb.- artık kendilerini millet kimliği ile tanımlamaya başladılar ve bu kendisiyle beraber muazzam acılar getirdi. Yaşanan sorunlar millet kimliğine sahip çıkmaktan, onu dile getirmekten mi kaynaklıydı, tabii ki hayır. Esas sorun millet kimliğinin kullanılış biçimindeydi, millet'in milliyetçilik ideolojisiyle birleştirilip dinselleştirilmesi, kutsal bir formasyona kavuşturulmasıydı. Öyle ki sıkıntıları olsa da beraber yaşayan Alman, Fransız, İspanyol, İtalyan ve ismini sayamayacağımız daha birçok Avrupalı halk milliyetçilik fikrinin yayılmasıyla birlikte yüzyılları bulan savaşlara girişmiş, birbirini yok etme maksadıyla en vahşi yollara başvurmuş ve nihayetinde Avrupa kan gölüne dönmüştür. Kürt Halk Önderi Öcalan şöyle der: "Hindistan içinde her gün yaşanan Hindu-Müslüman çatışması, Keşmir, Çin-Uygur bölgesi, Afganistan ve Pakistan'daki boğazlaşmalar. Rusya'da Çeçenler ve diğerlerinin sürdürdüğü kanlı kör dövüşü, İsrail-Filistin, Lübnan ve tüm Arap ülkelerindeki kavgalar, Kürtlerin Türkler, Araplar ve Farslarla çatışmaları, İran'daki mezhep savaşları. Balkanlardaki etnik boğazlaşma, Anadolu'daki Ermeniler, Rumlar ve Süryanilerin tasfiyesi gibi saymakla bitmeyecek kadar bol olan, devam eden ve hiçbir kuralı bulunmayan çatışmalardır. Bu savaşların kapitalist hegemonyacılığın ürünü olduğu inkâr edilebilir mi?"

Kapitalizm kendi iktidarını sağlama almak, üzerinde hüküm sürdüğü coğrafyada tam denetim kurmak ve sömürüyü kurumsallaştırmak için türlü araçlar geliştirdi. Farklı mekanizmaları devreye koydu. Fakat bunlardan en etkili olanı milliyetçilik idi.Ulusal Pazarı tekeline almak, dışardan

olası girdilerin önüne geçme amacını güden kapitalizm, milliyet kimliğine kutsallık atfedip onu dinselleştirdi ve zaman içerisinde toplum ulusun çıkarı adına herşeye razı hale gelmeye başladı. Bu sayede en olmaz denilen topluma dahi kabul ettirilerek yeryüzünde ulus- devletlerin hâkimiyet dönemi başlamış oldu. Bu anlamıyla milliyetçilik düşüncesini ele alırken ulus-devletten onu da kapitalizmden ayrı ele almak doğru sonuca götürmeyeceği gibi, aksine birlikte ele almak da bir o kadar doğruya yakınlaştırır.

Yurtseverlik İnsani Bir Duygudur

Kabaca millet sevgisini yurtseverlik olarak ele almak mümkündür. Kendi yurdunu sevmek, üzerinde yaşanan toprak parçasına bağlanmak hiçbir zaman kötü olamaz. Tersine insanın üzerinde yaşadığı toprakla bağ kurmaması, köksüzlüğe kadar götürür ki bu en iflah olmaz kişiliklerin yetişmesine neden olur. İnsanoğlu özünde birdir.

'72 millete aynı nazarla bakan' bir yurt sevgisi olmalıdır

Onu farklı kılan üzerinde yaşadığı toprak parçasında, beraber yaşadığı insanlardan elde etttiği ve kendisinin de beslediği özgün kültürdür. Bu kültüre sahip çıkmak onunla yaşamak ve gelişimine katkı sunmak insani bir yaklaşımdır. Her insanı diğer insanlardan ayıran öz itibariyle bu kültürdür. Kendi kültürel değerlerinden kopukluk, insanlık ailesine renksiz-kimliksiz katılım ya da hiç katılmamak olarak da değerlendirilebilir. Bu açıdan yurt sevgisi önemlidir. Ama bu '72 millete aynı nazarla bakan' bir yurt sevgisi olmalıdır. Yurt sevgisine bu anlamıyla diyecek lafımız yoktur fakat yurt sevgisinin milliyetçilik eliyle fetişleştirilmesine, bir histeriye dönüştürülmesine diyecek lafımız çoktur. Yurtseverlik ve milliyetçilik iki ayrı kavramdır ve farklı bağlamlara işaret ederler. Bir milletin, diğer bir millet üzerinde, bir halkın başka bir halk üzerinde egemen olmasını savunmak, bunun için en acımasız savaşlara girişmek, toplu kırımlara başvurmak üstelik bunu yurt sevgisi ile izah etmek anlaşılmaz olduğu kadar karşı çıkılması gereken bir durumdur. Yurt sevgisinin milliyetçilikle ilgisi yoktur, sadece baskı ve sömürüyü katmerleştirmek için zoraki ve yoğun ilişki kurulmaya çalışılır. Kapitalist modernitenin milliyetçiliğe ihtiyacı vardır çünkü.

İnsan-İnsan İlişkileri Birbirini Tamamlama İlkesine Dayanır

İnsan doğa diyalektiği de, insan toplum diyalektiği de alt üst ilişkisine, özne-nesne mantığına, bunun yarattığı hiyerarşiye göre değildir. İnsan- doğa, insan- toplum ve doğal olarak insan- insan ilişkileri birbirini tamamlama ilkesine dayanır. Önemli ve önemsiz, asli ve tali olanlar yoktur. İkilemler birbirini var eden, anlam kazandıran olgular olarak ele alınır. O halde esas millet-tali millet, üst ırk-alt ırk, üst kültür-alt kültür v.b. toplumları, kategorileştiren, sınıflandıran yaklaşımlardan kaçınmak gerekir. Hitlerin üst ırk felsefesinin Almanya'da nelere mal olduğunu, Yahudi halkının nasıl soykırımlara tabi tutulduğunu biliyoruz. Yine Yahudi milliyetçiliğinin nasıl dünyanın başına bela olduğu, ne tür yıkımlara yol açtığı ortadadır. Çok uzağa gitmeye gerek yok. Türk, Arap ve Fars ulus-devletlerinin Kürt halkını reddeden siyasetlerinin, son yıllara kadar Kürt toplumunda yarattığı travmayı yakından biliyoruz. Bu politikaların ezilen ulus insanında nasıl büyük yaralar açtığını, kendine güvensiz, pasif, iradesi büyük ölçüde kırılmış kişilikler doğurduğunun farkındayız.

Ortaçağ imparatorluklarındaki imparatorluk kültürü -bu açıdan günümüz ulus-devletlerinin çok ilerisindedir- dahi halklar kendi kimlikleriyle, kültürleriyle yaşıyorken, bu kimliklerini saklama gereği duymuyorken, güya ilerici denilen kapitalizm çağında insanların kimliklerini reddetmek, hâkim ulus kimliği içinde eritmeye çalışmak, bir akıl tutulmasına işaret etmektedir. Bugün bile Türkiye de Kürtler kendi kimlikleri ile siyaset yapamıyorsa, bulundukları coğrafyaya Kürdistan denilemiyorsa bu milliyetçiliğin geldiği aşamayı göstermektedir. Öyle bir hal ki herşeyi kendisine mübah karşısındakine yasak görüyor. Kendisini her şeyin sahibi, dışındakini ancak ve ancak 'hizmetkâr' görüyor.

"Benim Vatanım", "Benim Şirketim"

Bu anlamıyla ulus-devleti sorguladığımızda, arkasında yatan temel olgunun milliyetçilik ideolojisi olduğunu, bunun da mülkiyetçiliğe dayandığını ve mülkü koruma ve arttırma esası taşıdığını anlıyoruz. "Benim toprağım", "benim vatanım", "benim ülkem" söylemlerinin esas da benim şirketim, benim param düşüncesine dayandığı, ülkelerin neredeyse şirket gibi yöne-

tildiği bir dönemden geçiyoruz. Batı Avrupa'da, Amerika da bu sürecin hemen hemen tamamlandığını, devletlerin tam bir şirket gibi yönetildiğini, dünyanın genelinde de devletlerin böyle bir sürece evrildiğini söylemek mümkündür. Başkanlık hayalleri kuran R. Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'yi böyle gördüğü ve yönetmeye çalıştığı gün gibi ortadadır. Ülke- devlet bir şirket gibi ele alınınca doğal olarak halk da işçileşmekte, iş bulamayanlar işsiz kalmakta ve bu çark giderek insan tüketmektedir. İş bulanlar en mutlu insanlar olarak değerlendirilmekte, temel sorun olarak işsizler görülmektedir. Zengin-fakir ikilemi hayatın doğallığı gibi sunulmakta, 'kafası çalışanlar zengin oluyor, çalışmayanlar geride kalıyor' denilerek adeta toplumla alay edilmekte, var olan düzen kadermiş gibi topluma dayatılmaktadır.

Toplum hâkim kültürün yaşam biçimine göre yaşamak durumundadır ki bu İngiliz-Amerikan kültürüdür

Ne adına oluyor tüm bunlar? Ulusun çıkarı adına. Peki ulus mutlu mu, hayatından memnun mu? Sosyolojik, psikolojik araştırmalar hiç de böyle bir durum olmadığını söylemekte, aksine toplumda ciddi bir öfke birikmesine işaret etmektedir. Herşeyin şirketin kârına, doğal olarak yönetimine (devleti elinde bulunduran kesim) endekslendiği bu sistemde, halkın aç ya da tok olması fazla önem arz etmemekte, 'daha fazla kazanç olsun da birileri arada gitse de önemli değil' mantığı hâkim olmaktadır.
Bu 'ekonomik' mantığın siyasal, sosyal, kültürel alanda da yansımasını bulduğunu tek tipleştiren, ötekini reddeden, farklılıkları kendisi için tehdit olarak gören bir anlayışın tüm devlet sistemine hâkim olduğunu ve bunun da renksiz, canlılığını yitirmiş bir toplumsal gerçeklik açığa çıkardığını görmek mümkündür. Bu anlayışa göre farklılıkların kendisini ifadesi merkezi otoritenin zayıflaması, denetimin ortadan kalkması, doğal olarak yönetimin yerelleşmesi ve kârın paylaşılması anlamına gelir ki mutlaka reddedilmelidir. Yerel yönetimlerin güçlendirimesi, toplumun yönetim mekanizmasına doğrudan dahiliyeti, merkezi iktidarın istediği gibi 'at koşturmasını' engelleyeceğinden kabul edilemez bulunur. Ekonominin özüne uygun olarak toplumsallaşması, belli tekellerin elinden çıkarılması "kırmızı çizgi" dir ve müdahale edilmeyi gerektirir. Ekonomi birilerinin özel ilgi alanındadır ve bu olabildiğince korunur. Genelleşmesi istenmez. Toplum hâkim kültürün yaşam biçimine göre yaşamak durumundadır ki bu İngiliz-Amerikan kültürüdür. Kültür emperyalizmi olarak da değerlendirilen bu anlayış, yerellere doğru indikçe farklılıklar arz eder ama özünden bir şey kaybetmez. Türkiye'de hâkim kültür Türk kültürü olur. İran'da Fars, Irak'ta Arap kültürü olur ve herkese buna göre bir yaşam dayatılır. Kültürel zenginlikler, egemen kültür tarafından küçümsenir, geri olarak ele alınır ve tasfiye edilmeye çalışır.

Doğu'nun Manevi Kültürü

Özellikle Ortadoğu için böyle bir tespit yapmak mümkündür. Doğu'nun paylaşıma dayalı manevi kültürünü çok iyi bilen ve bunun kapitalizm için nasıl bir tehlike olduğunun farkında olan batı ve onun temsilleri-ulus devletler- bu zengin kültürün ortadan kaldırılması için en olmaz denilen yollara başvururlar, en ciddi saldırıları yaparlar. Onlar da bilir ki; bu kültürün yaşadığı, kendisini sürdüğü bir zeminde bireyciliğe dayalı kapitalizmin hayat bulması, yer edinmesi zordur. Onlar da bilir ki önce düşünce de, yaşamsal duruş da insanların feth edilmesi gerekir. Bundandır ki en başta bu kadim kültüre yönelirler; fakat nafile. Duvara çarpar gibi çarparlar Ortadoğu gerçekliğine.
Benzeri bir durumu özelde Türk ve Kürt gerçekliğinde de görmek mümkündür. Türk devleti ne kadar baskı ve zor politikalarını devreye koyarsa koysun, Kürt gerçekliği karşısında sonuç alamamakta ve her defasında yeniden ve yeniden başa dönmektedir.
Gerek içinde bulunduğumuz maddi koşullar gerekse de, insanlığın eriştiği düşünce gücü gelinen aşamada tekçiliğe-milliyetçiliğe dayalı ulus-devlet sistemini kabul etmemekte, bununla da yetinmeyip alternatif arayışlara girmektedir. Avrupa da ve Amerika da ulus devleti esnetme girişimleri, yerel yönetimlere, eyaletlere daha fazla inisiyatif tanıma durumları, AB'nin bir konfederasyon olarak oluşması, dünyadaki etnik ve inanç topluluklarının örgütlü itirazları, ekolojik ve feminist hareketlerin yükselişi, yine sosyal bilimcilerin, filozofların kapitalizm

karşıtı alternatif dünya görüşleri, bu arayışların sadece görünen kısımları olmaktadır. Bunun yanında bilimsel-teknik alanda meydana gelen gelişmeler, özellikle iletişim alanında ortaya çıkan yeni durumlar, tek tek bireylerin bilgiye ulaşımını pozitif olarak etkilemiş ve her insanın yaşadığı yerden başlayarak içinde yaşadığı dünyaya dair söz söyleme imkânını ortaya çıkarmıştır. İnsanlar fikrinin alınmadığı, doğrudan dâhil olmadığı işleri benimsememe ve reddetme fırsatı yakalamışlardır.

Bu arayışların en güçlüsü ve hayat bulanı, kuşkusuz Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan tarafından sunulan ve halklar için büyük bir umut kaynağına dönüşen demokratik ulus projesi olmaktadır.

Kürt Halk Önderi Öcalan 'Unutmamak gerekir ki, zihniyet devrimi yaşanmadan hiçbir kalıcı toplumsal devrim yaşanamaz.' belirlemesinde bulunur

Kürt Halk Önderi Öcalan, 'Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü' adlı beşinci savunmasında kapitalizmin, insanlığı getirdiği aşamayı en genel anlamda toplumu bitirme olarak değerlendirir ve 'İnsan yaşamında hiçbir şey toplumun yerini tutamaz. Toplumdan vazgeçmek, toplum olmaktan çıkmak, insanlıktan vazgeçmek ve insan olmaktan çıkmak demektir. Demokratik ulus öncelikle toplum olarak kalmakta ısrarlıdır; kapitalist modernitenin karşısına 'ya toplum ya hiç' şiarıyla dikilir.' belirlemesinde bulunur. Toplum ve toplumsallık, kapitalizm ve onun sistemsel temsili ulus-devlet tarafından tehdit olarak görüldüğünden sürekli bitirilmek istenmiş, hedef yapılmıştır. Ulus devlet için örgütlü yapılar, bireyler devamlı tehlike olarak görüldüğünden, korkutularak sindirilmeye çalışılmış, yetmeyince tutuklanmış o da sonuç vermeyince fiziki imhaya kadar müdahaleler gerçekleştirilmiştir.

Tam da bu noktada Öcalan tarafından ortaya atılan demokratik ulus projesinin en başta bir zihniyet dönüşümünü gerektirdiği, bir zihniyet devrimine gerek duyduğu görülmektedir. Ulus-devlet kendisini tek ve alternatifsiz olarak topluma sunmakta ve eğitim sistemiyle günübirlik olarak bu düşüncesini pekiştirmektedir. Çocuklar okullarda her gün milliyetçi ideoloji ile yetiştirilmekte, küçük yaşlardan başlayarak devlete bağlanmaktadır. Tekçiliğe dayanan, özünde karşıtlaştırarak toplumun bir araya gelmesini engelleyen bu sistemle bir zihniyet inşa edilmekte; değişim ve dönüşümü dışında gören, kendine özne olarak rol biçmekten ziyade daima nesne olarak bakan ve bunu doğal gören bir zihniyet inşa edilmektedir. Bu mantığa göre olup bitenler, olması gerekenlerdir. Değiştirmek, alternatifini koymak mümkün değildir. Yapılması gereken var olana güçlü adapte olmak, verili sistem içinde nasıl daha iyi yaşanır diye kafa yormaktır. Başka bir dünya, başka bir hayat yoktur. Dolayısıyla bu hayatın sınırlarında en iyisini yapmaya çalışmak ideal olandır.

Zihniyet bu olunca doğal olarak pratik de, yaşamda farklı olmamakta, sistemin belirlediği kalıplar dahilinde bir hayat sürüp gitmektedir. Kabaca ev ile iş arasında gidip gelen bir tipoloji açığa çıkmaktadır. Sistemin yarattığı bu kişiliği ve onun zihniyetini iyi çözen Öcalan zihniyetde bir devrim gerçekleştirmeden, verili hakikati sorgulamadan girişilecek bir mücadelenin fazla sonuç almayacağını, var olan sisteme endekslenececeğini ve ona hizmet etmenin ötesine geçmeyeceğini söyler. Geçmişte ortaya çıkan başta sosyalist hareketler olmak üzere tüm muhalif hareketlerin esas kaybettikleri noktanın zihniyet olduğu vurgusunu yapan Öcalan; istemeden, farkında olmadan sistemin yedeğine düşme durumlarının geliştiğini ve alternatif güçlü konulmayınca, zamanla bir erime durumunun yaşandığını ifade etmektedir.

Fransız Devrimi'nde, Büyük Ekim Devrimi'nde, onlarca ulusal kurtuluş hareketinde yaşanan kırılmaların kaynağında zihniyet dünyasındaki zayıflığa vurgu yapan Kürt Halk Önderi Öcalan 'Unutmamak gerekir ki, zihniyet devrimi yaşanmadan hiçbir kalıcı toplumsal devrim yaşanamaz.' belirlemesinde bulunur.

Bu anlamıyla öncelikle düşüncede bir yenilenmenin olması ardından bunun bir bedene kavuşması temel yaklaşım oluyor. Buradan hareketle 'demokratik ulus ruh ise, demokratik özerklik bedendir' der Sayın Öcalan. Yani Demokratik Ulus yeni sistemin zihniyet dünyasını ifade etmekte, demokratik özerklik ise bu sistemin ete kemiğe bürünmesi, somutlaşması, kurumsal bir

çerçeveye kavuşması anlamına geliyor. İkisi birbirini doğrudan tamamlamakta, biri olmadan diğerinin fazla anlam ifade etmediği, tek başına geçerli olmayacağı görülmektedir.

Fikir-Zikir-Eylem Diyalektiği
Kürt Özgürlük Hareketinin başından beri temel bir felsefik ilke yaşama yön vermiştir. Denilebilir ki bugünde hareketi ayakta tutan esas yan budur. O da fikir-zikir-eylem birlikteliğidir. Bu diyalektik ilke hemen her konuda geçerlidir. Ne düşünüyorsun, düşündüğünü nasıl ifade ediyorsun ve bunu hayata nasıl geçiriyorsun? İşte Kürt Halk Önderi Öcalan tarafından sunulan demokratik ulus ve demokratik özerklik düşüncesi de tam olarak buradan besleniyor. Yani düşünce ile eylem birbirini pozitif olarak besliyor. Biri diğerinin önünde değil. Yer değiştiriyorlar zaman zaman ama her ikisi de kendi başına değişim ve dönüşümde pay sahibi.

Ne düşünüyorsun, düşündüğünü nasıl ifade ediyorsun ve bunu hayata nasıl geçiriyorsun?

O halde daha da somutlaştırmaya başlayabiliriz. Ortadoğu'da ya da özel olarak Türkiye'de farklı etnik yapılardan, inançlardan onlarca halk yaşamakta ve bu halklar gündelik olarak hayatın doğal akışı içinde birbirleriyle alıp vermektedirler. Binlerce yıldır devam eden bu birliktelikte, her halk kendisini tümüyle özgür ifade etme imkânı bulamasa da genel olarak kendi kültürüyle, diliyle yaşamış, değerlerini korumuştur. Fakat ulus-devlet sisteminin Ortadoğu'ya girmesiyle birlikte gerek bölgede gerekse de Anadolu'da, -bugünkü Türkiye'de- ciddi bir altüst oluş yaşanmış ve egemen uluslar, diğer uluslar üzerinde bir topyekün imha ve inkâr siyasetini devreye koymuştur. Bunun karşısında direnişler olmuş; fakat sonuç almamış ve neticede büyük yıkımlar ve katliamlar gündeme gelmiştir. Bugün de bu durum devam etmektedir. Esnetilse ve daha ince bir siyaset izlense de bugün açısından diyebiliriz ki; Türkiye devleti Kürtleri bir halk olarak kabul etmemekte, klasik egemen devlet-sömürge ilişkisinin ötesine geçen bir yaklaşım ortaya koyamamaktadır.
Miliyetçilikle beslenen ulus-devlet sistemi, bölgede büyük yıkımlara neden olmuş, Anadolu ve Mezopotamya'nın zengin kültür mirası önemli oranda ortadan kalkmış ve birçok halk ve inanç kesimi yok olmayla karşı karşıya gelmiştir. Rumlar, Ermeniler, Asuri-Süryaniler ve daha birçok etnik ve inanç grubundan geriye çok az insan kalmıştır. Bu halklar uygulanan tekçi politikalar neticesinde ya göçertilmişler-Ermeniler-Asuri-Süryaniler bunu fiziki soykırım düzeyinde yaşadılar- ya da kalanlar erimekten kurtulamamışlardır.
Kürtlerde aynı akıbeti yaşadılar. Sayıca fazla olmaları, Müslüman olmaları yine neolitiği yaratan halk olarak zengin bir kültürel geleneğe sahip olmaları, diğer halklar gibi bir sonu yaşamalarına engel oldu. Aradan geçen yıllara, Kürt Özgürlük Hareketinin muazzam mücadelesine rağmen hala Türkiye'de Kürt'ü inkâr ve imha siyaseti katmerli bir şekilde devam ediyorsa bu zihniyetteki katılığın ne düzeyde olduğunu göstermektedir. Devlet ceberut tekçi zihniyete dayalı devletliğinden bir şey yitirmemekte, esnememekte, bu da var olan acıların devam etmesine neden olmaktadır. Kürt çocukları hala eğitimini Kürtçe alamamakta-pedagoglar anadilde eğitim alamamanın çocuk üzerinde kalıcı hasarlar yarattığını ifade etse de- Kürt kadınları hala devlet ile muhatap olduklarında Türkçe konuşamamanın büyük zorlanmasını yaşamaktalar. Bunlar 21. Yy. Türkiye'sinde meydana gelmektedir.
Öcalan Demokratik Ulus projesiyle en başta bu tekçi-egemen mantığa itiraz ediyor ve 'her farklılık zenginliktir, farklılıkların eşitçe birliği' diyor ve ekliyor. Alternatif sistem alternatif birey-yurttaş ile hayat bulacaktır o da özgür yurttaştır tahlilini yapıyor.

Demokratik ulus, özgür yurttaşla hayat bulur.
Demokratik ulus bilinci ile hareket eden özgür yurttaş, ulus-devletteki gibi çevresine, dışındakilere düşman gözüyle bakmaz. Onlarla ortak bir yaşamı örgütler, birlikteliği esas alır. Ötekileştiren, ayrıştıran bir yaklaşımdan ziyade birleştiren, komünaliteye çeken bir zihniyetin sahibidir. Pasif-edilgen bir duruşun değil aktif-inisiyatifli bir duruşun sahibidir. Yaşama iradi bir katılımı vardır ve örgütlüdür. Toplumsal sorumlulukla hareket eder. Sadece sorunları dile getirmez aynı

zamanda çözümünü de ortaya koyar. Kapitalizmin bilinen yaşam ölçülerini reddeder, onun zihniyet dünyasından çıkar ve sosyalist yaşam ölçülerini kendisine esas alır. Yeni toplumsal inşanın öncüsü olarak kendisine bakar, öyle hareket eder. Bundandır ki Kürt Halk Önderi, DEMOKRATİK KONFEDERALİZM-DEMOKRATİK ÖZERKLİK projesiyle bağlantılı olarak 2004 yılının baharında avukatları ile yaptığı görüşmede EŞİT-ÖZGÜR YURTTAŞ HAREKETİ'nin geliştirilmesi gerektiğini ifade etti. Bu hareketin temel çalışmasının toplumu aydınlatma faaliyeti olduğunu belirtti. Bu anlamıyla demokratik ulus bilinci en başta onun bireyi özgür yurttaş'ın oluşmasını şart koşar. Demokratik ulus fikri eşit-özgür yurttaş da hayat bulur ve demokratik özerklik ile kurumlaşır. Demokratik ulus düşüncesi onunla yaşayan bir birey olmadan ve kurumlaşmadan bir entellektüel faaliyet olmanın ötesine geçemez. Bundan dolayı demokratik ulus düşüncesi ancak demokratik özerklik projesi ile bütünleştiğinde anlam kazanacaktır. Peki demokratik özerklik projesi ile kastedilen nedir? Ulus-devlete nasıl bir alternatif oluşturmaktadır? Sorunları nasıl çözecektir?

Doğrudan Demokrasi

Öncelikle belirtmek gerekir ki; demokratik özerklik sistemi toplumun örgütlü iradesine dayanır. Köyden, mahalleden başlayarak ilçe, bölge ve en üstte ülkeye kadar olacak şekilde toplumun örgütlenmesi, oluşan meclis ve komünlerde kendi kendisini yönetir hale gelmesidir. Radikal demokrasi, doğrudan demokrasi olarak da ifade edilen yerellerin doğrudan karar mekanizmasına dahil olduğu, kendi geleceği hakkında söz-yetki ve karar sahibi olduğu sistemdir. Toplum komünler ve meclisler yoluyla var olan sorunlarını tartışıp, çözüme kavuşturmakta, diğer komün ve meclisler ile ilişki kurarak eksik kaldığı, güç getiremediği sorunlarını diyalog ve müzakere yoluyla halletmektedir. Herkes bulunduğu alanda mutlaka bir komün ve meclis içinde- ihtiyaçlar ve özgünlükler temelinde birden fazla komünde ya da mecliste yer alınabilir- yer almakta yaşama bu meclis ve komünler üzerinden katılmaktadır. Üstten birilerinin karar alıp onu topluma dikte ettirmesi söz konusu olmadığından yaşanan her gelişmeden her yurttaş bir şekilde haberdar olmakta, ya doğrudan ya da temsilcileri vasıtasıyla müdahil olmaktadır. Herkes bulunduğu yereli daha fazla tanıdığından ve o yerle ilgili en sağlıklı kararı verebilme durumunda olduğundan yereli ilgilendiren kararlar burada kurulan meclis ve komünler eliyle alınmakta, sorunlar küçük yerleşim birimlerinde çözüme kavuşmaktadır.

Seçilmişler 'Geri Çağırma' Yetkisi Hayatidir

Ulus-devletlerde uygulanan parlementer sistem gibi dört yılda ya da beş yılda bir kendi temsilcilerini seçme ve o süre zarfında tüm yetkiyi onlara teslim etme gibi bir durum yoktur. Meclis ve komünlerde seçilenler, görev alanlar, toplum üstü, cemaat üstü bir pozisyonda olmayıp, dönemsel bir sözcülük rolündedirler. Görevlerini tam yapmadıkları zaman toplumun geri çağırma ilkesi devrededir. Toplum görev verdiği kişilerin görevlerini her an elinden alabilir. Bu anlamıyla bürokratik bir kesimin oluşmasının objektif olarak önü alınır, devleti ayakta tutan bu kesimin zemini ortadan kaldırılır. Ulus-devletteki gibi yukarıya doğru gittikçe yetki ve karar hakkı artmaz. Tersine alta doğru indikçe yetki ve karar hakkı daha fazla işlev kazanır. Ters piramit sistemi devrededir. Toplumun her kesimi örgütlendiğinden bir kesimin diğer kesim üzerinde baskı uygulaması, hâkimiyet kurması söz konusu değildir. Her kesim kendi özgünlüğü çerçevesinde yaşama katılır ve kimsenin kimse üzerine egemenlik kurması, bunu sistemli hale getirmesi yaklaşımı ya da düşüncesi de gelişmez. Buna ne zihniyet el verir ne de var olan örgütsel mekanizma.

Ekonomi ve Savunma

Demokratik özerklik sisteminde gücü belli bir merkezde biriktirmeden ziyade yayma ve her alanı güç yapma, merkez gibi ele alma esastır. Zor en son başvurulan yöntemdir. O da sisteme dışarıdan bir müdahale söz konusu olduğunda tüm meclislerin ortak kararıyla ortak karşı koyuş temelinde olur. Militarizme zemin oluşturan düzenli ordulardan ziyade gönüllülüğe dayalı halkın savunma güçleri devrededir. Zor bir sorun çözme yöntemi olmaktan ziyade mecburi durumlarda özsavunmanın bir aracı olarak kullanılır. Sorunları diyalog ile çözmeye özen gösterilir. Ekonomi birilerinin elinde toplum üstü bir alan olmaktan çıkarılır ve tüm toplum üyelerinin katıldığı yaşamı idame etme alanı olarak ele alınır. Eko- endüstriyel yaklaşım te-

melinde dünyamız yaşanılır kılınır. Hiç kimse ekonomik alanın dışında tutulmaz- kapitalizm toplumun önemli bir kısmını bilerek ekonomik alanın dışında bırakır ve herkese onlar gibi olabilir, aç kalabilirsiniz tehditi savurur- herkes ekonomik alanın doğası gereği içinde olur. Üretime dahil olur.

Ulus-devletler, konfederal birliklerin hukukunu tanıdığı oranda konfederal birliklerde ulus-devletlerin hukunu tanıyacaktır

Her toplumsal kesim kendi kültürü ile yaşar, onu geliştirir ve ileriye taşır. Farklılıklar her anlamda zenginlik olarak görülür. Ulus-devlettekinin tam tersi şekilde korunur. Sayıca az olan toplumsal kesimlerin kendilerini ifade etme kanalları özellikle açık tutulur, onların kültürel gelişimi teşvik edilir. Toplumsal alanda azınlık-çoğunluk ikilemi yerine farklılıkların iradi temsili üzerinden yaşamın her alanına katılım sağlanır. Bu kültürel zenginliklerin kaybolmaması için özel önlemler alınır. Bir halk ya da toplumsal kesim önde ya da geride değildir. Herkes aslidir. Herkes seçkindir. Bir halkın kendisini üstün görmesi, diğerlerini aşağıda görmesi söz konusu değildir.

Demokratik özerklik sisteminin siyasal çatısı demokratik konfederalizmdir. Özerk yönetimler, konfederal birlikler oluşturur. Bu birlikler de bir araya gelerek demokratik konfederal çatıyı oluşturur. Dönemsel olarak bu konfederal yapıların ulus-devletlerle birlikte var olacakları görülmektedir. Öcalan 'ulus-devletler, konfederal birliklerin hukukunu tanıdığı oranda konfederal birliklerde ulus-devletlerin hukunu tanıyacaktır' diyor. Karşılıklı birbirini kabul etme temelinde bir ilişki vardır. Birbirini reddetme yoktur. Bugünkü AB sistemi devletlerin biraraya gelerek oluşturduğu bir konfederal birliktir. Burada sözü edilen ise halkların, toplulukların bir araya gelerek oluşturduğu merkezi yanı oldukça zayıf, her farklılığın kimliğiyle, rengiyle katıldığı demokratik konfederal birliktir.

Rojava Devrimi, Demokratik Ulus Devrimi

Özü itibariyle böyle ifadelendirilebilecek olan demokratik ulus düşüncesinin demokratik özerklik ile bedene kavuşması artık bir tasavvur olmanın ötesine geçmiş Rojava devrimi ile gerçekliğe kavuşmuştur. Hakikat olmuştur. Rojava devrimi milliyetçilik mi demokratik ulus mu? Toprağa dayalı mülkiyetçilik mi demokratik komünal yaşam mı? Sorularına net cevaplar vermekte hemen herkese net bir perspektif sunmaktadır.

Biliniyor Suriye'de savaş başladığında hemen her güç toplumun karşısına bir proje ile çıktı. Kimileri İslami tandanslı bir ülke kurmak istedi, bir kısmı Esad şahsında var olanı koruma mücadelesi verdi, Kürtler ve Rojavalı halklarda demokratik özerklik projesini gündemleştirdi. Diğer iki proje esas olarak birbirinden ayrı olmayan sadece yönetim erkinin kimlerin elinde olacağı ile ilgilenirken Rojavalı halkların sunduğu demokratik ulus projesi köklü bir çözümü öngörmüş ve örgütlemesini de buna göre yapmıştır. Gelinen aşamada toplum gerek İslami kesime- bunun içinde DAİŞ'den ÖSO'ya kadar hemen her gücü saymak mümkün- gerek de lâik milliyetçi kesime gereken cevabı vermiş, onlarla birlikte yürümeyeceğini göstermiştir. Halklar kurtuluşu demokratik özerklik projesinde görmüş ve tabiri caizse bu projeye dört elle sarılmışlardır. Kürt, Arap, Ermeni, Süryani, Türkmen; Hristiyan, Müslüman, zengin-fakir, kadın-erkek herkes kendi kimliğiyle, kendi kültürüyle demokratik özerklik sisteminin içinde yer almış, meclislere dahil olmuş, oluşan kantonlarda yerini alarak öz yönetim faaliyetlerine katılmıştır. Bir yanda inşa çalışmaları yürütülmüş, meclis ve komünler üzerinden örgütlenme çalışmalarına hız verilip toplumun her alanda örgütlenmesi esas alınmış, diğer yandan kurulan sistemin öz savunması yapılarak, başta Ortadoğu olmak üzere dünyaya örgütlü bir halkın neler yapabileceği gösterilmiştir.

Ulus-devletlerin her şeye kadir oldukları ve alternatifsiz oldukları propagandası tam da Rojava'da bozguna uğramış, özünde kapitalizm karşıtı alternatif sistemin toplumla buluşması durumunda nasıl sonuçlar doğuracağı herkesçe görülmüştür. Bölge ulus-devletleri DAİŞ çeteleri karşısında tek tek diz çökerken, Rojava halkı YPG-YPJ ile muazzam bir direniş örneği sergilemiş, efsanelerde anlatılanlar gerçek olmuş, bu sayede DAİŞ geri çekilmek durumunda kalmıştır.

Ortadoğu kan deryasına dönmüşken, halklar her yerde karşı karşıya gelip birbirini boğazlama noktasındayken, Rojava tam da çölün orta-

sındaki bir vaha örneği gibi olmuştur. Herkesin birbirinden kaçtığı, birbirinden uzaklaştığı bu zeminde Rojava halkları insanların bir ve beraber olduğunu bir kez daha dünyaya ilan etmiş, biraraya gelinirse üstesinden gelinemeyecek sorun olmadığını göstermişlerdir. Irak ve Suriye ulus-devletleri halklara kan ve gözyaşından başka bir şey vermezken Rojava Devrimi toplumu irade sahibi yapmış, güçlü, kendine güvenen bir halk gerçekliğini açığa çıkarmıştır.

Ortadoğu kan deryasına dönmüşken, halklar her yerde karşı karşıya gelip birbirini boğazlama noktasındayken, Rojava tam da çölün ortasındaki bir vaha örneği gibi olmuştur

Rojava'da görüldü ki insanların hak ve hukukları garanti altına alınırsa, söz-yetki ve karar gücü olarak halk esas alınırsa, farklı kimlikler serbestçe kendisini ifade etme ve örgütleme imkanı bulursa bu bir yönetim için zayıflık yaratmamakta, aksine o yönetimi güç yapmaktadır. Ulus-devletlerin dediği gibi her kafadan bir sesin çıkması bir gürültü yaratmamakta, aksine fikir zenginliğine vesile olmakta, farklı fikirler çözüm alternatiflerini çoğaltmaktadır. Herkesin hak sahibi olması ülkeyi bölmemekte tersine birleştirmektedir.

Şimdi eğer Rojava'da halklar beraber ve demokratik bir ortamda eşit bir şekilde yaşıyorlarsa, kan gölüne dönen Ortadoğu gerçeğine rağmen kardeşlik hukukunu esas alıyorsa, kuşkusuz bunun orada hayat bulan düşünce ve bu düşüncenin somut uygulanması ile doğrudan bir bağı vardır. Tüm dünyanın-özellikle ilerici insanlığın-saygı duyduğu bir yaşamdan bahsediliyorsa bunun nedeni kurulan sistemin kapsayıcılığı, toplumsal sorunların çözümünde bir umut olmasıdır. İnsanlık bir nevi kapitalizmin yarattığı kriz ortamında yaşadığı bunalımı Rojava Devrimi ile aşıyor, oradan moral alıyor, geleceğe gülerek bakıyor. Başka bir dünya mümkün diyenler, başka bir dünyanın Rojava'da pratikleştiğini görüyor ve daha bir inançla mücadeleye sarılıyor, kapitalizm ve ulus-devlet karşısında direniyor.

O halde diyebiliriz ki Rojava deneyimi ulus-devlete dayalı milliyetçi yaklaşım mı, yoksa demokratik özerkliğe giden demokratik ulus zihniyetinin mi gelecek vaat ettiğine dair önemli veriler sunmaktadır. Milliyetçiliğe dayalı ulus-devlet günümüz global dünyasında hemen her alanda son demlerini yaşarken demokratik ulus zihniyeti temelinde gelişen demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm Rojava Devrimi ile çıkışa geçmiş ve umut olmaya başlamıştır.

1 Kasım Dünya Kobani gününde Latin Amerika'dan, Afganistan'a- biri dünya hâkimi diğeri bu hâkimden en fazla mağdur olan- Avrupa'dan-Uzak Doğu'ya kadar dünyanın belli başlı merkezlerinde insanlığın ayağa kalkışı önemli mesajlar içermektedir. Bu protestolar özünde kapitalizm karşıtıdır. Ulus-devlet karşıtıdır. Milliyetçiliğe darbedir. Yine halkların kardeşliğine davettir, demokratik ulus zihniyeti taşırlar ve demokratik özerk yönetimlere duyulan özlemi dile getirirler. Bu noktada bize düşen Rojava Devrimi'ne yüzümüzü dönmek, anladığımız oranda uygulamak ve olası saldırılar karşısında da direnişi elden bırakmamak oluyor.

Yararlanılan Kaynaklar;

Öcalan, Abdullah. Demokratik Uygarlık Manifestosu (V. Cilt) Amara Yayıncılık. İstanbul: 2015

İçindekiler İçin Tıklayınız

Etnik Problemlerin Çözümünde Demokratik Ulus Modeli

Halil Dağ

Ortadoğu ve Kürdistan merkezli 3. Dünya Savaşı'nın bütün şiddetiyle sürdüğü günümüz koşullarında, kaostan çıkış için pek çok çevre tarafından analizler yapılmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Yaşananları halklar lehine ele alıp çözüm önerileri geliştiren kesimleri saymazsak, bu önerilerin ezici çoğunluğunun bizzat bu tablonun sorumlularının istediği düzlemde geliştirildiğini görüyoruz. Sorunu bölge halkları lehine almak yerine küresel ve yerel hegemonik güç odaklarının hangisinin üstün geleceği ve bu üstünlük durumlarını devletlerarası politika da kime ne tür avantajlar sağlayacağı eksenindeki süreç okumalarının yapılıyor olması bu savaşın ve olası sonuçlarının doğru analiz edilmesini de zorlaştırmaktadır. Bugün yaşadığımız ve tanık olduğumuz savaşı sadece güncel parametreler üzerinden okumak ulus-devlet sisteminin yol açtığı krizleri gözden kaçırmaya yol açacaktır. Çünkü bugünkü çatışma ve kaotik ortamın bu sistemle dolaysız bir bağı bulunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze özellikle Ortadoğu başta olmak üzere dünyada boy veren etnik, dinsel ve mezhepsel savaşların bu realiteyle ilişkisi göz ardı edilemez. Dolayısıyla çözüm alternatifleri geliştirirken bu hususun göz önünde bulundurulması gerekiyor. Bugünün temel sorusu: "Krizin nedeni olan ulus-devlet sistemine karşı doğru ve devrimci çözüm modeli nedir?" sorusudur. Bunun için de öncelikle ulus-devlet sisteminin etnik çatışmaları nasıl körüklediği konusunu irdelemek gerekmektedir.

Ulus-devlet sistemi pek çok konuda olduğu gibi etnik kimliklerin krizli ve çatışmalı bir alana hapsedilmesinin de müsebbibi olarak trajik sonuçlara yol açmıştır. Ulus-devletin dini olarak tanımlayabileceğimiz milliyetçilik hem içkin olduğu devletin doğasını ve ilişkilerini hem de etnisitenin doğasını dönüştürmeyi öncelikle bir amaç olarak ele aldığından, milliyetçi ideolojilerin her biri "özel ve biricik" niteliğe sahip uluslar dünyasında yaşadığımız ve tüm siyasi gücün yalnızca homojenleştirilmiş ulustan doğduğu yönündeki iddiaları dünyanın pek çok coğrafi bölgesinde kendilerini, bulundukları ülkenin ulusal kimliğine ait hissetmeyenlerin aşağı konuma itilmesine ve baskı altına alınmasına yol açmıştır. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak ulus-devlet öncesi dönemden etnik kimliğe nadiren açık bir siyasal anlam verilirken ulus-devlet sonrası dönemde itilmiş ve baskı altına alınmış etnik yapıların da ulus olma yönündeki örgütlenmelere ve çatışmalara girmesine yol açmış ve adına ulusal kurtuluş savaşı dediğimiz çatışma süreçleri ortaya çıkmıştır. Bu savaşların yaşadığı coğrafyalara ve niteliklerine bakılarak pek çok şey söylenebilir, haklılıkları ve haksızlıkları tartışılabilir, ancak unutulmamalıdır ki etnik kimliklerin ulus-devlet kurma çabaları sonuç itibariyle kapitalist modernitenin ve onun üretimi olan milliyetçi ideolojilerin etkisi altında kalmaktan kurtulamamışlardır. Meseleye objektif bir gözle bakıldığında, modern devlet sistemlerinin ortaya çıkışı ve bunun ulus-devlet formuyla kendisini tahkim etmesi etnik gruplara başka bir çıkar yol bırakmamıştır denilebilir. Buradan bakıldığında ulusal kurtuluş savaşı veren halkların mücadeleleri ezici çoğunlukla haklı ve meşru savaşlar olarak kabul edilmelidir. Fakat yukarıda da vurgulamaya çalıştığımız gibi, kurtuluşu yeni bir ulus-devlet yaratmakta gördüklerinden dolayı da ulus-devlet sistemini ideolojik ve siyasi alana hapsolmaktan kurtulamamışlardır.

Ulus-devlet sisteminin savunucuları bu projenin başarıya ulaşmasının etnik çatışmaların ortaya çıkış sebebini azaltacağını iddia etmektedirler. Buna da herkesin "tek bir bütün" olduğuna inanmasını etnik kimliklerin parçalayıcı

işlevini ortadan kaldıracağı yönündeki geleneksel görüşlere dayandırmaktadırlar. Bunun anlamı farklılıkların ortadan kaldırarak türdeş yani homojen bir kimliğin yaratılmasıdır. Yukarıdaki iddianın doğru olmadığını 19. Ve 20. Yüzyılda yaşanan etnik çatışmalardan biliyoruz. Çünkü ulus-devletin sosyolojik olguları kurguya uydurma, etnik kimlikleri tek bir üst kimlik altında tek tipleştirmeye dönük çabası bu çatışmaların asıl tetikleyicisi olmuştur. Böyle olduğu için de ulus-devlet etnik problemlerin çözümünde işlevsel ve sorun azaltıcı bir yöntem değil. Aksine krizin asıl sebebidir. Homojonleştirme süreci her halükarda asimilasyonist pratiklerle gerçekleştirmekte ve bu durum farklı etnik grupların varlık alanını daraltarak onların yeni ve kendilerine ait görmedikleri bedeni zorla hapsetme anlamına gelmektedir. Varlık alanı daralan etnik kimliklerin bu baskı ve inkar politikalarına karşı kendi kimliklerini savunma çabaları da otomatik olarak ayrılıkçılık, bölücülük olarak etiketlenip politik ve askeri şiddetle yüz yüze bırakılmaktadır.

Herkesin "tek bir bütün" olduğuna inanmasıyla etnik problemlerin azalacağı yönündeki iddia sadece bir iddiadır ve maddi bir karşılığı yoktur

Herkesin "tek bir bütün" olduğuna inanmasıyla etnik problemlerin azalacağı yönündeki iddia sadece bir iddiadır ve maddi bir karşılığı yoktur. Çünkü "tek bir bütün olma" süreci doğal ve gönülle dayanmaktan çok, ulus-devletlerin ulusçuluk (homojenleştirme) ideolojisi ve bu eksendeki uluslaştırma araçlarını (eğitim, askerlik, hukuk, dil, devlet) kullanarak asimilasyonist bir süreç olan ulus inşasını gerçekleştirme çabası ve dayatmasıyla salınır. Süreç sonunda gelenekler, diller yani etnik gruplara ait olan hemen her şey "ulusal pota" içinde eritilir ve etnik yapıdan arta kalanlar ise aileyi ve folklara havale edilerek meşruiyetleri, değerleri ve etkileri en aza indirilir. Örneğin, Fransa'da devrimden sonra bir ulus-devlet kurmak isteyen devrimcilerin, Fransa'daki Yahudiler konusunda uzun tartışmalardan sonra kararı Fransız Yahudilerden beklenen kimliklerini oluşturan iki aidiyetten bir olan kan bağını, yani etnik kardeşliği unutmaları, Fransız ulusuna dahil olmaları ve buna karşılık Yahudilik'i bir din olarak özel alanda "özgürce" yaşayabilmeleriydi. Bunu da "evde Yahudi, sokakta Fransız olmak" şeklinde formüle etmişlerdi. Aynı durumu Türk ulus-devleti Kürtlere olan yaklaşımında da görmek mümkündür. Katı bir ret ve inkâr politikası uygulamıştır. Sadece dil politikalarına bakmak bile yeterli bir veridir. 19. Yüzyıldan itibaren "dil birliği" Türk ulusçuluğunun mottosu olmuştur. "Vatandaş Türkçe konuş" kampanyaları düzenlenmiştir. Örneğin Eylül 1923 tarihli Şark Islahat Planının 13. Maddesi, "Aslen Türk olup Kürtlüğe mağlup olmaya başlayan il ve ilçelerdeki devlet dairelerinde, okullarda, çarşı pazarlarda Türkçe'den başka dil kullananları hükümet ve belediye emirlerine karşı gelmekten ve mukavemetten cezalandırılmasını" öngörür. Planda "Aslen Kürt olan, fakat Kürtlüğe asimile olmak üzere bulunan veya Arapça konuşulan yerlerde acilen yatılı okullar kurulması gerektiği" dile getirilir (Madde 14).

Yine 2510 İskân Kanunu'nun öngördüğü yer değiştirmelerde temel teşkil eden en somut ölçüt anadildir. Yasaya göre, "Anadili Türkçe olmayanlardan toplu olmak üzere yeniden köy ve mahalle, işçi ve sanatçı kümesi kurulması veya bu gibi kimselerin bir köyü, bir mahalleyi, bir işi veya bir sanatı kendi soydaşlarının tekeline alması yasaktır." (Madde 11/A).

İsmet İnönü'nün Kürt raporunda da dil konusuna özel önem verilmiş, ilk ve ortaöğretimin Türkçe'nin yaygınlaştırılması amacına hizmet edecek önemli araçlar olduğu belirtilerek şu görüşe yer verilir: "Kürtleşmiş veya kolayca Türklüğe dönecek yerleri okutmak, hatta Kürtlere Türkçe öğretilerek Türklüğe çekmek için ilk tahsil ve onun iyi hocası çok etkili vasıtadır." Aynı İsmet İnönü "Görevimiz bu yurtiçinde bulunanları ne yapıp edip Türk yapmaktır," diyerek sadece Kürtlere değil diğer tüm etnik farklılıklara bu politikayı dayatmaya ulus-devlet sürecini pekiştirmenin olmazsa olmaz kuralı olarak görmüştür.

Söz konusu uygulamalar, bugün yerini tıpkı Fransa'daki Yahudilere dayatılan "evde Yahudi, sokakta Fransız olmak" dayatmasına bırakmıştır. Katı inkar ve imhayla yok edilemeyen Kürt dili ve kimliği "bireysel halklar" gibi müphem bir söylemin içine hapsedilerek "evde Kürt so-

kakta Türk" olma dayatmasına dönüştürülmüştür. Sadece bu örnekler bile ulus-devlet sistemini etnik grupları, farklı bir krizle veya çatışmaya yüz yüze bıraktığını göstermeye yeterlidir.
Modern devletleşme ve onun getirdiği zorunlu uluslaşmanın kapitalizmle dolaysız bir bağı vardır. Bu iki unsur, yani modern devlet ve uluslaşma Batı Avrupa'da etnisiteden ulusa geçişin simgesi olarak öne çıkmıştır. Bundan dolayı etnik nitelikler modernlik öncesi döneme ait görülmüş ve uluslaşmanın gelişimini sekteye uğratan bir unsur olarak ele alınmıştır. Sanayileşme, kentleşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan ulus-devlet öngördüğü homojenleşmeye uymayan tüm etnik yapı ve talepleri dışlayarak uluslaşmanın olmazsa olmazı kabul edilen burjuvazi yaratma, sanayileşme ve buna bağlı olarak şehirleşme kutsanırken, bu unsurların etnik yapılarda gelişmeyeceği dolayısıyla etnik yapıların ancak bu unsurlara kavuşmasıyla modernleşebileceği, uluslaşabileceği fikri mutlak bir doğru gibi dayatılmıştır. Etnisite bu anlamda uygarlık dışı bir olgu olarak ele alınmıştır.

Zaten Antik Yunanca'da "Ethnos" kelimesi şehir dışında kalan halkları ifade etmek için kullanılmıştır. Şehir dışındakiler, yani uygarlık dışındakiler şehir için tehlike arz eden barbarlar olarak görülmüşlerdir. Kavramın çarpıştığı bazı imgeler vardır. Bunlar suçlama, dışlama ve aşağılamayı içerir. Bugünün dünyasını kavramın orijinal kullanım amacından saptığı söylenemez. Bugün etnisite kavramıyla ifade edilen şey, Batı'ya, başka bir ifadeyle uygar dünyaya uyum tüm ulus-devletlerin Batı'da olgunlaştığı şekliyle ülke toprakları üzerindeki etnik gruplardan birinin ötekiler üzerinde hegemonya kurması ve kendi niteliklerini ötekilere dayatması sonucunda vücut bulmuş olmalarıdır.

Ulus-Devletin İdeolojisi: Milliyetçilik

Kitle üretme politikası uygarlık tarihinin hemen her aşamasında başvurulan bir yol olmakla birlikte, en sofistike haline kapitalist moderniteyle birlikte ulaşmıştır. En çok da ulus-devletlerin kurulduğu süreçlerde buna başvurulmuştur. Günümüzde de etkin bir biçimde kullanılan bir yöntem olan kitle üretimi, sistemin kendisini herhangi bir formatla kurgulama ihtiyacı duyduğu anda bu formata uyum sağlayacak, ona katılacak, sorgulamaksızın kabul edecek toplumsal taban üretme politikasıdır. Hiçbir sistem kendisine sosyal bir taban yaratmadan başarı şansı bulamaz. Modernite ulus-devleti kurgularken milliyetçiliği kitle üretme politikasında bir araç olarak geliştirmiş ve kullanmıştır. Bu yüzden ulus-devlet yoğun bir biçimde milliyetçiliğe atıfta bulunan bir siyasal projedir. Bu siyasi projede devlet ve millet temel bileşenlerdir ve milletin ancak ulus-devletle var olabileceği ön kabulü geçerlidir.

Kitle üretme politikası uygarlık tarihinin hemen her aşamasında başvurulan bir yol olmakla birlikte, en sofistike haline kapitalist moderniteyle birlikte ulaşmıştır

Ulus-devletin milliyetçilikle olan ilişkisini anlamak için 1860 yılında İtalyan bir siyasetçinin şu sözüne bakmak yeterlidir. Dönemin İtalya'sında bir siyasetçi: "İtalya yapıldı, şimdi İtalyalıları yapmak zorundayız," demiştir. "İtalyalıları yapmak" ancak milliyetçiliğin bir tutkal olarak kullanılmasıyla inşa edilebilecek bir şeydir ve milliyetçilik kullanılarak bir kimlik inşa edilmiştir. Çünkü ulus-devlet yerel-etnik aidiyetlerin üst politik bir aidiyet olarak kabul edilen bir devletle birleştirilmesini öngörmektedir. Etnik aidiyetler bir üst aidiyet (Devlet) ile birleşmediğinde bir tehdit olarak kabul edilir ve yok edilmeleri veya etkisizleştirilmeleri gündeme gelir.
"İtalya yapıldı, şimdi İtalyalıları yapmak zorundayız" sözündeki yer ve kimlik adını değiştirdiğimizde bütün ulus-devlet yapılarının aynı yolu izlediğini görebiliriz. "Türkiye için Türk yaratmak", "Almanya için saf Alman ırkı yaratmak", "Fransa için Fransız yaratmak"! "Yapmak", yeni inşa etmek ve kitle üretmektir. Nasıl izah edilirse edilsin bu eylemin sonucunda öteki olarak görülenin inkârı, üretilmiş bu yeni kitle kimliğine zorunlu entegrasyonu gerçekleştirilmeye çalışılır. Bu, neredeyse kaçınılmaz bir durumdur. Çünkü inşa edilen bu yeni kimlik ve üretilen kitle bir tekilliğe vurgu yapmaktadır. Tekillik ise her halükarda çoğul olanın bir potada eritilmesi, entegre edilmesi ve orijinal olmayan bu yeni kimlikle yüz yüze bırakılmasını şart kılan başka türlü ulus-devlet yaratmak mümkün değildir. Modernitenin doğası da zaten bunu gerektirmektedir. Çünkü modernite kendisini

ulus-devletle vücuda kavuştururken sahip olduğu ideolojik ve siyasal kodlara uygun kitleler üretmeyi bir var oluş problemi olarak görmüştür. Sosyolojik açıdan toplumsallaşma tarihinin maddi-manevi kültürel birikimlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan etnisite, bu üretilmiş kitle gerçeğiyle her zaman çelişki içindedir. Bu uyuşmazlığın sistem açısından yarattığı tehdidi ortadan kaldırmak için kitleleri ortak bir ülkü etrafında bir araya getirip tahkim edecek bir ideolojiye ihtiyaç duyuldu. Bu ideoloji de milliyetçiliktir.

Milliyetçilik, feodalizmin siyasal ve ekonomik krizlerinin sonucunda hanedanların ve dinsel otoritelerin önemini kaybetmeye başladığı geç Ortaçağ'da, devletin yeni ittifaklarla hakim olduğu topraklar üzerindeki topluluğu tanımlamaya başladığı zamanlarda ortaya çıktı. Bu sürecin hukuki olarak düzenlenmesi ise yerel yasaları, adetleri ve ayrıcalıkları kaldırarak merkezî devletin güçlenmesini sağladı. Milliyetçilik tüm bu sürecin altyapısını oluşturduğu gibi, bu süreç nihayete erdiğinde de elden bırakılmayan, her dönem için kullanışlı bir ideoloji olarak diri tutuldu. Dönüşüm süreci yeni bir ideoloji gerektiriyordu. Milliyetçilik siyasal bir ideoloji olarak kültürel, dinsel ve biyolojik değerleri ötekilerle karşılaştırma ve bir millete ait olma saygınlığını kullanarak kendisini meşrulaştırıp merkeze yerleşti. Buradaki millet kavramı herhangi bir sosyal, dinsel, bölgesel veya cinsiyet grubundan daha büyük bir bütünlük olarak öne sürülmekteydi. Yani kurgulanarak inşa edilmiş bir şeydi. Çarpıtma, maskeletme, hayalileştirme bu ideolojinin özünü oluşturuyordu. Bir ütopya, daha ileriye yürümek için tutkal işlevi gören bir ideoloji olarak geliştirildi. Modern dönemin yeni devlet formları ve ekonomik politik gereksinimlerinden doğan arzular bunu gerektiriyordu çünkü. Hukuksal standartizasyon, dilleri standartlaştırma, tekleştirme, eğitim kurumlarının yoğun bir biçimde bu yeni ideolojiyi işlemesi kitle üretiminde önemli rol oynayan araç ve yöntemlerdi.

Ulus-devletin milliyetçiliği bir araç olarak kullanıp kitle üretme politikası yürütmesine en iyi örnek Fransız ve Alman ulus modelleridir. Tarihsel olarak ulus-devlet sisteminin uluslaştırma politikaları bu iki ekolle ele alınmaktadır. Her iki örneğinde etnik problemleri derinleştirdiğini belirtmek gerekiyor.

Kültürel homojenliğin zorunlu olması açısından "yurttaş-ulus" modelini önceleyen Fransa tipi uluslaştırma, Fransız devriminden kaynaklanan bir tutumdur. Ulusu "aynı topraklarda yaşayan ve bundan kaynaklanan ortak duyguyu ve kültürü paylaşan yurttaşlar bütünü" çerçevesinde ele alır. Yurttaşlık ve toprak bütünlüğünü esas aldığından iradi ve merkeziyetçi bir niteliğe sahiptir. Burada ki ulusal kimlik, vatan düşüncesini taşıyan, bu çerçevede ortak değerleri olan, yasaları ve kurumlarıyla tek bir siyasal iradeye (üniterliğe) bağlı topluluk ile bu topluluktaki bireylerin yasal eşitliği gibi unsurlara dayanmaktadır. Ancak tüm yasal eşitlik iddialarına rağmen bu tip uluslaşma modeli özünde etno kültürel farklılıkları yadsımakta ve kültürel homojenliği esas almaktadır. Siyasal otorite ile siyasal yapı arasın da tek ve zorunlu ilişki kurduğu için kültürel-etnik anlamda baskıcı ve asimilasyonistir. Yani aynı topraklar üzerinde yaşayan yurttaşların hepsini, herhangi bir etnik gruba ait olmayan, inşa edilmiş "tek ve üstün kimlik" içinde asimile olmaya davet eder. Sadece davet etmekle kalmaz, farklı kimlikleri ve kültürel aidiyetleri bu tek ve üstün kimliğe katma konusun da zor aygıtlarını da kullanarak amacına uluşmaya çalışır. Bu modelin savunucuları, Fransız tipi uluslaşmanın etnik gruplar bakımından dışlayıcı olmadığını iddia etseler de gerçek bunun tam tersidir. Çünkü homojenleştirme süreci esas olarak devletin bu yeni tipteki örgütlenmesine yasalarla zorlu hale getirilmiş bir biatı şart koşar. Burada ki yurttaşlık özgür bir aidiyet kimliği değil, ulus-devletin var olma sebeplerinden biri olan bir bağımlılık (birlik) sürecidir. Ve etnik gruplarında "kendileri" olarak bunun içinde yer bulma olanakları yoktur.

Modernite kendisini ulus-devletle vücuda kavuştururken sahip olduğu ideolojik ve siyasal kodlara uygun kitleler üretmeyi bir var oluş problemi olarak görmüştür

Uluslaştırma modellerinden ikincisi olan Alman ekolü ise, etnik-ulus modeli olarak kabul edilir. Temel olarak Alman romantik ulusçuluğundan kaynaklanan bu model, ulusu "tarihsel,

doğal ve etnik bir bütünlük" çerçevesinde tanımlar. Bu modelde ulusun bireyleri aynı sayıdan/kökende gelmekle tanımlanır. O nedenle aynı ülkedeki başka etnik grupları dışlayıcıdır. Dolayısıyla bu tip uluslaşma monolitik bir etnik kimliğe dayalı olarak jeneolojik (soya dayalı) bir uluslaşmayı esas alır. Ülkedeki farklı etnik kimliklerin varlığını ret eder ve çoğunluktaki (Bazı koşullarda bu, azınlıktaki de olabilir) etnik grupla devlet ve "vatan" arsındaki ilişkiyi zorunluluğa bağlar. Bu ilişkiyi sağlamak içinde kültürel asimilasyonun bir çözüm olmadığına inandığından etnik temizlik hatta soykırım gibi yöntemlere başvurur. Holokoust ve ittihatçıların yaptığı Ermeni Soykırımı bu tip uluslaşmanın sonuçlarıdır. Etnik gruplar açısından en tehlikeli sonuçlara yol açan bir uluslaştırma yöntemidir.

20. yüzyıl boyunca dünyanın pek çok yerinde ortaya çıkan etnik temizlik politikalarının dayandığı Alman tipi uluslaşma modeli pek çok açıdan irdelenmesi gereken modeldir.

Tek-etnili rejim olarak dizayn edilen Alman tipi uluslaşma, etnik kökenlerin devletçe kodlanmasını, fişlenmesini ve hâkim etnik kategori dışında kalan etnik grupların "millete üyelik" anlamına gelen yurttaşlık haklarından mahrum bırakılmasını içerir. Bu uluslaşma tipinde vatandaşlık kan bağı prensibine dayanır. Dışarıda bırakılan etnik gruplar ya ülkeden çıkarılır ya fiziksel olarak yok edilir ya da koşulsuz itaate zorlanır. Bugün Kürdistan da duvarlara "Türksen övün, değilsen itaat et" sloganlarının yazılması tam da bu anlayışın iz düşümüdür. Tek-etnili rejim, devletin çok keskin ve kesin bir biçimde etnik bilince sahip olduğu ve torakları üzerindeki nüfusu soy-kan algısına göre tasnif ettiği bir rejimdir. Almanya'da 1913'te kabul edilen Alman vatandaşlık yasasıyla sözü edilen bu kan bağı ilkesi vatandaşlığın ölçüsü olarak belirlenmiştir.

1913'te Alman milliyetçilerinin gündemini işgal eden "etnik" problemlerden biri Almanya'da özellikle Doğu Prusya'da çiftçi ve işçi olarak bulunan ve sayıları birkaç milyonu bulan Lehler, Schleswig-Holstein eyaletindeki Danimarkalılar, Lusatia'da yerleşik Sorblar ve kentlerdeki Yahudilerdir. 1913'teki Alman vatandaşlık yasası kan bağı esasına göre düzenlenerek Lehler Alman vatandaşlığından mahrum bırakılır. Sadece Lehler değil diğer etnik gruplar da benzer uygulamalara maruz kalmıştır. Naziler döneminde gerçekleşen Yahudi soykırımını da buna dâhil ettiğimizde Alman tipi uluslaşmanın nasıl sonuçlar doğurduğunu görebiliriz. Bugün "Liberal" , "Demokrat" etiketiyle dünya siyasetinde yer edinen pek çok devletin de aynı süreçleri yaşadığı sır değil. 1960'lardaki "vatandaşlık hareketi" öncesi ABD'deki siyahilere yönelik ırkçılık ve 1990'a kadar Apartheid rejimini yaşatan Güney Afrika, yine etnik bir devlet olan İsrail'in Filistin'de ve Türk devletinin Ermeni soykırımı ve Kürtlere yönelik yok etme politikalarında aynı anlayışın izleri vardır.

Her iki modelde de demokrasi, çoğulculuk gibi değerler uluslaştırma sürecinde temel teşkil etmez ve bu iki modelde hem kitle üretimi konusundaki politikaları hem de milliyetçiliği kullanmaları nedeniyle etnik çatışmaların ortaya çıkmasına yol açmışlardır. Bununla birlikte küresel çapta da kurumlaştırdıkları uluslararası ilişkiler sebebiyle etnik grupların gerek diplomatik gerekse de uluslararası hukuk noktasında sınırlandırılmaları ve izole edilmeleri sağlanmıştır.

Uluslararası Sistemin Gruplara Yaklaşımı

Ulus devletin egemen devlet biçiminde kurgulanmasının başlangıcı olan 1648 Westphalia antlaşmasından sonra gelişen 1789 Fransız devrimiyle bu tipteki devletlerin ulusal egemenliğe dayandığı yönündeki kabul, ulus ile devletin özdeşleştirilmesine yol açarak etnik grupların uluslararası alanda bağımsız bir aktör olarak varlığının kabulünü de imkânsız hale getirmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere "uluslararası sistem", "uluslararası ilişkiler" devletleşmiş homojen uluslaşma süreçlerinin kamusal temsiliyetlerinin diplomatik arenada kabulünü geçerli saymaktadır. Eğer bir ulus-devletiniz yoksa etnik olarak bu sistem içerisinde meşru kabul edilmezsiniz! Yani modernleşmeyle devletlerin etnik farlılıkları asimile ederek homojen ulus kuracağı ve bu ulusun devletle tam örtüşeceği düşüncesiyle ulus-devletlerin dışa karşı tek temsilci olacağı bir uluslararası ilişki sistematiği ortaya çıkartılmıştır. Bu, işlevsel açıdan kapitalizm ve ulus-devletlerin istikrarı için zorunlu görülmüştür. Bu şekilde ulus-devletin içeride tek egemen dışta ise tek temsilci konumuyla etnik grupların dış dünyayla ilişki kurma ve yardım alma şansı ortadan kaldırılmış olacak,

dolayısıyla da ulus ile devleti özdeşleştirmiş aktörlerin dış politikaları "ılımlı" olacaktı. Sistemde bu sayede nispeten az sayılabilecek aktörden oluşarak daha kolay kontrol edilebilir bir özelliğe kavuşacaktır. Öngörülen politika bu olmuştur. Etnik çatışmaların ulus-devlet sisteminin kurumlaşması sonucunda derinleşmesi yetmemiş, bu yönlü talep ve mücadelelerin uluslararası diplomaside de zemin bulması, dışlanması ve tecrit edilmesi hedeflenmiştir. Ulus-devlet sisteminin sadece içte değil küresel ölçekte de oluşturduğu bu blokaj ile etnik gruplar ve bunların mücadeleleri içten ve dıştan kıskaca alınmıştır. Söz konusu konsept ulus-devleti güçlendiren, etnik grupların ise ortadan kaldırılmasını sağlayan asimilasyonist politikaların meşru ve "devletin kendini savunma hakkı" olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da etnik çatışmaların yoğunlaşması, zamana yayılması çözümü kendini ulus-devletlerini kurmakta görmeleri durumu ortaya çıkmıştır. 19. Ve 20. Yüzyıl tarihi bunun birçok örneğiyle doludur. Etnik grupların kimi istisnalar hariç ezici çoğunluğu maalesef kapitalist sistemin bu tuzağına düşerek ulusçuluk temelinde kendi ulus-devletlerini kurarak yeni krizlere yol açmışlardır. Yani, bu sistemin mağduru olanlar kendilerini mağdur eden sistemin yöntemlerine tevessül edip onların kurallarına göre konum olmak durumuna düşmüşlerdir.

Uluslararası sistem, uluslararası ilişkiler devletleşmiş homojen uluslaşma süreçlerinin kamusal temsiliyetlerinin diplomatik arenada kabulünü geçerli saymaktadır

Bu realite, uluslararası sistemin ve onu oluşturan ulus-devletin sürekli olarak yenilenmesine, taze kan bulunması bulunmasına tabiri caizse kendini şarj etmesine yol açmıştır. Sistem, bizzat kendisinin sorumlu olduğu etnik çatışmaları kendisini güçlendiren bir dinamik olarak kullanırken aynı zamanda kendi güvenliğini konsolide etmek için de etnik grupların özgürlük taleplerini ve mücadelelerini "terörizm", "uygar dünyaya karşı savaş", "yıkıcılık" olarak tanımlayıp gayrimeşru bir alana hapsetme politikası yürütmüştür.

Bu realite günümüz dünyasında etnik problemlerin çözümü noktasında yeni yol ve yöntemlerin geliştirilmesi ihtiyacını göstermektedir. "Etnik sorunların verili sistemin ortaya koyduğu bu kurallar ve sınırlar içinde çözülebilir mi?" sorusuna verilecek yanıt yukarıdaki tabloya ve ulus-devletin karakterine bakılarak verilebilir. Bunun mümkün olmadığı çok açıktır. Dolayısıyla yeni yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Demokratik ulus modeli tam bu noktada makul ve tarihsel toplumun, etnisitenin doğasıyla da uyuşan bir yol olarak öne çıkmaktadır.

Demokratik Ulusun Etnisite Çözümü

Modern ulusçuluk, insanlık tarihinin neredeyse %90'lık bölümünü oluşturan komünal ve kültürel formlardan biri olan etnisitenin devletsiz düşünülemeyeceği yönündeki iddiaya dayanılarak inşa edilmiştir. Tarihi, devletle başlatan ve ilerlemenin ancak devletle mümkün olabileceğini öngören uygarlık öğretilerinin son halkası olan kapitalist modernitenin ulus-devlet tasarımının bugün etnik gruplarının yaşadığı bütün problemlerin kaynağı olduğunu görmüştük. Bunun nedeni ulus-devlet sistemini kendi varlığını toplumun inkârı üzerine kurmasıdır. Buna mukabil demokratik ulus, kapitalist modernitenin etnisiteyi yok sayan ulus-devlet anlayışına karşı toplumu devlete bağlı olmaktan çıkarmayı önceler ve toplumun tarihsel-kültürel birikimlerini inkâr etmez, bilakis onlara dayanan toplumsal formların devletten, devletçilikten uzaklaştıkça özgürleşebileceği ve kendi gelişimini sürdürebileceğini öngörür. Öz örgütlenme ve öz yönetimi, devletin normatif hukukundan ziyade toplumun ahlaki, vicdani ve demokratik özünü esas alması, yine homojenleştirmeyi değil çoğulculuğu içermesi, kapitalizmin uluslaşmayı salt pazar etrafında örgütlenen bir birlik olarak kurgulamasını reddetmesi; doğrudan demokrasiye dayalı komün ve meclis gibi örgütlenme modellerini temel alması; etnik, dinsel, kültürel, politik farklılıkları tek bir potada eritilmesi gereken olgular olarak değil, farklılıkların bir aradalığın demokratik mekanizmalarla kabulünü temel bir ilke olarak görmesi bakımından hem modernitenin toplum inkârına karşı hem de etnik çatışmaların ortadan kaldırılmasında çözüm teşkil edebilecek bir model olarak öne

çıkmaktadır.
Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın Demokratik Ulusa ilişkin dile getirdiği şu çerçeve, aslında demokratik ulusun etnik problemlerin çözümüne yaklaşımını özetlemektedir: "Ulusu pazar etrafında örgütlenen bir birlik ve toplumsal form olarak görmek yanılgıdır. Bu tanımlama burjuvazinin kendini ve ulus-devleti meşrulaştırmasıdır. Ne yazık ki sosyalistler de bu tezi esas almışlardır. Hâlbuki etnisite tarihin en özgür ve en canlı birimleridir… Eğer uluslaşma etnisitenin, halkların, bireylerin birbiriyle sıkı bir ilişki ve ortak çabalar etrafında örgütlenmesiyse, toplumun konfederal biçimde genişliğine ve derinliğine tümüyle örgütlenmesi o toplumu demokratik ulus haline getirir. Uluslaşma bu biçimiyle daha kapsamlı ve yoğun hale gelmiş olur. Demokrasiyi, eşitliği, adalet ve imkânlarını paylaşmak demokratik ulus haline getirir."
Bu çerçeve, uluslaşmanın ölçülerini kapitalizmin ortaya koyduğu biçimde değil, toplumsal kimliklerin yeni bir sözleşmeyle doğrudan demokrasiye dayalı bir aradalığına ve birliğine dayandırır. "Sıkı ilişki ve ortak çıkarları etrafında örgütlenme", devletle ifade kavuşan uluslaşmayla değil, konfederal örgütlenmeyle kendisini organize etmeye dönüştüğünde etnik grupların yaşadığı problemler de ortadan kalkmış olacaktır. Etnik problemler ulus-devletin "tek bir bütün olma" dayatmasıyla değil çoğulculuğun uygulanmasıyla ortadan kalkacaktır.

Toplumun konfederal biçimde genişliğine ve derinliğine tümüyle örgütlenmesi o toplumu demokratik ulus haline getirir

Dikkat edilirse ulus-devlet, devlet için ulus yaratırken etnisiteyi bu kalıba uydurmaya, zoraki bir bağlılığa ve itaate zorlar. Etnisitenin kabulü ve demokratik bir sözleşmeyle gönüllü bir katılımı söz konusu değildir. Modernitenin kitle üretme pratiği işte burada. İdealize edilen bu yeni devlet formunda tarihsel olarak oluşmuş olan toplumsal kimliklerin kabulü söz konusu değildir. Aynı şekilde ulus-devletin hukukla oluşturduğu düzen topluma rağmen, toplum adına zoru ve politik imtiyazları kendisinde merkezileştirerek farklı aidiyetlerini örgütlenme ve kendisini ifade koşullarını da ortadan kaldırır.
Demokratik Ulusun ise böyle bir gündemi yoktur. Topluma rağmen toplum adına imtiyazları merkezileştirmek ya da güncel olarak da ağızdan düşürülmeyen ve esasta topluma karşı kendini güvenceye alması anlamını taşıyan "kamu düzeni ve güvenliği" retoriğine de ihtiyaç duymaz. Çünkü toplumsal farklılıkların otonom örgütlenmelerin birliğiyle bir araya geldiği, kendisi olarak var olduğu ve eyleme geçtiği bir düzlemde merkezileşmeye ve kamu adına birilerinin düzen güvenlik sağlamasına gerek kalmaz. Kamunun bizzat kendisini kendi düzenini ve güvenliğini sağlayacağı bir durum ortaya çıkar. Merkezileşme idari olarak toplum üzerinde hegemonya kurma amaçlı olduğu kadar onu homojenleştirmeyi de içerir. Ulus-devletin bir bürokratik otoriterlik düzeni olması esasen bu amaçtan kaynaklanmaktadır. Devletin topluma uzanan kolları olan bürokrasi, etnik gruplar içinde her koşulda tehdit teşkil eder. Çünkü bu mekanizmalar devlette yasal ve hukuksal zeminde "makbul vatandaş" ve "tehlikeli olanlar" ayrımını yapma ve bürokratik mekanizmalar yoluyla öteki olarak gördüklerini dışlama olanağı verir. Demokratik Ulus modeli ulus-devlete tam da bu noktadan karşı durarak gerek idari düzenlemelerde gerekse de etnik problemlerin çözümünde bürokratik ve otoriter vesayetin değil, radikal demokrasiye dayalı yerinden yönetim, doğrudan katılım, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, dilsel, dinsel ve kültürel aidiyetlerini özgürce yaşama ve geliştirme olanağı sağlayan bir zeminden hareket eder. Bu anlamıyla demokratik Ulusun "uluslaşma" nosyonu devlete dayalı uluslaşma, baskın etnik grubun hegemonyasını ayrımcılığı, tekçiliği değil, çokluğun gönüllü ve demokratik ilkeler üzerinde uzlaşısına dayalı birlikteliğini içerir.
Etnik çatışmaların temelinde ulus-devletin tek tipleştirme politikalarının başat bir rol oynadığı, bunun pratikteki yansımasının da en fazla kendisini örgütlenme özgürlüğünü engelleyen kurum ve düzenlemelere yansıttığı bir vakadır. Ulus-devlet doğası gereği yerelin güçlenmesini istemez. Çünkü bu durumun hem etnik ve kültürel farklılıkların daha görünür hale gelmesine hem de idari vesayet açısından kendi-

sinin sahip olduğu imtiyazların toplum lehine ortadan kalkmasına yol açacağını bilir. Bu iki durumun gerçekleşmesi ise ulus-devletin varlık gerekçelerini ortadan kaldırır. Bu bakımdan ulus-devletin zayıf karnı burasıdır denebilir. Demokratik Ulus modeli, ulus-devletin çatışma siyasetini meşrulaştırmasına olanak sağlayan yeni devletçikler yaratmayı değil, yerel ve evrensel hukukun da meşru kabul edeceği çoğulculuk, demokrasi, öz yönetim, etnik ve kültürel grupların kimlik özgürlükleri gibi noktalardan hareket ederek ulus-devlet sistemini fiilen kilitleyip işlevsizleştirecek bir yoldan yürür. Ancak bir hususun altını çizmek gerekiyor, Demokratik Ulusun bu meşru ve haklı gerçekleri ve dayandığı tarihsel-felsefi arayışının, liberalizmin "bireysel haklar" söylemine sıkıştırdığı ve esasta yeni bir bağımlılık ilişkisi öngören yaklaşımıyla uzaktan yakından alakası yoktur. Demokratik ulus çözümü, ulus-devletin yine kendi perspektifinden yola çıkarak ortaya attığı "bireysel haklar" anlayışını reddeder. Çünkü bu politika tıpkı Fransa'da uygulanan "evde Yahudi, sokakta Fransız olmak" dayatmasının bir benzeridir. Bu açıdan demokratik ulus, "bireysel haklar" denilen ve etnik grupların kimlik taleplerini muğlaklaştıran, bu muğlaklaştırma sürecinin üzerinden onlara yeni bir bağımlılığa sürükleyen politikası ile etnik problemlerin çözümü yeni bir ulus-devlet yaratmakta gören anlayışın dışında üçüncü bir seçenek olarak kendisini konumlandırır. Birincisini ulus-devletin krizini ve yol açtığı çatışmaları ortadan kaldırıp sistemin yeniden tahkim etmek için ileri sürülen bir çarpıtma olarak görürken ikinci çözümü de etnik çatışmaların daha fazla derinleşmesine yol açma potansiyeline sahip bir çözüm modeli olarak ele alır ve ikisine de karşı durur.

Demokratik Ulus ve ulus-devlet modelinin etnik problemlere yaklaşımındaki farklılıklara dair daha pek çok karşılaştırma ve analiz yapılabilir. Üzerinde daha pek çok tartışma da yapılacaktır. Gerçek olan şu ki, 21. Yüzyılda etnik problemlerin çözümünde demokratik ulus modelinin önerdiği çerçevenin hem tarihsellik hem de zamanın ruhuna uygunluk bakımından muazzam bir çözüm olanağı sunduğu açıktır. Dünya, modern çağda iki büyük dünya savaşı ve onlarca yerel, bölgesel ve etnik savaşa tanıklık etti. Bugün ise 3. Dünya Savaşını yaşıyoruz. Tüm bu savaşların çıkış sebeplerine ve yol açtıkları sonuçlara bakıldığında hemen hepsinin ulus-devlet sisteminin hem iç-yerel sorunlarından hem de yayılmacılığı öngören emperyalist heveslerinden kaynaklandığı görülecektir. Bu savaşlar, yarattıkları büyük yıkım ve trajedilere rağmen etnik problemlerin çözümünü sağlamak şöyle dursun, bu nitelikteki çatışmaları daha fazla derinleştirerek bundan beslenen bir politika yürütmüşlerdir. 3. Dünya Savaşı da aynı saiklerle ve yine benzer sonuçlara yol açarak özellikle Ortadoğu ve Kürdistan merkezli olarak sürüyor. Bu savaşın diğer iki dünya savaşından hem yöntem hem nitelik bakımından fark içermesi veya çokça dile getirildiği gibi "Hibrid savaşlar" biçiminde tanımlanması işin özünü değiştirmemektedir. 100 yıl önceki dünya savaşında Sykes-Picot planı uygulanarak ulus-devletler yaratıldı. 100 yıl sonraki 3. Dünya savaşında da bu kez onu değiştirerek ulus-devlet sistemini yeniden koşullara uyarmak için politika yürütülüyor. Yine etnik ve mezhep çelişkileri araç olarak kullanılarak halkların geleceği ve özgürlük umudu karartılmaya çalışıyor. Dolayısıyla aynı tuzağa düşmemek için başta etnik problemlerin çözümü olmak üzere tüm toplumsal çelişki alanlarını gözetecek ve ahlaki referanslarla hareket edecek bir politikaya ihtiyaç vardır. Demokratik Ulus modeli bu açıdan bakıldığında bölgede derinleşen çatışmalara, gerici ve karanlık fanatizmlerle ve küresel hegemonik güçlerin halklar aleyhine yürüttüğü politikalara devrimci bir müdahale çözümüdür.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Ulus-Devletin Çözülüşü ve Demokratik Ulus Hakikati

Rojhilat Umut

"Tüm hakikatlerin kaynağı toplumdur." Hakikatin kozmik bir gerçeğe dayandığını belirtiyoruz. Ya da hakikat adına bir tanım, bir kapsam oluşturan, bunu tartışanların kozmik hakikati şöyle ya da böyle cevaplandırması, toplumsal olan her şeyi ona dayandırma girişimine yol açar. Yani ilk siyaset felsefesinden çok önce bile her inanç biçimi iki boyuta göndermelerle doludur. İlki toplumun doğanın-evrenin bir paçası olarak ele alınması; ikincisi, onun bu evrensel işleyişe göre olmasıdır. Yani toplumsal olan, insana dair olan her şeyin o düzene göre konumlandırılması, ona göre işletilmesidir. Bu da toplumsal kurumları ve onun işleyişini belirlemeye dönük zorunlu bir bakış açısı demektir.

Zihniyetten kaynaklanan her tür eylem, belli kurumsallıklarla ifade edilir. Kendi hakikatine göre oluşan kurumlar vardır. Başka bir deyişle her kurumsallığın ardında öncelikli olarak tasarım olarak bir düşünce dizgesi, hakikat var. Özellikle toplumsal yönetim alanı nerdeyse birebir bu zihniyetin, hakikat algısının belirlenimi altındadır. Herhangi bir zamandaki herhangi bir yönetim biçimini ele aldığımızda ilk karşımıza çıkan budur. Hakikatin toplumsallık ve doğal yaşamla ilişkili ve özgürce ele alındığı dönemlerin kurumsal yapıları, nasıl ki komünal, kolektif ve kendi kendini yönetmenin çeşitli formlarıdır. Hakikatin bir hukuk nesnesi, insanın ve toplumsal kurumların da bir olgudan ibaretmiş gibi ele alındığı, doğaya hükmedildiği, özgürlüğün birçok kere, birçok farklı sebeple feda edildiği, feragat edildiği dönemlerin yapıları da ona göre şekilleniyor. Özgürlükten, politikasını üretmekten, ahlaktan arındırılmış toplumsal kurumların hakikatinde yani bugünün egemen hakikat anlayışında, yaşam, bir mekaniğe bağlanır ya da başıboşluğa terk edilerek en çok inkâr edilip parçalanır. Yönetim biçimi de ona göre şekil alır. Bu şeklin ulus-devlet olduğu gayet açıktır. Elbette en olumlu-özgürlükçü formdan en köleci forma kadar hiçbir toplumsal kurum kendisine uygun zihniyetten bağımsız olarak açığa çıkamaz. Objektif koşullar olarak formüle edilen maddi koşullardan daha çok ihtiyaç duyulan, zihniyet koşullarıdır. Bir enerji prensibi olarak nasıl hiçbir şey yoktan var olmuyor ve vardan yok olmuyorsa; sistemler de yoktan var olmuyorlar, uygun zihniyet zeminlerinde yetişiyor, uygun maddi koşullarla da birleştiğinde hâkim sistem haline geliyorlar. Ulus-devlet de böyle bir diyalektiğe tabidir. Ulus-devlet, bir zihniyetin kurumsallığı olarak ele alınmazsa, yürütülen onca mücadelenin ulus-devleti neden bitirmekten ziyade daha da yaygınlaştırdığı anlaşılamaz.

Bugün çok farklı tıkanma noktalarından tutup eleştirisi yapılan, felsefenin dolayısıyla özgür düşünce alanının bittiği artık her şeyin nesnel bir gerçeklik olarak ele alınıp bilimselleştirildiği, akli kılındığı, ölçülüp biçildiği, bir kalıba uymayanın kesilip atıldığı pozitivizmin pazarına düşen hakikatin üreteceği toplumsal örgütlenme için elbette iyimser olmamak gerekiyor. Bilimi geliştirdiği, birçok olguya açıklık getirdiği ve sözde bile olsa akla hak ettiği yeri vaat etmek gibi olumlu yanları da belirtilebilecek pozitivizmin sosyal bilim alanlarındaki durumu tam bir fiyaskodur. Hatta Adorno'nun bunun kaynağını aydınlanma olarak ele alıp belirttiği gibi araçları-yöntemleri aydınlanmayı tam tersi bir doğrultuya koymuş, Aydınlanma akla dolayısıyla kendine ihanet etmiştir. Aklın, insanın en eski arayışlarından olan hakikatin artık ölçülebilir nicelikler olarak gizeminden-büyüsünden sıyrıldığı pozitivizm, çıktığı noktadan artık çok ötede bir sistem olarak örgütlenmiştir. Ve bu zihniyetin hem kutsandığı hem de her gün yeniden üretildiği yer de ulus-devletin hâkim olduğu her yerdir. Ulus-devletin varlığını sürdürmesi, ontolojik gerekçeleri bu zihniyet tara-

fından oluşturulmuş ve bunun üzerine artık geri dönülmez bir karaktere bürünmüştür. Zihniyet denince sonuçta akla ilk gelen bir tür soyutluktur, pratikten ayrı durumdur. Aslında geçerli olan tam tersidir yani zihniyet derken anlaşılması gereken şu an aktüel halde olanın yani olguya dönüşmüş-dönüşmekte olanın ya da potansiyel halde olanın ardındaki itici güçtür. Bir tür teorik yanılgı olarak ele almamak gerekiyor. Bu yanılgıların ulus-devlet ile birleşmesinin karşılığı, son yüzyılda artık bir rutine dönüşmüş soykırımlar-etnik temizlik hareketleridir.

Aklın, insanın en eski arayışlarından olan hakikatin artık ölçülebilir nicelikler olarak gizeminden-büyüsünden sıyrıldığı pozitivizm, çıktığı noktadan artık çok ötede bir sistem olarak örgütlenmiştir

Bir zihniyete dayanması ve bunun pozitivizm gibi kırılgan bir yapıdan oluşması tam da ulus-devletin çözülüş nedenidir. Pozitivizm pozitif bilimlerde sağladığı başarılar sayesinde yükselişe geçti ve kendini toplum bilimlere de hükmedecek yeterlilikte görmeye başladı, bugüne dek onu ayakta tutan da pozitif bilimlerdeki görece başarısıdır. Ama toplum bilimlere ve toplumsal sisteme yaptığı müdahale, onu insanın ahlaki ve politik, metafizik toplum doğası ile karşı karşıya getirdi. Elbette hem insanın düşünce dünyasında hem de tarihinde büyük tahribatlara sebep oldu ama bu onun kırılmasını ve kendi türemesi olan ulus-devletin çözülüşünü engelleyemedi. İlk günden itibaren yaptığı saldırıların pervasızlığı da böylesi bir çözülüşü engellemek içindi. Yani öngördüğü bir insan tipi vardı: rasyonel, kendi çıkarları peşinde koşan, çıkarları uğruna çok tehlikeli bir tehdit olan ve ancak hukuk-devlet-ordu sayesinde dizginlenebilen bir varlıktı bu. Aslında bu özellikler belki vardı ama pozitivistler bu çözümlemeleri yaptığında şimdikinden çok daha azdı. Kendi paradigmasal varlığı ve onun türemesi olan ulus-devletin yaşayabilmesi tam olarak böyle bir insanın olmasına bağlıydı. Ancak insan, devletli-iktidarlı-cinsiyetçi tarihinin de sonucu birçok açıdan hakikatinden uzaklaşmış olsa da; özü itibariyle yine de özgürlük-hakikat arayışı olan, ahlaki, politik bir varlıktır. İşte bunlardan kırıntılar taşıması bile, hem pozitivizmin ve onun sonucu doğan ulus-devletin çözülüşü demektir.

Ulus-devlet çözülüşünün elbette sadece insanın özü ile izah edilemeyeceği açıktır. İnsanın özü ile kast edilen bu özün zaman zaman zihniyette zaman zaman da maddi alanda kendini dışa vurmasıdır. Zihniyet açısından özellikle sosyal bilim alanında yaşadığı daralma-tıkanma ve maddi açıdan da iddiasını taşıdığı büyük zenginlik ve bireysel de olsa özgürlük, tamamen hayal olarak kalmıştır: zenginlik bir avuç insan için geçerli iken; özgürlük kendisine vaat edilen bireyin yok olmasına kadar ulaşmıştır. Evrenselliği, rasyonelliği ise daha ilk zamanlarından itibaren çatırdayan ve direnişlere konu olan bir durumu aşamamıştır. Her alanda geliştirilen direnişlerin de payını teslim etmek gerekiyor. Gerek entelektüel ve politik, gerek yerellikte-geleneğinde-kültüründe ısrar eden toplumsal kesimler ve hareketler, ulus-devletin çözülüşünü sağlayan devrimci-toplumcu-hakikatli hamlelerdir. Birçok mücadele sonuç itibari ile ulus-devlete benzeşmekten, onu bu yolla sürdürmekten muzdarip olsa da; nihayetinde bir parça zayıflatmıştır. Artık ulus-devletle insanlığın yaşamını sürdüremeyeceği önemli oranda anlaşılmıştır. Bu, ulus-devletin bittiğini ilan etmek anlamına gelmiyor tabii. Kendini sürdürmek isteyecek, tavizler verecek, toplumdan tavizler koparmaya çalışacak, yeni formlar deneyecektir. Ama 19. ve 20. yy'deki çılgınlığından arınmak zorundadır. Belki kimi şartların sonucu belki de kimi boşluklardan faydalanarak hâkim biçim haline geldi ama artık kendini yaşatabilecek dinamiklerden yoksundur.

Ulus-devlete karşı hep bir direniş vardı ama yaşanıp çözülmeye başladığı aşamanın direnişini, en azından sosyal hareketlere dönüşmüş haliyle, 1960'lar sonrası olarak belirleyebiliriz. Hem sosyalist hem kapitalist biçimleri denendi ve tıkandığı, aşılması gerektiği anlaşıldı. Ekonomik, sosyal, politik ve entelektüel anlamda toplumu karşılamadığı, toplumla, toplumsallıkla, hatta adına yeminler ettiği birey ve bireysellikle bile çeliştiği ontolojik bir karşıtlık olduğu anlaşıldı. Daha öncesi verilen mücadelelerde hedef daha çok ulus-devlet aygıtını ele geçirmek, inanılan idealler adına kullanmaktı ama 1960'larda veri-

len mücadele bu aracın çok daha köklü reddini içermektedir En azından Avrupa'da başlayan ve daha sonra tüm dünyaya yayılan gençlik hareketi açısından böyleydi. (Avrupa'da başlayan derken, dünyadan kopuk değildi; mesela Güney Amerika'da Asya'da özellikle Vietnam'da verilen mücadeleler yine Ortadoğu'da hala kabul gören, halka kadar inmiş bir ulus-devlet formunun olmaması temel referanslardan olmuştur). 1960'lı yıllarda verilen mücadelelerden sonra, ulus-devletlerde kendini bir yenileme görülmektedir. Kendini daha da örtmeye çalışması. AB'ye doğru evrimleşecek olan birliklerin oluşması. "Üçüncü Kuşak Haklar" denen hakların tanınması. Yeniden sömürgeleştirme (Yeni sömürge) yöntemleriyle yeni müdahale biçimlerine geçilmesi. Muazzam yoğunlukta yürütülen akademik çalışmalarla meşruiyetini tekrardan sağlamaya çalışması. Yine sorunların 70'ler boyunca Güney Amerika ve Ortadoğu'ya taşınması gibi sürüyle çaba harcandı. 90'ların başı ile birlikte sosyalist bloğun çözülmesi de bir umut kaynağı olarak görüldü ancak bu, bir dönem için sorunları ertelemekten ve sorunları daha derinleştirmekten öteye pek de bir kurtuluş sağlamadı. Hele de en çok umut bağlanan reel sosyalizmin çözülmesi; belki birebir mücadele yürüten hareketlerde bir gerilemeye yol açtı ama paradigma açısından ulus-devletin çözülüşünü çok daha hızlandırdı. Reel sosyalist referanslarla ulus-devleti doğuran referanslar aynı pozitivist kaynaklıydı ve aynı modernitenin farklı görünümleriydi. Bu referansların anlaşılması, hakikatin üstündeki perdenin biraz daha aralanması anlamına geliyordu.

Ulus-devlet için bir arka plan ve bugünkü çözülüşe dair kimi hususları belirttik. Belirtmemiz gereken bir nokta da ulus-devletin yapısına ilişkindir: "Bir ulus vardır ve onun devleti inşa edilir, ulus-devlet böyle oluşur" şeklindeki yanılgıdır. Bilinmesi gereken temel hususların başında gelen, ulus-devlete konu olan nerdeyse tüm ulusların kurucu öğesinin ulus değil, devlet olduğudur. Ulus, devlete göre şekillendirilir. Yani buradaki devletin yapılandırdığı ulusun kendisi de doğal bir form olarak gelişmemiştir. Ya da başka bir tabirle Marksistlerin de tanıdığı felsefi dayanaklarını Hegel'in geliştirdiği, içeriğini de liberallerin oluşturduğu ulus tanımına göre bir ulus formu, ancak bir mühendislik çalışmasıdır. Toplumsal doğanın kendisinde böyle oluşan bir form yoktur. Bugün bildiğimiz ulus-devlet formundaki tüm uluslar birer devlet icadı olarak doğmuştur. Bu dönemin en çarpıcı mühendisliklerden birisi de yakından bildiğimiz 'sosyolojik Türkmenlikle' de bir ilgisi olmayan ve birçok boyutu ile Türk olmayanlar tarafından bir mühendislik ürünü olarak üretilen Türk ulus-devletçiliğidir. Burada ulus-devlet milliyetçiliğini beslemesi gereken uygun bulunan kısımlar alınmış; geriye kalan kısımlar soykırım, asimilasyon ve toplum-kırım yöntemi ile atılmıştır. O halde ulusu reddetmek mi karşı duruşu ifade eder?

Bugün bildiğimiz ulus-devlet formundaki tüm uluslar birer devlet icadı olarak doğmuştur

Devlete dayalı ulusun tanımı ve içeriği klan ya da kabile gibi kendiliğinden oluşmamıştır. Hatta aşiret, kavim gibi bir savunma refleksi ile de oluşmamıştır. Daha farklı bir oluşum diline sahip olduğu ve neredeyse ilk günden itibaren dışsal bir unsur olarak geliştiği biliniyor. Devletle bağlantılı tüm yapay yönlerine rağmen günümüz için ulus temel bir form halindedir. Ve doğal kabul edilmek durumundadır. Ama iki inşa etme biçimi önemlidir. İlki üst sınıfların eliyle ve tamamen yönetilmek, hüküm edilmek üzere inşa edilen devlet ulusu gerçeği, sözünü ettiğimiz gibi devletin ulusu inşa etmesi ve ikincisi; halkın tabandan bir örgütlenmeye dayanıp inşa etmesidir. Bu da demokratik örgütlenmedir. Birincisi ne kadar toplum-kırıma, egemenliğe, sömürüye, eşitliksizliğe, köleliğe ve dolayısıyla insan olmaktan çıkmaya dayanıyorsa, ikincisi o kadar toplum inşasına, özgürlüğe, demokrasiye, eşitliğe dayanır. Dolayısıyla kendilerini inşa edecek zihniyetler kaderlerini çizmiş oluyorlar. Bu hem tek tek bireyleri açısından böyledir hem de tüm toplumsal kesimleri açısından böyledir.
İki yüz yıllık, iki dünya savaşına ve birçok soykırıma mal olmuş ulus-devletin sosyalist de dâhil biçimlerinden öğrenilecek çok fazla ders vardır. İlk ve en önemli dersin yukarıda sözünü ettiğimiz ulusun kuruluş biçimi olduğu açıktır. Bu onun devlet ve demokrasi arasındaki dengesini sağlayacaktır. Kürdistan ve başka kimi uluslaşma süreci devam eden yerler için geçerli olan da

kuruluşu doğru sağlamaktır. Demokratik ulus perspektifi, kuruluş ile başlayan ve sonrasında kendi zihniyetinin kurumlaşmaya, kurumlaşmasının zihniyete sürekli dönüşümü ile devam eden bir süreci ifade eder. Bu durum tarihsel akışın önündeki engellerin kaldırılması, özgür akışın sağlanması ve diyalektiğin tüm kuruculuğuna toplumun açılması demektir. O yüzden hakikatin nerede olacağı sorusu, hakikatin ne olduğu sorusu değil ama bulunması-aranması için uygun toplumsal zemini Demokratik ulusda aramak en doğru çözümdür. Bunun bir altın çağ vaadi olmadığı açıktır. Zaten altın çağ ile hakikatin bulunması ya da aranacak bir hakikatin artık kalmaması kast ediliyor. Ama Hakikatin öyle bulunur, arayışı sonlanır bir şey olmadığı tüm felsefi birikimin en önemli çıkarsaması olarak görülmesi gerekiyor. Tam tersi bunu vaat eden her düşünce biçiminin bir tür mukadderatla, determinizmle düşünce ürettiği anlaşılmalıdır.

Başlarken Hakikatin, kozmik gerekçelere dayandırılmaya çalışıldığını belirttik. Bunun fazlasıyla yapılmasının bir sonucu olarak toplumsal boyutunun göz ardı edilmesini görebiliriz. Oysaki düşünme yeteneğinden tutalım ifade yeteneğine kadar tüm soyutlama yeteneklerimizi toplumdan aldığımız; sadece biyolojik evrimimizin değil aynı zamanda düşünce tarihimizin de açık ispatladığı bir gerçektir. Dolayısıyla "tüm hakikatlerin kaynağı toplumdur" belirlemesinin iyi anlaşılması gerekiyor. Bunun kabul ya da reddedilmesi bile hem düşünsel düzlemde hem de pratik (her tür toplumsal uygulama için) düzlemde çok ciddi karşılığı olan bir ayrışma noktasıdır. Herhangi bir toplumsal hayat içinde de hakikate aynı mesafede olunacağı düşünülemez. Özgür bir toplumda hakikate olunan yakınlık ile köleci bir toplumdaki yakınlık asla aynı olamaz. Sonuçta her toplumsal biçim kendine uygun bir zihniyeti de beraberinde taşır ya da üretir. Kurumlarından bireylerine kadar her birimini-üyesini kendine benzetir. Bugün ulus-devletin bireyinin hakikate uzaklığı en ilkel putperestinkinden binlerce kat daha fazladır. Demokratik ulus bireyinin hakikate yakınlığı belki de tüm dönemlerin birikimini de taşıyarak, tüm zamanların bireylerinden daha fazla olmak durumundadır. Çünkü insan kendinde potansiyel halde olan yeteneklerini kullandıkça daha ileri doğru gidiyor. Zorunlu olanları kullandıkça kendi hakikatine yaklaşıyor (Shakespeare'in dediği gibi "yaptıkça insandın/ şimdi daha fazla yap/ daha fazla insan olmak istiyorsan"). Düşünelim; insan, politiktir, konuşandır, düşünendir, sosyaldir, yeteneklidir, evrenin dilidir, tanrının ruhundandır ve daha sayılamayacak kadar çok meleke ile müşerreftir ama bugün bu özelliklerden hangisini kullanabiliyor? Hangisi körelmedi, hangisi iki yüz yıl öncesinden daha ileride? Hiçbiri! Hatta tümü çok daha geridedir. Tarih boyunca edinilen ve bizi hakikate taşıyacak birikimin tümü heba ediliyor.

Demokratik ulus örgütlemesi içindeki insan, sosyalist ilke olarak da belirlenen "herkesten yeteneği kadar almak" yani topluma katılması, insanın kendi ontolojik gerçeğine ulaşması için, gerekli kanalların açılması anlamına geliyor. Herkesin politik katılımı, herkesin düşünce üretmesi, kendini ifade etmesi, kendi yeteneğini geliştirmesi ve bu yeteneği ile toplumun bir parçası olması demektir. Çok kültürlü, tek tipleştirmeye kapalı, özgür toplum ve özgür insan gerçeğine doğru olan toplumsal örgütlenme, insanın gerçeğine-hakikatine ulaşması için gerekli toplumsal zemindir demokratik ulus.

Çağımızın en avantajlı olduğu yanlardan biri, klandan faşizme kadar neredeyse her toplumsal biçimi denemiş olmaktır. Sadece toplumsal yapılar için değil zihniyet yapıları için de benzer bir tecrübe söz konusu. Artık denenen modellerin başarısızlıkları da tarih tarafından ispatlanmış oldu. Bundan yeni bir toplumsal sistemin kendiliğinden doğacağı anlamı çıkarılmamalı ama yeni sistemlerin doğuşu için uygun zeminlerin oluştuğu da kesindir. Hem siyasal-toplumsal modeller için; hem de hakikat rejimleri için var olan zeminin her iki alanda yürütülecek ciddi ve coşkulu bir çalışma-mücadele ile büyük değişimleri yaratma potansiyelinde olduğunu görmek ve göstermek, başlangıç için en doğru noktadır. Bu salt bir umut aşılamak değil sosyal bilimin ve felsefenin gösterdiği hakikatin topluma daha fazla mal edilmesi demektir. Ulus-devlet gibi bir canavar altında yüz yıllarını geçirmiş her insanlık parçası, hatta doğa parçası için, demokratik ulus bir bayram havasıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Bakurê (Kuzey) Kürdistan'da Özyönetimler

Cemal Şerik

Kuzey Kürdistan'da, Türkiye'de "özyönetimler" kısa sayılmayacak bir süredir tartışma konusu olarak gündeme girmiş bulunuyor. Özelikle de, Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın demokratik özerklik konusunu gündeme getirmesiyle birlikte, bu konu pratik bir sorun olarak ele alınıp tartışılıyor. Bu tartışmalar içerisinde de daha çok özyönetimin ne olduğunun anlaşılması ya da neyin anlaşıldığı öne çıkıyor.

Bu çerçevede toplum içerisinde birçok kesim; aydınından, siyasetçisine ve araştırmacasına varıncaya kadar bu konu üzerine görüş belirtmeye ya da oluşturmaya çalışıyor. Fakat bunlar içerisinde en dikkat çekeni de çoğunlukla demokratik özerkliği ve özyönetimi, Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın belirlediği ve anlam verdiği şekilde yorumlayanların ve değerlendirenlerin sayısının azlığı oluyor. Bunlar da daha çok soruna klasik siyasal belirlemeler ve bu çerçevede oluşan kalıp görüşler çerçevesinde yaklaşıyor. Burada en fazla dikkat çeken de, klasik özerklik ve yönetim anlayışı olmaktadır.

Bu anlayışlara göre de, demokratik özerklik denildiği zaman, devletleşemeyen toplulukların; bölgesel siyasal özerkliği, özyönetim denildiği zaman da bu bölgelerde halkın kendi seçtikleri tarafından yönetilmesi akla geliyor. Siyaset Bilimi ile ilgili kitaplarda ve sözlüklerde bu konulara ilişkin olarak yapılan belirlemeler de daha çok bu kapsamda yapılıyor.

Klasik, modernist paradigma ile bu konular ele alındığı zaman böyle bir yaklaşımın sergileniyor olmasını da şaşırtıcı görmemek gerekiyor. Çünkü modernist yaklaşımın temelini, sorunların ele alınışında ve çözümünde iktidar, devlet mantığı oluşturuyor. Oysa Abdullah Öcalan tarafından demokratik özerklik ve özyönetim kavramları temelde bunlardan farklı bir anlam ifade ediyor.

Öcalan, demokratik özerklik ve özyönetimi; toplumun iktidar ve devlet olmadan kendi kendini yönetmesi ve farklıların varlıklarını koruyarak birbirlerini tamamladıkları ve aralarındaki ilişkide egemenliğe, tahakküme yer vermeden birlikte oluşturdukları toplumsal sistem olarak ele alıyor. Ve bunu, cinsler ve bireyler arasındaki ilişki ve toplum içerisindeki konumlanışlarına kadar indirgiyor.

Aslında Abdullah Öcalan tarafından geliştirilen bu yaklaşım ve ele alış, bugüne kadar bu konular üzerine ifadelendirilen görüşlerden temelde bir farklılık oluşturuyor ve buna göre de bir ele alış gerektiriyor. Sorun da bu noktada başlıyor. O nedenle de demokratik özerklik ve özyönetimler üzerine ortaya konulan görüşler ve yapılan yorumlar da bu çerçevede gerçekleşiyor.

Son aylarda ve altı ayı aşkın bir süredir, Kürdistan'da yerelde halk meclisleri tarafından ilan edilen demokratik özerklikler ve özyönetimlere ilişkin olarak yapılan yorum ve tartışmalar da buna göre yapılıyor. O nedenle de ortaya konulan bu görüşler ve yapılan tartışmalar içerisinde birçok yanlışı barındırıyor ve büyük oranda klasik iktidarcı ve devletçi paradigmanın izlerini taşıyor. O nedenle de, Kürt Halk Önderi Öcalan tarafından yeni bir öz kazandırılarak ifadelendirilen, demokratik özerklik ve özyönetim belirlemelerine ve bunun Kürdistan'daki uygulama pratiklerine bu çerçevede bakmak gerekiyor.

Demokratik Özerklik ve Özyönetim

Siyasal literatüre bu kavramlar, daha çok siyaset biliminin bir kuram ve çerçeveye oturtulmaya çalışıldığı 19.yy'ın sonları ve 20.yy'ın başlarında girmeye başlamış ve o günkü siyasal koşullara göre anlamlandırılmışlardır. Buna göre de daha çok devletleşemeyen toplukların, merkezi devletlere bağlı olarak kendi kendilerini yönetmesi olarak anlaşılmıştır. Sınıf ve devrimci mücade-

lelerin gelişmesiyle birlikte bu kavramlara sosyalist bir içerik kazandırılmaya başlanılmış ve sorunun çözümü "proletaryanın iktidar sorununa" bağlanmıştır. 1917'de Rusya'da, daha sonraki yıllarda Çin'de, Yugoslavya'da vb. yerlerde ulusal sorunlar bu çerçevede çözümlenmeye çalışılırken, özerklik ve özyönetimler de buna göre anlam kazanmışlardır. Bunun karşısında egemenler, burjuva-iktidar güçleri de ulusal sorunlar, özerklikler ve özyönetimler karşısında politikasız kalmamışlardır. Onlar da kendi çıkarları doğrultusunda, bu hususlar üzerine görüş ve politikalar geliştirmişlerdir. Wilson Prensipleri gibi önce Milletler Cemiyeti sonra da Birleşmiş Milletlerde (BM) karar haline getirilen görüş olarak da bu gerçeklik içerisinde yerlerini almışlardır.

Wilson Prensipleri gibi önce Milletler Cemiyeti sonra da Birleşmiş Milletlerde (BM) karar haline getirilen görüş olarak da bu gerçeklik içerisinde yerlerini almışlardır

Tabii bu belirtilenler, özerklik ve özyönetimlerin 19. ve 20. yy öncesinde olmadığı, yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Burada kast edilen siyasetin bilim olarak ele alındığı dönemle birlikte, özerklik ve özyönetimlere verilen anlamlar olmaktadır. Yoksa 19. ve 20. yy öncesinde de bu sözlerle adlandırılmış olmasalar da vardırlar, yaşam ve toplumsal/siyasal ilişkiler içerisinde anlam kazanmaktadırlar. Aşiretler, kabileler arasındaki ilişkiler, bunların devletlerle olan ilişkileri hep bu çerçevede gelişmektedir. Bu ilişkiler içerisinde hepsi için geçerli olmasa da kabileler, aşiretler kendi kendilerini yönetmekte ve herhangi bir devlete bağlılık içerisinde bulunmamaktadırlar. Hatta 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da görüldüğü gibi kentler arasında konfederal ilişkiler bile söz konusu olabilmektedir.

19. ve 20. yy öncesinde devletlerle bağımlılık ilişkisi dışında da özerk ve özyönetimlerin varlığı da söz konusu olmaktadır. O nedenle de demokratik özerklikler ve özyönetimler sadece günümüze tekabül eden toplumsal ve yönetsel ilişkiler değildirler. İktidarla, devletle buluşmayan toplulukların ilişki, yaşam ve yönetim ilişkilerini bu çerçevede ele almak gerekmektedir. Yine doğal/kök toplum ve sonraki dönemlerde sınıflı/devletçi uygarlıkla bütünleşmeyen, onun dışında kalan toplulukların varlıklarını, yaşam ilişki ve biçimleri de bu kapsamda ele almak gerekmektedir.

Osmanlı Devletinin son yılları ve TC'nin devlet olarak kurulduğu ilk yıllarda da özerlik ve öz yönetimler gündeme giren ve tartışılan, hatta öncelik arz eden konular halini almıştır. Tabii bunlar egemenlik ve iktidar kapsamında yürütülen tartışmalardır. Batı Avrupa'nın yarı-sömürgesi haline gelmeye başlayan Osmanlı Devleti siyasal anlamda kendini buna göre yeniden yapılandırırken, egemenliği altında tuttuğu ülkeler ve coğrafyalarla da ilişkilerini buna göre belirlemek zorunda kalmıştır. Bu merkezi devlet, çevre arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi anlamına gelmiştir. O süreçle birlikte Osmanlı devleti sınırları içerisinde kalan başka halk ve ülkeler ile merkezi yapı arasındaki ilişki buna göre bir biçim kazanmış ve yerelin varlığı yasal güvenceler altına alınmıştır.

Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya savaşında yenilgiye uğraması ile birlikte, kendisi savaş galibi devletlerin açık işgali altına girmiş ve devlet olma kimliğini kaybederek, adeta bir manda rejimi altında yönetilir hale gelmiştir. Böyle bir süreçte Türk milli ticaret burjuvazisinin önderliğinde başlayan Türk Kurtuluş savaşının önderlerinin, ABD başkanına yazdıkları mektup ve çok imzalı dilekçelerden de anlaşılacağı gibi kendileri için özerklik talebinde bulunmaya başlamışlardır.

Sonraki yıllarda da Türkiye'de özerklik ve farklı toplulukların kendi kendilerini yönetme konuları tartışma konusu olarak varlığını korumaya devam etmiştir. Daha Cumhuriyet ilan edilmeden önce, Mustafa Kemal'in Kürtlere yapmış olduğu çağrı ve gönderdiği mektuplarda, ilk meclis tartışmalarında ve çıkartılan kararnamelerde de bunlara yer verilmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasası ile birlikte uygulamaya konan "tek pazar", "tek ulus" stratejisiyle de "özerklik" ve "özyönetim" konuları Türkiye'nin gündeminden çıkmış ve bunların dile getirilmesi suç ve ceza kapsamında ele alınmaya başlamıştır. Ta ki bu, Türkiye'de sol, devrimci, demokratik düşünceler gelişmeye ve toplumsal bir mücadele halini alana ve bunun

Kürdistan gençliği üzerinde etkisi kendini gösterinceye kadar da böyle devam etmiştir.
Abdullah Öcalan tarafından dile getirilen ve anlamlandırılan demokratik özerklik ve özyönetim kavramları ise tamamen bunlardan farklıdır. O nedenle de birbirleriyle aynılaştırılması hiçbir şekilde mümkün değildir. Fakat bu gerçekliğe rağmen böyle bir yanılgıya düşüldüğünü söylemek de gerekmektedir.

19. ve 20. yy öncesinde devletlerle bağımlılık ilişkisi dışında da özerk ve özyönetimlerin varlığı da söz konusu olmaktadır

Öcalan, "bölgesel, siyasal bir özerklikten" bahsetmemektedir. Aradaki farkın bir nüans farkı olmadığının anlaşılması içinde "demokratik özerklik" kavramını kullanma gereğini duymaktadır. Bu, devlet dışı toplumun öz gücüne dayanarak, kendi kendini yeterlilik temelinde örgütlenmesi ve yönetmesi demektir. Burada dile getirilen özerklik, sadece devlet dışında kalmayı değil, aynı zamanda farklılıkların, kendi farklılıklarıyla birlikte bir aradalığını da ifade etmektedir. Temel olarak da, kendini Tarihsel toplumdan günümüze kadar iktidarla/devletle buluşmamış, onun dışında kalan toplulukların hem kendi içlerinde hem de birbirleri arasındaki ilişki ve ortaklaşa sürdürdükleri yaşama dayandırmaktadır.
Günümüzde Kürdistan ve Türkiye toplumlarının gündemine giren ve bir süredir de kendini gerçekleştirme sürecini yaşayan "demokratik özerklik" ve "özyönetimlerde" bu gerçekliği ifade etmektedir.

Özyönetim İlanları

Burada demokratik özerklik ve özyönetim kavramlarını birbirlerinden bağımsız kavramlar olarak da ele almamak gerekmektedir. Bunlar arasındaki ilişkide bir tamamlayıcılık söz konusudur. Bu ilişki içerisinde demokratik özerklik, demokratik ulusun bedenleşmiş ya da vücut bulmuş bir hali olurken, özyönetimde bu gerçeklik içerisinde toplumun kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir.
Kürdistan toplumu, demokratik özerklik ve özyönetim gerçekleştirme koşullarına yeni ulaşmış değildir. PKK mücadelesinin gelişim seyri içerisinde kendi kendini yönetme koşullarının da sahibi olmaya başlamıştır. Aslında Özgürlük Hareketin ortaya çıkışı ve kendini bir parti olarak örgütlendirmesiyle birlikte bu doğrultuda atılan adımların sahibi haline gelinmiştir. O süreçle birlikte Özgürlük Hareket kendi başına bir karar ve uygulama gücü haline gelmiş, öncülük ettiği mücadelenin gelişimi ile bu sürece geniş toplumsal kesimleri de dahil etmiştir. 1970'li yılların sonlarına doğru Hilvan'da yaşananlar da bunun en somut örneği olmuştur.
Hilvan'da halk kendini yönetmiştir. Bunu gerçekleştirirken de Hilvan'da devleti "sembolik" bir hale getirmiştir. Aynı süreçte Özgürlük Hareketin hızlı bir şekilde kitleselleşmesi Batman, Siverek vb. yerlerde de toplumun kendini yönetmeye hazır hale gelmeye başladığının somut göstergeleri haline gelmiştir. O süreçte, Siverek'te, ağalığa karşı yoksul köylü hareketinin başlatılması ve Batman'da yapılan belediye ve sendika seçimlerinde gösterilen adayların, halkın ve işçilerin büyük çoğunluğunun desteğini alarak seçilmeleri de bu gerçekliği kanıtlamaktadır. 1990'ların başlarında benzeri bir süreç yaşanmaya başlamıştır. Halklaşan Özgürlük Mücadelesi bu süreçte de devletin Kürdistan'daki varlığını askeri zor aygıtlarıyla sürdürür bir hale gelmesine neden olmuştur.

Demokratik özerklik, demokratik ulusun bedenleşmiş ya da vücut bulmuş bir hali olurken, özyönetimde bu gerçeklik içerisinde toplumun kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir

Bunun karşısında ise halk yerel de oluşturduğu komiteleri ile kendi kendini yönetmeye başlamış ve kendi parlamentosunu oluşturmak için seçimler yapmıştır. Daha sonra da siyasal, demokratik ve yasal mücadele koşullarını oluşturmasıyla birlikte yerel yönetimler de, kendi iradesini temsil eder bir sürece girilmiştir. Son altı ay gibi bir süredir yerel de Halk Meclislerinin almış oldukları kararlar doğrultusunda gerçek-

leştirilen "özyönetim" ilanları da tüm bu yaşananların tamamlayıcı bir halkası olarak anlam kazanmışlardır.

Abdullah Öcalan'ın Kongra Gel ve Koma Gel'lere dair yapmış olduğu belirlemeler de bu gerçekliğin tarihsel, toplumsal, siyasal ve ideolojik dayanaklarını oluşturmuştur.

1970'lere kadar Kürt ve Kürdistan gerçekliği için yapılacak olan belirlemeler, ancak yok oluşun eşiğine getirilen, yaşam emareleri göstermeyen bir halk olma sınırlarını aşamamaktadır. İsmail Beşikçi bu gerçekliği "Sömürge bile sayılmayan bir halk" olarak adlandırmaktadır. 1970'ler sonrasında Özgürlük Hareketin ortaya çıkışı ve geliştirdiği mücadele ile bu gerçeklik değişmeye başlamıştır. Bu süreçle birlikte mücadele ile dirilen, kendi kendini mücadele ile yaratan bir halk gerçekliğine ulaşılmış ve yeni bir kimlik kazanılmıştır. Buna göre de özellikler kazanmış ve psikolojik bir şekilleniş içerisine girilerek, moral değerler edinmiştir.

Artık oluşan böylesi koşullarda Kürdistan toplumunu sömürge bile görülmeyen bir "statü" altında tutmak olanaksız bir hale gelmiştir. Daha doğrusu Kürdistan toplumu kendini bu "statü" altında yönetilemez bir hale getirirken, kaderini belirleme ve kendi kendini yönetme kararlılığını ortaya koymuştur. Bu aşamadan sonra yapılması gereken de, Kürdistan toplumunun mücadele ile ettiği bu kazanımlara yanıt olacak adımların atılmasıdır.

Abdullah Öcalan, 2005 yılının Newroz'un da bunun gerçekleşmesi için bir süreç başlatmıştır. Daha yeni yeni ilan edilen demokratik özerklikler ve özyönetimler de o süreçle birlikte gerek düşünsel, gerek örgütsel anlamda yapılan hazırlıklara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Daha önce de bu ilanlar gerçekleştirilebilirdi. Hatta 14 Temmuz 2011 tarihinde bu doğrultuda adımlar da atılmıştı. Fakat o koşullar da devletin aynı gün, gerilla güçlerinin bulunduğu alana yönelik olarak gerçekleştirdiği provokasyon amaçlı saldırı, sürecin farklı bir noktaya evrilmesine neden olmuştu. 2011 sonrası süreçte içerisine girilen devrimci hamle süreci ve şiddetlenen mücadele ile yeni mevzilerin kazanılması, Öcalan'ın 2013 yılının Newroz'u ile başlattığı süreç demokratik özerklik ve özyönetimlerin ilanı için koşulları daha da olgunlaştırdı. Rojava Devrimi, Kobani Zaferi, 6-8 Ekim'de yaşanan devrim anları ve 7 Haziran Seçim sonuçları da Kürdistan toplumunun demokratik özerklik ve özyönetimlerin ilanına hazır olduğunu gösteren çağrılar olarak tarihsel bir anlam ifade etti. Yerel halk meclislerinin almış oldukları kararlar doğrultusunda gerçekleşen özyönetimler de böylesi bir gerçeklik içerisinde yerini almış oldu.

Gelinen aşama da ise; demokratik özerklikler ve özyönetimler başta Varto, Gever, Silvan, Cizre, Nusaybin, Lice, Sur, Silopi olmak üzere Kürdistan'ın birçok ilçesinde ve mahallelerinde ilan edilerek, pratikleştirilme sürecine girdi. Hatta İstanbul, Adana gibi Türkiye'nin birçok ilinin mahalle ve semtlerinde bile özyönetim ilanları gerçekleştirildi. Yaklaşık beş ay gibi bir süredir de ilan edilen "özyönetimlerin" savunulması içinde kıyasıya bir mücadele içerisine girildi ve 40 yılı aşan Özgürlük Hareketin tarihinde en önemli dönüm noktalarından birini oluşturdu. Hatta başarılamazmış gibi görünenin başarılabilirliğini gösterdi.

Özyönetimler, ilan edildikleri bölgelerde savunulmuştur. Bir geri çekilme yaşanmamıştır. Günleri bulan abluka ve kuşatma altında kalınmasına rağmen özyönetimden vazgeçilmemiş ve büyük bir kararlılıkla savunulmuştur. Büyük bedeller ödenmiştir. Fakat yaşanan bu direnişlerde kazanan halk olmuştur. Özel-kirli savaş güçleri saldırdıkları, bombardımana tabii tuttukları, yakıp-yıktıkları, cinayetler işledikleri ve katliamlar gerçekleştirdikleri bölgelerden geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Toplum, özsavunmasını gerçekleştirdiği bu alanlarda temel yaşamsal ihtiyaçlarını da karşılayabilecek bir güce ulaşmış

Oysa daha önce yaşanmış olan direnişlerde bunlar yaşanmamıştır. Şeyh Sait'in adıyla da anılan Genç-Palu-Hani direnişinde, Ağrı ve Dersim'de de böyle olmamıştır. Buralarda başlayan direnişler bir süre sonra kanla bastırılmıştır. Ve ardından da halka katliamlar ve sürgünler yaşatılmış, direnişlerin liderleri idam sehpalarında katledilmişlerdir. Bu anlamda ilan edilen "özyönetimlerin" savunulması ve bunun

sürekli kılınmış olması Kürdistan Halkının tarihinde yeni bir mücadele sürecine girilmesi anlamına gelmiştir. Bugüne kadar dağlarda, kırda yaşanan direniş şehirlere taşınmış ve halkın öz savunmasına dönüşmüştür. Sadece bununla da kalmamıştır. İlan edilen özyönetimler, demokratik ulusun inşasının kendini gerçekleştireceği alanlar haline gelmiştir.

Özyönetimlerin ilanlarının gerçekleştiği alanlarda, toplum; öz güç ve yeterlilik temelinde kendini var etme koşullarının da sahibi haline gelmiştir. Artık toplum, özsavunmasını gerçekleştirdiği bu alanlarda temel yaşamsal ihtiyaçlarını da karşılayabilecek bir güce ulaşmış bulunmaktadır. Bu, Kürdistan toplumu için gerçek anlamda bir Devrimdir ve altı ayı aşkın gibi bir sürede de böyle bir mesafe kat edilmiştir.

O nedenle de demokratik özerkliklerin ve özyönetimlerin, öz savunmaya dayalı olarak daha da derinleştirilmesi ve bunun sürekli kılınması ve bunun Kürdistan halkının mücadele ve direniş ile elde ettiği bir kazanım olarak görülmesi ve savunulması gerekmektedir. Bu gerçek toplum tarafından da görülmekte ve kabul edilmektedir. Onun için de özyönetimlerini savunmakta ve bunu da açıkça ilan etmektedir.

Ne yazık ki, özyönetim ilanları ve bunun öz savunmaya dayalı olarak savunulması gerçeğini, toplumun sahiplenmesini doğru anlamlandıramayan yaklaşımlara da tanık olunabilmektedir. Özyönetim ilanlarını bir taktik olarak gören ve bir süre sonra da bundan vazgeçileceğini sanan/düşünen yaklaşımlar vb. bunlar arasında yer almaktadır. Hatta toplumun, özyönetiminden yana olmadığını, 1 Kasım 2015 seçim sonuçlarında AKP'nin oy oranını ve milletvekili sayısını "artırmasını" bununla açıklama gafletini yaşayanlar bile olabilmektedir.

Bunlara, en anlamlı yanıtı ise yine özyönetimlerin ilan edildiği alanlarda yaşayan toplumun kendisi vermektedir. 1 Kasım seçimlerinde özyönetimlerin ilan edildiği alanlarda AKP'nin oy oranı artmadığı gibi, HDP buralarda 7 Haziran seçimlerinde almış olduğu oy oranını korumuştur. Hüda Par, Hak-Par vb. gibi işbirlikçi-ajan partilerin oylarını AKP'ye vermiş olmaları ve bu alanlarda yaşanan göçlerin olumsuz etkisi de bu gerçeği değiştirmemektedir. Yine halk özsavunmaya dayalı olarak kendilerini devletin zulmü ve katliamlarından koruduklarını açıkça dile getirmektedir.

Özyönetim; Toplumun Kendine Ait Olanı Geri Alma Arayışıdır

Kürdistan toplumu, özsavunmaya dayalı olarak ilan ettiği özyönetimlerle aslında kendisine ait olanı elde etme mücadelesini başlatmıştır. Bunun da doğru anlaşılması gerekmektedir. O nedenle de Kürdistan'da yerel halk meclislerinin almış olduğu kararlar doğrultusunda ilan edilen özyönetimleri sadece özgürlük ve demokrasi mücadelesinin gelişimi ile sınırlandırmak doğru olmayacaktır. Ve mutlaka da bunun tarihsel ve toplumsal gerçekliklerle olan bağının doğru kurulması gerekmektedir.

Kürdistan toplumunun devletsiz bir halk olduğu, kabul edilen bir gerçekliktir. Kimileri bunu bir eksiklik olarak görebilir. Fakat bir gerçeklik vardır. O da Kürdistan toplumunun bugüne kadar devletsiz bir şekilde kendilerini var etmiş olduğu gerçekliğidir. Tarih içerisinde yaşanmış olan bazı siyasal organizasyonların devlet olarak adlandırılmaları söz konusu olmakta ise de bunlar tartışmalı bir konumda bulunmaktadırlar.

Kürdistan toplumunun devletsiz bir şekilde günümüze kadar, kendisini var etmiş olması ... bir eksiklik değildir

Bu şekilde Kürdistan toplumunun devletsiz bir şekilde günümüze kadar, kendisini var etmiş olması da bir eksiklik değildir. Aksine bir toplumun devletsiz olarak da kendini var edebileceğinin gerçekliğinin somut bir göstergesidir. Bu da Kürdistan toplumu için bir dezavantaj değil bir avantaj teşkil etmiştir. Toplumun geleceğinin, devletsiz bir yaşam olduğu gerçekliği de bunu doğrulamaktadır.

İnsan toplumu, hiçbir zaman kendini devlet olarak var etmemiştir. Bunun tam tersine, devlet; toplumun kendi içerisinde yaşadığı ayrışma ve yabancılaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve toplum karşısında "yabancı bir yönetim" olarak anlam kazanmış, sömürü, baskı ve egemenlik aracı olarak kendini var etmiştir. Bu anlamda tamamen toplum dışı bir olgudur.

Devlet biçiminde yaşanan bu toplum dışılık ise kendini, toplumun elinde var olan değerlerin gasp edilmesi biçiminde somutlaştırmıştır. Bu gasp edilen değerler arasında insanı, toplum

olarak var eden; ekonomi, bilinç, estetik vb. değerlerin içerisinde Özyönetim de yer almaktadır. O zamana kadar toplum kendini, bu değerlerle birlikte var etmiştir. Bu değerlerin gaspı ile birlikte, toplum kendi gerçekliği ile de uzaklaşmakla karşı karşıya gelmiştir. Beş bin yıllık egemenlik tarihi olarak adlandırılan süreçte oluşan toplumsal sorunlar da bunun bir sonucu olarak yaşanmışlardır.

İktidarla, devletle buluşan tüm topluluklar bu sorunları yaşamış bulunmaktadırlar. Kürtlerde, böyle bir gasp, talan, yağma, baskı, sömürü ve egemenlik aracıyla işgal ve sömürgecilik dönemlerinde karşılaşmış ve ağır etkileri altına kalmıştır. Denilebilir ki, yaşanmaya başlayan böylesi bir süreç, Kürdistan toplumuna ait olan ve onu var eden değerlerin de gasp edilmesini beraberinde getirmiştir. Bunlar arasında özyönetimi de bulunmaktadır. Kapitalist-sömürgecilik döneminde de bu gasplar, en düzeye, neredeyse Kürdistan toplumunu yok oluşun eşiğine getirmiştir.

Yaşanmaya başlanılan böylesi bir gerçeklik içerisinde ise, özyönetimin gaspı, kendini sömürgeci yönetim biçiminde somutlaştırırken, Kürtler üzerinde kurulan bir tahakküme dönüşmüş ve o zamana kadar kendi kendini yöneten Kürt toplumunu kendini yönetemez bir hale getirerek, işbirlikçilik ve ihanetin yoğun bir şekilde yaşanmasına neden olmuştur. Bu aynı zamanda Kürt toplumunun kendi kendine yabancılaştırılma sürecine alınması anlamına da gelmektedir. Bu durumun ulaştığı boyutu da bugün en yalın bir şekilde Kürt toplumunun "Kültürel Soykırımın kıskacına" alınarak yok edilmekle karşı karşıya getirilmek istenilmesi göstermektedir.

Fakat bu gerçeklik karşısında iktidar ve devletle bütünleşmeyen, ovalara inmeyerek dağlarda yaşamı tercih eden Kürt toplulukları da söz konusu olmuştur. Bunlar da kendi içlerinde toplum olarak kalma özelliklerini korumuşlardır. Kürdistan tarihinde öne çıkan iki temel çizgi olarak kabul edilen "ihanet" ve "direniş" esas olarak da kaynağını bu gerçeklikten almaktadır. Bugün de bu gerçeklik varlığını korumaya devam etmektedir. Özyönetimlerin ilanları karşısında da, bu iki temel çizgi arasındaki farkı ve karşıtlığı görmek mümkündür.

Kırk yılı geçen özgürlük ve demokrasi mücadelesinin ortaya çıkardığı toplum gerçeği, özyönetimlerin ilanı ve savunulmasında kendi temsilini bulurken, işbirlikçilik ve ihanet, iktidar ve devlet etrafında olmayı kendi çıkarlarına görenlerde özyönetimlere karşıt bir pozisyonda saflarını belirlemektedirler.

Bu anlamda Kürdistan'da ilanları gerçekleştirilen özyönetimleri de bu gerçeklik içerisinde, sömürgeciliğe ve soykırıma karşı, toplumun; toplum olarak varlığını koruma direnişi/mücadelesi olarak da görmek ve kabul etmek gerekmektedir.

Bugün Kürdistan toplumu bunun mücadelesi içerisinde bulunmaktadır. Ve böyle bir mücadeleyi yürütürken tarihsel ve toplumsal köklerine bağlı kalarak hareket etmektedir. Gelinen aşamada da bu doğrultuda bir hayli mesafe kat etmiş bulunmaktadır. Kürdistan halkının sömürgeci egemenlik altında yaşamak istememesi ve ilan ettikleri özyönetimlerini savunmak için sahibi oldukları mücadele ve ısrar da bunu göstermektedir.

Özyönetimler Büyüme Eğilimindedir

Kürdistan'da, tarihsel ve toplumsal gerçeklik içerisinde özyönetimler ve yabancı yönetimler arasında süren mücadele; biçim ve düzey olarak, farklılıklar ihtiva etseler de, her zaman var olmuştur. Tarih içerisinde Kürdistan toplumunun varlığından bahsedebiliyorsak, bunun nedenini de bu gerçeklik oluşturmaktadır. Bugünde bu gerçeklik devam etmektedir. Fakat Kürdistan toplumunun yabancı yönetimi tanımasıyla birlikte, buna karşı varlığını sürdürme ve mücadele biçimlerini de birbirine karıştırmamak gerekmektedir.

Kürdistan toplumunun tarihi içerisinde "yabancı yönetimlere" karşı mücadelesi, doğal-kök toplum özelliklerin varlığını koruması ya da sürdürmesi biçiminde yaşanmıştır. İktidar ve devlet dışı bir ilişki içerisinde; dağlık, engebeli coğrafyalarda sahibi oldukları aile, kabile ve aşiret yaşamlarını korumaları bu anlamda önemli rol oynamıştır. Ancak günümüzde ilan edilen özyönetimler bunlardan farklıdır. Aile, kabile ve aşiret sınırların aşmakta, iktidarın, devletin kendini en güçlü bir şekilde konumlandırdığı şehirlerde, toplumun bilinçli, örgütlü bir mücadelesine dayalı olarak örgütlendirilmektedir. Ve kırk yılı aşan Özgürlük Hareketin öncülük ettiği mücadelenin sonucunda toplumun bir kazanımı olarak ilanları gerçekleştirilmektedir. Altı ayı aşkın bir süredir de toplum tarafından uğruna büyük be-

deller ödenerek savunulmaktadır.
Geride kalan bu altı aylık süre içerisinde yaşananlar da göstermektedir ki, ilan edilen özyönetimler tüm sömürgeci yönelim ve toplum üzerindeki baskılara rağmen, başarılı olmuştur. Kuşkusuz bazı eksiklik ve yöntem sorunları yaşanmıştır. Ancak bunlar da elde edilen başarının düzeyi üzerinde etkide bulunabilmiştir. Bunlar da yaşanmaya bilirdi. Gelinen aşamada ise bunlardan büyük sonuçlar çıkarılmış ve önemli kararlaşmalar içerisine girilmiştir.
Bugüne kadar ilan edilen özyönetimler daha çok özsavunmaya ve örgütlü topluma dayalı olarak kendilerini savunmuşlardı. Öyle olması da gerekiyordu. Bundan sonra da özsavunma, asli bir yön olarak özyönetimlerin korunmasındaki rolünü daha fazla oynayacaktır. Hatta kendini çok daha örgütlü bir hale getirecektir. Fakat özyönetimleri sadece özsavunma olarak görmek ve algılamak da doğru değildir. Bununla birlikte özyönetimlerin, demokratik ulus inşa çalışmaları ile de bütünleşmesi gerekmektedir. Asıl olarak da özyönetim ilanları bu bütünlüğün sağlanması ile demokratik ulus boyutlarının bir yaşam gerçekliğine dönüştürülmesiyle birlikte başarıyla taçlandırılmış olacaktır.
Burada demokratik ulusun; özgür birey-yurttaş ve demokratik komün yaşamının gerçekleştirilmesi, politik yaşam ve demokratik özerkliğin, sosyal yaşamın, özgür eş yaşamın, ekonomik özerkliğin, hukuk yapısının, kültürün, özsavunma sisteminin vb. inşa boyutlarının gerçekleştirilmesi, yerine getirilmesi gereken görevler olarak bulunmaktadır.
Altı ayı aşan bir ilan gerçekliğinin ardından Kürdistan'da özyönetimler böyle bir görev ve sorumluluğu sahibi haline gelmişlerdir. Bu da toplumun öz gücüne dayanarak kendini yeniden örgütlendirmesi ve gasp edilen değerlerini elde etmesi olanaklı bir hale gelmiş olacaktır.
Kürdistan toplumu özyönetimin ilan edildiği alanlarda, bunları gerçekleştirdiğinde, kendi kendini yönetir bir hale gelmiş olacaktır. Bugün Kürdistan toplumu; Cizre, Nusaybin, Gever, Sur, Lice, Farqin(Silvan) vb. alanlarda özyönetim ilanlarını gerçekleştirmiş ve bunu bir yaşam biçimi haline getirme mücadelesi içerisine girmiştir. Bunda başarılı da oldu.

İçindekiler İçin Tıklayınız

Türkiye'nin Birliği: Demokratik Ulus

Suat Duman

Konumuzun içeriği gereği PKK öncü kadrolarından olan Kemal Pir'in Kürt Özgürlük Hareketine gerekçesi doğrultusunda yazımızı örmek en doğru tutum olacaktır. Zira en doğru birlik fikrinin ve pratiğinin oradaki ruhta olduğuna inanıyoruz. Çünkü bu gerekçe Kürt Özgürlük Hareketinin nasıl bir muhtevayla mayalandığını gösterdiği gibi, Demokratik Türkiye Birliğinin temellerinin daha o günlerde atıldığının önemli işaretidir.

Bu yazımızda daha çok Türkiye'nin birliğine; Demokratik Türkiye Ulusuna giden yolda yürüttüğümüz mücadelenin-tarihte gerçekleşmiş bazı örnekler vererek-tarihsel arka planını oluşturup, ardından dilimiz döndükçe demokratik ulusun tanımını yapmaya çalışacağız.

İnsanlık tarihi birçok birlik biçimine tanıklık etmiştir. (Askeri-ekonomik birlikler de var, ancak biz bu yazımızda siyasal birlikleri konu edineceğiz) birliği birden fazla üyenin ortak çıkar ve hedefler doğrultusunda bir araya gelerek-tüm bileşenleri bağlayan ilkeler çerçevesinde-oluşturdukları siyasal yapı olarak değerlendirebiliriz.

Tarihte vuku bulmuş birliklerin en belirgin özelliklerinden biri aynı coğrafyayı paylaşıyor olmalarıdır. Tarihte şekillenmiş tüm birliklerin bütün toplumun yararına oluştuğunu söyleyemeyiz. Oluştukları dönemin siyasal-konjonktürel durumuna göre her birlik kendi özgülünde değerlendirilmeli. Öyle birlikler vardır ki, egemenler dışında kalan tüm toplum bileşenleri için oluşturulan birlik, gerekli ve gönüllü Birlik'e dönüşür. Bunun dışındaki "birlikler" onu oluşturan sınıfların karakterleri gereği iktidar-devlet-sömürü eksenlidirler. Dolayısıyla demokratik muhtevaya sahip değildirler: AB ve BDT gibi.

Merkezi hegemonik sömürge sisteme (devletçi) karşı örgütlenerek birlikte hareket etmiş olan klan-kabile-aşiret-kavim ve etnisitelerin oluşturduğu birlikler, günümüz için önemli birer tarihsel arka plan oluştururlar. Bu birlikler neolitik değerleri taşıyan, onun kültürünü ve yaşam biçimi koruyan ve kendi varlık sebebi olarak gören özgür yapıların oluşturdukları birliklerdir. Uzun bir süre hegemonik sisteme dâhil olmamak için direnerek neolitik değerlerin sürdürücüsü, savunucusu olurlar. Sisteme dâhil olmanın onlar için kölelik, ölüm ve yok olma ile eşdeğer olduğunun bilincindedirler. Bu direnişler (birlikler) çarpıtılarak da olsa çeşitli mitolojilere de konu olurlar. Gılgamış destanı buna verilecek en isabetli örneği teşkil eder. "Uygarlığı" –merkezi hegemonik sistemi- simgeleyen dönemin kenti Uruk'ta Gılgamış'la arkadaşlığı işlenen Enkidu dağlı "barbarlardan" (merkezi hegemonik sisteme karşı direnen özgür kabile ve etnik yapılar) bir kadın aracılığıyla devşirilerek sisteme kazandırılmıştır. Gılgamış ile Enkidu ölümsüzlük peşindedirler. Aynı öyküde sisteme tabi olmayan, "barbarlığın" simgesi olarak gösterilen Humbaba (Huvava) da işlenir. Mitolojide sisteme tabi olmayan Humbaba "kötü" bir karakter olarak sunulmuştur. "Barbarlardan" devşirilerek "barbarlara" karşı savaştırılan Enkidu ise "iyi" karakter olarak işlenmiştir. Hatta Gılgamış ve Enkidu'nun arkadaşlığı en yüce dostluk-yoldaşlık olarak değerlendirilir! Bu mitoloji ile ciddi bir algı oluşturulur. Hakikat çarpıtılmış olur. Artık iyi ve kötü yer değiştirmiş olur. Mitolojide sisteme tâbi olmayıp direndiği için "kötü" olarak işlenen Humbaba aslında neolitik değerlerin temsilcisidir.

Yine M.ö.612 yılında aşiretler konfederasyonu biçiminde birleşmiş olan Med'ler diğer etnik yapılarla birlikte dönemin ceberut krallığı olan Asur Krallığına karşı birlik oluşturarak mücadele ederler. Bu mücadele sonucu Asur Krallığının zulmüne son verirler.

Verdiğimiz bu iki örnekte de görüldüğü gibi birçok ezilen yapı (kabile-klan-etnik yapı) or-

tak düşmana-egemene karşı kader birliği yapmışlardır. ('Kader birliği' dini bir söylem gibi gözükse de aynı dert ve sorunlara muzdarip olmuş yapıların gerektiğini dile getirir). Aynı düşman-egemen hepsine aynı zulmü uygulamakta, sömürmektedir. "Ortak Kader" bu maddi gerçeklik üzerinden şekillenir. Özgürlüğün de, kurtuluşun da aynı düşman karşısında aynı safta olmayı dayatır. Bu yüzden 'kader birliği deyimi salt içinde bulunulan anı değil, yarını da içerir, gelecekteki kurtuluş perspektifini de oluşturur. Dayatılan şartlar ezilen-sömürülenleri birliğe zorlar.

Mitolojide sisteme tâbi olmayıp direndiği için "kötü" olarak işlenen Humbaba aslında neolitik değerlerin temsilcisidir

1071 yılı Türklerle Kürtlerin kader birliğinin ilk adımıdır. Selçukluların Anadolu'ya girişlerinin en önemli dayanağı Kürtlerdir. Doğu Roma(Bizans) İmparatorluğu karşısında ancak iki halkın (Kürtlerle Türkler) birlik oluşturması başarı getirebilirdi. Devasa Bizans İmparatorluğu karşısında her birinin tek başına vereceği mücadelenin bir başarı sağlayamayacağı açıktır. Sonraki dönemlerde yer yer çeşitli sorunlar yaşansa da Kürtler ve Türkler aynı coğrafyada yüzyıllarca yaşayacaktır. Ele geçen belgelerde tarihte ilk kez "Kürt Ülkesi" Kürdistan'dan bahseden Selçuklu hükümdarı Sencer'dir. Bu "birliktelik" Osmanlı döneminde de değişmeyecek, Kürdistan özerk statüsü devam edecektir.
Yukarıda verdiğimiz tüm örneklerdeki "birleşmelerin" her biri ayrıca dönemleri itibariyle değerlendirilebilir. Biz sadece yazımızın içeriği gereği bu örneklerle Türkiye Birliği'nin tarihsel arka planının var olduğunu, bir ütopyadan bahsetmediğimizi, tarihte gerçekleştiğinin altını çizmek istiyoruz.
Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Kürdistan'da uyguladığı merkezi otoriteyi derinleştirerek, yüzyıllardır var olan özerk yapıyı ortadan kaldırma tutumları, giderek Kürtleri yok sayan politikaları ve Kürt aristokrasisinde oluşan kısmi ulusal bilinç ve girişimleri nedeniyle Kürdistan'da bir hareketlenme başlar. 1071'de oluşan "Kader birliği" artık bozulmaya başlamıştır. Çünkü birliği oluşturan bir bileşen olarak Kürtler dıştalanmaya başlanmıştır.1800'lü yılların ortalarında Batılı hegemonik devletlerin Ortadoğu'ya el atmaları ile başlayan bu süreç sonraki yüzyıllara sarkacak kadar derin ve karmaşıklaşacak, Kürdistan'da ardı arkası kesilmeyen bir dizi ayaklanma ve isyana vesile olacaktır. Osmanlı devleti bu sorunu yerine kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti devletine daha da kangrenleşmiş olarak devredecektir.
Dönem kapitalist modernitenin kendini küresel çapta ulus-devletler biçiminde tahkim ettiği dönemdir. Milliyetçilik ideolojisi revaçtadır. Ulus-devlet oluşturma fikri Batı'dan Ortadoğu'ya ihraç edilmiştir. Geniş imparatorluklar biçiminde kalmak artık mümkün değildir. M. Kemal'in Kürdistan gezisi; Erzurum ve Sivas kongreleri, Kürtlerle hareket etme tutumları, Kürtlerde tekrardan "birlik" umutlarının yeşermesine neden olmuş ve bu anlayışla Kürtler "Ulusal Kurtuluş" mücadelesini kendi kurtuluşları(!) anlayışıyla tüm güçleriyle katılmışlardır. Ancak çok geçmeden, Cumhuriyetin ilanından hemen sonra (M. Kemal'in çeşitli yerlerde Kürtler için muhtariyet, özerklik içeren konuşmalarına rağmen, kurulan cumhuriyetin meclisine Kürtler Kürdistan mebusları sıfatıyla ve kendi ulusal kıyafetleriyle katılmalarına rağmen) Kürtlerin inkârına dayalı politikalar dışa vurmaya başlar. Kısa sürede Kürtlük adına ne varsa inkâr edilir. 1071'de oluşan "Kader Birliği" ortak inkâra dönüşmüştür. Kürdü Kürt yapan ne varsa; sosyal, siyasal, kültürel, folklorik, tarihsel her bir değeri inkâr edilerek, asimilasyona ve imhaya tâbi tutulur.
İdeolojileri-nitelikleri ve hedefleri farklılık gösterse de PKK hareketine kadar onlarca isyan-ayaklanma Kürdistan'da gerçekleşti. Bunların ezici çoğunluğu Kuzey Kürdistan'dadır. Her defasında hile ve komplolarla –özellikle işbirlikçileri kullanarak- mevcut ayaklanma ve isyanlar büyük katliamlarla bastırılmıştır. Bazıları isyan ve ayaklanma olarak değerlendirilemez. 1938 Dersim tertelesi bunun en canlı örneğidir. Yüzyıllardır görece özerk yaşayan Dersim'i "ıslah etme" harekâtıdır. Dersim tertelesinden sonra Kürdistan derin bir sessizliğe bürünür. Ölüm sessizliğidir bu. Kürtlük adına tek bir yaprağın kıpırdamayacağı derinde bir sessizlik! T.C. Devletinin, cumhuriyetin ilk yıllarında dile

getirdiği "kardeşlik"- "birlik" olma sözlerinin bir aldatmaca olduğu tüm çıplaklığıyla açığa çıkmıştı. "Kardeşlik", "zoraki birliğe(!)"dönüşmüştü. Zoraki birlik, Kürtlerin (ve diğer etnik yapıların) inkârı ve imhası üzerinden şekilleniyordu.

20. yüzyılın ortalarından sonra Kürdistani kimi hareketlenmeler oluşmaya başlasa da zamanla tasfiye olmaktan kurtulamazlar. Başarısızlıkları ayrı bir tartışma konusudur. Aynı dönemlerde Türkiye'de sol-sosyalist kıpırdanma gerçekleşir. Bazı Kürt şahsiyetler bu hareketlerin içinde yer yer Kürt sorununu dile getirse de, sol hareketler içinde Kürdistan sorununa yaklaşım çoğunlukla egemen ulus ağırlıklı ve ertelemeci tarzdadır. 1970'li yıllardan sonra Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan öncülüğünde Ankara merkezli grupsal bir çıkış gerçekleşir. İlk başlarda Türkiyeli sol hareketler ile ilişkilenir, bu ortamlarda Kürt ve Kürdistan gerçeğini dile getirir, onları bu konuda tutum almaya sevk etmeye çalışılsa da; Türkiyeli sol hareketler Kürt sorununu öteleyen, görmezden gelen egemenlikçi tutumunu sürdürür. Hatta "sömürgenin sömürgesi mi olurmuş" biçiminde Kürt sorununa olan yaklaşımlarını dışa vururlar. Abdullah Öcalan'ın etrafında kümelenen gruba bu tutumları nedeniyle çoğu kez "provokatör" yaftası dahi yapıştırılır. Oysa Kürt Halk Önderi, Türkiye sol hareketinin önderlerinden Deniz Gezmiş'in ölüm sehpasına giderken bıraktığı mektupta "Kürt ve Türk" söylemi derinden hissetmiş, eğer kurtuluş olacaksa iki halkın birlikteliği ve dayanışmasıyla olacağına inanmıştır. Abdullah Öcalan öncülüğünde şekillenen grupta Türkiyeli sol hareketlerin Kürdistan sorununa mevcut yaklaşımı nedeniyle Kürdistani bir tavrın ortaya çıkmayacağı kanaati oluşmuştur. Grup artık merkez haline dönüşür.

Zoraki birlik, Kürtlerin (ve diğer etnik yapıların) inkârı ve imhası üzerinden şekilleniyordu

Grup Marksist-Leninist bir şekillenme ve söyleme sahiptir. Ancak mevcut örgüt ve yapılardan epey bir farklılık gösterir. Ankara'da öğrenciler içinde şekillenmiştir. Sol-sosyalisttir. Dünyadaki sol-sosyalist hareketleri de inceler fakat hiç kimsenin cesaret edemediği noktaya odaklanır: Kürdistan! Kürdistani bir grup olarak şekillenseler de grubu oluşturan çekirdek yapıda Kürt olmayan devrimcilerin de olması, oluşacak hareketin nasıl bir perspektife ve hangi ruha sahip olacağının da işaretidir. Grupta Türk, Laz, Türkmen gibi Türkiye halklarına mensup bireylerde grubun içinde yer almaktadırlar.

Lenin'in "devrimi en zayıf halkadan başlatmak" fikri dönemin en önemli tartışmalarından biridir. Grup Kürdistan'ın, sosyal, siyasal, ekonomik, coğrafik, birçok açıdan en zayıf halkayı oluşturduğu fikrine sahiptir. Ayrıca ulusal ve sınıfsal çelişkiler en derin çelişik haliyle yaşanmaktadır. Ertelemeksizin zayıf halkadan mücadeleye atılmayı tarihsel bir zorunluluk ve görev olarak görür. Grubun mayalanması hayli ilginç ve öğreticidir. Türkiye'de yaşayan halkların maketi gibidir. Kürdistan eksenli bir mücadele girişimi içinde olsalar da, henüz isimleri dahi yoktur. Yürütecekleri mücadelenin diğer halkların ve Türkiye halklarının mücadelesi olduğunu iyi biliyor ve inanıyorlar. Grup içinde en aktif olanlardan biri olan Kemal Pir neden gruba katıldığını "Ben, Türk halkının kurtuluşunu Kürt halkının kurtuluş mücadelesinde görüyorum" diyerek açıklar.

Bu dönemde en çok Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı (UKKTH) konusu tartışılır. Ve dönemin baskın anlayışı olarak, her ulusun kendi kaderini tayin edebilmesi için "bağımsız" ulus-devletini kurmasıyla gerçekleşeceği fikri hâkimdir. Oluşan grup bu fikri benimsemişse de en temel argüman ve söylem halkların birliği doğrultusundadır. Nihai hedef Ortadoğu devrimidir. Daha sonra 1978 yılında kurulacak olan PKK'nin programında bu söylem ve argümanlar bir hedef olarak yer alacaktır. Haki Karer, Kemal Pir başta olmak üzere hareketin oluşum süreci ve sonrasında Türkiye'nin değişik halklarından birçok devrimci bu doğrultuda gruba katılır. Aslında bugün Kürt Özgürlük Hareketi'nin dile getirdiği demokratik ulus perspektifi daha o günlerde örgütsel anlamda hayata geçmiş, mayalanmış gibidir. Grubu oluşturan her bir bireyin taşıdığı ruh bu doğrultudadır. Sonraki yıllarda Kürt Özgürlük Hareketi Türkiye'de devrimi güçlendirmek için birçok pratik adım atacaktır. Amaç Kürdistan ve Türkiye devrim mücadelesini paralel yürütmektir. PKK

tarihine-belgelerine bakıldığında görülecektir ki, Kürt Özgürlük Hareketi kendi mücadelesini hiçbir zaman Türkiye devrimci mücadelesinden ayrı düşünmemiş, onun önemli bir parçası olarak görmüştür.

Uzun ve ağır bir savaş süreci yaşandıktan sonra 1993 yılında Özal'ın girişimleri üzerine Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın arayışları başlar. Arayışlar içinde Kürdistan sorununu barışçıl yöntemlerle çözmek de önemli bir yer tutmaya başlar. İnkâr edilen Kürt, verdiği amansız mücadele sonunda varlığını kabul ettirmiştir. Dolayısıyla varlık mücadelesi amacına ulaşmıştır. Bundan sonraki süreçte silahlı mücadele dışındaki yöntemler de temel yöntemlerden biri olabilirdi. Sonraki yıllarda bu arayış giderek bir paradigma değişimine doğru evrilmeye başlamış; Kürt Halk Önderi nihayet 1999 yılında uluslararası bir komplo ile kaçırılarak İmralı'ya konduktan sonra, fikirlerini daha da sistemleştirerek yeni bir paradigma ile cevap vermiştir. İdeolojik, siyasal, ekonomik, tarihsel, ahlaki, kültürel, birçok açıdan dünya, bölge ve ülke analizleri yapmış, sosyalizmi demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmaya göre kritik etmiştir. Bu paradigma ekseninde Kürt sorununun nasıl çözülmesi gerektiğinin analizlerini yaparak UKKTH'nin iktidar-devletçi yorumları yerine demokratik ulus-demokratik cumhuriyet tezini ileri sürmüştür.

Demokratik ulus, ulusu oluşturan tüm bileşenlerin ortak iradesi ile oluşan zihin ve kültür birliğidir. Bünyesinde barındırdığı ne kadar bileşeni varsa hepsinin mutlak eşitliği ilkesi üzerinden oluşan gönüllü birliktir.

Ulus olgusu kapitalist modernitenin bir yaratımı olarak ele alınıp değerlendirilmekte idi. Oysa ulus kapitalist modernitenin dışında toplumsal bir form olarak şekillenmiştir. Toplum, klan, kabile, aşiret ve kavim formlarından sonra kendini ulaştırdığı form oluyor.

Ulus kavramına birçok tanım yapılmıştır. "Ortak tarih, kültür, pazar, dil ve vatana sahip etnik yapı" Marksist literatürde de kabul gören ve en fazla dillendirilen tanımdır. Bu tanıma göre "ulusu" oluşturan bu olgulardan birinin olmaması o etnik yapıyı ulus olmaktan çıkarır. Söz gelimi Kürtlerle Belucilerin ortak pazarları olmadığı için ulus olarak tanımlanamazlar. Oysa ulus böylesi kalıplaşmış, sığ, teknik tanımlara girmeyecek kadar karmaşık-kompleks bir toplumsal yapıyı arz eder. Dolayısıyla bu tanım ulus olgusunu tanımlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu konudaki en büyük çarpıtma ulusu devletle ele alan yaklaşımdır. Ulus eşittir devlet yaklaşımı kapitalist modernitenin sömürü aracının tekelidir. Devleti, ulusla özdeş olarak sunulup meşrulaştırılmaya çalışılması, oluşturacağı tekelin güvencesi ve sürekliliği içindir.

Kemal Pir neden gruba katıldığını "Ben, Türk halkının kurtuluşunu Kürt halkının kurtuluş mücadelesinde görüyorum" diyerek açıklar

Milliyetçilik bu konuda en fazla kullanılan ideolojik argüman olmaktadır. Devlet karşıtlığı ulus karşıtlığı olarak sunulur, ya da tersi. Amaç tüm toplumu devlet aracıyla kendi hizmetine koşturmaktır. "Asker millet" söylemi, tekele alınan ulusal coğrafyada yaşayan her bir bireyi sistemi koruyan birer asker-nöbetçi haline getirmek içindir. Kapitalist modernite bunu büyük ölçüde başarmıştır. Bunun için ırkçı-milliyetçi söylem çeşitli araçlarla sürekli işlenir, canlı tutulur. Homojen bir toplum yaratmak kapitalist modernist sistemin en başat politikasıdır. Tekçi mantık üzerinden politikalarını oluşturur. Tüm ayrı renkleri yok etmek için dayandığı TEK'e kutsallıklar atfeder. Bu konuda kullanılan literatürde dini söylem başattır. Kapitalist modernite temel sömürü aracı olan devlet eliyle başka araçlar da kullanır. Eğitim sistemi, medya vb. araçlar. "Eşit yurttaşlar (aslında tek tip, tek renk) yaratma çabasındadır. Etnik, dini farklar, sosyal renkler, gruplar yok edilerek, eritilip tek renk ve tek tip yaratmak özü gereğidir. Amaçları kurdukları tekel ve sömürü sistemine tepki vermeyecek "insan yığınları" oluşturmaktır.

Uluslaşma önceki toplumsal formların(klan, kabile, aşiret ve kavim) barındırdığı ahlaki ve politik kültürel değerler üzerinden var olmuştur. Bu formlar doğal toplumun formudur. İnsanlık tarihini yüzde doksan sekizini bu formlar oluşturmaktadır. Onlar aynı zamanda komünal formlarda olmaktadırlar Bu değerler dahi ulusun bir kapitalist modernite yaratımı olmadığının bir göstergesidir.

Ulusal toplumlar kabile ve kavim toplumuna

göre daha kapsayıcı ve geniş hacimli, bu nedenle de gevşek bağlarla birbirine bağlı insan topluluklarıdır. Ulusal toplum daha çok çağımızın bir olgusudur. Genel bir tanım yapılırsa, ortak bir zihniyeti paylaşanların topluluğudur denebilir. Yani zihnen var olan bir olgudur; dolayısıyla soyut ve hayali bir varlıktır. Buna kültür temelinde tanımlanan ulus da diyebiliriz. Sosyolojik anlamda doğru olan da bu tanımdır. Sınıf, cins, renk, etnisite, hatta farklı ulus kökenliliğine rağmen en genelde ortak bir zihniyet ve kültür dünyasının oluşması ulus olmak için yeterlidir. Bu genel tanımlı ulusu daha sofistike kılmak için devlet ulusu, hukuk ulusu, ekonomik ulus, asker ulusu(ordu-millet) türünden üretilen ve genel ulusu tahkim eden ulusçuluklar daha farklı kategorilerdir. Bunlara "güç ulusu" demek de mümkündür. Güçlü ulus olmak kapitalist modernitenin temel bir ülküsüdür. Zira güçlü ulus sermaye ayrıcalığı, geniş pazar, sömürge imkânı ve emperyalizm üretir. Dolayısıyla bu tür tahkim edilmiş ulusların yegâne ulus modeli olarak görmemek, hatta şoven güç ulusları, sermayenin hizmetindeki uluslar olarak değerlendirmek önemlidir. Zaten sorunun kaynağını oluşturmaları bu niteliklerinden ötürüdür. Kültür ulusundan üretilebilecek, ama sömürü ve baskıyı yemleyen ve dışlayan ulus modeli demokratik ulus modelidir. Demokratik ulus özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulustur. Bu tanım gereği özgürlük ve eşitlik arayışı olan toplumların ideal ulus anlayışıdır."[1]

Her bileşen kendini özerk kurumuyla bedenleştirdiğinde her bileşenin oluşturduğu bedenleşme demokratik ulusu da bedenleştirmiş olacaktır

Yukarıda Abdullah Öcalan'dan alıntıladığımız bölümden "ortak zihniyet" deyiminin altını çizmek istiyoruz. Görülüyor ki Öcalan klasik-kalıplaşmış, kapitalist modernite eksenli tanımlamaları eksik, hatalı buluyor ve reddediyor. "Zihni ortaklaşma" eksenli ulus tanımı yapıyor. En başta şu vurguyu yapmak gerekiyor ki "ortak zihne" sahip toplumların üzerinde yaşadığı coğrafya bu sebeple ortak vatandır. Kapitalist modernite eksenli fikirlerin etkisiyle oluşmuş ulus, tanım ve yapılanmalar hiyerarşiktir; ayrıştırıcı ve ötekileştiricidir. Birlikten kastı, diğer renk ve grupları silikleştirme, giderek yok etmedir. Sosyal yaşamın her alanına "bizden olan ve olmayan" fikrini oturtur. Oysa "ortak zihin" eksenli ulus modeli sınıf, cins, renk ve etnisiteleri tüm ayırıcı özellikleriyle kabul eder. Bileşenlerin kendini var edebilmeleri için gerekli kolaylıkları sağlar. Her bir bileşen, diğer bileşenlerin karşıtı değildir. Bizzat diğer bileşenlerin hak ve hukukunu savunur. Bu onun zihninden kaynaklı ahlaken ve hem de bileşen olarak sorumluluğudur. Burada "ortak zihin" nedir sorusu önem taşıyor. Eşitlik, özgürlük ve adalet gibi demokratik, ahlaki ve toplumsal kavramların tüm bileşenlerce benimsenerek, tüm detaylarıyla yaşamın her alanında kendisine hak bildiği alanları diğer bileşenlere tanıması, varsa bir sorun, hakkını savunmasıdır. Bu kavramlar etrafında birleşmiş birlik olmuş tüm bileşenler, üzerinde birleştikleri temel ilkeleri anayasası olarak görürler.

Demokratik ulusun inşası, yani bedenleşmesi için salt zihin ve kültür ortaklığı yetmez. Ulusu oluşturan tüm bileşenlere demokratik özerk yapıları ve kurumlarıyla bünyesinde yer verir. Her bileşen kendisini özerk kurumlaşmalarıyla ifade edebileceği ve örgütleyebileceği alanlar, imkânlar oluşturur. Bu haliyle oluşmuş bir yapıya demokratik ulus bedenleşmesi diyebiliriz. Oluştuğundan beri sorun yaratan, sorunun kaynağı haline gelen ulus-devlete alternatif olarak Kürt Halk Önderi, demokratik ulus, demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik modelini öne sürüyor. Her bileşen kendini özerk kurumuyla bedenleştirdiğinde her bileşenin oluşturduğu bedenleşme demokratik ulusu da bedenleştirmiş olacaktır. Zihniyetin kurumlaşma biçimi, özü, felsefesi gereği demokratik ve özgürlükçüdür. Bu yaklaşıma göre ortak dil, tarih, kültür, pazar gibi olgular göreceli ve sınırlayıcı oluyor. Kaldı ki, çok dilli, kültürlü, federatif-konfederatif yapılar günümüzde mevcut. İsviçre, Belçika, İspanya gibi ülkeler buna örnek verilebilir. Ancak bu örnekler demokratik ulus tanımlamamız çerçevesine giremezler. İsviçre, Belçika, İspanya gibi örnekler her ne kadar bünyesinde farklı teknik grupları barındırıyor, kısmi düzeyde sorunlarına çözüm bulmuşlarsa da devletçi ve iktidarcı mantık üzerinden şekillendiği için, dahası kapitalist modernite menşeli oldukları için demokratik muhtevaya sahip de-

ğiller. Bu sebeple tanımını yaptığımız demokratik ulus çerçevesi dışında kalırlar.

Devlete Dayalı Ulusun Demokratikleşmesi
Kapitalist modernitenin ulus kavramında olduğu gibi en fazla çarpıttığı kavramlardan biri de "birlik" kavramıdır. Dünyamızda tek bir etnik yapıdan oluşan ulus-devlet sayısı bir elin parmak sayısını geçmez. Diğerleri çok etnisiteli, dinli ve mezhepli yapılara sahiptirler. Türkiye ve Ortadoğu'daki diğer devletler de böylesi çoklu bir yapıya sahiptirler. Kapitalist modernite sömürü alanlarını geniş tutmak, sürekkleleştirmek için ulus kavramında olduğu gibi devlet aracının "Birlik" konusunda da temel araç olarak kullanır. Her devlet tahkim edilen coğrafya üstünde kapitalist modernist sistemin bir sömürü şubesi gibidir. Bu durum devletli olmakla "bağımsız" olunduğu görüşünün ne derece yanlış ve gerçekdışı olduğu önemli bir göstergesidir. Ulus-devlet kapitalist modernist sistemin alandaki sahiplerinin varlık ve korunma aracıdır. Onsuz kendini var edemez. Bu yüzden sahibi olduğu devleti kutsallık derecesinde yüceltir. Toplumu oluşturan her bireye sanki devletin sahibiymiş gibi ona- kutsal bir görev yapıyormuş gibi sahip çıkmayı koşullar. Oysa insanlığın tanıklık ettiği hiçbir devlet tüm toplumun olmamıştır. Bunu gerçekleştirmek için meşrulaştırma politikası en vazgeçilmez tutumudur. Eğitim, din, medya vb. araçları yoğunca kullanır. İdeolojik argümanı dini söylemlerle bezenmiş milliyetçiliktir. Diyanet kurumlarının en başat görevi vatan, devlet, millet birliği ve bütünlüğü yönünde fetvalardır. Yaşamın her karesi teke indirgenir (sistemin kendi dayandırdığı etnik yapıya). Türkiye'de herkes Türk'tür; yasal, anayasal tüm kanun ve tanımlamalar buna göre dizayn edilmiştir. Yapay, bilimsel olmayan, kargaların bile güleceği trajikomik(aslında alçaltan), mistik hikâyelerle diğer etnik yapıların Türklerin bir kolu ya da boyu olduğunu ileri sürer. Bu mantıkla bir "birlik" inşası yapmaya çalışır. Türkiye'de bu politika büyük ölçüde sonuç almıştır. Bu uygulama zora dayanır. Zaten katliamdan geçirilmemiş etnik yapı yok gibidir. Yukarda anlattığımız yöntem ve araçlarla diğer halklar asimile edilmiş, edilmeye çalışılmıştır. En küçük bir kıpırdama halinde katliamlar devreye konulmuştur. Özünde ikisi de soykırım rejimidir. Son yüz yıldır bu politika başat bir politikadır ve devam etmektedir. Sonuç almıştır diyoruz çünkü farklı etnik yapılara mensup oldukları halde büyük bir kesim (Çeçen, Çerkez, Laz, Abaza, Türkmen, Boşnak ve Arnavut) kendini Türk olarak tanımlamaktadır. Hatta yer yer Türk'ten daha çok Türkçülük yapmaktadır. Saydığımız bu etnik yapılara mensup bir insanın neden aşırı Türkçülük yaptığı psikolojik-sosyolojik açıdan ayrıca bir değerlendirmeyi gerektiriyor. Türkiye'de Türk olmayan etnik yapılara uygulanan politikaların ne derece insanı kök ve kültüründen koparttığı, kendine yabancılaştırdığı bu gerçekte ortaya çıkmaktadır. "Milli birlik ve bütünlük", "vatanın birliği ve dirliği" söylemleri bu noktada gerçeği çarpıdan bir söylem olarak yüzyıllardır toplumun beynine zerk ediliyor. Her şey Türklük üzerine bina edilmiştir. En küçük farklılık tavrı dahi "milli birliği ve devlet bütünlüğünü bozma" ve "vatana ihanet" olarak değerlendirilmiştir. Tarih bu yargılamalarla doludur. Bu çarpıtma üzerine bina edilen sistem öyle işlenmiştir ki, en fazla sistem savunuculuğunu yapanlar çoğunlukla Türk olmayan etnik gruplara mensup olanlardır. Kendini inkâr eden sistemin savunucusu olmak!

Her devlet tahkim edilen coğrafya üstünde kapitalist modernist sistemin bir sömürü şubesi gibidir

Belki de hayatında tek bir Kürt'le karşılaşmamış Karadenizli, Laz etnisitesine mensup bir köylü gencinin "istekle" Colemêrg (Hakkari) dağlarına çıkıp "vatan hainleriyle" savaşmayı istemesini nasıl yorumlamalıyız? Diğer etnik gruba mensup insanlar da bu gerçeğin dışında değiller. Oysa Kürt'ün uğradığı haksızlığa ve zulme bizzat kendisi de uğramıştır. Kürt'ün talepleri onlar içindir de. Fakat Kürt'ün özgürlük mücadelesi onun için "bölücülük" tür, öyle öğretilmiştir. Okulda aldığı eğitimle çarpık tarih bilgisi edinmiştir. 24 saat vatan-milletin bütünlüğü söylemiyle ideolojik bombardımana tabii tutulan toplum ve bireyinde oluşacak algı "bilinç" sistem savunuları dışında olmayacaktır. Devlet hakikat diye ileri sürdüğü yalana inandırmadan insanları savaşa gönderemez.

Gerçekten o Laz genci “teröristle” savaştığını, vatan savunması yaptığını, milli birlik için kutsal bir görevi yaptığını sanmaktadır. Bir de bu gerçeğin aslında yalanın toplumun büyük bir bölümüne nüfuz ettiğini düşünelim!
Amacımız felaket tellallığı yapmak değil. Mücadele yürüten bizler için işin ne derece zor olduğunu vurgulamaya çalışıyoruz. Sistemin uzun yıllardır oluşturduğu bu algı toplumun davranış biçimine dönüşmüşse onu değiştirmek kolay olmayacaktır. Mevcut halin birlik olmadığını topluma anlatmakta zorlanacağımız açık. Elbette sözünü ettiğimiz halkların da kimi çalışmaları var; parti ve dernek gibi çeşitli örgütlenmelerle mevcut sistemin değişmesini, ülkede demokrasinin yerleşmesini isteyen bir kesim var. Ancak son derece zayıftır. HDP-HDK deneyimi bu konuda kilit bir öneme sahiptir. Mevcut halin zora dayalı bir birlik olduğu, demokratik bir muhtevaya sahip olmadığını halklara anlatmak ertelenemez en devrimci görevlerin başında gelmektedir. Gerçek birliğin Türkiye toplumunu oluşturan tüm halkların, inançların, mezheplerin, sosyal renklerin bütün ayırıcı özellikleriyle, eşit bileşenler olarak değer gördüğü, bileşenlerin örgütlenme ve ifade özgürlüğüne kolaylık sağlandığını, iradelerinin her açıdan ülkede karar ve etkinliklere yansıdığı koşullarda gerçekleşeceği fikrini topluma taşımanın imkânı mutlaka oluşturulmalıdır.
Sonuç olarak, Kürt Özgürlük Hareketi özelde Kürt sorununun çözümü, genelde Ortadoğu ve dünya genelinde yaşanan sosyal, siyasal sorunların çözümü için model olabilecek, gerçekçi bir çözüm ve mücadele perspektifi ileri sürüyor. Demokratik ulus çözümü salt Kürt-Türk ilişkileri açısından değil, Kürt-İran, Arap ve diğer benzer sorunları yaşayan tüm alanlar için bir modeldir. Yine salt etnik sorunların çözümü için ileri sürülmüş bir perspektiften öte cins, inanç, ekonomik, kültürel, ekolojik ve sosyal alanlar olmak üzere yaşamın her alanına dair çözüm perspektiflerini de içeriyor.
Demokratik Türkiye-özerk Kürdistan, demokratik İran-özerk Kürdistan, demokratik Irak-özerk Kürdistan, demokratik Suriye-özerk Kürdistan formülü kocaman bir coğrafyanın zincirlemesine özgürleşmesi ve demokrasiye kavuşması demektir. Kürtlerin demokrasi ve özgürlük mücadelesi bölge ülkelerini demokrasiye yöneltecekse salt Kürtler değil, Araplar, Lazlar, Çerkezler, Türkmenler gibi halklar ve dini inanç ve mezhepler de özgürleşecektir. Bir an için saydığımız ülkelerin demokratik ulus perspektifine göre yapılandığını varsayalım; her ülke barındırdığı tüm özgür, eşit bileşenleri ile bir birlik oluşturmuş olur. Bu birliklerin de kendi aralarında birlik oluşturduklarını düşünelim; “Demokratik Ortadoğu Birliği” vücut bulmuş olacaktır. Bu birliğin gerçekleşmesi için sosyal, siyasal ve kültürel koşullar bölgede her zamankinden daha fazladır.

Türkiye’de demokratik ulus ete-kemiğe bürünerek bedenleşecek, Türkiye halkları tüm yapı ve bileşenleriyle gerçek demokratik birliğine kavuşacaktır

Kürt Halk Önderi Öcalan bu formülasyonun ideolojik ve paradigmasal analizleri detaylıca yapmıştır: Dokuz boyutta önümüze koyduğu demokratik ulus perspektifi, diğer adıyla demokratik ulus birliğidir.
Yazımızın başlarında PKK öncü kadrolarından Kemal Pir’in “Türk halkının kurtuluşunu Kürt halkının mücadelesinde görüyorum” deyişi bugün tüm eksiklerine rağmen gerçekleşme yolundadır.
Demokratik ulusu salt birden fazla etnisiteli yapıya indirgemek, demokratik içeriğine, kapsayıcı yönüne denk düşmeyeceği gibi dar ele alan bir yaklaşım olur. Ulusal yapılardan etnisitelere, dini cemaat ve mezheplerden çeşitli parti ve meslek gruplarından ekoloji hareketlerine, feministlerden çeşitli kadın örgüt ve yapılanmalarına, gençlik örgütlenmelerine kadar çoklu bir yapıyı içerir. Her biri bir bileşen olarak özerk kurumlaşmaları ile birlikte yer alır, demokratik ulusun ona yüklediği görevleri ifa eder. Bu konuda HDP-HDK önemli bir işlev görmektedir. Bu iki kurumun bileşenleri yukarıda saydığımız çoklu yapılardan oluşmakta. Elbette kapsam olarak çok daha genişlemeli. Demokratik ulus zihniyetine göre genişleyip örgütlendikçe, Türkiye’de demokratik ulus ete-kemiğe bürünerek bedenleşecek, Türkiye halkları tüm yapı ve bileşenleriyle gerçek demokratik birliğine kavuşacaktır.

Kemal Pir'in yıllar önce söylediği sözler Kürt Özgürlük hareketinin ruhunun dışavurumudur. Bu sözler artık salt sözle sınırlı kalmıyor, gerçek hayatta da somutlaşmakta, bedenleşmektedir. Bu sözler halkların birliği ve birlikte mücadele etme ruhuna dayanmaktadır. HDP-HDK bu sözlerin pratik ifadelendirilmesidir. Kemal Pir ruhunun en görünür şekilde bedenleşmiş hali bugün Rojava Kürdistan'da gerçekleşiyor. Rojava devrimi Kürdistani bir devrim olduğu kadar Süryani-Asuri-Keldani, Ermeni, Türkmen, Çeçen, Arap, dini grup ve mezheplerin de devrimi: en önemlisi de Ortadoğu gibi bir coğrafyada yaşamın her alanından silinen kadının özgürlük devrimidir; Rojava devrimi genel olarak Suriye devrimidir. Şimdiden Ortadoğu'ya demokratik ulusun temel boyutları olan sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel, öz savunma, özgür eş-yaşam, hukuk, diplomasi gibi temel alanlarda bedenleşerek örnek teşkil ediyor. Gerçek birliğin nasıl olması gerektiğini de!

İçindekiler İçin Tıklayınız

Kaynakça

[1] Öcalan Abdullah, Demokratik Uygarlık Çözümü 5.cilt, Amara Yayın, 2015, İstanbul

Rojava Devrimi'nin Dili

Zeki Bayhan

Sosyalist kuramcı John Holloway, "İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek" adlı çalışmasında "İktidar olmadan dünyayı nasıl değiştirebiliriz?" diye soruyor ve "Yanıtı çok kolay: Bilmiyoruz!" diyerek sorduğu soruyu cevaplıyordu.

Holloway'ın kaleminde ifade bulan bu soru, yaşanan tarihsel tıkanıklığın özeti gibidir. Sorun şu: Kapitalist ulus toplumsal eşitsizlikleri sürekli derinleştirip bireyciliği sürekli üreterek yaşamı zehirlemekle kalmıyor, yarattığı ekolojik krizlerle küresel yaşam alanını da her gün daha çok tehdit ediyor. İ. Wallerstein gibi düşünürlerin "sistemik kriz" olarak ifade ettiği sistemsel tıkanıklık, giderek daha sık aralıklarla sürdürülemezlik işaretleri veriyor… Diğer taraftan sömürülen geniş toplumsal kesimlerin umutla sarıldığı Marksist devrim teorisi de yaşanan deneyimler özgülünde vadettiği özgürlük idealinden uzak kalarak güçten düştü. Böylece 21. Yüzyıla insanlık, modernist paradigmanın sağ ve sol cephelerinde yaşanan tarihsel tıkanıklıkla girmiş oldu. Ne liberalizm vadettiği "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" idealini yerine getirebildi, ne de Marksist-Leninist çizgi özgür komünal yaşam idealini… Bu tarihsel eşikte solun gerilemiş olması insanlık için büyük bir kayıp anlamına geliyor. Çünkü kapitalist ulus-devlet sistemi sömürmeye ve daha çok sömürmeye devam ediyor.

Holloway, diğer birçok kuramcı gibi Marksist devrim teorisindeki temel sorunu; devlet ve iktidar tutumunun sonucu olarak doğru tespit etmiş, yani toplumsal devrimin nasıl olamayacağını ortaya koymuş, fakat nasıl olabileceğine dair bir önermede bulunmamıştı. Sonrasında yazdığı "Kapitalizmde Çatlaklar Yaratmak" adlı çalışmasında; egemen sistemde çatlaklar oluşturarak bu çatlakların birleşmesini sağlamak, böylece çatlakları derinleştirip, sistemi dönüştürme gibi bir fikir ortaya sürüyor. Holloway'in bu önermesi felsefi ve mantıksal açıdan makul görünebilir. Fakat "Nasıl?" sorusuna hayatın içinden verdiği somut yanıtlar olmadığını da belirtmek gerekiyor. Sözgelimi çatlakları kim yaratacak, kim birleştirecek? Özet bir ifadeyle; devrimin öznesi veya özneleri kimler olacak; devrim özneleri arasındaki koordinasyon nasıl sağlanacak? Nitekim Holloway'in kendisi de yanıtının, "yanıt olmayan-bir yanıt olabileceğin" belirtiyor.

Bir taraftan kapitalist ulus-devlet sisteminin içinde bulunduğu kriz, diğer taraftan sosyalist cephenin yüz yüze olduğu açmaz, yaşanan tıkanıklığın konjonktürel değil paradigmasal olduğunun göstergesidir. Bu tıkanıklığın aşılamaması, kriz halinin derinleşerek yinelenmesine, dolayısıyla da küresel tahribat düzeyinin günden güne artmasına neden oluyor. Bu anlaşılırdır; zira sistemler her krizden sonra bulundukları merkez noktadan kaymalar yaşayarak başka bir noktada dengeye otururlar ve bu kaymalar sürüp gider. Sistemler ilk kuruluşlarından uzaklaştıkça, öngörülemez krizlerin önü potansiyel anlamda daha fazla açılmış olur.

Bölgesel açıdan ise Ortadoğu, küresel düzlemde yaşanan sistemik krizin en yoğun yankı bulduğu bölgedir. Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, 2000'li yılların başlarında küresel güçlerin ABD öncülüğünde, Ortadoğu'ya müdahale etmekten vazgeçmeyeceklerine, çünkü başka bir yollarının kalmadığına dikkat çekiyordu. Gelişmeler bu öngörüyü doğruladı. Zira küresel sistem, krizden kurtulma amaçlı yeni bir denge arayışındadır ve Ortadoğu, zenginlik kaynakları, jeopolitik konumu ve sosyo-kültürel yapısı bakımından egemen sistem için de stratejik bir alandır. Dolayısıyla BOP(Büyük Ortadoğu Projesi), "Arap Baharı" ve son birkaç yıldır yoğunlaşan çatışma hali bu küresel krizden çıkış arayışlarının bölgeye yansımasının sonucudur. Fakat BOP da "Arap Baharı" da bölgede maya

tutmadığından kriz derinleşerek devam ediyor, devam edeceğe de benziyor. Çünkü küresel güçler kendi çıkarlarına uygun bir sistem inşasına gidemediklerinden; istikrarsızlığı bölge politikası olarak belirlemiş görünüyor.
Ulusal düzlemde ise Kürdistan, krizli küresel sistemin, en buhranlı bölgesi olan Ortadoğu'nun merkezi alanı haline gelmiş durumda. Zira Kürdistan adı bile İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de aynı anda alarmın rengi kırmızıya çevirmeye yetiyor. Bu durum, Ortadoğu'da kartların yeniden karıldığı bu tarihsel momentumda Kürdistan'ı oldukça riskli, krizli bir alan haline getirmekle birlikte stratejik bir konuma da yükseltiyor.
Rojava Devrimi, bu her üç alanda (evrensel, bölgesel, ulusal) yaşanan kriz haline içerdiği yanıtlar dolayısıyla yön tayin edebilecek bir tarihsel toplumsal harekettir. Toplumsal kaos süreçlerinde bazen küçücük bir gelişme devasa toplumsal sonuçlara yol açabilir. Rojava böyle bir potansiyel taşıyor.

Evrensel Anlam Üzerine

Holloway'in soru ve cevabıyla özetlemeye çalıştığımız modernist paradigmanın çöküşü nedeniyle yaşanan tıkanıklığa Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan sosyalist cepheden bir yanıt geliştirip, tarih ve toplum tezlerinden, devrim veya toplumsal dönüşüm stratejilerine, uygulanabilir toplumsal özgürlükçü yaşam modellerine kadar paradigmasal alternatifler sunuyor. Kadın özgürlükçü demokratik sosyalizm, demokratik konfederalizm, demokratik ulus, demokratik özerklik gibi kavramlaştırmalarla çözümler üretmiştir. Fakat bu kavramlar, Öcalan paradigmasının birer bileşkesi olarak okunması gerekmektedir. Zira söz konusu olan çok yönlü bir tarih-toplum paradigmasıdır.
Bu paradigmasal evrende, devrim/toplumsal dönüşüm stratejisi devlet iktidarını ele geçirme eksenli bir strateji değildir. Bilakis, toplumsal yaşam üzerinde ağırlık oluşturan ulus-devletin iktidar odaklarını etkisizleştiren ve toplumu özneleştiren bir stratejidir bu. "Toplum özneleşmesindeki kasıt, devlet organizasyonunda yoğunlaşan iktidarın, topluma yetki devri yoluyla çözümlenmesidir. Zira herkesin yönetimi demek olan toplum, gerçekte iktidar olan hiçbir kişi veya odak yoktur. Sistem, tabandan toplumsal örgütlenmeye dayalı olduğundan, karar gücü ve inisiyatifte alttadır, tabandadır. Bu, kültürel bakımdan devlet dışında, devlet olmayan ve toplumsal bağlamda özgürlük idealinin gerçekleşmesidir. Bu boyutuyla klasik sosyalist teoriden ayrışır. Çünkü klasik sosyalist devrim stratejisi, devlet iktidarını ele geçirmek ve ele geçirilen devlet iktidarı yoluyla toplumsal dönüşüme de yol almak eksenlidir. Dolayısıyla klasik sosyalist devrim stratejisi toplumsal dönüşümü sonraya, gelecek zamana erteler ve önceliğini iktidarın ele geçirilmesi olarak kurar. Bu stratejinin başarıyla sonuca ulaştığı en önemli deneyim, Sovyetler deneyimidir. Devlet iktidarı ele geçirildi, proletarya diktatörlüğü kuruldu ve 70 yıl ayakta kaldı. Devrimden yıllar sonra, toplumsal dönüşüm gerçekleşmedi ve devlet sönümlenmedi. Sonuçta işçi sınıfı diktatörlüğü eliyle toplumsal dönüşüm sağlanamadı ve devlet "gereksizleşmedi". Neden? Çünkü devlet iktidarı, toplumsal özgürlük karşıtı bir tahakküm aracıdır ve karakteristik olarak egemenlikçidir.

Hiç kuşku yok ki en büyük devrim iktidar saraylarını değil, iktidarcı zihinleri yıkan devrimdir. Devrimler şaşırtır, ezber bozar

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın formüle ettiği devrim stratejisi devlet ve iktidara değil, topluma dayanır. Bu nedenle de devlet iktidarını ele geçirmeye değil, topluma dayalı tabandan örgütlenmeler yoluyla toplumsal özgürlük sistemi inşasına yönelir. Dolayısıyla devrim, toplumsal dönüşümü bir gelecek projesi olarak değil, bugünün projesi olarak somutlaşır ve adım adım örgütlenmeye başlanır. Bu bağlam içinde devrim bugünden soluk alıp vererek süreklileşen bir diyalektik oluş halidir. Devrim bir nihayet arayışı değil, bir başlangıçtır ve şimdi'nin gündemidir. Şimdi'den başlayıp geleceğe doğru yol alan ve içinde sonsuz sayıda devrimler barındıran bir "toplumsal oluşlar diyalektiği" olarak düşünebiliriz devrimi. Yaşamın her alanındaki oluşların toplamı olarak devrimin öznesi proletarya veya herhangi bir grup olamaz. Bu toplumsal dönüşüm stratejisinde dışarıdan bir devrimci özne tasarımı yoktur. Devrimin öznesi, devrimin yarattığı bu değişimlerden etkilenen "içerisi"dir.

Rojava, bu tahayyülün yaşamsallaşması deneyimidir. Başarılı bir başlangıçtır ve de umutlar yaratan bir devrimdir. Heyecan vericidir. Çünkü bir hayalin gerçekleşebilirliğinin göstergesidir. Ne diyordu Paramaz Kızılbaş? "Her yürek devrimci bir hücredir"

Biz, bu sebeplerle Rojava derken, Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan sisteminin sacayakları olan şu üç olgudan bahsediyoruz:

1.Demokratik Ekolojik Kadın Özgürlükçü Paradigma

2.Demokratik Sosyalizm İdeolojisi

3.Özyönetimci Konfederal modele dayalı Demokratik Ulus

Rojava, bu sistemin vücut bulduğu toplumsal model olma özelliği nedeniyle tarihsel bir dönüşümün ilk önemli adımını oluşturur. Söz konusu olan, sağ ve sol veçheleriyle modernist paradigmanın iflas ettiği bir tarihsel eşikte, alternatif bir sosyalist paradigmanın ilk adımıdır. Var olan iktidarcı siyaset kültürünün bütün kurumsal ve otoriter ilişki biçimlerini ortadan kaldırıp, toplumsal özgürlükleri tabandan örgütlenmeler yoluyla geliştiren bir adımdır söz konusu olan. Başka bir ifadeyle modernist paradigma ve kapitalist ulus-devlet sisteminden bağımsız bir devrim modelidir bu. Bundandır ki bu devrim modeli, modernist paradigmanın kavramsal-kuramsal çerçeveleriyle düşünme alışkanlığındaki zihinsel ufku aşar. Nitekim ufku devlet sınırlarıyla çerçevelenmiş resmi aydınlar, Rojava Deneyimini görünce ve diyeceklerini şaşırdılar. Şaşırdılar çünkü modernist zihin dünyasının kodladığı iktidarcı akıl anlayamadığı şeyleri "tanımlamaz", "kuraldışı", "kaotik" olarak addeder. Devrim de zaten kuraldışı ve şaşırtıcı olandır! Ve hiç kuşku yok ki en büyük devrim iktidar saraylarını değil, iktidarcı zihinleri yıkan devrimdir. Devrimler şaşırtır, ezber bozar…

Rojava aynı zamanda, dünyanın en kalabalık sömürge toplumu olan kadın devrimidir

Rojava Devrimi'ni Ekim Devrimi'ne, Kobanê direnişini Stalingrad direnişine benzetenler var. İsabetlidir.

Bütün büyük yolculuklar bir ilk adımla başlar. Fransız Devrimi bütün dünyada eş zamanlı yapılmadı. Fransa'da bir model oluştu ve adım adım yayıldı. Ekim Devrimi bütün dünyada birden yapılmadı. Birinci dünya savaşına bambaşka emellerle giren Çarlık Rusya'sında doğdu ve bir model olarak somutlaştı. Rojava'da, bir devrim tasavvurunun gerçekleşmeye başladığı alan; özgür yaşama ulaşma yolu olarak belirlenen devrim stratejisinin doğrulandığı toplumsal laboratuvardır. Gücünü toplumsal tabana dayalı örgütlenme modelinden alır. Fransız Devrimi gücünü aydınlanma devriminden, Ekim Devrimi Marksist ideolojiden alıyordu; Rojava Devrimi ise Demokratik, Ekolojik, Kadın Özgürlükçü Paradigma ve Demokratik Sosyalist İdeolojiden beslenir.

Bu, herhangi bir etnisite veya inançla veya bölgeyle sınırlandırılamayacak bir modeldir, evrenseldir. İdeolojik ve felsefi boyutlarının yanı sıra, evrenselliğinin en önemli boyutlarından biri de kadın özgürlükçü ilkenin toplumsal yaşamın her alanında başat kılınmasıdır. Dolayısıyla Rojava aynı zamanda, dünyanın en kalabalık sömürge toplumu olan kadın devrimidir.

Rojava başarıyla sürdürülmesi durumunda Ekim Devrimi'ni aşan sonuçlara yol açmaya aday bir devrimdir. Çünkü Rojava, Ekim Devrimi'nin mirasını devralan ve sosyalist deneyimi içine düştüğü yanlış ve yanılgılı yönlerinden arındırma sorumluluğuyla hareket eden sosyalist bir çıkıştır. Dün kaybettiren hatalarından arınmış bir sosyalist hareket, topluma ulaştığı ve tabandan başarıyla örgütlendiği oranda; sosyalizmin yeniden toplumsal bir umut haline gelmesini ve yaşamsallaşmasını sağlayacaktır.

Umut, her yerde umuttur. Bugün Meksika'da Sub. Marcos (yeni adıyla Sub. Galeano) ve EZLN öncülüğünde, binlerce köyde oluşan komün birliklerine dayalı ve "itaat ederek yönetmek" perspektifli özyönetimci toplumsal örgütlenme; bütün özgün renk ve içerimleriyle birlikte, Rojava devrimine yoldaş bir yapıdır. Rojava'da olan, Chipas'ta olan, dünyanın her yerinde olabilir. Çünkü devrimci olmamayı imkânsız kılan bu egemenlik dünyasında zulüm her yerde, direniş de her yerdedir.

Bölgesel Anlam Üzerine

Toplumsal bir modelin, herhangi bir bölgede yaşam bulma şansı, o bölgenin sosyo-kültürel, ekonomik vb. ihtiyaçlara göre değil, iktidar çı-

karlarına göre dizayn edilir ve topluma dayatılır. Söz gelimi modern ulus-devlet, bir şablon şeklinde modellenir ve dünyanın her tarafında topluma dayatılır. Dayatılır, çünkü dayandığı ırkçı ve milliyetçi ideolojilerle ulus-devlet modeli, farklı kimliklerin birlikte yaşadığı toplumun sosyo-kültürel vb. ihtiyaçlarına cevap vermez, veremez de. Bu nedenle de, toplumu iktidarın çıkarları doğrultusunda tepeden mühendislik yoluyla ve tek kimlik üzerinden yeniden dizayn etmeye yönelir.

Yüz kilometre ötede birbirleriyle savaşan kimlikler Rojava'da aynı toplantı masasında tartışıyor, aynı cephede özsavunma yapıyor

Bu noktada şu ayrımı atlamamak önemlidir: Ulus-devlet modelinde devlet, ulusun devleti değildir; ulus, devletin ulusudur. Çünkü ulus-devlet modeli; ulusların devlet inşa etmeleri üzerine değil, devletlerin ulus inşa etmesi üzerine bina edilir. Ulus inşasındaki temel amaç ise, iktidarın tekleşmesi ve merkezileşmesidir. Milletin tekleşmesi bunun aracı kılınmıştır. Nitekim ulus-devlet iktidarı, devletin ulusunu sömürmesi ve kar amacı üzerine inşa edilmiştir. Ulus-devlet, karakteristik olarak toplum kırıcıdır. Çünkü tüm toplumsal kimlik ve kültürel farklılıkları stabilize ederek tek kimliğe dayalı merkezi iktidar inşasına yönelir. Ayrıca ulus-devlet Batı icadı bir iktidar modelidir ve bu modelin Doğu'ya taşınmasında emperyalist egemenlik amacı başattır. Şöyle de söylenebilir: Batılı iktidar güçleri, Doğu'yu ulus-devlet modeli üzerinden kendi egemenlik çıkarlarına uygun bir şekilde dizayn etmek istemiştir. Ulus-devlet böylece bir tahakküm modeli olarak Ortadoğu'ya dayatılmış olur.

Fakat Ortadoğu ne ekonomik, ne sosyo-kültürel ne de siyasal kültür bakımından ulus-devlet modeline uygun değildir. Yüz yıl önce de değildi, şimdi de değil. Çünkü Ortadoğu tarihsel, kültürel miras köklülüğünün de etkisiyle farklı inançların, kültürlerin, etnisitelerin binlerce yıl birlikte, iç içe yaşadığı bir toplumsal kültür evrenidir. Bugün de hangi Ortadoğu ülkesine bakılırsa bakılsın, çok sayıda etnik, kültürel ve inançsal kimlikle karşılaşılacaktır. Özellikle Ortadoğu kökenli olmasının da etkisiyle inançsal, kültürel renklilik diğer bölgelere nazaran çok daha yoğundur. Ortadoğu'da Hristiyan, Yahudi ve Müslüman topluluklarla birlikte yüzlerce dini inanç, tarikat ve mezhep vardır.

Bu çok kimlikli toplumsal kültüre, tek kimliğe dayalı ulus-devlet modelinin dayatılması kaçınılmaz biçimde bir toplum kırım siyaseti olarak somutlaşır. Çünkü çok kimlikli bir toplumsal yapıda tek kimliğe dayalı bir iktidar örgütlenmesi diğer bütün kimliklerin yok edilmek istenmesi anlamına gelir ki, bu da sonu gelmez bir kimlik çatışması ve yıkımı demektir. Nitekim yüz yıldır, ulus-devlet adıyla Ortadoğu'ya dayatılan bitmek bilmeyen bir kimlik çatışması ve toplumsal yıkımdır yaşanmıştır ve yaşanmaktadır.

Daha kötüsü, yüz yıllık yıkımdan sonra gelinen aşamada Ortadoğu'da güvenli tek bir karış toprak, güven içinde tek bir toplumsal kimlik kalmadı desek yeridir. Dinler, mezhepler çatışma halinde, etnik kimlikler çatışma halinde ve bu çatışmalar hiçbir inanca, etnik veya kültürel kimliğe özgür bir gelecek vadetmiyor. Yıkım yönelimli bu kör çatışma kültürünün temelinde ulus-devlet modeli ve iktidar kavgaları bulunuyor.

Bu çatışma kültürünün kana buladığı bölge atmosferinden nasıl, hangi politikawyla, hangi toplumsal strateji ve örgütlenme modeliyle çıkılacak? Hiçbir çevrenin sunduğu bir çözüm modeli, stratejisi yok. Ne uluslararası egemen güçlerin, ne bölge iktidarlarının halklara sunabilecekleri bir çözüm yok. Zira sorunun nedeni bu güçlerin kendisidir. Muhalif olarak ortaya çıkan dinci-mezhepçi ve milliyetçi eril gruplar da, dar ideolojik bagajları sonucu çatışma kültürünü derinleştirmek dışında bir rol oynamamış ve oynayamayacaklardır.

Ortadoğu'nun bu siyasal, kültürel krizinden çıkış için uygulanabilir tek gerçekçi çözüm Rojava deneyiminde somutlaşan demokratik ulus modelidir. Zira Rojava'da demokratik ulus modeliyle her etnisite, inanç, kültür yerinden ve kendi özü ve özerk kimliğiyle toplumsal yaşamın her alanında örgütlenebiliyor, ortak toplumsal çıkarları etrafında bir araya gelip barış içinde yaşayabiliyor. Yüz kilometre ötede birbirleriyle savaşan kimlikler Rojava'da aynı toplantı masasında tartışıyor, aynı cephede özsavunma yapıyor.

Dolayısıyla Rojava deneyimi tarihsel-toplumsal

bir hakikate işaret ediyor: Bölge halklarının, kimliklerinin, inançlarının gerçekte birbirleriyle bir sorunu yok. Daha da önemlisi, kolektif çıkarları için örgütlenebiliyor ve birbirleriyle çatışmak yerine; üretilmiş yapay çelişkileri bir tarafa bırakıp iktidar güçlerine karşı birbirlerine dayanarak direnip yeni bir yaşam inşa edebiliyorlar.
Bölge halklarının ulusal, kültürel, inançsal çıkarları kendi kendilerini yönetebilecekleri ve diğer kimliklerle ortaklaşabilecekleri özgürlükçü, eşitlikçi bir toplumsal düzlemde buluşmak ise eğer; Rojava modeli Ortadoğu'da halkların özgür birlikteliğinin garantisi olan yegâne modeldir. Bu model, gücünü de, garantisini de sistemin kurucu gücü olan toplumsal tabandan alır. Toplumun gücü küçümsenemez, hele de kolektifleşen toplumun gücü. Bu güç halkları, iktidar güçlerinin yarattığı suni çatışma kültüründen de, iktidarların sömürü nesnesi olmaktan da kurtaracak tek güçtür.
Bundandır ki Rojava'da deneyimlenen demokratik ulus modeli, Ortadoğu halklarına açılmış bir özgürlük kapısı rolündedir. Bu modelin AKP, BAAS, Molla Rejimleri gibi iktidarcı karşıtları olması anlaşılır bir durumdur. Çünkü Rojava bir iktidar modeli değil; bütün sömürgeci iktidar güç ve yapılarını dışlayan bir toplum modeli ve dolayısıyla da toplumsal bileşenlerin, özgür iradeli politik özneler olarak konumlanmasını sağlamanın yoludur. AKP, BAAS ve Molla rejimlerinin asabiyeti; altlarındaki halının çekiliyor olmasındandır.

Ulusal Anlam Üzerine

Kürt halkının siyasal irade bakımından yok edilmesini kendi siyasal bekalarının zorunlu koşulu olarak gören Türk, Arap vd. milliyetçilikler ise, Kürt halkının tarihsel mağduriyetleri üzerinden iktidar arayışında olan Kürt milliyetçiliği ile aynı karşıt çizgide buluşturan düzlemdir demokratik ulus. Bu anlamda birbirlerine "düşman olması gereken" iki milliyetçi ideolojinin Kürt Özgürlük Hareketi karşıtlığında buluşmaları ilginçtir; bunu ancak sosyalist bir hareket sağlayabilir!
Türk milliyetçiliği, Kürt Özgürlük Hareketi'nin "Büyük Kürdistan" hayalinden bahseder ki, bununla kasıt; Özgürlük Hareketi'nin milliyetçi bir iktidar amacında olduğudur. Kürt milliyetçiliği adına konuşma iddiasında olan kimi çevreler ise Özgürlük Hareketi'nin Kürdistanı -bağımsız bir ulus-devlet hedeflemediği için- ihmal ettiği iddiasındadır. İki milliyetçilik görüşü böylece birbirinin iddiasını çürüttüğü için fazla söze ihtiyaç bırakmıyor!
Kürt Özgürlük Hareketi, sosyalist bir hareket olarak, burjuva bir ideoloji olan milliyetçilik ideolojisinin parametreleri üzerinden düşünmez. Dolayısıyla etnik, kültürel, inançsal özgürlükler arasına bir fark koymaz veya birini diğerlerine öncelemez. İkinci bir husus olarak, Kürt Özgürlük Hareketi, ideolojik karakteri gereği milliyetçi iktidar ve devlet arayışlarını reddeder ve karşı mücadele yürütür. Bu bağlamda toplumsal devrimle inşa edilmek istenen, bir iktidar elitinin çıkarları değil, toplumsal özgürlükleri sağlayacak tabandan özyönetime dayalı demokratik ulus modelidir. Bu model, sadece Kürtlerin değil, Kürt, Türk, Arap, Çerkez tüm etnik ve inançsal kimliklerin özgür birlikteliğini hedefleyen bir modeldir.

Toplum, dolayısıyla birey çok kimliklidir. O halde özgürlük yönelimli toplumsal model de toplumun bu karakteristiğine uygun olmak durumundadır

Ulusallık bağlamında, demokratik ulus modeli öz olarak, her ulusal yapının kendi dili, kültürü, kimliğini özgürce yaşayıp, ulusal varlığını örgütleyebildiği toplumsallığı ifade eder. Burada ayırıcı husus, kimlikler arasında hiyerarşik bir ilişkinin veya kimliklere dayalı iktidar yapılanmalarının ilkesel reddidir. Kültürel kimliklerin siyasal bir araç olarak iktidar mücadelelerine konu edilmesi kapitalist ulus-devlet milliyetçiliğiyle birlikte yoğunca gündem olmuştur. Sosyalist bir modelde kültürel kimlikler siyasal bir iktidar aracı olarak ele alınamaz.
Toplumun karakteristik olarak heterojenliği, demokratik ulus modelinin farklı kültürel, inançsal kimlikleri kapsayan esnek niteliğinin temel nedenidir. Toplum, dolayısıyla birey çok kimliklidir. O halde özgürlük yönelimli toplumsal model de toplumun bu karakteristiğine uygun olmak durumundadır.
Bu çerçevede Kürt halkının ulusal çıkarları, milliyetçi bir Kürt ulus-devlet iktidarı hâkimi-

yetinde yaşamak değildir. Çünkü ulus-devlet sisteminin kendisi sömürgeci, iktidarcıdır. Kürt halkının çıkarları, bölgedeki diğer halklarla birlikte, kendi kendisini yerinden demokratik örgütlenmeler yoluyla yöneteceği demokratik ulus modeli içinde yaşamaktadır. Kendi dili, kimliği ve kültürü ile kendi yaşamının politik öznesi olarak, her toplum gibi Kürt halkı da bu sistem içinde özgürce yaşayacaktır. Dört parçadaki Kürtlerin, demokratik ulus perspektifi ile özyönetimci ve özerk örgütlenmeler yoluyla kendi kendisini yönetecek ve Kürtlerin ortaklaşmaları gibi bir sorunları olmayacaktır. Bütün halklar için esas olan; sosyal, kültürel ve politik olarak kendi kendini yönetebilen örgütlü halk gerçeği olacaktır.

Rojava Devrimi göstermektedir ki, Kürtler ve diğer halklar birlikte, özgürce yaşamak mümkündür. Dahası halklar birliğinin ve özgürce yaşamın güvencesi olmaktadır Rojava Devrimi. Rojava bütün devletçi, iktidarcı milliyetçiliklerin dışlandığı, demokratik ulus perspektifiyle inşa edilen, halkların özgür birlikteliğinin modelidir. Kürtler de, bu yolun öncü halklardan biri olma onurunu yaşıyor, yaşayacak…

Sonuç Yerine

Toplum ucu açık bir oluş halindedir. Deleuze'e katılıp, "oluş"un kendinden başka öznesi olmadığını kabul edersek; yarın ne olacağını yüzde yüz bir kesinlikle kestiremeyeceğiz demektir.

Sözün özü, toplumsal devrimin sonu yok. Toplumsal devrim, içinde irili ufaklı birçok devrim taşıyan ve "toplumsal oluşlar karşısında devrilmeyecek devrim yoktur" perspektifiyle yol alan bir diyalektiktir. Rojava mı? Rojava başlangıç, toplumsal dönüşüm ve devrim sürecek…

İçindekiler İçin Tıklayınız